

નિશ્ચય-વ્યવહાર

— અને —

આત્માની ઉત્પત્તિ-અવગતિનો ઇતિહાસ

લેખક

સિદ્ધાન્તમોહનિ ૧ આચાર્યદેવ શ્રી વિજય
પ્રેમસૂરીપરજી મદારાખના સિન્ધરત્ન
પ્રભાવક પ્રવચનકાર ૨ મુનિરા / શ્રી
ભાનુવિજયજી ગણિવર

પ્રકાશક

“દિવ્યદર્શન” કાર્યાલય

કાશીથીની પોળ

અમદાવાદ

મૂલ્ય ૨ રૂપિયા

(પોસ્ટેજ અલગ)

પ્રાપ્તિગ્યાને
દિવ્યદત્ત ના કાર્યાવગ
મણુગીની પોત
અમરવાદ

મનમૂરીશ્વરજી જન નથમાળા
૮/૦ ૩૧૧ લ મુખર્ધ ધનસાળા
ગોપીપુત્ર મુરત

શ્રી બાબુલાલ જય તિલાવ
૨૫૦ મનયા મી ૧
મુખર્ધ ૨

-૧ આધિક મમથક

સુધની વેગીલાન ગામ, ૧ ૩૦)
(જાગદર રહેર દાદર)
શ્રી ૧ સરાજ પીયાજ દાતરાઈવાલા ૩૧ ૨૦૦)
શ્રી બીમનલાલ અકાબા, મુખર્ધ ૩૧ ૧૦૧)

- મુદક -

અદકા લ ૨ ચાલુ (બી કેમ) વિ સ ૨ ૧૨
રાવા લ પ્રી દીપ પ્રેસ ઈ સ ૧૦૫૬
માણિકચોક અમ ૧૦૧

સુખપૃષ્ઠ ચિત્રની મમજ

અર્ધદમ્પ સમવસરજી પરથી અનત ઉપમારકારી થી
તીર્થ કર પરમાત્માની અતિયજ્ઞરી વાળીરપી સૂર્યના
કિરોજી વિશ્વ પર પથરાઈને એને પ્રકાશિત કરી ત્યાં છે
એમાં મોક્ષમાર્ગની સાધનાનો પ્રકાશ મળે છે એ સાધનાનો
રથ યુરુચયન અને આત્મપુરુષાર્થ કપી મે અમથી શીઘ્ર
નાલી થો છે પરંતુ તે પણ પેઠા વિના ન ચાલી શકે
માટે સાધના અંગેની નિશ્વદદષ્ટિ અને ચરદારદષ્ટિ એ
બે પેઠા છે જ્ઞાનમાં રાખવાનું છે ૧ મેમાંથી એક પદ્ય
પૃષ્ઠ ન હોય તો નચાતે એકલી નિશ્વદદષ્ટિથી મોક્ષમાર્ગની
સાધના નદિ એકલી ચરદારદષ્ટિથી નદિ કિંતુ ઉભરના
સુમેજથી જ સાધનાનો રથ પૂરા વેગમાં ચાલે છે, ને તોજ
તો ઉચે ઉત્તમવગ સિદ્ધપદે પહોંચે છે ને ને વેગ જોડો
હોય તો રત્નના પામે પહોંચે છે

— પ્રકાશકીય નિવેદન —

જગતમા મદ્ધર્મની સ્થાપના થયા પછી અનેક કુધર્મો નીકળી પડે છે એ કાતો મદ્ધર્મની નકલ રૂપ હોય છે, યા તો એના પ્રતિપક્ષી તરીકે હોય છે આ નકલી અને પ્રતિપક્ષી ધર્મો માનવ-મગજને ભ્રમિત કરી નાખે છે, જેના પગિણામે એ મનુષ્યો ધર્મના નામે શુદ્ધ પાપનુ એવન કરીને આત્મકલ્યાણ માધવાને બદલે આત્માનુ અહિત જ સાધે છે !

(૧) તે નકલી ધર્મ કયા ? કહો કે જૈનધર્મ !! નામ હેઠળ ચાની પડતા કુમતો (૨) ત્યારે પ્રતિપક્ષીધર્મ એટલે ? જૈનેતર દર્શાવો.

વતમાનમા સોનગઢ (મોરાઈ)થી ચાલી નિકળેલો કાનજી-મત એ પહેલા પ્રકારમા ગણી શકાય આ મત પોતાની પ્રપચ્છળમા લોળાળ્યોને ફસાવી, તેમને અસની જૈનધર્મની થદ્ધા અને મક્રિય સાધના સૂઝાની બળતી જ થદ્ધા-સાધનામા જોડી દે છે આ મતના સ્થાપક છે કાનજીસ્વામિજી એમણે તો હુવે માઝા મૂકીને સ્વમતનો પ્રચાર શરૂ કર્યો છે અને જીટલીરુ લોળી પ્રજામા પોતાનો પગદંડો જમાવીને મત્ય જૈન ધર્મના મહાન્યાસજાર મહર્ષિઆને પણ

ધ્રુષ્ટતા કરી રહ્યા છે તેથી એમન મતનુ નગ્ન
સ્વરૂપ પ્રગટ કરવું જરૂરી લાગ્યું છે

એ માટે એ નવીન મતના મૂળમાજ કેવી
તૈનાભામના છે, કેરો સ્વવચન-વિરોધ છે, કેરો,
સ્વ-પ્રત્યક્ષિવિરોધ છે, વગેરેને આ પુસ્તકમા પૂર્ણ
મુનિરાજશ્રીએ ખુલ્લું કરેલું છે એટલું જ નહિ,
બે કે કાનજીસ્વામિએ સ્વયં જામ માનેલા શાસ્ત્રો
સમઘમાર, પ્રવચનમાર અને નિયમમાર-એમા જ
કાનજીમતના વિરુદ્ધ કેવા પ્રતિપાદનો છે, અથવા
કહો કે એ શાસ્ત્રોના પ્રતિપાદનથી કાનજીમત કેવો
વિરુદ્ધમા જાય છે એ પણ વિસ્તારથી અને સુખ્તિપુરસ્ક્રમ
રીતે આ ગ્રંથમા દર્શાવાયેલું છે

કાનજીમતનો ઉપરનો દેખાવ કેટલાકને જટ
આર્મ્પી લે છે કેમકે એ મતમા વગર મદેનતનો
ધર્મ છે! એમ છતાંય સુસુખ્ય જરા એટલું લુએ
કે “ખુદ કાનજીસ્વામિ ધર્મના જે સિદ્ધાન્તો અને
જે રીત જતાવે છે, એ રીત અને સિદ્ધાન્ત શુ પોતે
પોતાના મતના આરાધનમા અને પ્રચારમા પાળે
છે?” આટલું જોતા જરૂર એ મતની પોકળતાનો
ઘટસ્ફોટ થઈ જાય છે એ પોકળતા આ પુસ્તકમા

ખૂબજ મુનામર અને મચોટ શાસ્ત્રાધાર અને યુક્તિ
પૂર્વક ખુસી કરાચી છે આ પ્રમુખને પામીને બીજી પણ
કેટલીય તાત્ત્વિક બાબતો આમા ભરચક ભરી છે

પુનતકતા છેવા ભાગમા આત્મોન્નતિનું અનૂતપૂર્વ
સાધનમ રજુ થયેલું છે જેમા આજ મુખી આત્માની
કેવી અવગતિ-અધોગતિ વર્ધ તેનો હૃદયભેદક ઇતિહાસ
અને તે મિતિમાથી હવે આત્મા પી ઉત્તિ-ઉત્કાન્તિ
શી રીતે મધાય તેનું માર્મિક દિગ્દર્શન પૂજ્યપાદ
શુભદેવશ્રીએ કરાવેલ છે એ જેને લીનદર્શનનો સાચો
ઉન્નતિમાર્ગ લલ્લવો-અપનાવવો હોય તેને ખૂબજ
સહાયક અને પ્રેરક બને એમ છે

પ્રાન્તે—કાનુમતતા ફટાટોપમા અબધને ભૂલ
ભૂલામાગીમા ન પડતા, ભવ્ય હવો મોક્ષમાર્ગે લઈ
જનાર માથા નિશ્ચય અને વ્યવહારના ઉભયચક્રોથી
ચાલતા સાધનારથમા જેમી અનંત કન્યાણના કેતનમા
પહોચે તે શુભાભિલાષા સાથે વિરમુ છુ

—બચુભાઈ ચી ઝવેરી

૪૬૭ બે રાખડો છું-

જેન વાડ્ મય એટલુ બધુ ત્રિપુર અને મમૃદ્
 છે, કે આખા હવનથી અને તેજ્વી બુદ્ધિથી પણ
 એનો પાર પામવો કદીન છે એવા શ્રુતમાગરના
 એક જિહ્વોનાય હુ અનુભવી નથી ત્યારે નિઝય-
 વ્યવહાર લેવા જટિલ વિષયના લેખના મુદ્રણપત્રોનું
 મગોધન કરવાનું કાચ જે બુદ્ધિમાન્ય હતું, એ મારા
 માથે આવવાથી મને મુઝવણ હતી

છતાં એ જવાબદારીભર્યું કાર્ય પણ લાગે
 ગાળે પૂર્ણ થયું એ બદલ આનંદ થાય છે

બિનઅનુભવી અને અજ્ઞાન એવા મારે આ
 પુસ્તકના મુદ્રણપત્રોનું મગોધન કરવામા મને અમ
 દાવાદમા જ વિરાજતા પૂ પ થી કાતિવિજયણ
 મહારાજ સાહેબ, પૂ મુનિરાજ શ્રી રત્નાકરવિજયણ
 મહારાજ સાહેબ તથા પૂ મુનિરાજ શ્રી લક્ષ્મીકરવિજયણ
 મહારાજશ્રીએ સહાય કરવાની કૃપા કરી છે એટલે
 આ ગ્રંથને હુ તેઓશ્રીના અત કરણથી આભાર
 માનુ છું

પુન્નકના મુદ્રણકાર્યમા રાધાકૃષ્ણ પ્રેસવાળા શ્રી
બાબુભાઈ વગેરેના સહકાર બદલ દિવ્યદર્શન કાર્યાલય
તરફથી આભાર માનુ છું

પ્રેક્ષે જોવામા મારા અનુપયોગાદિથી આમા જે
કાંઈ પણ અથકાર પૂ મુનિરાજધીના આશયથી વિરુદ્ધ
વચન આવી જવા પામ્યું હોય, તે બદલ હું
અતઃકરણપૂર્વકનો મિથ્યા દુષ્કૃત હઉં છું વળી
છપાવવામા દિદિદોષ વગેરે કારણે જે કાંઈ અશુદ્ધિ
હી જવા પામી હોય તે તે સુધારી લેવાનો વિનંતિ
સાથે હું વિરમુ છું

દિવ્યદર્શન કાર્યાલય }
C/o શા ચતુરદાસ ચીમનલાલ }
મણુપુર મહુરાની રોડ }
અમદાવાદ }
પીરસ ૨૪૮૨૫ બાક મુદ્રા સોમ }

વિ
શા શાન્તિલાલ રૂલચંદ

શુદ્ધિ પત્રક

પાત્ર	લીટી	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૧૬	૧૬	ત્યારે	ત્યારે જ
	૨૧	પર	પર જ
૧	૨૩	તો	તો જ
૨૧	૨	કર્ષો	કર્ષો એ ન્યવહાર શુ નકામે ?
૨૩	૧૦	કુતકે	કુતકે
૪૮	૩	હિન	હીન
૫૪	૧૧	સિદ્ધાન્ત	સિદ્ધાન્ત મ્હે
૭૩	૧૧	નેમિ તિમાદિ	નેમિતિકાદિ
૧૧૨	૧૫	૩૦	૩
૧૩૩	૨૮	એને	એને ન
૧	૨૪	અધિકારી	અધિકારી તો
૧૧૦	૨૨	ભવ	ભમ
૧૭૧	૨	મિત્યાતવાદી	મિત્યાતવાદિ
૧૭૩	૧૩	અચાતાની	અચાતાની અસર છે
૧૯૪	૨૩	એ પરિમલ	એ અપરિમલ
૨૧૭	૭	પકવ	પકવ અર્થાત્
૩૦૩	૨	આસ્થા	રુમિ
૩૦૫	૧૯	હોય છે કે	હોય છે કે એ છવ ૫૨
૩૩૪	૧	(નમવા ન દેવા)	નમવા ન દેવા
૩૩૬	૧૩	એત્યજે	એ (નિશ્ચય ભમતે ત્યજે)

— વિષય સૂચી :—

પાના નં

વિષય

- ૧ નવા નિશ્ચયની ચોકગનાના ચાર કારણ પ્રદા —
- ૨ મુદ્દો-૧ એને મોં માથુ નથી પ્રમાણુ-નય વ્યવહાર દષ્ટિ
- ૫ નિશ્ચયમ્ એકાંતવાદી
- ૭ નિશ્ચય અનેક પ્રકારે
- ૮ મુદ્દો-૨ નવો નિશ્ચય એકાંતવાદી હોઈ નોન નથી
દાખલા -૧ ચેતન્ય પ્રતિતિદર્શક જ અચળ ૨ શુભ
નકામુ, શુદ્ધ જ કામલુ - નકામુ એટલે ! નાખી
રેડુ ! ઉવેખલુ !
- ૧૩ ૩ અનત શુભ સે-ચી ૭ના મોક્ષ કેમ નહિ ઉપાસન
પણ કાગલુ કેમ ! ૪ પદ ૫ અમરલુનો એકાંત
- ૧૭ એકાંતના વિધાનો અન્યોન્ય સાપેક્ષ એ સુનય
વ્યવહારનો ઉપમર-સાક્ષન થી રીને ચાલી આગલુ !
- ૨૧ મુદ્દો-૩ સોનમદીના કથનો સ્વમતની વિરુદ્ધ ૧ ગુરુ-
દેવે બચા મા-૭ સતની છાવા આધાર-૩ એમના
પ્રનાપે કલ્યાણમાર્ગ મર્યો
- ૨૭ ૪ કલ્યાણ માટે તેને યાનીનો ઉપદેશ મળવો જ
નેહએ (પાછા કહે છે કુમુદના ઉપદેશથી નહિ પણ
સુમુદના ઉપદેશથી જ તત્તનિશ્ચય થામ-એમ નેર
આપે તેમને કદી મોક્ષમાર્ગ થનો નથી)

શુદ્ધિ પત્રક.

પાત્ર	લીટી	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૧૬	૧૬	ત્યારે	ત્યારે જ
	૨૧	પર	પર જ
૧	૨૩	તો	તો જ
૨૧	૨	ક્યાં	ક્યાં એ વ્યવહાર શુ નકામો ?
૨૩	૧૦	કુતકે	કુતક'
૪૮	૩	દિન	હીન
૫૪	૧૬	સિદ્ધાન્ત	સિદ્ધાન્ત કહે
૭૩	૧૬	નૈમિત્તિકાદિ	નૈમિત્તિકાદિ
૧૧૨	૧૫	૩૦	૩
૧૩૩	૨૮	એને	એને ન
"	૨૪	અધિકારી	અધિકારી તો
૧૧૦	૨૨	ભય	ભય
૧૭૧	૨	મિથ્યાત્વાદી	મિથ્યાત્વાદિ
૧૭૩	૧૩	અસાતાની	અસાતાની અસર છે
૧૬૪	૨૩	એ પરિમિત	એ અપરિમિત
૨૧૭	૭	પ૩૧	પ૩૧ અર્થાત
૩૦૩	૨	આરથા	રુચિ
૩૦૫	૧૯	હોય છે કે	હોય છે કે એ જુવ પર
૩૩૪	૧	(નમવા ન દેવા)	નમવા ન દેવા
૩૩૬	૧૩	એત્થજે	એ (નિશ્ચય ભમને ત્થજે)

— વિષય સૂચી :—

પાનાન

વિષય

- ૧ નવા નિશ્ચયની પોખજતાના ચાર કારણ પ્રદા —
- ૨ મુદ્દો ૧ એને મો માથુ નથી પ્રમાણુ-નમ વ્યવહાર દષ્ટિ
- ૫ નિશ્ચયપૂર્વ એકાંતવાદી
- ૭ નિશ્ચય અનેક પ્રકારે
- ૮ મુદ્દો-૨ નવો નિશ્ચય એકાંતવાદી દર્શન જેન નથી
દાખલા -૧ ચેતન્ય પ્રતીનિર્દેશ જ અવશ્ય ૨ શુભ
નકામુ, શુદ્ધ જ કામનુ - નકામુ એટલે? નાખી
રેતુ ? ઉવેખનુ ?
- ૧૩ ૩ અનત શુભ સેચાં છતા મોક્ષ કેમ નહિ ? ઉપાનાન
પણ કારણ કેમ ? ૪ પદ્મન અખરણનો એકાંત
- ૧૭ અનેકાંતના વિધાનો અન્યોન્ય સાપેક્ષ એ સુનય
વ્યવહારનો ઉપકાર યાસન શી રીતે માની આગ્યુ ?
- ૨૧ મુદ્દો-૩ સોતવરીનાં કથનો સ્વમનની વિરુદ્ધ ૧ ગુરુ
દેવે બચા વા-૨ સતની યાચા આધાર-૩ એમના
પ્રતાપે કલ્યાણુમાર્ગ મળ્યો
- ૨૭ ૪ કલ્યાણુ માગે તેને યાનીનો ઉપદેશ મળવો જ
જોજો (પાછા કહે છે કુમુદના ઉપદેશથી નહિ પણ
સુમુદના ઉપદેશથી જ તત્ત્વનિષ્ણ યાવ-એમ-જોર
આપે તેમને કદી મોક્ષમાર્ગ યનો નથી)

પાનાન

વિષય

- ૨૬ ૫ પાત્ર જીવને નિમિત્ત તરીકે ઉપદેશ જ દોષ છે
૬ દ્રવ્યલિંગી યજ્ઞ નયમયેવેન (પાછા કહે છે કર્મના
હિતે વિકાર માને તેને મુનિચાની ગધ પણ
નહિ') ૫૨૭.
- ૩૨ ભાવકર્મ કેમ દ્રવ્યકર્મના પ્રકૃતિ રિપતિ રસને
અનુસરે છે? કાર્મણ્યમાયી કર્મ શી રીતે? આત્મામાં
જ્ઞાતિભાવ કેમ? ઉદ્વર્તના, સક્રમણ કેમ?
અપૂર્વકરણે મુણ્યથેલ્લિ શી? સસાર કોનો? કર્મક્ષયે
મોક્ષ? જીવવિપાકી શુ? આત્મા દેવ માનવ કેમ?
રેહાકાર કેમ? પદ્મસ્થાન કર્મકતા બોક્તા કેમ?
- ૪૦ પ્રભો શુ બ્યન અપ્રમાણિક? અસત્ય ક્યન? અસિધેય
બોદુ? અકરણીય? અદ્યુદિ વર્ધક?
- ૪૧ ૭ 'શરીરરિપતિ અપકાળની છે માટે તરવ
નિશ્ચય કરીને "
- ૪૮ મુદો-૪ નીન નિશ્ચયવાદીની પ્રવૃત્તિ સ્વચચનથી વિરુદ્ધ
૧ પ્રવચન હોસ ગાધકામ-૨ સુધાનિવૃત્તિ-૩ મહિરે
શા માટે-૪ માસિક મુદલુ-૫ સખાલુમા કલમ-૬
યત્રમાં સુધાર-૭ વાપલુમા કક-૮ પ્રવચન-૯
પ્રભોતરે સાબળા ધીરે ધીરે સમગ્રરો-૧૦ ૩૨ ઉપકારનું
માન-૧૧ કુદકુ ઉપકાર-૧૨ અચકાર ઉપકાર
- ૬૦ ૧૩ નિશ્ચયના વાકામા વ્યવન ની થોકબધ લીના
૧૪ અભ્યાસ માટે ચિદાણુ વર્મ-૧૫ મારો આત્મા
એમ કરી રાગચા

- ૧૫ હિંમતિનો માર્ગ કૃષિક કે ઉદ્યોગીયો ? હાથેડ તાવ-
શાનાખાસ-કળાકારીયરી
- ૧૮ સાધના શ્રવણી ક્ષાને પોગ્ય જ નોંધ્યે રવ મતે પશુ
પદેલાં મગજ, પશુ લકેજી રવો નદિ-કક્ષાખાણ
ઉપદેશથી કતવ-કક્ષાઓ કર્ષ કરી સાધનાઓ ?-નિષ્ઠ,
નેમિં કાગ્ય કર્ષ ચો-કોલગી અપરાદ રક્ષધાને-એક
દસાએ નધા રાગ ન જમ
- ૭૫ જુદી જુદી મસાના જુદા જુદા ઓપધ શુભ વિદ્યપતો
અપદાર રોડ
- ૭૬ મજુમર ભગવાનના શબ્દ મેધમારે દાધીના બે રેની
દયાથી પરિત સસાર પોક્ષણ આદ્યેપ દયાનાન જરરી
ભારમતના દુષમા, કોમળનામા, અનું આધુ'યર્મા
- ૮૬ 'અપુ'ના આમયે મોક્ષમાર્ગ હોય નહિ' એ
શિદ્ધા ત હતા બે મોટી ખામી — ૧ અશુભ
પાપઅવકારની ભરપૂરતા, ૨ પોતાના શુભ વ્યવ
હારની ભરપૂર સાધના
- ૮૫ શુ શુભ-અશુભ રાગ સરખાઈ
- ૯૭ નિશ્ચયમાં છેદે કોણીવે વૃષ્ટિ ૧૪ માને અત સમયે
ધર્મ
- ૯૯ સ્વેતાંજલિ ખરો નિશ્ચય માને છે જેના દૃષ્ટાન્ત
નિયાજી ક્રિયામાં ભાવ ભાવના-ધ્યાન, સમકિત વિના
દાનાદિ નિષ્ફલ, અનત દ્રવ્ય ક્રિયા, દાનાદિ
ભાવ ધર્મ મુખ્ય, ક્રિયા તરિયત

પાના ન

વિષય

૧૦૪ મહારની ક્રિયાથી અદરની નિશય નહ

૧૦૫ પૂ, હૃષીકેશપશ્ચ મહારાજ પર આમેય — નિશય
નય પહેને કહે ' ૧ 'નદિ નિશયમે સિ'ય શુક ' ૧
૨ નિશયમાં ક્યા ક્રિયા, ક્યા ફળ? વ્યવહારમાં સત્ત્વ
અનેક ક્રિયાઓની એક મદા દિસા મળ્યાય તેથી
અતિમ ફળ થી શકે

૧૧૧ ગુણાશ્વામા વ્યવહાર — નિશયે ડાબુ કતી-મોખ્તા
૧ ૫ ૧૫' સુખિક છે ૩ ૫૨ની ક્રિયાને કતી ડાબ
નથી ૩ નિશયનયે આત્મા શુદ્ધ છે

૧૧૫ શુ નિશયનય પ્રામાણિક નથી? — સાધેશ દ્વન્દ્વા
ક્યારે કોની અમત્ય!

૧૨૦ પહેલો વ્યવહાર કેમ? કાખલા નિશયની સાધના કે
સત્ત્વ? અવદરતા નિશયે, જેમ

સમયસારાદિ પ્રથોમા વ્યવહારનુ સમર્થન

૧૨૭ કુદકુદ ગુણે માત્ર ગાયા આત્માનુભવમાથી આ અતુ
વાદ શ્રવેને માર્ગ બતાવેલ

૧૨૬ સમય૦ ગાયા ૧૨-સુદ્ધા સુદ્ધાદત્તો! સોળવશુ
સોનુ ગા ૪૬ ધર્મતીર્થની પ્રવૃત્તિ માટે વ્યવહારનય
દર્શાવેલ ન્યાય સમનજ છે નદિતર બરમતી જેમ
તસને મસળવામાં ૫ અર્ધિસા ૧-શુદ્ધ શ્રવેને મોદનાયને
ઉચ્ચ શોઈ સસાર શોઈ

પાનાન

વિષય

- ૧૩૧ ગા. ૧૪, બ્યવ. ને સર્વથા અસત્ત્વાર્થ માનવાથી
વેતન મત ગા. ૨૭ બ્ય. થી આત્મા અને દેહ એક
તેથી રૂપિ બ્યામળી તેમજ પ્રત્યુદા દેખી યાંત
લાવનો ઉપખર તથા પીતરાગનાનુ અનુમાન
- ૧૪૦ ગા. ૮૯ મોદજુત્તસ્સ ડય્ઝોગસ્સ તિણ્ણ પરિ
ગામા ગા. ૧૩૫-કર્મણ્ણુ દન્થ ખરેખર છવ સાવે
બધાય ત્યારે છવ મિધ્વા. નો હેતુ ૪૨-નિ. બ્ય.
બને પશ્ચી અતિહાન્ત સમયસાર ૧૪૬-પુણ્યપ્રકૃતિ
સાથે રાગમા પડી કર્મબધ પરાધીનતા, કુ ખ ૨૭૦
છવના પરના નિમિત્તથી લાવ થાય ૩૨૮ એકાંત
વાદીઓ કર્મનો કતો કર્મને જ કહે છે આત્માને
અકતો જ કહે છે જિનવાણીના વિશેષક છે
- ૧૪૭ નિયમસાર —ગા. ૫૩-સમ્ભવ્ણ્ણ સંનમા બાન્ઢ
નિમિત્ત જિનવાણી છે
- ૧૪૯ 'ચારિત્રપાહુડ' ગા. ૩૪૧ સુણ્ણાવારે તિલાસો
ધુનુ ત્યજે પણ હિદિટ લે એ મુનિ નથી જ્ઞાના
હુંવ અન્તર્ધાસ મુવો સુદ્ધવોગાદ' એક પાખે
હિદિવ નહિ 'પ્રમાધ્યાયે' 'ભાવપાહુડા' ગા.
૭૩ દબ્ધિજ બની પચવલ્લિધ-નિગવાલાગી બદી
બડી બાતો કરે છે
- ૧૫૩ પ્રવચનસાર' ગા. ૨૦૮માં ૨૮ બાલમૂજાચાર
બાની દીકામા 'નિર્વિકલપ દસા ન આવે ત્યાંમુધી
આ મુજો બરાબર પાળવા' ગા. ૨૨૬-ચલ 'મસે

સમયસારાદિમા નિમિત્તની અસરનું અભ્યર્ચન

પાતા ન

વિષય

- ૧૫૮ કુદકુદાચાપ' સીમધર પ્રભુની વાણી સાંભળી
- ૧૬૧ અનુવા. મે કયો મૂળ સદ્ગુણ
- ૧૬૩ સં. ગા. ૧૨ પૂર્ણને મુદ્ધ નવ સાધકને વ્યવહાર-
નવ એ દેશક ૧૫ વસા સુધી દશન ભક્તિ વગેરે ૫૫
હારમાર્ગ સંકેત
- ૧૬૫ ગા. ૪૬ ધર્મતીર્થ પ્રતિમા નિમિત્ત
- ૧૬૬ ગા. ૮૦-૮૧ ૭૪ નિમિત્તે પુદ્ગલ પગિણામ ત્રિધ
નિમિત્તે પરિણામ
- ૧૬૯ શાંતમુનાદર્શનના નિમિત્તે શાંતભાવ
- ૧૭૧ મોહના સયોગે આત્મામા ત્રણ પરિણામ
- ૧૭૨ ૬ ૫૬ અસર સ્વાતંત્ર્ય કમોનો બુદ્ધે સ્વભાવ શાથી
૭૫ વિપાકી ભરવ વગેરે એ. કેમ ?
- ૧૭૩ } ભાવશાતા સક્રમ પરિણામ પ્રદેશીત્ય હામર્ણ્ય વર્ગ
૭૫ } હામા અનતમુલ્ય રક્ષકિ કેમ થયે ?
- ૧૭૬ મોહાદક મન
- ૧૭૭-૮૦ સમયસાર ગા. ૧૨૭ ૧૩૫ ૧૫ ૧૪૬ ૧૫૦
- ૧૮૧ ૪ ૫-૬ કે એકનો બધા
- ૧૮૨ વ્યવહાર હેષ છતાં નિરર્થક નહિ
- ૧૮૪ નિમિત્ત=માત્ર હાજર નહિ કિંતુ આવશ્યક પશુ,
ગા-૧૭૩-૭૬
- ૧૮૬ } ભાવસૂત્ર અ સ્વ-નિરેક સાકરથી શાતા ગા-
૮૮ } ૧૬૧-૮૬

પાતા ન

નિષય

- ૧૬૧ પ્રવચન રાગ સુષોપધમ, ઉપભોગ મા-૨૦૩, ૨૧૪,
૨૧૭-૨૪૮,
૧૬૪ મા-૨૧૨ અઘન છંદા
૧૮૭ વૃદ્ધ નવધી મુઝિયા ૧ મા-૨૭૨-૨૮૩-૮૫, ૫૨
કવ્ય નિમિત્ત
૧૬૮ સમયસારને અંતે દીગકારનો ઉપકાર આત્મ
ગાન મહાદિ

પ્રવચનમાળા નિમિત્ત

- ૨૦૦ મા-૧૪૭ ૪૮ ૧૫૩, ૧૭૬, ૧૮૬, ૧૭૩ પ્રાચ્ય
અથ નરત્યાદિ
૨૦૩ સમયસારે —સૂત્રકાંત મળિ
૨૦૪ નિયમમાટે —મા-૫૩ સમ્યગ્ નિમિત્તે જિનમુર
ધરણા —સુ ૬૩ પપોષ્તાને જ ૩-૪-૫-૬ ગુણાભ્યાં
૨૦૫ પચામિત્તમથે —દેહમાને છવ
૨૦૬ નોમદસારે —કર્મજેનર પદ્મનદિમા કર્મમપિયા
છવસદિકે કોષાદિ વિખર
૨૦૭ પ્રવચન —૨૦૭ ૨૬-૨૬ ૨૪૫, ૨૬૦ સાધુને ધ
ધુન ઉપયોગનો ધર્મ જગરી
૨૦૮ સુ અવૃદ્ધનવમાર્ગ એટલે અનાચરણીય

નિમિત્તકારણતા, પુણ્યની ઉપયોગિતા, વ્યવહારની ઉપકારકતા, પરદ્રવ્ય પરત્ર- તાની યુક્તિ-દષ્ટાન્તો.

પાના નં

વિષય

- ૨૧૧ ૧ કાને જેવવર્તના ૨ સિદ્ધતા શુદ્ધિ ૩ આકાર,
૪ લોકાન્તે મતિરોષ ૪ પદ્મ્યોની ઉપયોગિતા, ૫
ક્ષયરોગી સ્ત્રીથી દૂર ૬ નિશાળોરો ૭ નવોદા ૮ રામ
છે, ૮ વ્યસન ૯ નાનાની પ્રથમ ૧૦ તન ૧૧
શ્રવણિપાદો ૧૨ કેવળીને સસાર કેમ ૧૩ સત્યપાવન
૧૪ મનુષ્ય પુણ્યે જ મોક્ષ-આપ કાને જ દશન
મવલ-સ્વરથમન-આરોગ્ય-આર્થદેવ કુળ-સદ્ગુરુ-પુણ્ય
બાળગાદી ૧૫ પાનાલુ કમ્બાલુ કમ્બુ પુણ્યલુ
નહિ ૧૬ બીજામાંથી ધાસ થઇને પાક ૧૭ રેય,
૧૮-૨૬ દપામ-વાર-ચરમા-ભીતભ/કલુ-દર્પણ-વૃદ્ધિ
સર્વદય-જલાગ્નિ-એન્ગિન
- ૨૧૬ ૨૭-૩૬ દારમા આગળી-દીવો-દળદર ખડી-દ/થી
શાન સધા-પાગ-રસાયણ-અભિચાર-મમ મુદ્ધ વકિવ
પાણીને દાળો-અલ્પરાડ
- ૨૨૨ { ૪૦-૭૦ કસન-રોગીનિમિત્તો મિત્રોપીછી કમ કનુ-
૩૦ } સોનમક-મૃત્તિ સાધવાચાર સામદાન-વિદ્ય-સી ચારિત્ર
અભન્ય દેશના-શ્રવ સંજન-કર્મકર્તા દ્રવ્ય ભાવ લેશ્યા
ઉદીરણા અચાન-સપ્તમરોગ્ય-પારસ-મનપ્રકત-છંદ
મોજ રાગ-નેથી ભવ-સુવર્ણશુદ્ધિ-શ્રવમાં મસિનતા

ખાતા ન

વિષય

ઓપાધિક-૩૫-૫૫ કેમ કલ્પિત ૧-રામથી વિષય
પ્રતિ-સુરિ મુગ્ધ નિર્મલ-તત્ત્વ સમગ્ર ૧૩ કેમ
કાગ-સમ્બંધ સ્થિત-૨૨૨-અભિ-કાષ્ટના દાસ

જૈન દર્શનનો નિશ્ચયનય

૨૩૦ } ૧ માયા અલુપ્તી જે જામતો ૨ આત્મા સામાધિક
૪૨ } ૩ દમ્ભનિગે જામના ૪ સાચો જૈન ૫ વચનનિરપેક્ષ
બ્યં ૬ પરપરિણતિ ૭-૮ કિરિયા લાસી કાષ્ઠી નાવ
૬ જાની શામજન રહે-૧૦ પુદ્ગલ ખેલ-૧૨ જિમ
તે જોયો ૨ મુન-૧૩ જે જે અમે ૩ નિરુપાધિકપદ્ધ
૧૪ જે સમનતિ પાસઢા-૧૫ પથીજન લૂટના વાટ
ભિતિ નવિ ખરીવ-૨૬ કષ્ટ જોયો જાનમ ધર
જાનદવાવિણુ છવને

૨૪૩ } ૧૭ થો છકે 'આશ્વ' રિના તુચ્છ કિવા જવ-૧૮
૪૬ } જાનદવાવે દીપ્તે હરે નિર્મલ-૧૬ નહિસા ધર્મ ૧૭જ
લાકિક નીતિ-૨૦ માસોપવાસી માયારગી મજા
અનતા લેજો-૨૧૬ થે ૩૪.

જૈન મતે નિશ્ચય-વ્યવહાર જાનેય જરૂરી

૨૪૮ } ૧ જાવ જવ વ્યવહાર મુલ્યથી જાને વીલુતા ચીંચરા
૫૬ } જામનાં ધર દહીંધરા-નીસરણી ચમ્પા રિના શુદ્ધ બ્યં
પર શુદ્ધ નવ ભવના-૨ જાન થોત્રમા જસ મન વરતે
તે કિરિયા સોજાગી-૩ જિમ જિમ દેયે જાવે આજુ,

તિમ તસ કારણ સેવે-૪ છાંડે નવ૦ લોપે તે જિનધર્મ
 ૫ ઓપનિ૦ જામતિ સ્વરણ૦ ઘાઠિરકરણાભમા
 ૬ રોમ ધગા ઓપધ ધગા-૭ ચિખિકા વાદક પુદ્ધ
 નિજ નિજ રિો શુદ્ધ-નિમનન પઠિભામપણાએ છે
 વડો તે નરિ ધો રે રૂમકે નિગપનવ કાવૈ છે, વ્ય૦
 કારણ મિનિવા સમકિતર-૫૫ ગીત નૃપતી કળા
 અભાસ (૬) મલ્લિશોધક સર્વ પુત્ર પ્રમાણ (૧૦)
 ચક્રભોમ ન મળતા સુધી નિજ ભોજન ન મૂકાય
 ૨૫૭ ૧૧ ક્રિયા જ્ઞાન જ્યુજનરસ જામાલી-૪ સુ૦૨ પ્રમો
 ૨૬૧ ૧૨ નિકટ છોડી દૂરને ન જાને ૧૩ જાનભોજન
 મળી દેશનરે
 ૨૬૪ ૧૪ ઘોડે ચડી મહેને પદોચાવ-૧૫ સિંહપારીનો ન૦
 અશુદ્ધ-૧૬ નિમ્મ ધર્મ ચોદમાને અતે

કાનજીમત એ જીનેતર મત ગાથી ?

૨૬૮ ૧ શુભ-વિકાસ અને પ્રગતિને મોક્ષ-હેતુ માનવાના
 મિત્યાત્વ કહે છે-૨ બાલ પચાચારને નકામા કહે
 છે-૩ દેવગુરુચાલને અનુકારી કહ્યું છે-૪ હુમાશુભ
 નિમિત્તોની અસર નથી માનતા-૫ પુખ્ત પદ્ય નકામું
 કહે છે-૬ એકાંતે જનિત-વૃત્તા, નિષ્પત્ત કમ ભદ્ર પર્વાપુત્રી
 કારણતા માને છે-૭ સમ્બઝાનને જ ધર્મ કહે છે-૮
 પર્વાવદ્યિ નહિ પદ્ય ભાવદ્ર વદ્યિને જરૂરી મહે છે

પાનાન

વિષય

- ૩૧૧ યોગીનિ સમદ્ભરાલિનિ ત્યાગ માર્ગાનુસારી
૩૫ ગુણ મોક્ષના અગ્ર ધર્મ નિષમાદિ
- ૩૧૫ સમ્પત્તિ ૬૭ પ્રકારે વ્યવહાર સમક્ષિતી કરણી
આવકષણ એ માટે ૭ ગુણો
- ૩૧૮ આવક અર્થે ધર્મ યોગ્યતાના ૨૧ ગુણ આવજાનકના
૭ કિંમત સક્ષણો — નતકર્મી સીલકાન ગુણી
સન્નિવેદ્યદારી ગુરુસેવક, પ્રવચનકુચન આવ-ગત ૧૭
લક્ષણ ૧૧ પદિમા
- ૩૨૪ ઉપરોક્ત ક્રમમાં ફરક મોક્ષરૂપિ ને સમક્ષિત કેમ
પ્રગટે? જ્ઞાન અને પરિણતિ
- ૩૨૬ સાધુ યોગ્યતાના ૧૮ ગુણ ખરો નિશ્ચય નિર્મન્ય
જીવન આવ સાધુના ૭ લક્ષણ માર્ગાનુસારી કિંમતપાનન
મેધ મદા, પ્રત્યક્ષનીયતા કિંમત અપ્રમાણ સકમ
પુરુષાર્થ ઉચ્ચ ગુણાનુસાર ગુણની પરમ આરાધના
- ૩૩૩ સાપેક્ષ વતિધર્મ નિરપેક્ષ વતિધર્મ

(સમાપ્ત)

ઉપોદ્ધાત

નિશ્ચય અને વ્યવહારને સંગતો આ પ્રથમ દુ એક વખત સંગત વાંચી મળે છુ ઉ મારે ચી ચયેડાએને માથે સાવતા માટે તથા ચુચરાડા દર કરી નિઠાસુએને મતોપ કારક સમાધાન આપવા માટે આચ એક મન્યની ખાસ અનિવાર્ય જરૂર હતી તે જરૂરિયાત આ રીતે પૂરી પડે છે

અત્યંત સરળ બાધા અને સહેલાર્થથી સમજી શકાય તેવા દાખલા-દનીનો છુકા આ પ્રથમ બહુ જ ઉપકારક થઇ પડે તેમ છે ઉ માર્ગ પોષકમતના સચાવકના પોતાના જ ભખાણુ માધી તેની ઉક્તિએ દાખાને તેમાજ પ્રવર્તેલો પરસ્પરનો વિરોધ બનાવવામાં પૂન્ય મુનિરાજ્યથીએ એવી કુશળતા વાપરી છે, કે-સત્ય અને વિપરીતમાર્ગની સ્પષ્ટતા જણાસુ વાચકોને સચોટ રીતે ડમી જાય તેમ છે સાથે સાથે નિશ્ચયનય અને વ્યવહારનયના વિષય-વિષયને સચતા દર્શિનિ, એથી વિચાર શયેલી વિચારણા નેનસસનમાં જે મળી આવે છે તેનો પગ સુદર પરિચય આ પ્રસંગમાં અપાયેલો છે

શ્વેતાગર શાસ્ત્રોતો બુલે કે- સવચકચિત નિશ્ચયનયની પણ વધારિયત વિચારણાની એવી એક અદ્ભુત ખાણ જ છે ! સોનગીમતની એકાંત-દર્ષિની તથા ઉત્ક્રમ અને વિપરીત વિચારણાની પ્રવૃત્તિ કેન્માર્ગ-પોષક હોવા છતાં, તે અરિત ત્વમાં આગળ પછી ને ભ્રમ ચયો છે કે-

નિશ્ચયનયની દર્ષિની મે

વિચાર જ નથી અને ક્યાંક ક્યાંક જોયો-ઠગાયો હશે, તો તે
 નહોતો અને સમયસાર વગેરે દિગ્ગમરાચાર્યોના પ્રધોમાંથી
 ઉપદ્યુત અને તેની અસરરૂપ છે વ્યવહારનય તથા નિશ્ચયનયની
 તુલના માટે તો કાંઈ છે જ નહિ "—આ ભ્રમણા આજે
 સંતર ભાગી ગઈ છે કેમકે, આ વિષય ઉપર શાસ્ત્રીય
 સંશોધન અને પરિશીલન સારા પ્રમાણમાં રહી ગયેલા કે
 શ્વેતાશ્વરશાસન પર પરાને મા વશીઆચારાગ શ્રી ભગવતી
 સૂત્રઆદિ આગમ પચ્ચગી અને પૂર્વોચારો પ્રણીત મ માત
 તર્ક, અનેકાત વ્યવસ્થા, ઉત્પાત્ત સિદ્ધિ, નયોપદેશ,
 આદિ ગ્રંથોમાં પ્રમાણજૂદ રીતે અને ખૂબ વ્યવસ્થિત
 રીતે નિશ્ચયનયનું પ્રતિપાત્ત લખ્યું પડ્યું છે નિશ્ચયનયની
 દૃષ્ટિના મોક્ષમાર્ગનું નિશ્ચયનયનનું અદ્વયમર્મનું ઉપરાંત નિશ્ચય
 નય અને વ્યવહારનયની વ્યાખ્યાઓનું પ્રતિપાત્ત વ્યવસ્થિત
 થયેલું છે પ્રમાણિત ઉપપત્તિઓ વિશ્રાંત રાત્રી પરની વિવિધ
 દૃષ્ટિ બિંદુઓથી કરાયેલી તુલના સમાનોચના અને નયોના
 તારતમ્યનું પ્રતિપાત્ત પણ એવાજ નિસ્તૃત પ્રમાણમાં
 મળી આવે છે સખ્યાબધ ગ્રંથોના પાના ને પાનાઓ સુધી
 વિચારણાઓ અને ચર્ચાઓ લગી પડી છે કે-જેનું મૂળ કે
 આગમ ગ્રંથ સુધી સ્પષ્ટ અક્ષરોમાં છે! વળી આ આગમ
 પ્રધો વર્તમાન કોઈ પણ દિગ્ગમર સંપ્રતાપના પ્રધો કરતા
 વધારેમાં વધારે પ્રાચીન છે! શ્રી આચારાગ સૂત્ર જેવા
 મૂળ આગમમાં તેનું સ્વરૂપ પ્રતિપાત્ત છે અલબત્ત તે વિસ્તૃત
 ને સુદર સમજાવવાનું છતાં સંક્ષેપમાં છે તેથી એમ કહી
 ૧૫ કે-તે અપેક્ષાએ નિશ્ચયનય રૂપ એકજ નિશ્ચયનું લખ્યા

શુધી નિરૂપણ કરનાર એ એ તરીકે સમયસારે વધુ વિસ્તર
 છે. છતાં તેમાં પણ કેટલુંક કવિતાની દૃષ્ટિએ અથવા સમગ્રતા
 માટે ધણી પુનઃચિંતિત્રો કરવામાં આવેલી છે. સમયસારનો
 મૂળ વિષય શ્રી આચાર્યરાગમ્યૂવની છાયારૂપે છે. પરંતુ
 સમયસાર એ અને એકાંતથી પકડીને, દિગ્ગંધર સપ્રદાયના
 મેલા એકાંતવાદી થોડા વખતપૂર્વે ચર્ચા કરેલા વિદ્વાનોએ
 સમયમારની વ્યાખ્યાઓ બની સુનકી કરી મૂકી છે, અને
 ભેદભાવોની વ્યવસ્થાને ધણી ગુન્નવર્ણમાં નાખી દીધી છે.
 પરંતુ એ નિમિત્ત સ્વેતાન્ધર શાસનમાં તેલુ થોડું નિરસન
 કરનાર અને વિવિધ વ્યાખ્યાઓનું સ્પષ્ટીકરણ કરનાર સાહિત્ય
 વિદ્યાન પાયા પર ઉપરિચિત યથા ગદ્ય છે તેના એક સમ્યોદ
 પ્રમાણ તરીકે આ પુસ્તક ધણે જ સુદર પ્રકાર પાથરે છે.

નિમય અને વ્યવહારને નિઃ લખેલા કેટલાક નાના-મોટા
 નિમયો અમારી પાસે પણ છે. પરંતુ અહિં અમારે તેની
 થયાં કરવી નથી કેમકે, આ પુસ્તકથી તેલુ કામ કેટલુંક
 સરી જાય છે. આ પુસ્તક એક એવી પ્રેરણા જાગૃત કરશે,
 કે આ વિષયમાં રસ વધતાં વખતો વખત શુદ્ધ શુદ્ધ અભ્યાસ
 મીઠો સિત્તનિજ દૃષ્ટિબિંદુથી આ વિષયની હથાવટ કરતું
 સાહિત્ય જઠાર પાડે જ જશે. આના સાહિત્યથી કદાચ
 વિપરીત આગ્રહમાં પોષ્ટા લોખે સીધે માર્ગે ન આવે, તો
 પણ બીજા અઘાન છતાં સરળ અને માર્ગના ખપી જીવોના
 આ મહત્વાણુની રક્ષા માટે આના સાહિત્યનો અત્યંત આવ
 સ્કતા.

જેથી કરીને આધ્યાત્મિક જીવન સરજીતિ અને મૂળમૂળ માર્ગથી જીવનશાસનથી ઉન્નમણી નરુત્તર યેના ફર છે, તેના ખ્યાન રાંચોને આરસી

નિશ્ચયનયાજ્ઞાસમતની ઉત્પત્તિનુ મૂળ અને પ્રચાર —

વિશ્વઃસ્વાયંત્રીના આરનાવાળી વિશ્વવત્મન મહાઅધિક મક માનવ સરજીતિ યુગોથી જે ચાલી આવે છે તેના પર પશ્ચિમીય જઠ જ રાદે જમરજસ્ત ધા કર્યો છે હ મ ૧૪૮૨ થી યુરોપે અને હ મ ૧૬૦૦ થી છગેન્ડે આગેવાન યહ દુનિયા પર સર્વસ્વ પોનાતુ જ માની લઈને સામ્રાજ્ય સ્થાપતા પમતા બધો, ત્યારથી વાસ્તવમા મહા અર્ધાંતિનો-ઠતા સન્મા નવયુગ-નવસર્જન-યુગપરિવર્તન-મગ્નિયુગ-વગેરેના નામે આધ્યાત્મિક મહાસરજીતિના અધ પાતનો યુગ ચર થયો છે દુનિયામાં એક બાજુ ધર્મયુગોને બંને દબે પ્રગ્લના દિતરિતકો તથા દોરનાગ તરીકે રાજદારી આગેવાનો આમજ આઝમા છે અને બીજી બાજુ ખ્રીસ્તી ધર્મની પ્રચાર યોજનાઓ જોરજોરથી ચાલુ થઈ મહા હાલિ રિથના આ આધુનિક નેનાઓને આધ્યાત્મિક ઉત્તરિતે બંને મુખ્યપણે જની ઉત્તરિતિ અપતી હતી, તેથી તેઓએ આજનુ અગેનન વિજ્ઞાન અને યન્ત્રવાદ-તથા તેના શિક્ષણ અને પ્રચારના મહાન આકર્ષણો ઉભા કર્યા એ ઉભા થયે ॥ આકર્ષણોએ યોગમાનસને આર્જિત કર્યું હુ એન ઓ જેવી વિશ્વ સરજા પણુ એ સર્વની વિશેષ પ્રેરક અને પ્રતિકારક બનાનાઈ ચૂકી છે આ જકરાદે માણસના જન્મથી ડી મરણુ સુધીના વેલકિતક તથા સામુદિક ખાસ નાના

મેળા જીવન જીવદારો પશુ હિમા કર્તા છે ને સારત નેરા
 દેહની પ્રજાના જીવન પર પશુ વળી દેવાના પ્રયાસ થવા છે
 તેથી પરિવ આખાત્રમ પ્રધાન આપ સર્જતિના પાપા દ્વયમયી
 હોં તેજુ ચક્ર છે પૂર્વકાળમા અનાતમચાહી જગદષ્ટિ મરાવતા
 નાસ્તિમી હયા. પરંતુ એમને પશુ પોતાનુ જીવન તેા આત્મ
 વાહી તત્ત્વદન્ના આધાર પર ચાલતા જીવનવ્યવહાર અને
 સાધનને આધીન રહીને ચલાવતુ પડતુ હતુ તેથી સર્જતિને
 કથી જય સરખી આવતી નહી વર્તમાન પ્રતિવાદના બ્યર
 દારો જેમ જેમ પૂર્વના આખ્યાત્મિક પાપા પર ચાલતા
 જીવન જીવદારોને કચ્છી પોતાનુ રક્ષાત જમાવતા તપ છે
 તેમ તેમ અદિષ્ઠક મહાસર્જતિના ધમ, અર્થ કામ અને
 મોક્ષને ચાર પુરુષર્થ પર જગત્ર મેલી જીવન પદતિ તથા સર્જતિ
 અદર્શ થતી જાય છે અમર મુખેલામા મુકાલી જાય છે

ભારતમાં અમેલે વગેરે વિદેશીયોના આગમન પછી આ
 બધું પ્રચાર પામી રહ્યુ છે શિક્ષણ સરચાઓ વર્તમાન પરો
 વારિક સાધનો ભારતના મૂળજન આર્થિક શોષણથી હિમા
 કરતા નવા બ્યાપક આર્થિક સાધનોની સાલઓ વગેરે દારો
 લોભના જીવનના પ્રત્યેક અગમાં તેની ઘેરી અસર પહોચી
 રહી છે ભારતના મહાપુત્રોએ “આત્મા છે, આત્મા
 નિત્ય છે, તે કર્તા ને બોધ્યા છે, તેનો મોક્ષ થાય છે,
 અને મોક્ષના ઉપાય છે”-આ મૂળમૂત અને તાત્ત્વિક
 સત્ય આધાર પર ચાર પુરુષાર્થના સમગ્ર જીવન
 જીવદારોની તરતમવા રચી છે, અને
 જમલી માનવો કર્તા સરકારી માનવોને

ધ્યાના ઉપર અનેક પ્રકારના વ્યવહારો જેવા કે ૧ વક્રિનગી
વ્યવહારો, ૨ કાદુમ્નિક વ્ય૦ ૩ સમાગ્નિક ૪ પ્રમલીવ
૫ રાજ્યીય, ૬ આતરંગીય વ્યવહારો, પુરુષના ૭-૮ સ્ત્રીના ૯૦.
૬ ધધાધરીના ૧૦ ૧૦ ન્યાયખાનાના ૧૦, ૧૧ ધર્મિક
૦૫૦ ૧૨ માર્ગોનુસારી વ્ય૦ ૧૩ સમ્બંધવના-૧૪ આવકના
૧૫ અનિકા ૧૧-૧૬ સાવુના-૧૭ સાખી ૧૧-૧૮ અપ્રમત્તમુનિના
૧૯ શ્રેણિગત ધ્યાનારુ, ૨૦ હ્રદય પીતરાગ, ૨૧ ક્ષીણમોહ
પીતરાગ, ૨૨ મયોગી રાજ્યાની, અને ૨૩ અરો ધી રેગ્યાનીના
વ્યવહારો રચાયેલા છે આમા સાત મુખીના કામપુરુષાર્થ
વ્યવહારો મણુવ ૮ થી ૧૦ મુખીના અર્થપુરુષાર્થના વ્યવહારો
૧૧ મા અને ૧૦ મા લૌકિક-ધાર્મિક વ્યવહારો, અને ૧૩ થી
૧૮ સુધીના લોકોત્તર ધાર્મિક વ્યવહારો મણુવ ૭ માફી
પીતરાગ અને મર્વણને શુદ્ધ આત્મ-જ્ઞાનનિર્મા પ્રકાશ મુખ્ય
ખનવાધી વ્યવહાર ગોણુ બની ગય છે છતાં શુદ્ધ-
ધ્યાનના પાપારો વ્યવહારો ઉચ્ચ સ્થાપા રૂઢ સુધીમાં હોય
છે, સર્વગોને પણ ઉપરોક્તન વિદાર આકારપ્રકણ વગેરે
વ્યવહારો હોવા છતાં તેની મુખ્યપણે મણુત્રી નથી

પહેલાં શુદ્ધ સ્થાનકે નીચી અવસ્થામા અણત શુદ્ધભાવ
હોવા છતાં માર્ગની અપેક્ષાએ તે નમણુ છે ત્યારે ઉચ્ચ
વસ્થામા મુખ્યપણે પ્રાથમિક કોટિનો મણુનાપાવ શુદ્ધ વ્યવહાર
હોય છે 'આત્મા છે' વગેરે શુદ્ધસ્થાનકોના પાપા ઉપર રા
પેમા તરતમતાવાળા વ્યવહારો શુદ્ધ છે ત્યારે આત્મા નથી
વગેરે માન્યતા ઉપરના વ્યવહારો અશુદ્ધ વ્યવહારો છે

શુદ્ધ વ્યવહારની અપેક્ષાએ કેવળ પણ વ્યવહાર નુ સતત

પરનો દોષ આદે તે ધર્મા અંગે તેણે કે રાજ્ય અંગે દોષ,
 દુષ્ટતાદિ તો પણ આત્મા છે' વગેરે તત્ત્વજ્ઞાનના આધારે
 પરની છવન સરકુનિત્તુ અંગ હોનાથી અંગે શુદ્ધ વ્યવહારમાં
 મણારો એમાં પરિવર્તન પણ એજ જુમિત્તમાં કરી સમય
 નહિતર મક્ક બહાર જવાથી શુદ્ધ વ્યવહારનું પોષન ન રહે
 આમ જોઈતે અંગે શુદ્ધ વ્યવહારનું પાવન તેટલે અંગે
 મિથ્યાત્વ-હી માર્ગ વગેરે અનિષ્ટ દૂર રહેવાનાં દુરોપિવન
 વ્યવહારો આત્માની રાત્રિ વિલમ્બાના ઉપર રચાયા નહિ
 દોષથી અશુદ્ધ વ્યવહારો બની આવે તો આમને કરી રહ્યા
 હ આ મા નહીં

(૧) જેમણે મીષેમીષા તે દુરોપિવન વ્યવહારો અપનાવ્યા
 તે આગળ પડતા પ્રગતિશીલ ગણાયા

(૨) જેઓને તેમ કરતુ ન હતુ તેમની આગળ પૂર્વોક્ત
 શુદ્ધ વ્યવહારના આમરમાં નવા વ્યવહારો મૂકાયા,
 જેથી તેમને પોતાનું જ સાચાવાને બાસ થાય

(૩) તેથી પણ વધારે મહત્ત્વ લોકો પણ આનું છવન
 ધીરજમાં તેને મળતા એવા પરિવર્તનમાં ફસાયા, કે જેથી
 પરપનાએ પ્રગતિશીલમાં બગાડ વળ્ય

(૪) જ્યાં પરિવર્તન પણ સીકાર્થ નથી, ત્યાં રહ્યા
 મજબુતી કે સદાય કરવાને બદલે તેના ઉપર અંકુશ મુકવાની
 થોડી મુજબ જેવા મુખ્ય શહેરોમાં બાપારી-ધે
 મથકો ઉભા થયા, તેમાં આમને
 આવેના લોકોને પાતરી

કુનેદળ ને, વનમાનપત્રે' બીજુ સાદિ ૫, ઈવાદિવારા એવી
 ઇન્દ્રજિત સિંખામળ મગરા માંગે કે 'તમારો ધર્મ' ઉચ્ચ
 છે તમારા પૂર ને તેને સમજીને આવરતા હતા, તેથી સરુનિ
 ઉચ્ચે દત્તી પરતુ તમે વગર સમજે ૫ ધર્મ કરો જે તેમ
 સરુનિનુ બધ પતન થઈ રહ્યું કે મારે બધુ સમજીને કમ્પા
 નીએ વચવા આજામાં પેમી મથેમી કુમ્પાનીએ દુનિયાની ઘો
 તો તમારા ધર્મ તરફ સમરનવિધ આકર્ષામે ' આ એક જ
 મનની ચારે તરફ અસર ફેલાવા લાગી અને તેને આજ
 કરનારા મોડોને આકર્ષનની રીતે ઉત્તેજન મળ્યું બહુ નેત્ર
 આપણા જિજ્ઞાસુ પૂર્વજોએ જાગરેલા છતાં અવગત રી પૂજા
 દુહ અવધારની મોડો જુમિમ દત્તી તેથી જ લોક મિથ્યા
 ત્વથી બચતુ હતું સમજાઓ તથા ઉન્માર્ગમાંથી છુટતી બચતું
 હતું પણ બધાને સમજાવતી જુમિકા નથી દોતી ત્રા નિમવનથની
 ઉન્માર્ગ ઉચ્ચે પાતો કમ્પા હતા આત્મા નથી ' ઈવાદિ
 વિદ્યાનના પાયા પર રચાયેલા મારા દેખાતા અવગત અને
 છુટત ખારજો એકાદિવાર ધર્મિક છુટતમાં સારી રીતે ખત
 માર થતા છતાં પરિણામે શુદ્ધ અવગતોને દોષી મિથ્યાત્વને
 નીકટ લાવે છે તેમ જ માર પુરુષાર્થની આધ્યાત્મિક વિદ્યાનથી
 સમરિત ત્વના-વિચ્છા જ્ઞા-શાન્તી-સાધનો વારેનો નાશ કરે
 છે અને તેના શાન્તીને પણ જન્મતાની સાથે પડેલા તો શુદ્ધ
 અવધાર છુટતની પ્રત્યાલેકમાથી પસાર થતુ પડે છે તેથી જ
 તેનિમવ-મેદામામ સુધી પહોંચી શકે "તત્તસ્તત્ પટ્ટદવારી।
 મિથ્યાત્વરૂપના તપા પદાના પરિણીતિતા । ' પર
 પરામત શુદ્ધ અવધારના એક કરનારા દોષથી આત્મા નથી"

વગેરે પરદેશીય મિત્રો છે નિસર્ગ (સહેજે) શિવાયની નિમિત્ત
પામીને થયેલી છે નતિ પામેલા જીવને વિકાસની શરૂઆત
કેમને કેમ જાતમાં અવશ્ય શુદ્ધ બચારથી જ થયેલી હોય
છે માનવજન્મ, આયુષ્ય વગેરે દુર્લભ સપત્તિ પણ શુદ્ધ
બચારજન્ય પુણ્યથી મળે છે નહિ તે જીવ દુર્ગતિઓમાં
જન્મને હોય છે

એટલે સમજીને કરો' એ જૂને સમજ પ્રાપ્ત થવા પૂર્વે
આચરપાતક તીવ્ર કરી નાખ્યું અને બીજી જાતનું સમગ્ર
જાનને કેંદ્રો પોતાની દેગરૂપીની સરકાએ ભારે જોરમાં
આવી મધ્ય શુદ્ધ ક્રિયાથી શુદ્ધ જાની આસોઆસમાં કલિન
ધર્મ કરે છેદ" એવે હતીને આગળ કરીને ભારતીય પ્રાચીન
સંસ્કૃતિના શાસ્ત્રો બચવાને બંને પશ્ચિમી જડવિજ્ઞાનના
શિશુઓ પૂર્વજોસમાં વેગ વધાર્યો તેમાં નિષ્પાત થનારને
હિંમતી હિંમતો, રાજ્યખાતા વગેરેમાં હિંમત રચાત અને જન
સમાજમાં હિંમત પ્રતિષ્ઠા અપાતી રહી જડ વિજ્ઞાનના શ્રીમત
હિંમતીઓ અને જડ વિજ્ઞાનની હિંમતોવાળાને ભલે ધર્મ
મદ્દા ધર્મપ્રવૃત્તિ અને પ્રતીન શાસ્ત્રો તથા મદ્દર્પિઓ ઉપર
આવૃત્ત બદમાશ ન હોય છતાં એમને ધર્મ સરકાએ અને ધર્મ
ખાતાઓમાં આગળ પડતા હોદ્દા અપાતા મધ્ય સભામાં
એમને આગળ ગયાન મળના મળ્યા સાથે સાથે ધર્મમદ્દાનું
વર્તન અનાદમનાદીના ચિંતણીમાં જેવરા માટે ધાર્મિક જ્ઞાન
તત્ત્વજ્ઞાન વગેરેના જોડા રખાયા તેથી એ વર્તમાની પણ
કેટલાક નોંડે જેવાયા

૫૨૬, સુઠવગને આ મદ્દા ચિંતાન દારપુ બન્યું છે એ

વર્ગ ૧૬ વ્યવહારોગ દ્વાસ અને નવી પદ્ધતિના ઝગઝગાટમાં મૂળ આધ્યાત્મિક સમ્પત્તિ અને વિકસનનું ઝડપન જુએ છે એ કહે છે કે - “પ્રગતિવાદીના તાગામાં હજારનું પછી અને પ્રાચીન સંસ્કૃતિના રક્ષા-વિમ્બસના બદાના હંદગ દેખ, પરંતુ તે કુમ્મનના સમ્પત્તિમાં ભરતી થતા જેનું છે અનાધ્યાત્મિક વ્યવહારોના પ્રવાહોનો ધોધ જુના જુના વાદો અને આત્મોની ભૂમિ ઉપર દોડી રહીને વિષમાં શુભ ભાવબુદ્ધ જગતી રહે છે વતમાન સિદ્ધિનોની સખ્યા વધવાથી એક બાજુ તેના ધવાના સ્થાન ન હાવાથી મેકારી જન્મે છે બીજી બાજુ નવા વિદેશી ધધા દેશવાથી ધણાના જૂના ધધા તૂટે છે તે લોકો નવા શિક્ષણ ને વળી શિક્ષિત બનીને નવા ધધામાં પ્રવેશી પાછી મેકારી વધારે છે નવા શિક્ષણના પ્રચારમાં એક મોક ધામિ મ્હાનની આત્મ રાખવાથી લોકોનું વળી જોર આકર્ષણ વધે કે એ લોકો એવી શિક્ષણ-મર્યાદા-ઠાગાનવાદિ માટે દગ્ગરા રખિયાના હાન કરે છે, વિદ્યાર્થીઓ માટે ધર મ્હના ધ બા સાફી સમર્થ કરે છે એને પહેલાં જે અનાત્મવદીના શિક્ષણનો ૪૦ ટકા પ્રચાર થતો હતો તે રહીને ૫૦-૬૦-૭૦ ટકા જેવો વધી ગયો. છતાં ધ ધાર્મિકતાનું સરક્ષણ તો બાજુએ રહી મધુ જે કેમકે-નવા આકર્ષણો ખૂબ વધી ગયા જે આત્મવાનીના શુદ્ધ-વ્યવહારોની મર્યાદા પ્રવા લાગ્યા છે વળી મ્હાકના ધાર્મિક-ઠાગમાં પણ પ્રગતિવાદી ધારણે એવું શિક્ષણ અપાતા માન્ય કે પ્રાચીન પરિત્ર ટળીનીઓ આચારો, ધર્માત્મઓ વગેરે તરફ નવી પ્રત્નની રચિ ઉઠવી નાથી ધાર્મિક-ઠાગ પ્રચાર

થવાના થોડા સાબના ટકા દેખાડી અનાધ્યાત્મિક વ્યવહારોના ઉંડા મૂળ નખાયા એથી હવે સાસ્ત્રિક મુદ્દા વ્યવહારો ધર્મ ક્રિયાઓ ધર્માચારો, જીવો વગેરેને જૂનવાણી મચી નામશેષ- નષ્ટ કરવાની ગીધી અને આડકતરી યોજનાઓ ચાલી પડી છે અને ! હવે તો એ પશ્ચિમીય દગળા સિંહુવનો મોહ અને બેચેન એટલા વધી ગયા કે હવે ધાર્મિકજનને માટે સમય- અવકાશ નથી એમ મનાવ છે ત્યારે ક્યાક રમી સહેજ અવકાશ છે તો તેમાં દુર્વનાત્મકદષ્ટિ, સમન્વયદષ્ટિ, અને સર્વ ધર્મ સમભાવની દષ્ટિથી ધાર્મિક જ્ઞાન આપવાની વાત છે એનો સીધો અર્થ એ કે માત્ર વાંચો જાણો બાકી ધર્મપ્રવૃત્તિ અને સત્ત્વાચારના પ્રાચીન સુદર આચારો મર્યાદાઓ પાળવા કરવાની કરી વાત નહિ

આ બધાની સામે પૂર્વના મહાત્માની અપિમહધિઓના એકાંતે કે વાણુકારી વનનોમા મહા ધરાવનારો વર્મ એમ કહે છે, કે પૂર્વ પુરુષોએ ધર્મક્રિયાઓ અને આત્મવાદી શુદ્ધ વ્યવહારો રૂપી ઔપધની શુદ્ધિકાઓ સમજીને જ તેવાર કરી છે એમાં અગમ્ય સંકિત ભરી છે કે- સમજીને કરો તો વિશેષ લાભ સમજ્યા વિના કરો તો ય તે નાના બાળકને દૂધના વીટામીન-સ, પ્રોટીન-સની સમજ ન હોવા છતાં દુગ્ધપાન જેમ મહાન લાભ કરે છે, તેમ અદ્ભુત લાભ આપે છે જ્ઞાન એ આયસ્વાર્માં કાળ જો જન-માનસ તેટલું દુર્ અને સાસ્ત્રિક ન હોય તો ય તેમાં અનાત્મવાદી અશુદ્ધ વ્યવહારોત્તુ બનાવવી બજા ઉમેરવા જતાં મૂળ વસ્તુ જ નાશ પામશે કેમકે- વખત જતાં તે પોતાતુ સ્થાન જમાવી

દેશે બીજામાથી નહ ચલા ચિના રહેશે ।ઈ”

પરમાત્મા ત્રી તીર્થ કર દેવોએ ચતુર્વિંશ સધની સ્થાપના કરીને પોતે આપે ન તીર્થના સાસનના સચાનનની જવાબદારી આચાર લગવતોને સોંપી કે તે પ્રમાણે આચાર્યદેવોની પરપરા એને ઉગાતી બારી કે અવ્યક્ત એમા ગૃહસ્થોએ સારો સદ્ગુરુ આપ્યો છે અને આપવો જોઈએ કિંતુ સચા સનની જવાબદારી એમણે લઈ લેવાનો નહિ પરમાત્માએ ત્યાગના આદર્શ ઉપર સ્થાપેના ધર્મસાસનના જોખમ ત્યાગ મૂર્તિઓ જ સારી રીતે સલાળી છો વદન કરી છો પપ્પુ ખની વાત છે, કે-આ સમયમા આજે કેટલાક ગૃહસ્થોને સાધુ જેટલી અગર સાધુથી અધિક સત્તા ચલાવવાનું ગમે છે તે પશ્ચિમની ાયા છે

આથી ત્યાગી આચાર્ય લગન તાલિઓએ પ્રગતિના નામે ચાલી પડેલા આધુનિક અનાત્મચાહી પ્રત્યેક વ્યવહારોથી સાવધ રહેવું ધરે ■ ત ‘પરપરાગત શુદ્ધ વ્યવહારોની સંસ્કૃતિને ટકાવવા માટે પ્રગતિચાહીના અશુદ્ધ વ્યવહારોનો આશ્રય લેવામાં આવે નહિ પણ કાયદોએ ’ એમ માનનારા વર્ગની ચેદર્માં તણાઈ એના સમયક ન બનવું જોઈએ કારણ એ છે કે-પ્રગતિચાહી એની એ ચાલનાજ છે કે-પવિત્ર આર્ષ દેરામાં એમનું શિક્ષણ ધુસાડવા માટે પહેલાં જે એમની પોતાની અત્ય ટકા સકિત હાથ છે તે વધારી દેવા માટે આર્ષ દેશના ધાર્મિક અને ઇતિહાસના નિકૃત શિક્ષણને પોતાનામાં સ્થાન આપ્યું આપણા લોભ ધારે ધીરે એમા ધાર્મિકતા સંસ્કારની દૃષ્ટિએ

‘ પા અને લાલ મનો જોગવા લાગ્યા પણ ખખર ન

રહી કે-આ તો દુસ્મનના સરકરમાં જરતી થયા જેવું હતું પરિણામ એ આવીને હતું તથા કે-ધાર્મિક શિક્ષણની તો હામી થતાં થતાં એ સમયના કાળે જ નાખવામાં આવ્યું અને પાશ્ચાત્ય પ્રગતિવાદીના અશુભ વ્યવહારો સદ્વિનના શિક્ષણમાં પ્રગતો એક ખૂબ જ વધી ગયો ત્યારે પ્રાચીન ઇતિહાસમાં પણ કેટલાં પહેલું થયું ને કેટલાં પછી થયું ” એવી તારિખો વોરેની વાતો મુખ્ય કરાઈ અને અતિહાસિક પુરુષોના અનેકરિધિ ઉત્તમ આર્થ આચારો છવન બોધપાઠ અને આર્થ તરન-શાન સમયના જુવાણ ત્યારે આધુનિક ઇતિહાસ, રાજકારણ પ્રગતિવાદી નાગરિકતા અને સમાજ વ્યવસ્થાનું શિક્ષણ ખૂબ નિસ્તારાણ સરકારના પાલેલા અને સરકાર મહાપુરો કે જેઓ ઇતિહાસના પ્રાચરણ છે તેમને મોલ્ડ રચાવ અપાયું

બીજી બાજુ ઉપર કહ્યું તેમ-ધાર્મિક આચારો અને પરિવ આર્થ વ્યવહારોની મરકરી રધવા માટી એમાં વેગત અને નૈત દર્શનના નિશ્ચય નવતા રિવારો આચરણ કરાયા સાથે એમ મનાવા લાગ્યું કે આપણે દરે સમયને કરીએ છીએ ” આ પાશ્ચાત્ય વિકૃતિનો પ્રભાવ છે એમાં આધ્યાત્મિકતા પ્રિય તાજ્યદ્રવ્ય અને બીજા કસાયા તેથી એમના મન-ચોમાં નાનું પરપરા સામે વ્યક્ત-અવ્યક્ત રૂપે એમનો અણુગમે દેવાય છે પછી એ કાર્ય તો એટલી ભયકર દૃઢ પરોચ્યુ કે-સોનગળા સપ્રદાયે તો ધાર્મિક વ્યવહાર માર્ગનો સદતર લોપ કરવા ઝડો ઉચકયો તે એમ કહીને કે-એક પામવાનો સાચો માર્ગ, એક નિશ્ચયમાર્ગ જ છે શુધ્ધ કહેવાતા ધર્મ

વ્યવહારો અને આચારોનો માર્ગ તો જનતાએ વાર આપ્યો
 છતાં કેઈ વખતુ નથી મારે એનો મોઢા ધરવો નકામો છે
 નિશ્ચયદષ્ટિનો ધર્મ સાધો તો ક્ષમાળુ થરો ” આમ ધર્મ
 શાસનના પ્રાબુજૂત પરપરામન પવિત્ર વ્યવહારો લેખવાત
 ચાલ્યુ ખૂબી તો એ છે કે— એમને જ ત્યાં પ્રગતિશીલ
 વ્યવહારોનો આશ્રય વિશેષ રીતે લેવાય ॥

પવિત્ર આર્થ સરકૃતિના પાયા દયમયી ઉઠે એ
 રીતે વળી ખીજી બાજુ જમાનાવાદ ચાલ્યો શાસ્ત્રોએ
 દેશકાળ જોઈ વનવાતુ કશુ છે એતુ એક ધરવામાં આ પુ
 ખરી રીતે શાસ્ત્રો જે ૬ ૧-ક્ષેત્ર-કળ બાર જેવાતુ કહે છે
 તે શુધ્ધ આત્મવાદી વ્યવહારોના આધક ૧૦ ક્ષે ૩૦ બા ૦ ને
 ત્યજી તેને સાધક ૬૦ ક્ષ ૦ ૩૦ બા ૦ ને આદરવા પણ પરદેશી
 એના અજ્ઞાન એવા હતા કે- પ્રતિભાદી સલાઓના તટસ્થ
 દેખાવોથી દેશકાળનો સહકાર લેવાયો ધર્મને તથા શુદ્ધ ન્ય
 હારોને વ્યવસ્થિત કરનાના નામે સરકારી કાયદા અને જાહેર
 જીવનતુ રચેલા અપાવા માડ્યુ આમ બાધક દેશકાળને
 ઉત્તેજન મળનાપૂરાં હતી નવી રીત-રસમો પેડી જે આત્મ
 વાદી શુદ્ધ વ્યવહારોને જખર રત કુપેલા લગાવતી ચાલી તથા
 એમાં, સુધારો ' સમજીને કરતુ ' 'તત્ત્વજ્ઞાન વગેરેના આમક
 સમ્બંધી લોકોનુ આકર્ષણ વધારેલા માડ્યુ

પ્ર૦—પરતુ તેમાં ખોટુ શું છે ?

ઉ૦—ખોટુ ? આ તો દાથીના કનેવરની અદર પેટેલા
 કામગાની બમણા જેવુ છે એ વ માનનો હનો કે “ અહીં તો

રાત્રીને ઓઢીને મેલ મળે છે બહી ખોટું શું છે ?' પણ અંતે નિર્ધારે એવર સાથે પુરખા તણાઈ મધુદ્રમા પૂરી મૂખો ! એમ આ સમય અને આગમવાળી આનંદાશ્રમાં આત્મવાદી શુદ્ધ અવધારેનો ધીમે ધીમે હાસ મળે ધર્મનો નાથ ધાપ છે એ ખોટું ■ હા ત આજે યુરુચિન યુરુમંત્રિ અને યુરુ સત્સમ કપી વિના મોટા મોગ ચાલોના બાપાનરો ને વિવેચનો વાચી સહને નિરૂતા મેળવવાની નરો પદ્ધતિએ કદાચ શાન વધાઈ હશે ! પણ અદા, સાધુમંત્રિ, સમપણ, વિનમ્ર ભાવ અને સામારિક વાતો પ્રત્યે વેરામ્પટ્ટિ તથા એમથી કમલ ગિતિ-આ મહાન સાધનાઓ પર બંધ કર મંદાર કી જર્જરિત કરી દીધા છે

આવ' દેશમાં તો ચાર પુરુષાર્થ-ધર્મ, અર્થ કામ મોક્ષ હિપર જ બધી અવસ્થા હતી વેલક, સગીન જ્યોતિષના શાસ્ત્રો, પાકશાસ્ત્ર કે ધારણ કામશાસ્ત્રોને આ સ માટે પણ મોક્ષ પુરુષાર્થ જ મુખ્ય હતો આત્મા પરનો કાદિ મૂળતત્ત્વો ખાનીને જ એની રચના હતી પણ આધુનિક હિન્દુમળે એ બધા પર વહેમ અને કુરુદિનો આલેપ કરીને આત્મા, મોક્ષ પુનર્જન્મ અને ધર્મને બાં રાખી તથા શાસ્ત્રો સર્જવાનું કહું છે તાજવદ્વજ જેવા જો કે તીર્થંકર બમવતોની વિધ્યાપી મહાસરૂતિના વિશેષક ન હોય, છતાં એમણે અવધાર માગને ઝોચુ કરીને, નરી અનાદ્યમવાદી પ્રગતિને જલ્દો-અનલવધે મહારો આપ્યો પછી તો એમના અનુ પાથીઓએ એમની નિયંત્રધારાને વેગ આપ્યો શુદ્ધ અવધાર માં ના ખાસ મુલ્ય ન મળી, સત્સમ-શાળા, શ્વાધ્યાયશાળા

જેવી જોરદાર પ્રવૃત્તિઓ ચલાવી ત્યારે માણસને આચરવામાં એકતો સાસારિક વિષય જરૂર હોય તો ધર્મ' જરૂર બિનાનો કોરો રજાવાય અને તે પળુ રોગ મુરુ નિત્રા વિના આત્મ ધાનર શુ રહે તેઓનો આત્મા તો સાસારિક સ્વર હારોથી જ આપિત બનવાનો એમાં વળી નવા સાધનોના દાદિક ઉપયોગથી નવા પવહારોમાં લેવાવાથી નવા બનથી શરૂ થયા.

યુરોપીયનોએ જાનમાં આવીને જે અનાતમવાદી બ્વરદારો દેનાબ્યા, તેનો વેગ વધતા જમતની જેમ અહીં પહોંચેરી, લૂટલાટ કોરોમાં કેમો, અનારોગ્ય, આપરાત લગ્નનાથ, વિનય મર્ષાનાનો નામ અસદિષ્ટના કુટુંબના સદકારી છવન-સાનાઈ-રનાથિનામાં દકરાની અસક્તિ, કનેગી સદ્ ગુણોનુ અપાલન ઉપરાંત તે પ્રત્યે અરુચિ-આરા બધા દોષોથી આજે કેટલાય અનથી વધી રહ્યા છે.

પ્ર૦—સોનગમના મતને ધાર્મિક સમ્પ્રદાય કહેવાય ?

ઉ૦—એમ કહેવામાં જૂઠું થતી દેખાય છે કેમકે-ધાર્મિક સમ્પ્રદાય તો અમુક જ વિચારોને મતભેદ કે આચારોને ધરાવતા હોય છે બીજી રીતે તો આર પ્રરુપાયની સરકૃતિના મોટે ભાગે પ્રચારક અને પક્ષકાર હોય છે ત્યારે સોનગમનો મત નિશ્ચયનથી દિમાપત હોજી શુદ્ધ ધર્મ જવદારના આચાર-વિચારોના લોપને એવી રીતે પોરો છે કે-જેથી ઉત્તમના અશુદ્ધ બ્વવહારોના પ્રચારને તથા અશુદ્ધ સાંસારિક બ્વવહારોની અખડિતતાને વેગ મળે છે, ને આમ કરી લોકોને આકર્ષવા મથે છે તેથી તે તરફ અનાતમવાદી પાયા પર મડાયેલ

આધુનિક શિશુલુ લીધેલાઓ જલદી આકર્ષીત એમાં લાઇ
 નથી હતા પ્રમથ શ્વેતાનર શાસન સામે એક સમ્રાટ તરીકે
 રહી શકવામાં પીડા બાળ જોઇએ તેથી દિગ્વિજય સમયગારાદિ
 પ્રથમ, દિગ્વિજય મંદિરના નિર્માણ વગેરે દ્વારા દિગ્વિજય સમ્રાટાવને
 સદાકાર તે સે છે હતા શાક દિગ્વિજય આચાર્યની આજ્ઞા નીચે
 રહેતા નથી અને વાસ્તવમાં-દિગ્વિજયમતને પણ વધારા નથી
 કેમકે એ વ્યવહાર માગેને જ લેખે છે દિગ્વિજય સમ્રાટ પણ
 નીચેની કક્ષાવાળા છવેને ઉપરની કક્ષાના શુદ્ધ વ્યવહારો
 તરફ દૃષ્ટિ રાખવા સાથે પોતાની કક્ષાના વ્યવહારોને આસ
 પાશવના અને પાળાની કક્ષાના શુદ્ધ વ્યવહારોને હોડવાનું
 કહે છે એમ આમળ વધનાં શુદ્ધ વ્યવહારની પરાકાષ્ઠાએ
 અશુદ્ધ નિશ્ચયનથી સિદ્ધ માગેને પકડવાનો અને તેથી આગળ
 ઉચરે શુદ્ધ નિશ્ચયનથી સિદ્ધ માગેને પકડવાનો હોવાનું કહે
 છે ત્યારે આ મત તો પહેલેથી જ એમનો શુદ્ધ નિશ્ચય ઉપર
 છે હતા દિગ્વિજયે પણ આ મતમાં પોતાના કેટલાક સિદ્ધાન્તો
 અને દેવ-મંદિરના પ્રચાર માટે તથા શ્વેતાનર શાસન અને
 શાળોનું મહત્ત્વ ધનુ જોઇ આર્થિકાદિ સદાય આપે ૥ પણ
 ખરે જોના દિગ્વિજય-મત તો જિનોક્ત આત્મવાદ, ચાર પુરુ
 પાર્થના આધાર ઉપરના શુદ્ધ વ્યવહારોનો પક્ષકાર છે ત્યારે
 સોનગનો નિશ્ચય મત એ જાણુ તત્ત્વગ્રંથ સાદિત્ય સ્વા-
 ભાષ્ય-મંદિર, દેવ-મંદિરોદિ વ્યવહારોને તદ્દન નકામા અને
 આત્મોન્નતિમાં બાધક માને છે હતાં એનો આશય સે છે
 એ પાર્થિક સમ્રાટવામાં અપરાધી આશયો સિવાય શું છે ?
 બીજી બાજુ સ્વમત પ્રચારાથે આધુનિક સાધનોનો નિયુક્તપણે

ખદોગો ઉપરોચ્ચ આધુનિક લોભચાહી ધોરણે નવરસા આધુનિક દમની રહેણીકરણો-ખાવ-શોભા-આકર્ષણોની વૃત્તિ-આધુનિક મૂલ્યો છે કે-આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપની વાતોની સરકારી નીચે કવળ ન વાદની શ્રવન પ્રજ્ઞાલિકાના વ્યવહારોના પ્રમાણે ન એ મહારવગુ કેન્દ્ર બની મધુ છે

જન સમાજમાં કોઈક ને જ નિમવનય સમજવામાં આ પો હોય છે મોટા જામના ખાસમાં એ નથી કે- નિમવનયના સમ્યક્ શૈલીની પ્રાપ્તિ સાતમા અપ્રમત મુજુરવાનકના મુનિને કે તેના ઉચ્ચ કક્ષાના આત્માને જ પ્રાપ્તિ હોય છે તે પોતાને કપાંથી પ્રાપ્તિ હોય કે છતાં નિમવનયી જુનિકા પોતાના શ્રવનમાં ઉતારવાની અમણામાં પડી ઉઘડુ પરાપૂર્વથી કુળમાં ચામ્પા આવતા શુદ્ધ વ્યવહારોને નિજાનલિ આપે છે તથા શ્રવનમાં વ્યવહારો તે જોઈએ જ છે તેથી નવા અશુદ્ધ પ્રગતિશીલ વ્યવહારોને એ અપનાવે છે તેથી જલ્દયે અગ્નિયે પ્રગમ અનાતમવાદી વ્યવહારો અને વિચારો રચાવ પામે છે આનુ પરિણામ એ આવે છે કે-સર્વ ધર્મ સમ વય રિધનો એક ધર્મ, વગેરેના નામ હેઠળ જ્યારે રિધિ સમરની આધુનિક વિજ્ઞાનના પાયા પરની કોઈ નથી યોજના બહાર પડે ત્યારે આ જન સમાજ એમાં બગી જશે અને નવા મોતમદ મતને પણ સાત મારશે । મિથ્યાત્વખસી શુદ્ધ વ્યવહારોનો લોપ કરાવીને બીજી પરિણામ લાવી રચાય નહિ.

જોવાનુ તે એ છે કે હજી દમણખ અશુદ્ધ વ્યવહારોમાં ને શ્રવે પનોટાયેલા રહે છે એને ધર્મ માર્ગે આકર્ષો અત મિથ્યાત્વ મુકાવવા બરપૂર શુદ્ધ વ્યવહારોનો ઉપદેશ

અને અમન આવશ્યક અને દિનકારી કે ઉદ્દેશક પણ દુઃખ વ્યવહારોનું પાનન નહિ દેખાડે તો પેલાને ધર્મની શ્રદ્ધા નહિ કરાવી શકે શુદ્ધ નિશ્ચયનયનો માર્ગ અશુદ્ધ નિશ્ચયનયનો માર્ગ અને પરાકાષ્ઠાનો શુદ્ધ વ્યવહાર માર્ગ આ નશુને જાણવા-સમજવા એક વાત છે અને અમલમાં ઉતારવા એ બીજી વાત છે પ્લાન બનાવવો મજૂરી મૂકવી એ જુદી વસ્તુ છે અને ખરેખર હમારત રચી ઉભી કરવી એ જુદી ચીજ છે એનો એની ભૂમિકાએ એ માર્ગ અમલમાં ઉતારી શકાય છે

કુટુંબમાર્ગે પણ જે સમયસાર-મર્યાદાસાર મન્ય રચ્યા તે પણ વ્યવહાર માગનો સોપ કરવા નહિ તે નિર્વિઠ્ઠપદ્ધતિ ન આવે ત્યાં સુધી વ્યવહાર માર્ગની આવશ્યકતા બતાવે જ છે એમણે તો એમની પૂર્વે શ્રી ગણધર ભગવાનથી ત્યાગેલા મી આચાર્યજી આદિ સૂરોમાં આત્મા સમ્યક્ત્વ મુનિપણ, વગેરે અને કહેવાયેલ નિશ્ચયનયના પદાર્થોનો સાર લઈને સમય સારાદિ બતાવ્યા છે ના ત એતામ્મર શાઓ ૧ વ્યવહાર નયથી ક્રિયા, છદ્ધિયો વગેરેને આશ્રવ કહે છે પણ તે દ્રવ્ય આશ્રવે ૨ અશુદ્ધ નિશ્ચયનયથી રાગદ્વેષના પરિણામને આશ્રવ કહે છે ૩ શુદ્ધ નિશ્ચય દૃષ્ટિથી આત્માને અનામય કહે છે કેમકે શુદ્ધ નિશ્ચયનય માત્ર દ્રવ્યાધિક દૃષ્ટિવાળો છે, તેથી આશ્રવ-સવરાદિ પર્વાંશ તરફ જોતો જ નથી એવું જ સવરમાં બાવના-પરિપદ ચારિત્ર વગેરે વ્યવહારથી સવર છે આત્માના જ્ઞાનાદિક મુજો એ અશુદ્ધ નિશ્ચયનયથી સવર છે અને દુઃખ નિશ્ચયનયે તો આત્મા અસવર છે આમાં અશુદ્ધ નિશ્ચયનયવાળો વ્યવહારને વ્યવહારમૂઢ કહે તે બરાબર છે,

અને શુદ્ધ વિષયવાળો અશુદ્ધ નિમિષનવરાગને બોદના મુખ
 થેથી હો, તે જરાગર કે તેમો એ શુદ્ધ નિમિષ તો સમ્યક્
 હો, ૧ સમ્યક્ આરિય હો નહીં શુદ્ધ ચેતનાજ છે
 એમ હો ૪

એનાગર સમોમાં બીજે પણ આ વિષયકામકામ હો
 થાય છે ૧૫ છે વ્યવહારવિમુદ્ધસ્તુ દેનુસ્તાનય માર્યતે ।
 યાચકિયાત્તસ્વાત્તસ્વાત્ત ગુદ ન વદ્યતિ ॥ બ્યદાર
 પદ હવ બાલ કિવામાં રંગ દેનાથી અદ્યુ નૂ ૨૬૨
 જાનો નથી માત્ર સવરના કારણના જ સાર માની નેવે છે
 'અશુદ્ધનયનમથ સવરાધવનવધા । નમારિણાં જ
 સિદ્ધાતાં, ન શુદ્ધનયના મિદ્ધા ॥' સવર આશરની વાત
 પણ અશુદ્ધનયની જ છે શુદ્ધ નયની તો સસારી આત્મા
 અને મુખ આત્મા વચ્ચે કાંઈ એક નથી એન દાસન વિરિષ
 નયની દરિયાથી તરવાને વિષય છે તેથી એના શુદ્ધ શુદ્ધ મ થ
 અને પ્રકરણે આને પણ કિપક પ હો, આ દિમાને સમય-
 સાર મ થ વ્યવહારની કિપરની અશુદ્ધ-શુદ્ધ નિમિષવાળી કાને
 પ્રાપ્તે એમાં નવાઈ નથી તેમ વિષય નયના વિવેચનમાં એનો
 બ્યદાર સાચો દિશાય સપૂનવા પ્રપાત્ર એ પણ સદા
 છે બાજી વિષય-એનાગર સાત્રોમાં બીજી મિને વિષયજી
 જરી પડી છે । તે વ્યવહાર નયથી સમ્યક્-શાન યોધા
 ગુણધાનો અબ્યાન્તર રીને દયન મોદના સમોપસમાદિથી
 હોય અને રીને ગુણજે સમ્યક્ત્વના બાલ આપાર બ્યદા-
 રથી હોય અશુદ્ધ નિમિષનયથી સમ્યક્ત્વ અને ગુણજે
 મુનિ હોય ત્યાં શુદ્ધનયથી તે આત્માજ દયન

જ્ઞાન-ચરિત્ર છે એમ બ્યવહારનયથી સમ્યક્ચારિત્ર પમે
 મુશ્કાળેથી ૧૦મા સુધી હોય છે અશુદ્ધ નિશ્ચયનયથી
 ચારિત્ર ૧૧મેથી વચાખ્યાત ચારિત્ર નામનું હોય છે શુદ્ધ
 નિશ્ચયથી ચારિત્ર આત્મા જ છે સ્વેન સાત્ત્વોમા નિશ્ચય કર્યા
 એકો કણો છે ?

ત્યારે, સ્વેતાનર સાત્ત્વોની જેમ ત્રિજરમતમા બીજા સાત્ત્વો
 વરદાર નયથી અને સમયસાર અશુદ્ધ શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી
 મોક્ષમાર્ગનું વર્ણન કરે છે પણ તેથી કાંઈ સમયસારના કર્તાને
 બ્યવહારનય અને એના પ્રવચક શાસ્ત્રી અમાન્ય નથી માત્ર
 એનું છે કે સાતમા મુશ્કાળાથી આગળ મોક્ષમાર્ગ કેવા
 સ્વરૂપે હોય તેનું વર્ણન સમયસારમા કરે ત્યાં તે સાતમાવાળો
 તે નયની અપેક્ષાએ નીચેના બ્યવહારનય માર્ગના મુશ્કાળામા
 પટકાઈ ન જાય તેથી બ્યવહારમૂલતા વગેરે સમંધી તેની નિંદા
 કરે તે સ્વાભાવિક છે શિક્ષણ-સંસ્થાઓમા નિઘારીઓને
 પ્રોત્સાહિત કરવા આ રોજનો નિયમ જોવાય છે
 વળી નિશ્ચય-નયની અપેક્ષાએ બ્યવહારનય અમૂળાર્થ કહેવાય
 તે બરાબર છે પણ આમા એવું કર્યા જ્યાં પુ કે નીચેના
 મુશ્કાળાવાળાનેય બ્યવહારનય-માર્ગ ઝેર સમાન છે ? તેમ તેમને
 પણ નિશ્ચયનયનો જ માત્ર જોઈએ, એવું કર્યા જ્યાં આ-પુ ?

શુક્રાધ્યાનના બીજા પાયામા કેવળ સમઠનયની અપેક્ષાએ
 શુદ્ધ દ્ર-વાત્મકનયસાપેક્ષથી આત્મામા શાહિ મુજોનો પણ
 અમોઢ લાસે છે આ સૂત્રમ સંનયના કોઈ બે ની અપેક્ષાએ
 છે ત્યારે ઉદ્ધે એવ જ્ઞાનનયના દિસાએ સેનેશી મોક્ષમાર્ગ છે
 આ નયના ધરની વાત કરવા મારે સમયસાર ત્ર-ય બ્યવહાર-

રના રરપને જરા ૫ મદત ન જાપે કે જાદારને નામે
 ગળે એમાં મમકા જેુ થુ છે ! મેનાંજર અને રિતજર
 વચ્ચે અચુક મનનેહ દોરા ઊર્તા બને ૫ જનેહાંતરાદ આસ
 માને જે, બને તેથી જ તે તે નવની જમિકામાં તેની તેની
 વાતો ઉપરમે છે પણ મોનમદ મન કાદારી પૂર્વોચ્ચમાં
 સ્થાનકવાસી સપ્તાવમાં માત્ર મૂળ ૩૨ જાતમ મનાતા
 દોવાધી આ જનેના તેરા તેરા યજ્ઞોત પરિચય તેમજ ગુરુ-
 જમ મળ્યા નદિ એટલે રિરિય નમે એની જુધિદાએ બને
 એને માન્ય મામે તથા પાપાનો લઘરપદો એક કલ્પથી
 મને ! પણ સમયસાર કલ્પથી દાધ પર મરી મમે, બને
 એકનો તે વચના તો 'અધધ ધર્મ પાપુ' અધમમ ધન
 પ્રાપ્ત-નિર્ધનને ધન મજુ, ને જેમ નાયરા-૧૨૫ મરી
 પડે, એમ આ સમયસાર પરજ મૂલક બની માત્ર એને જ
 જૈન તત્ત્વ સમજ નેહા પછી જરા વ્યાખ્યાનચકિત દની
 તેથી બહોતો જાણીયા એ બહોતો જૈનતત્ત્વોના ફરીવાના
 સરાસર અઠાનન લીધે આમને મુનકેરણી ના નિમ્મની લાણી
 કરવા નીકળી પ.વા ! તેમજ એમની પરિજયા એખી એના
 પર નાયરા મ.વા નિમિત્ત-ઉપાદાન દવ્ય ગુણુપધાઈ
 એક દવ્ય જીભ દવ્યને કશુ કરતુ નથી' જાદાર પોગે
 નિથય સામે, અનુભ-ગુન-શુદ્ધ' શુભથી જાતમાનુ બહુ
 થાપ નદિ વમેરેવમેરે એકાંત કથનો ચાલ્યા ! આમાં મમને
 અપેશાને અને આ સિવવના જૈન તત્ત્વો બને નવોતા
 મદાસામરતે ન જાણવાને લીધે નિચારા હવમકાનો જેમ
 ન એકાંતવાતના ચોક્કામાં સપાક નેહા !

પર જ્ઞેતા જ્ઞેમ, જ્ઞેન સાક્ષોર્થા એક પ્રતિપાદન એ આવે છે કે 'સમ્યક્ત્વ નિનાની કરણી નથી નકામી એટલે એથી સમ્યક્ત્વની જૂમિકાવાળાને મિથ્યાત્વની જૂમિકા અનુપાદેય મની ગઈ પણ મદ મિથ્યાત્વને સમ્યક્ત્વ સ મુખ્ય લક્ષ જનારી કરણી અનુપાદેય નહિ. તેથી રીતે સમયસાર મધ સાતમા ગુણદાણાના સમ્યક ઈર્શનની દૃષ્ટિમા નીચેના ગુણસ્થાનકના અવધાર માર્ગને અનુપાદેય મણે તે સ્વાભાવિક ■ જસ આમાથી સોનજમતીને પ્રમણુ ઉભી થઈ અને હડેચોક એમણે નીચેના ગુણદાણાવાળાને પણ જવધાર માર્ગનો નિષેધ કરવા માડ્યો, તે નિષેધની જ ઉપાદેયતા જતાવવા માડી. સાચે સાચે જ શુનિરનીતુ રમણુ કરાવનાર ઉપાધ્યાયજી શ્રી ધરો વિજયજી મહારાજ જેવા પર અવધારમૂનો આક્ષેપ કરવા લાગ્યા. અચાનતામાં કેઈમાં આવુ જનવાની નવાઈ નથી નહિતર આજના એ કહેવાતા કૃતકેવલી મતપ્રવર્તકમાં જે મહાપુરુષના રચેના સેકડો સાસાને પોતે રચવાની શક્તિની વાત તો દૂ પણ એની થોડી પકિત લખાવવાની પણ શકિત નથી તે મહાપુરુષ ઉપર મૂનો આક્ષેપ કરતાં એમની છલ કેમ ન થયે? પૂ. ઉપાધ્યાયજી મહારાજના સાક્ષો જ્ઞેતા તો લાગે છે કે એમની નજર સામે સ્વેતાગર દિગ્ગજના તમામ સાક્ષોના પલ્લે તરવરતા હતા. એટલુ જ નહિ પણ એ ભાતીન અન્ય દર્શનોના અદ્વૈત સાક્ષોના તરવરપરી જોધ ધરાવતા હતા તેથી જ એ દર્શનોની સામે જ્ઞેન દર્શનની વિશિષ્ટતા એમણે હામધામ પૂરનાર કરી આપી છે તેમજ નવ, નિલેપ પ્રમાણુ પચ્ચાન કર્મપ્રકૃતિ, અધ્યાત્મ તર્ક,

મિદા ત-ગદગમે વગેરે હિર અનેકાનેક શબ્દો રચ્યા છે એ નિશ્ચય-અવધાર જાતેને મોઝમ ન્યાય આપે છે અને એમ ની નીચે નાંકેલો અન નિશ્ચયથી અવધારાનેમો ધર્મસમ્રાટ યથા પળ નિશ્ચય-વધારાનો કેવો બેંગનાવે છે, નિશ્ચયનુ કેવુ વધાર્યું રચ્ય કદ છે તે જુઓ.

ધર્મસમ્રાટ શબ્દમાં સમ્પત્તિના નિશ્ચય-વધારા બેંગ જતાવતા હવુ નિશ્ચયથી સમ્પત્તિ રાનામિય આત્મા ની વધારથી તે સમ્પત્તિના દેવુઓથી છે અહીં તમ થાય કે રાનામિય એને તો ભાવચારિત્રરૂપ જ સમ્પત્તિ થયુ તેનુ કેમ? એનો હિતર એ છે કે જાન બરાબર છે નિશ્ચયનય સદ આચરણાણી શ્રદ્ધાને જ સમ્પત્તિ માને ॥ તેથી તે જ મે શુભાગ્રે આવતાનુ મહે છે ચારિત્ર એ કાર્ય અને સમ્પત્તિ પ્રદા એ કારણ-એવો બદ ડાના નિશ્ચયનય દિવાસદિતને જ અને દિવાસતેજ કારણ માને છે તેથી કારણ કાર્યરૂપ જને કે તે નિશ્ચયે સમ્પત્તિ જાન ભાવ ચારિત્ર રચ્ય થાય છે એનિશ્ચયને ક્ષણિક સમ્પત્તિ દેવા છતાં આવુ નિશ્ચયનયનુ સમ્પત્તિન ન હોનામા સિધ્ધાન્ત દેવ નથી.

ભગવાન શ્રી આચારાગ મૂત્ર 'જ સમ્પતિ પાસદા જ માણ તિ પાસદા 'વગેરે પલ્લ એજ મહે છે કે 'જ સમ્પત્તિન છે તે જ મૌન-મુનિપણુ (ચારિત્ર) છે જ મુનિપણુ છે, તે જ સમ્પત્તિન છે તે હિન્દિયાસક્ત કુટુબ મમત્વી વગેરે ગુદરથી રાકય નથી = અહીં કારકસમ્પત્તિ નિશ્ચય સમ્પત્તિ જાને (દિવાકાર્ય) લક્ષી દેવાથી એક જાને એવા પ્રશ્ના ઉત્તરમાં અથગરે હવુ કે 'ના

‘નિમિત્ત માત્ર હાજર હોય તે એટલું જ, -એમ કહી ‘કારણ’ શબ્દ હૂપાવેલો એ અત્યંત દયા છે. કેમકે એકથી ‘નિમિત્ત’ જેવી કોઈ વસ્તુ જ નથી કાર્યમાં દેવમૂત બને ત્યારે તો નિમિત્ત કહેવાય છે એને નિમિત્ત કારણ ગોઠવું જોઈએ પણ ‘કારણ’ કહેવામાં એને ઉત્પન્નક માનવું પડે છે, એ એમને પાનવતું નથી.

(૨) નિમિત્ત નવ મૂતાર્થ છે’-એ કથન મૂતાર્થ’ એટલે ‘પ્રમાણમૂત’ એ અર્થમાં લીધે છે અથવા નિમિત્ત નવનો જૂમિ કાર્માં સૂમૂત ગી’ એવા અર્થમાં બરાબર છે.

(૩) એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને કશું કરવું નથી એ કથન શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક નવથી બરાબર છે કેમકે એ નવ પર્વાય સામે જોતો જ નથી તેમ બરાબર નવે પણ દ્રવ્ય અન્ય દ્રવ્યના સ્વરૂપને બીજી રીતે નથી એ દૃષ્ટિએ પણ ઉક્ત કથન બરાબર છે. બીજા દ્રવ્યો પર્વાય રૂપે તે ઉત્પન્ન થાય છે તેમાં બીજા દ્રવ્યો નિમિત્ત હોવાનું સ્પષ્ટ દેખાય છે તેમજ કાર્ય ઉત્પન્ન કરવા માટે એ નિમિત્તો મોખવાતો અને એનો ઉપયોગ કરવાનો બરાબર પણ જગત પ્રસિદ્ધ છે અને એ સચોટ પછે નિમિત્તકારણતાને સાબિત કરે છે. જગત નિમિત્ત બનનાર દ્રવ્યમાં નિમિત્ત બનવાની યોગ્યતા અર્થાત્ સ્વભાવ હોય છે તો જ તે જ દ્રવ્ય નિમિત્ત બને છે. બીજું દ્રવ્ય નહિ એમજ નિમિત્ત લેનાર દ્રવ્યમાં તેના પ્રકારની યોગ્યતા હોય છે આનું જ નહિ પણ કાર્ય સિદ્ધિ-દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ સામગ્રીમાં બને છે એથી એની નિમિત્તકારણતા સ્થાપિત થાય છે તેમજ દરેક દરેક દ્રવ્યમાં જુદી જુદી યોગ્યતા સિદ્ધ

ધાય છે આ બધી સાચીય પરિભાષા ન સમજવાના દિસામે
 'કમસર નક્કી થયેલા પર્વાય પ્રમાણે બને છે' આવા નિયતિ
 વાદના એકાત્મક રૂઝાઈ પડે છે અને એ દ વ-સેવ વગેરેને
 નિમિત્તકારણ તરીકે નામ જૂર કરે છે અશુદ્ધ નિષ્કવ નવ પણ
 હિવાદાતને મુખ્ય કરી નિમિત્તકારણને તદ્દન મૌલુ કરે છે
 પરંતુ એ 'નિમિત્તની માત્ર દાખરી ખરી અને કારણતા નહિ'
 એવું નથી માનતો

(૪) અશુભ-શુભ-શુદ્ધતા વિષયોને સાચો મૌલુ-મુખ્ય
 વિચાર્યો કહે છે તે ન સમજવાથી શુદ્ધ જ હિસારે -એવો
 મોટાભા હમો ધાય છે આમ તો ત્રાજ મુજબાજી સુધી અશુભ
 મુખ્ય યથા થી ફક્ત સુધી શુભ મુખ્ય ડમે થી શુદ્ધની પ્રવાન
 નાની યરઆન હોય છે પરંતુ તેની મૌલુ મુખ્ય વિચાર્યો
 ૧ સે યજ્ઞાણે પણ શુભ અને શુદ્ધ સબવે છે

(૫) દ્રવ્ય-ગુણ-પર્વાયની સિન્ન સિન્નતા પણ સ મતિ
 વૌરેમાં સાગી રાતે ચલી છે તે સમજવા તક સાચોતો
 અકવાસ જોઈએ તેના અભારમાં સામાન્ય સમજથી ગમે
 તેમ પગવવા સાગી જતુ તે અચેત્ત્ય છે

(૬) વરતુન કાચની દરેક વાત કોઈની કોઈ નયને સાપેક્ષ
 હોય છે તે તે નયને આગળ કરીને સાપેક્ષ કથન કરવામાં
 આવે તો કરોય વાપો ન આવે, પણ બધી વાતમાં એક જ
 નિષ્કવ નવને મુખ્ય કરીને કે નિરપેક્ષપણે કહેવામાં આવે તો
 અસત્ય, વેપરીત્ય અને હિત્સ્ય બાપણનો દોષ આવે

તથી બરેબર કોઈ પણ પ્રતિષાદન —

(૧) સમ્બંધવના 'આત્મા છે નિત્ય છે ' વગેરે પદ ' સ્થાનક ચારે પુરુષાર્થ' અને શુદ્ધ જ્ઞાનદારની મર્યાદામાં રહીને કરવું પડે

(૨) નિશ્ચયનયના સમ્બંધન દિશાએ મિથ્યા એવી ય-પ-૧ ફા ગુણદાણી કરણી અને જ્ઞાનદારને યથા ગુણ દાણાના સમ્બંધનની દૃષ્ટિએ મિથ્યા ન માનતા અપ્રમત્ત બાવની પ્રાપ્તિમા સાધનરૂપ મનાય અને તેનું આસજન લેવતું તે જુમિકાવાળા શ્રવેને ઉપદેશાય

(૩) અપ્રમત્તભાવ પામેવાને પાછળનું મિથ્યા સમજાવી નિશ્ચય દૃષ્ટિએ આગળ વધવા ઉપદેશાય

(૪) ચોથા ગુણદાણી નીચેનાને શુદ્ધ જ્ઞાનદારના મહત્ત્વ-આમેરનનો ઉપદેશ અપાય, એ આગળ વધતા એને પાછળના જ્ઞાનદારની ત્યાજ્યતા અને આગળનાની ઉપાદેયતા સમજાવાય એ ચોથા છે-વાસ્તવિક ઉ નતિ સાધક છે

(૫) નપરિવેક સુધી લઇ જનારી ક્રિયામાં અસદ્ આશય દેાય એ દુષણ છે તેથી ક્રિયા પર દોષનો આરોપ થાય એ બોદુ છે વસ્તુતઃ તીર્થ કરદેવે બતાવેલી ક્રિયા દૂષિત નથી મોક્ષસાધકને એ ક્રિયા જ તારે છે અજ્ઞાનદાર રાગિમાંથી બહાર આ-આ પછી જનતી વાર અસદ્ આશયવાળી વિષ મરણ ક્રિયાઓ અને સમૃદ્ધિ ક્રિયાઓ કરી પછી શ્રવ સફળ થક અપુનર્જંથક બની કમલ તદ્દતુ-અમૃત અનુષ્ઠાન કરવા પામે છે એ સૂચવે છે કે પૂર્વની ક્રિયાઓ શ્રવને સરકાર આપે છે માત્ર ઉત્તમ ક્રિયાની દૃષ્ટિએ તે નિષ્ફળ છે એવું કહેવાય

ત્યા તેમજ જીવને 'ત્રેતસાદિન કરી મોક્ષમાર્ગની ઉચ્ચ શ્રુતિ
કાંએ ચક્રવર્તી વિષ-મરણ કિયાની નિં । કરવામા આવે ત્યાં
તે કિયાં છોડાવવા નહિ પેલું વિષ-મરણ જેવો અસહ આશય
છોડાવવા આમા અનુભવ-અપવાદના અશ્વ ન સમજે, અને
સીધું જ પુણ્યક્રિયાઓ નકામી વગેરે જેન ધર્મના નામે
ઉપરોક્ત રેવા, માંડે એ હજારના માંડીએ મૂંઝી જનવાની
મૂખતા છે

જૈનશાસનની અખડિતતા જાળરી રાખવાનો ખ્યાલ પહેતો
રાખવો જોઈએ મતભેદ પડતાં જુરો ચોક્કા જમાવવામાં
જૈનશાસનની મહાન આશાતના ધાવ છે એ બપ કર પાપ
છે બાળજીવોમાં જીવિભેદ ધાવ છે, અને એ પરપરા તોડે કે
નિહવો સાથે અગડવામા આ મુદ્દો હતો મતભેદ અને જુદા
ચોક્કા ઉભા કરવામા આજની અનાધ્યાત્મિક વિચારણા, વાતા
વરણ અને રીતરસમોની અસરનું પરિણામ છે સ્વાતંત્ર્ય
અને સ્વતંત્રમત આ મેંએ સત્યાનાથ વાળુ છે ખરી રીતે
એને બાળુએ મૂકી જૈનશાસનમા જીવિભેદથી પડેલા પડોને
નવસાપેક્ષપણે ઘટાવી એક તત્ત્વમાં સીએ આવી જવા જેવું
■ એથી આગળ વધીને આધુનિક વિજ્ઞાનકુળના પાયા પર
રચાયેલા અનાત્મવાદી બ્યરહારોની સામે આત્મા-મોક્ષ-સહ
શક્તિના સાધક ધાર્મિક-સામાજિક-રાજકારણી અને ધધાનરી
બ્યરહારોને સુરક્ષિત રાખવા તમામ આત્મવાદી 'ધર્મ'વાળાએ
એકત્ર મળીને સખ્ત પ્રયત્ન અને સાવધાની રાખવી જરૂરી
છે નહિતર વિકસતા અનાત્મવાદી બ્યરહારો શુદ્ધ
પરિવર્ત

દક ચર્તા આત્મલક્ષી ધર્મ

જરો એની કલ્પના પણ ઘણાં જોડે છે,

તેન ^x સ્વેતાનર મૂર્તિ^x પૂજક ધર્મનો સળગ મૂર્તિદાસ દિગ
ખર-મૂર્તિ^x દળ વિરોધક સ્થાનકવાસી ધર્મ^x જેવી રીતે પ્રચલિત
યથો તે બતાવે છે એ ઉત્થાનના પછી જ એને સ્વેતાનર^x
અને 'મૂર્તિ' પૂજક એવા વિશેષણો સામ્યા અસવમાં થી સ્વપ્રમ
દેવ બનવાને ધર્મ બનાવ્યો ત્યારે તો માત્ર 'ધર્મ' શાસન^x
શબ્દથી જ તે ઓળખાતો એટલે જ 'તીર્થ કર' (પણ નહિ
કે તેન તીર્થ કર) શબ્દ ત્યારથી ચાલી આવે છે 'ધર્મ'
શબ્દમાં બીજા અસર્વવકચિન ધર્મ નીકળ્યા પછી 'તેન
ધર્મ' એમ તેન શબ્દ ઉમેરાયો બાકી મૂળ સ્વપ્રમદેવ પ્રભુએ
ધર્મ જે અનાદિસિદ્ધ વસ્તુ છે એને પ્રમદા યો તેથી તે ધર્મના
કહેનારા કહેવાન પણ કરનારા નથી કહેવાતા હા ધર્મતીર્થના
કરનારા કહેવાન છે તીર્થ એટલે સરથા શાસન ક્રિયા
કરનારા પછી આ ધર્મશાસનના અનુકરણે સામાજિક રાજ
કીય ધર્માશી વગેરે સરથાઓ મધ્ય પણ તેના મૂળમાં ધર્મ-
શાસનથી નિર્દિષ્ટ આત્મા છે મોક્ષ છે વગેરે આધ્યાત્મિક
વિજ્ઞાન અને શુદ્ધ વ્યવહારો તથા આર પુરુષાધતુ વિજ્ઞાન
છે તેથી જ તે સામાજિકાદિ સરથાઓમાં પણ અદિસા
સત્ત્વ, નીતિ, ત્યાગ પરોપકાર સવયમ આ મનોમ વગેરે
ગુણોની મુખ્યતા રથા છે નહિતર તે જીવવા મારે પડતી
જેમ માણસને પણ આ સવમાદિની થી જરૂર છે પણ
જીવન વિકાસમાં જરૂરી આ સવયમ, ત્યાગાદિ પદાર્થો જ છે
એ અનાદિસિદ્ધ છે એમણે જ સા મારે અપુનમ ધક
1 માંથી શેરેથી કરણ સુધીનો ક્રમિક આત્મવિકાસ ભાગે-

મોક્ષમાર્ગ પશુ અનાદિસિદ્ધ છે. જીવોમાં ઉત્ક્રાન્તિ એ રીતે ચાલ્યા જ કરે છે કા. ૧ કામે આ માર્ગને દર્શાવનાર તીર્થ કર પ્રભુએ સ્થાપેલ ધર્મશાસન છે ધર્મતીર્થ છે એ પત્નીની નીપજતી સર્વ જોનેનર ધર્મસંસ્થાઓ અને સામાજિકાદિ સંસ્થાઓનું મૂળ છે તેથી જ સવયમ ગણમાનસ્ય પ્રધાન સર્વ ધર્મોના જાત જાયતિ જ્ઞાસન” દહે-૫૫ છે તીર્થનો અર્થ ‘સુધ’ અને ‘પ્રત્યય’ પશુ થાય છે મારે જ પ્રવચનનો શુદ્ધ ન કરવાનું હરમાન છે તીર્થ કર પ્રભુએ સ્થાપેલી ધર્મ સંસ્થાનું ચતુર્વિધ સંપન્ન, અને જોનામપન્ન જરાય હલ્યાય ચ્યુ ન કરવા સુચવે છે ૧મો એથી ૨૧-૫૨ને બંધ કર નકશાન છે સંસ્થાના શુદ્ધ દકાવ ઉપર જીવે શુદ્ધ ધર્મને પામી-આરાધી શકે છે સોનમદી મત આના મૂળમાં અગ્નિ શક્તિને બંધ કર પાપ કરી રહ્યો છે

ધર્મશાસનના દકાવનો આધાર મુખ્યપણે તેના હરમાવેલા શુદ્ધ વ્યવહારોના પાલન ઉપર છે ‘વ્યવહારનચુદ્દેષ તિલ્લુ ચુદ્દમો’ વ્યવહારનો ઉદ્દેશ ધર્માથી કોઈ પણ સંસ્થા ન હો તેા ધર્મતીર્થ ધર્માથી દો ? વિનયી સંસ્કારી પ્રજાઓ તથા સામાજિકાદિ સંસ્થાઓ પશુ આ શુભ વ્યવહારને વળમી રહ્યોને દર્શા છે સવયમ પરોપકાર વગેરે જોના વરના છે ? તેથી જ એ શુભ વ્યવહારોને અને એના મૂળભૂત ધર્મશાસનને દકાવવા મારે આચાર્યો વગેરે ધર્મશુદ્ધોના માથે મોટી જવા બતારી છે પ્રાણના બોંબે પશુ તેડું રહ્યું બોંબએ સંસ્થાસન-સવર્ધન જોઈએ એ રીતે દકાવ ધર્મશાસન એ મોટી મેન્ટો અને મુનેશ્વો કલ્યા વિચિષ્ટ અને

કારી સરથા છે

તીર્થ' કર જગરતે જે આ ધર્મ'સરથા રથા'થી તે નેના વિરિધ નોડે પર જ વા વ ધર્મ' સરથાઓ પ્રચલિત થઇ છે અપુનર્ગૃહ જગરથાની આત્મોન્નતિના માર્ગ'જૂન સમદમનિ નિદાનુ એ સમર્થન કરે છે એના આમગ પત્રધીએ મુખ કલ્પ-વિરનિ વાવત્ વધાખ્યાત ચારિત્ર અને રીતેથીને મેલ માર્ગ' જૈન ધર્મ' જતાવે છે અમ જૈનોની જુખ્યા દાસ નાની છના જૈન શાસન રી-માં છે તેમ આ જૈન શાસન એ તીર્થ' કરની પ્રતિનિધિ સરથા છે જૈન શાસનની પ્રતિનિધિ ગુરુગુપ્ત સરથા છે એના પ્રતિનિધિ મુખ્ય આગાધ' છે એમના પ્રતિનિધિ મુનિઓ અને મહાજન છે પ્રતિનિધિ પર તે તે જવામતારી છે આમાં વર્તમાનમાં મુખ્ય જૈન ગુરુગુપ્ત સરથા ત્યાગમવ તપોમવ શાન-ધ્યાનમવ નિરૂદ અને વિધ વાતસવમવનાના દિસામે સર્વ ગુરુ સરથાઓનું રોન્દ છે ધર્મ'ના અનલ્પ પાવામૂલ ગુરુગુપ્ત સરથા સામે આજે જોડે વિધ આક્રમણે ખડા છે એમાં સોનમદમતી રહે છે કે 'ગુરુ તો પ દન હોઈ કાંઈ કરી શકના નથી' તેમજ ચારિત્રના આચારોમાં ધર્મ' માને તે બિચ્વાતી કહેવાય'-એવી એવી પ્રાપ્તિઓ કરી ગુરુસરથાથી પ્રાપ્તો ઉત્તમગારી પરિત્ર ગુરુ-સરથા અને પવિત્ર આચાર અનુધાનાદિ અવરહારોના એમના ઉપદેશથી દૂર કરે છે

આમાં મોળી જાહેસોરી તો એ છે કે આ સોનમદમતી મતના સરથાપક પ્રચારક કે અનુચારી કોઈની સાથે રસમતની સત્યાસત્યતા સમધર્મ વિચારણા કરવા તેવાર નથી ! પાછા

હરે કે આજ સુધીમા નહિ સાબળેલ નહિ બાળેલ મહાત્મ
 ભજુવા મરુ છે પણ ખરી રીતે આ આખો મન જિનારો—
 સમન નથી કેમકે જિનારો અનેકાંતવાન ફરમાવે કે ત્યારે
 આ નિશ્ચયનયના એકાંતને પકડે છે સ્વપિ એ નિશ્ચયનયનુ
 નિરપણ હરે છે તે પછે અરો જૈન શાસ્ત્રના નિશ્ચય સાથે
 સમત આવે છે પણ તે નિરપણ (૧) અન્ય પ્રજા નય-
 નવદારનયને કચ્છી એકાન્તરપે યાવ છે, (૨) અપૂર્ણ રીતે
 યાવ છે (૩) અપૂર્ણ નવસ્થાથી અને (૪) હવડ સુત/પણથી
 યાવ છે, માટે ફુનંય છે ફુનય એ અ-જૈન મન જૈનશાસ્ત્રો
 તો હરે છે, જે એક નવ બીજા નયને દાનિ પદોચાડે તો તે
 ફુનંય યાવ છે માટે જ નિશ્ચયનય જૂનાઈ દોવા છતાં એમનુ
 એનુ નિરપણ અજૂનાઈ હરે છે એ તીર્થંકર ભગવતોએ
 સ્થાપેલા ધુલ વ્યવહારોને સમયવાને બ લે નિદે છે તેથી
 જતે પોને અને પોતાના અનુવાસીઓ મિથ્યાત્વના આત્મા
 નથી' વગેરે પદ્ધતિનાક માનનાર આજના અનાત્મવાદી વ્યવ-
 હારોમાં વધુને વધુ ફસાતા જાય છે એ સમયસારને પકડીને
 તેના મૂલ્યમા ભગવાન શ્રી આચાર્યશ્રી સૂત્રોને તથા કુલ
 કુલાચાર્યને આગળ કરીને શ્રી સુધર્માચર્ય શ્રી આદિ મહુધર
 રેવોને અને શ્રી સીમધર પ્રજુ સાથે સીધો સબંધ કાઢીને
 આ સપત્તેશ્રી યોગીશ્રી તીર્થંકર પ્રજુને હૃદયે છે આમ
 છતાં આ મતને જિનારો મુજબનો માની ને આમાં આ
 પાંચ તે ખરી રીતે જિનારો અને જિનોકા મહામાય ।
 વિરાધક બને છે હજી અપેક્ષાએકતર આત્મવાદી
 ધર્મની નજરે મુજબ પણ સોનવદી મત નહિ

જર જોન મનથી તો દૂરનિદૂર છે જ, પણ દિગ્ગજ મનથી
પણ અત્યંત દૂર છે હા જો શુદ્ધ જ્ઞાનવાદીને તથા એની
જુદી જુદી કક્ષાઓ અને અત્યંત પ્રત્યક્ષોને નિષ્ઠા-નિરોધ્યા વગર
સાથે સાથે નિઃસ્પર્શિત રાખતા અને નિઃસ્પર્શ તરફ આગળ
વધવા એમણે ઉપદેશ ક્યો હોત તો આવકારે પાત્ર ગણાત
એમ કહી શકોએ

જે, એ થાય છે કે એમને એટલો વિચાર નથી આવતો
કે થી તીર્થ કંઈ દેવો સ્વયં કૃત્વ અને વીતગમ હોવા છતાં
જુદી જુદી મ્હા પ્રમાણે વચ્ચારો શા માટે જતાવે છે પ્રભુએ
જોય છે કે (૧) જગતનું મ્હાણું જ્ઞાનવાદી માર્ગના લોપથી
નથી જ થતું તેમ (૨) શાસનપ્રચાર પણ જ્ઞાનવાદી માર્ગ
વિના તકી સકતો જ નથી પછી નિઃસ્પર્શી વાતો મ્હા જવાની
સામગ્રીને પત્થણ બની જ્ઞાનવાદી તો પાત્ર નવો પથ કેમ જ કાઢ્યા
પૂર્વે મદ્યારિત્રવાનો અને અવિષ વિસ્તરને ધારણ કરનારા
થઈ ગયા એમાંના કોઈને કોઈ સ્ત્રી સ્ત્રી સિવ નહીં ચિંતન
રચિને ચોગ્ગ બનતો હશે તો જીભને બીજે છતાં કેમ એમણે
જગત સામર્થ્ય જતા નવો પથ નવો ચીસો ન રધાપ્યો
કારણ એજ કે એમાં કુળી અને કાનેક છવો રધાપ્યો મ્હા
જિતે માર્ગથી જાણ થાય છે

પુસ્તકની સાધા —

હિત મનોહારિ ચ દુર્લભ વસ્તુ — હિતકારી હોવા
ઉપરાંત મી વચન પણ મીઠું હોવા ઉપરાંત હિતકારી વચન
મુરદેહ હોય છે અને અર્થ એ કે હિતકારી વચનોમાં

જાણે જ મીઠાન જળવાની શક્ય નથી, તેમ જાણે જ મીઠા
વચનોમાં દિનકારિના દોષી સહવર્તી નથી જાણે હોકરાને
સારો સરકારી ધડે છે તેમાં પુત્ર પર બહુ પ્રેમ હોવા છતાં
અને દિનેપરેશમાં મીઠાન જળવવા છતાં ક્યારેક જરા તિખાશ
પણ આવી જાય છે શિક્ષકથી વિદ્યાર્થી સારો પણ એમજ
જાય છે ત્યાં કડક વચન પાછળ દેવ નથી, કિંતુ દિલ શુદ્ધિ જ
છે મીઠી વાર મીઠા શબ્દો જે આનંદ સગાડી સુધારો નથી
કરાવતા તે તીખા શબ્દો કગાવે છે તેથી જ કડક વા અવસરે
મદ્ય પડે છે, પણ તે સામાના દિનારે સગી મા રાગી
સત્તાને અવસરે મીઠી વા પાવ છે જ ને ?

જનના દેતિરીએના આ ધારણ પર આ પુસ્તિકામાં
ક્યાંક સરેજ તીખી ભાષા વપરાયેલી કેટલાકને દેખાશે તે
એમજે સમજવાનું છે કે જાની પાછળ ઉપર કશું તેમ
એમની અનુમદ શુદ્ધિ જ કામ કરી રહી છે માનવદિતની
મહાધાતક વસ્તુસ્થિતિની ભવકરતાને સચોટ ખ્યાલ આપવા
તેથી ભાષા વપરાય એ દિતકારીપણની દૃષ્ટિએ કશું અપેક્ષ્ય
જણાવું નથી સરકાર ભાષા પણ દિનશુદ્ધિથી આપવાનું
હોય ત્યાં એથી વિભક્તિ અને બીજે જી વિભક્તિ એમ બં.
પાડતા કહે છે શિષ્યાય ચપેટા દદાતિ-શિષ્યને તમામ
કે છે રજસ્ય દદાતિ-ધીનીને વસ્ત્ર આપે છે

દિનચાણીમાં આ વસ્તુસ્થિતિ ઝાંઝા આજના પ્રગનિરીવ
અનાતમવાદી વ્યવહારોના પ્રચારકો ભાષાનો પણ કરી બહુ
મીઠી ભાષાનો દેમાર કરે છે ભારતની શુભજની-અદ્યો-
સરકારના પાયા ઉપેક્ષારી એમની મીઠી ભાષા

હોવા એર જેવી છે વાણીની મીઠાશથી લોકને દિલેરીએએ
મેલેથી ક્યાંક તીખી વાણીની હિમતા જતાવી એના તરફથી
હિમગાવવાનો અને પોતાના તરફ આકર્ષવાનો એમાં હિંદુ
દોષ છે બાકી તો અવસરે એ જ પોતાના પર નિરંકાર વધે
દેખાતા એ જૂનવાણી રુચિસ્ત વગેરે કઠોર શબ્દો તિરસ્કાર
પૂર્વક ક્યાં નથી જોનારા ? ત્યારે એકલી મીઠી બાપાને ઉપ
યોગ, જીવનને ધડતી કેળવણી સેવામાં એકલી અનુકૂળતા,
કલ્પિતતાનો અભાવ કાનાવાલા, વગેરેનું ખરાબ પરિણામ આજે
પ્રત્યક્ષ દેખાય છે મુખ્ય નુશ્વાન તો એ કે એમાં નેપાર
થયેલાઓ મદાસ સંસ્કૃતિના વિરોધમાં અથવા વર્તમાન જીવનના
રૂપાંતર કરી સેવામાં લાગી જાય છે એથી ભારતીય સંસ્કૃતિને
અને ધર્મને ભયકર ફટકો લાગે છે મારે આવી મીઠી
વાણીમાં જોળવાઈ જવા જેવું નથી કેટલાક વચ્ચેના અર્થ
સમજના કારણે દિલભાષીની ક્યાંક વાણીની તિમાશ-ખાન
પર થયે છે કિંતુ વિશ્વદિતકારી સન્માજને હાનિ પહોંચાડ
નારાની ભયકરતા ખ્યાલમાં નથી આવતી !! એ પણ આ
ધુગની અસર છે

અમારે આ પ્રસ્તાવનામાં સોનમની મત કહીને ચમાવડું
પડ્યું છે કેમકે એને ધાર્મિક સમ્રાટનો આકાર આપવા-
માનવામાં જોખમ છે આનું કારણ એ છે કે (૧) એનું બાહ્ય
રૂપ આધ્યાત્મિક દેખાવા છતાં આંતરિક રૂપ શુદ્ધ ધર્મ વ્યવહાર
સોપવા દ્વારા અનાધ્યાત્મિક રૂપોનું પ્રેરક છે, એ ભારતીય
ધર્મ અને સંસ્કૃતિનું ધાતક છે વળી (૨) એના મુખ્ય પ્રચાર
તૈનશાસનના કોઈ સાધનું બિન (વેશ) ધારણ નથી કર્યું

અને ફવામી યુદ્ધથી ખ્યાનિ સાધુ તરીકેની રાખે છે એમાં પ્રામાણિકતા નથી, વગેરે વગેરે

પ્રતિ, અમારી આંતરિક મુશ્કેલી એ ખરી કે કદાચ અજ્ઞાનતા કે ઉતાવળથી સાર સમજીને જામે તેમ થઈ ગયું હોય પરંતુ તક મળ્યે ૩ તરફેણ તારતમ્ય સમજવાની અને યોગ્ય માર્ગે આવવાની એમનામાં આત્માર્થિકતા હોય તો પત્ર જવાદારથી ના રખડે સતિજરી વાતચીતથી સહકાર આપવા અમને વંધો નથી એકાદ છવનુ પણ જિનેશ્વર દેરનો માર્ગ પામી દિત થયું હોય તો એમાં અનેકનુ દિત સમાયેતું છે માર્ગમા રિધર કરનારને પણ સમ્યક્ત્વની નિર્મલતાનો લાભ છે

એક વસ્તુ છે રિગખર સ્થાનકવાસી વગેરે પોતાના ધર્મમાં મુક્ત રહીને લાડતા પણ હોય તે સારા છે પણ 'ધર્મ' બધા સરખા' એમ સર્વ ધર્મ સમાનતા સ્વીકારી એ એના ખાતુભાવ ડેગવતા હોય તે બલકર છે આ સુદૃઢ જુદિમત્વ છે મૌતમ દ્વિમુતિ વર્મથી લાડવા આપ્યા હતા પણ વીર પ્રજ્ઞના મુક્તમાગમે સત્ય તત્ત્વ પામી ગયા । પૂર્વે કરેતું અનેક ચાઓતું અવમાદન સમ્યગ્જ્ઞાનમાં પરિણમી ગયું । ઉપરાંત પ્રજ્ઞની ત્રિપદી પર મહાદાની બની ગયા । તેમ પ્રસ્તુતમાં પણ નિશ્ચયનયના નતિયા ન મારે કરેલ જેમણે દષ્ટિ કરતાં બધું સમ્યક્પણે પરિણમે એમાં નવાઈ નથી પછી તો મહામાર્ગની વફાદારી પૂર્વક અનેકાંત લેવીથી નિશ્ચયનયના નિરપણથી શ મહાઆદર પામે એ સદજ ૭

પણ આ બધું

વર્તમાન અનાખ્યા

(૨) એ જીનગામન માન્ય અનેકાતવાદની શીલીથી તદ્દન વિરુદ્ધ જ્યાં એકાતવાદમાં ઠગી બેસે છે

(૩) એ મતવાળાના ચોતાનાજ *ગઢે પરસ્પરમાં વિરોધ કરે છે

(૪) એ મતવાળાની પ્રવૃત્તિ પણ ચોતાનાજ મતના વિરોધમાં ઉતરે છે

બુદ્ધિ—૧

(૧) જોનગઢના કાનચમતને મો-માધુ નથી—અહીં પડેની વાત જોઈએ એને મો-માધુ નથી—એને અર્થ એ કે વાતચાતમાં એ નિમિષ નિમિષ કલા કરે છે એ કહે છે કે “નિશ્ચય વિના વ્યવહાર હોય નહિ” નિશ્ચયના આશયેજ મોમમાર્ગની શરૂઆત છે નિશ્ચયની દૃષ્ટિ વિના બધું વ્યર્થ છે. નિશ્ચય મુખ્ય છે વ્યવહાર જીવ છે વ્યવહારને મુખ્ય માર્ગ માની લેનાર વ્યવહારમૂક છે ‘વગેરે વગેરે પણ આમાં ખરું એજ નિશ્ચયમાં નથી આવતું કે ‘નિશ્ચય એવો જુ એ તો જાણે એમ સમજે છે કે નિમિષ એવો જુદા આતે કે એવી કાંઈ એક ચોક્કસ વસ્તુ જ્યારે ખરું જોતા ‘નિશ્ચય વિના વ્યવહાર હોય નહિ’ એ વામ્બમાં નિવર’ શબ્દો અ નિશ્ચયનયની વસ્તુ કરવાનો કે અર્થાત્ નિમિષનયની વા વિના વ્યવહારનયની વસ્તુ સફળ નથી અહીં જુઓ કે નિશ્ચય એ કાંઈ માત્ર એકજ નિવત વ્યક્તિ નથી પણ જુદી જુદી

પણ સરખાની દષ્ટિએ પણ હોઈ શકે છે,
 જે એટલે મૂળ ઉપાસનાની દષ્ટિ, અર્થાત્
 રીતે વ્યવહારદષ્ટિ અને નિશ્ચયદષ્ટિ - એમ
 ૧. સિવાય બીજી પણ દષ્ટિઓ છે જેવી કે
 સમ્પ્રદાય-અથવાદષ્ટિ માનદષ્ટિ-ક્રિયાદષ્ટિ
 નામા આપણે નિશ્ચયદષ્ટિ અને વ્યવહાર
 સરખાનો છે

એકાતવાદી — પ્રખર ન્યાયાચાર્ય પૂ
 રોચિત્યજી મહારાજને વ્યવહારમૂળની
 માને માટે જોડુ જૂની જગત છે કે ૬
 જેનશામન અનેકાતવાદી છે,
 ૧ નિશ્ચયને અને નિશ્ચયયુક્ત
 ૨ નહિ કે એકાત વ્યવહારને કે
 કદા નિશ્ચયના પક્ષપાતીઓ જો
 હવેતામ્બરોને માત્ર વ્યવહાર
 રેમના પર વ્યવહારમૂળને
 ને તેમનો અન્યાય છે
 હવેતામ્બરો એકાતવાદી
 ન કરતા નથી
 છે પણ ઉપદુ
 ૧ નિશ્ચયમૂ

રાખીનેજ આપણે વસ્તુને અમુક અર્થે જોઈએ છીએ-સમ-
જીએ છીએ ત ત ધારે એની ચોકસ આકૃતિની અપે-
ક્ષાએ અનિત્ય જાણીએ હોએ કેમકે આત્મને ખગર છે કે
એ આકૃતિ સત જ્ઞાની નથી એમ જો કહેવાય ત આ
ધીનો ધો છે' તો એ કથન નવજાનમાંથી જન્મ્યું છે ત્યાં
ખાસ કરીને ધી ભરવાની જરૂર એ જાણીએ હોએ કે વડો
ધીનો છે પાખીનો કે તેવનો નહિ વામા ધણા અથ ઈ
એમાં ધારે છુ સમજવાના ઉપયોગ છે એ અપેક્ષાએ
વિચારતા દેખાય છે કે એ ધી ભરવાને કામ નાગે દે તે
એ પણ એક અથ છે એ અને ધારે જોતા ધીનો ધો.'
એવું જાન થાય છે આ વ્યવહાર દૃષ્ટિની વાત છે પણ
અહીં કોઈ સાચું પડે ? હ ધીમાંથી ધડો બના રો છે ?
અર્થાત્ ધો. હ નરમ થીજ્યા વીનો બનેતો છે? તો કહેવું
પડે કે 'ના એમ તો ધો. ધારે નહિ પણ માટીનો બનેતો
છે' આમાં ધી ધીનો નહિ પણ માગીનો લીધો તે વસ્તુના
અવરપનો અથ લીધો એ અરુને લઈને ધો. માટીનો છે
એમ જે દેખાય છે એ નવજાન છે એમાં પણ પ્રશ્ન થાય કે
ધડો માટીનો કહા હા ત્યાં હ ધડો બને માગી જૂ. છે ?
તો દેવાય કે ના બાહ' ના ધડો અને માગી જૂ. નથી ?
ધડો માટીનો છે, એનો અર્થ એ કે ધડો માગીમય છે
આ કથન ઘડાના વસ્તુસ્વરૂપની દૃષ્ટિએ અર્થાત્ નિશ્ચયની
દૃષ્ટિએ છે પૂર્વે રો ધીનો છે' એમ મ્હું હતું તે વ્યવહાર-
દૃષ્ટિની વાત હતી

બીજી દૃષ્ટિએ — જ્ઞાના પદ્ધતિ એ આ પુ કે વસ્તુનું
જાન અરો કરવાનું જે થાય છે તે વ્યવહાર દૃષ્ટિએ પણ

હોઈ શકે તેમ પરતુ સ્વપતી દષ્ટિએ પણ તે નહીં હોય
પરતુ સ્વપતી દષ્ટિ એને મૂળ ઉપદક્ષી નથી. આથી
નિશ્ચય-દષ્ટિ એ રીતે વ્યવહાર-દષ્ટિ અને નિશ્ચય-દષ્ટિ
મેં દષ્ટિ જોઈ આ સિવાય બીજી પણ કોઈએ તે નથી જ
સ્વ-દષ્ટિ-આવ-દષ્ટિ આ દષ્ટિ-અર્થ-દષ્ટિ. આથી
વગેરે વગેરે પ્રસ્તુતમાં આપણે નિશ્ચય-દષ્ટિ અને
દષ્ટિનો પ્રસંગ વિચારવાનો છે.

નિશ્ચયમૂલક એકાતવાદી — એક નામના
ઉપાધ્યક્ષ ગ્રીમ્મ વગેરેના વચ્ચે આવીને
માન દેનાર પહેલું પોતાને માટે લેવામાં આવે છે કે
નિશ્ચયમૂલક ખરો કે નહીં? લેનમનના વચ્ચે આવીને
તેથી એ વ્યવહારમૂલક નિશ્ચય, એ નિશ્ચયમૂલક
વ્યવહારને માને છે, પણ નહીં તેમના વચ્ચે આવીને
એકાત નિશ્ચયને તેથી એક નામના વચ્ચે આવીને
સાચા અનેકાતવાદી મૂર્તિપૂર્ણ નિશ્ચય, એ નિશ્ચયમૂલક
માર્ગના એકાતવાદી સમજીને એક નામના વચ્ચે આવીને
આક્ષેપ કરવા તેવાર થાય છે તેમના વચ્ચે આવીને
તેમની ભ્રમપૂર્ણ છે કેમકે લેનમનના વચ્ચે આવીને
છે જ નહીં એ કામ એમના વચ્ચે આવીને
એ તો નિશ્ચય અને નિશ્ચય વિષયને કેમકે
આક્ષેપકો પોતે નિશ્ચયને કેમકે નિશ્ચય
સમિત થાય છે.

કયા ભૂલે છે ? —

પરતુના સ્વરૂપ તરફ
આટે તે તો મુખ્ય છે એમના વચ્ચે આવીને

તિ
થય
પને
તો

નિશ્ચય
મૂલક

વ્યવહારમત છે, મારે તે ગૌણ છે, તે ઔપચારિક છે - એવું કહેનારા કે માનનારા આ નિશ્ચયના ઔપચારને બને આભાસરૂપ સમજે કે નિરુપયોગી સમજે કે વસ્તુના સ્વરૂપની સાથે બીલકુલ લેવાદેવા વિનાનો સમજે છે ખરી રીતે વ્યવહારમતના હિમાબે બે વસ્તુસ્થિતિ બને છે તે પૃથુ એક નક્કર હકીકત છે એની ઉપેક્ષા થાય નહિ. તો નિશ્ચયથી આપણે આત્મા અનંતજ્ઞાનાભિગ્ન છે, પણ વ્યવહારથી એજ આપણે આત્મા કર્મબદ્ધ છે અજ્ઞાની છે, તે મનુષ્યત્વાદિ પર્યાયનાં છે હવે જો આ વ્યવહારમતની વસ્તુ-સ્થિતિને એક નક્કર મોજુદ હકીકત ન સમજતા કાલ્પનિક બાબત સમજીએ તો તો પહેનો જ પ્રત એ થાય કે એ દિસાને તો આત્મા અનંતજ્ઞાનાભિગ્ન ને શુદ્ધ છે, (કેમકે કાલ્પનિક વ્યવહારથી વસ્તુ સ્વરૂપને વાધો નથી આનતો) તો પછી મોખમાર્ગની આરાધના કરનાર કામજી શુ છે? આરાધના તો અશુદ્ધને શુદ્ધ કરવા મારે હોય પણ વ્યવહારિક મનાતી અશુદ્ધતાની જો વસ્તુસ્થિતિજ ન હોય તો તો અશુદ્ધતા અસત્ થઈ, કલ્પિત થઈ એને શુ કરે કાલ્પીતી?

બીજી એ પણ કે કે આદ્યપુત્રી જો વસ્તુસ્થિતિજ ન હોય તો આત્માઓના 'મુખત' અને 'સમારી' એવા કે બેઠ શાના? ત્યારે જો એમ કહો કે 'તે પા કલ્પિત, મિત્તુ વસ્તુસ્થિતિ નથી' તો તો પછી એવા પ્રકારનું નિમલ્લ દશન થયેના પુરુષને શુ મનાતું રહેતું નથી પછી ઉપદેશ શા? અલ્પિ સી? શુદ્ધ પરોષનું લક્ષ રાખવાનું

શુ ? કલ્પિત સસારને માત્ર કલ્પનામાંથી કાઢી નાખવાને
એટલું જ કર્તવ્ય રહે તે તો વ્યવહારની વસ્તુને ખોટી માને
એટલે સસાર નીકળી જાયો. એમ વ્યવહારના લોપકને બધું
હીંમત માટે એ નિશ્ચયની વાત વાલીયાત ■

બાપજે જરા દૂર નીકળી ગયા વાન એ દત્તી કે સોન
મનગાના મતમા નિશ્ચય—વ્યવહારને મો—માયુ નથી કેમકે
એ નિશ્ચય એટલે બપો માર્ગ એમ નિયત વસ્તુ સમજે છે
પણ ચાલુ ધર્મની વાત હો, કે સાધનાની વાત હો. ચાલુ
મોક્ષમાર્ગની વાત હો આત્મ-હિતતિની વાત હો,—બધેજ
અદ્વરથી નિશ્ચય—નિશ્ચય સમ્પન્ની રહ્યામાં નિશ્ચય કામનો
નિશ્ચય કામનો એમ બોલ્યા રહે છે

ત્યારે પૂડાને કે

પ્ર૦ — નિશ્ચય કામનો — મહે એમા ખોટું શુ ?

ઉ૦ — એ જે કહું કે એમા વ્યવહારને સરાસર ધૂતકારી
માનવા જેવું કરે છે તે ખોટું છે એમને ખબર નથી કે જેમ
નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ આનંદ્યા વિના મોક્ષપ્રાપ્તિ થાય
નહિ, તેમ વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ આનંદ્યા વિના નિશ્ચય
મોક્ષમાર્ગ અને મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય નહિ આની સાબિતિ
આગળ કરીશુ પણ ખરી વાત તો પટેની એ છે કે નિશ્ચય
ઉપયોગી નિશ્ચય મુખ્ય એમ કહ્યા કરવા છતાં નિશ્ચયને
ચોકસાં ઉપમા એ મં તો સમજી સમ્પન્ન નથી, અગર તો
સમજ્યા—માનવા તૈયાર નથી એમને પૂછીએ કે

નિશ્ચય ઉપયોગીના કથનમા ઉપયોગી તરીકે નિશ્ચયથી
આત્મા લો છો, નિશ્ચયથી મોક્ષમાર્ગ લો છો ? નિશ્ચય

યથી આતરદષ્ટિ હો છે કે નિશ્ચયથી ધમ હો છે ?

આવા એમને અનેક પ્રશ્ન કરી ચકાવ

એ ને આમાં નિશ્ચયથી આત્મા ઉપયોગી' આવે
ભાવ લે

તો એની સામે એમના મને બચવારથી આ મા
નકામો, મૌલુ કે ઔપચારિક — આવો અભિપ્રાય ઉભો
થાય આ અભિપ્રાયની સત્યતા વિચારવાનું બાબતુએ
રાખીએ છતાં નિશ્ચય-નિશ્ચયની અસાધ્ય રાખવાગાને મન છે
કે તમારા માનેલા નિશ્ચય આત્માને આરાધના સાથે મો
સખધ છે? આરાધના સાથે સખધ તો નિશ્ચયથી મોક્ષ-
માર્ગ ઉપયોગી એવું કાંઈક કહે, ત્યાં થાય અને કાંઈક
ને એવું કહે તો ત્યાં એ કહેવાનો ભાવ 'બચવારથી મોક્ષ-
માર્ગ અનુપયોગી મૌલુ, હવ,' એવો નીચો તે ભાવ મોગ
છે એ આમગ જોઈશું બાગી નિશ્ચયથી આત્માને પ્રદણ
કરનારને તો પુદ્ધ પર્ણપતુ લક્ષ રાખવાનું સુ મમ ? કેમકે
નિશ્ચયથી આત્મા અનતર્યામિય હજ નિશ્ચયથી મોક્ષમાર્ગ
મહે તો આરાધનાની વસ્તુ હોવી થાય

અહીં આપણી વાત આટલી ક કે વસ્તુએ વસ્તુએ
નિશ્ચય-બચવાર જુદા છે તેથી જ્યાં જે વસ્તુની વિચક્ષા હોય
ત્યાં તેજ વસ્તુના નિશ્ચય-બચવાર બેચાર બીજાના નહિ
એમ કયા પડી શકે જુદા જુદા નિશ્ચય-બચવારમંતની બિન
બિન વસ્તુને આ ર અદર એકબીજા સાથે, અને એ બધાને
આપણા પ્રયોજન સાથે કેટલો સખધ છે, તે જોવાય એ
દ્વિસામે નિશ્ચયથી ધર્મ સુ, ને બચવારથી ધર્મ સુ ? નિશ્ચ

યથી સમ્યક્ત્વ ૫ અને વ્યવહારથી સમ્યક્ત્વ ૫ ? નિશ્ચયથી
 મોક્ષ શુ વ્યવહારથી મોક્ષ ૫ ? નિશ્ચયથી કર્મ શુ અને
 વ્યવહારથી કર્મ શુ ? નિશ્ચયનો સ સાર શુ અને વ્યવહારનથે
 સ સાર શુ ? એમ આશ્ચર્ય સ વર ૫ ? નિશ્ચયનથે બધ-નિર્જર
 શુ ? હં પાનિમાં નિશ્ચય-વ્યવહારના દૃષ્ટિબિંદુથી તે તે નમ્નુ
 જાને કહેવી ? અને તે જવા કેના સ્વરૂપચાગી હોય ? એ પ્રશ્ન
 લાને પરસ્પરમા જો મેળ છે ? તેમજ આપણા હૃદ સાથે
 કેવો સબધ છે ? એ બધું જોવાનું હોય છે એમા નિશ્ચય
 નયથી આત્મા ત્રી ઝીજ તથા વ્યવહારનયથી આત્મા ત્રી
 ઝીજ ? બનેને કેવો મેળ ? અને આપણા હૃદ પ્રયોજન
 સાથે એ મેને ત્રી નિરમન ? એ વિચારણા અને વસ્તુ જુગી
 થવાની અને કર્મ ? મોક્ષમાર્ગ માટેની વિચારણા-વસ્તુ જુગી
 થવાની એજ ત્રીતે બીજા પશ્ચ પદાર્થો અમેની વિચારણા
 અને વસ્તુ જુદી પડતી આ ત્રીતે વિચારણા થાય તો એ
 વિચારણા મો-માયાનામી વિચારણા ગણાવવાની તો શબ્દમેયો
 સાચી વિચારણામાં આત્મા અત્રી નિશ્ચયનયની વાત અને
 કર્મ અમેના નિશ્ચયનયની વાતનો સબેજ ન કરાય, શબ્દમેયો
 ન કરેલ સોનન'વાળાના નહીન / નના નિશ્ચયનયની વિચાર
 ણામાં આવો શબ્દમેયો મળ છે એમાં શ્રી સર્વગમ્યિન વાસ્તવ
 નિકે પાઈ હાથમા આવના નથી

મુદો—૨

કાનછમતનો નિશ્ચય એ એકાતવાદમાં કેવો
 જવાથી જૈન અનેકાતની વિરુદ્ધ બધ
 કલાન એ એમ કહે કે 'અમે કાંઈ શબ્દમેયો નથી

જે કે એમ કહેવા માનથી કાંઈ સરે એવું નથી જતાં એ
 સજ્જમેળાને મુદ્દો જતો કરીએ તો પણ બીજાને મુદ્દો એ છે કે
 એ એનાતના આ ઉતરી જતા હોવાથી જૈનશાસનના
 સ્થાપક સિદ્ધાન્તથી વિરુદ્ધ જાય ॥

૧. ત એ કહે ॥ કે 'જૈન યની પ્રતીતિપૂર્વક સાબળે
 તેનેજ સાબળ્યું કહેનાય આ એનાંત પકે થો પણ તે
 ખોટો છે પ્રતીતિપૂર્વક એને પ્રતીતિ યવા પછી પરંતુ એ
 પૂર્વે પણ સાબળ્યું સાર્યું જને છે કેમકે માનો કે કોઈ
 આત્માને શુદ્ધ ચેતનની કાંઈ ગમજ નથી કે એ હોય કે
 કેવું હોય ગમ નથી તેથી જાણીશાનીજ હોય ? પરંતુ હવે
 એને કાંઈ સમજાવે છે કે 'તુએ મહાનુભાવ જૈન યનું સ્વરૂપ
 જાનાંતિમય છે ' વગેરે વગેરે તો તે સાબળાને એને જૈનન્યની
 ગમ શું નહિ પડે ? ને પ્રતીતિ શું નહિ થાય ? જો યો તો
 આ પ્રતીતિ યવા પહોંચાતું એ સાબળેતું તો જૈન યની પ્રતીતિ
 વિનાનું હતું પ્રતીતિપૂર્વક નહિ તો પછી શું એ સાબળેતું
 સાબળ્યું ન ગણાય ? પહેલા બરમા મો મહાવીર પરમાત્માના
 જીવ નયસારને, જગતમા મુનિને રક્તે ચળવના મર્યો ત્યાં
 સુધી હજુ જૈન યની ખમર સ ખી નહોતી હા, એવી ખમર
 હતી કે અતિથિને ખવરાતીને ખાતું પરંતુ એમાં કાંઈ શુદ્ધ જૈન
 ન્યની ખમર ન ગણાય આમ ખમર નહોતી જતાં પણ ખમર
 વિનાય મુનિ પાસેથી જો એવું સ્વરૂપ સાબળ્યું તો એની રચિ
 થઈ તો ત્યાં સાબળતી વખતે તો શુદ્ધ જૈન યની રચિ હતી
 નહિ પણ પછી થઈ તો શું પૂર્વે સરિ વિનાનું સાબળેતું
 'સાબળ્યું નહિ ગણાય ?

અહીં જુઓ. કેવી એમની મજીર થયે છે? 'જન્મ-
શેને મલ્યુ' એ એક વિચારણા હી. એમાં જે-વડા પ્રતિ-
પૂર્વક સાંભળેયુ એ નિમિષથી સાંભળ્યુ મળ્યુ એ જે-
ન્યની પ્રતીતિ વિના સાંભળેયુ એ બરદાશ કે જે-
મળ્યુ અને એને નકામુ માન્યુ ' પણ ખરી જો તે જે-
પર દેવ અશ્વિ કે બુદ્ધમદ વગેરે વિના કશુંકદ ક-
વૈતન્ય પ્રતીતિ થઇ લાભ થાય છે એમજ કહ્યુ જો-
અ.મ્ય દેવ વગેરે ભાવો વિના સાંભળેદથી જન્મ કશુંક
છે અસમન એ જેન્ય પ્રતીતિ વિના કે જે-વડા પ્રતિ-
એને બવદારથી સાંભળેયુ મળે છે તેવ કે જે-વડા પ્રતિ-
થાય છે મારે એ સાંભળેયુ સાંભળ્યુ મળ્યુ કે જે-વડા પ્રતિ-
થણા પ્રસન્ન બને છે એમ લાભ થાય છે એ જે-વડા પ્રતિ-
છે નકામુ નથી નમસારને એમજ કહ્યુ કે જે-વડા પ્રતિ-
પણ થણા નવા અનન્ય માલ્યુ કે જે-વડા પ્રતિ-
પણ તરતને જો સાંભળે છે, તે જે-વડા પ્રતિ-
છે એ જુ ' બવદારની ઉપરેજિત ને જે-વડા પ્રતિ-
છે પરંતુ આ એકાતવાદીઓ જે-વડા પ્રતિ-
નકામુ માને છે આ એમનર કે જે-વડા પ્રતિ-
સિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ છે

‘શુભ નકામુ છે, શુદ્ધ જન્મ શેના અર્થે’

એકાતતાનો જીલે એ જે-વડા પ્રતિ-
મોક્ષનુ કારણ નથી પણ શુદ્ધ જન્મ જે-વડા પ્રતિ-
આ એમનર પણ મોક્ષ ન કે જે-વડા પ્રતિ-

કે શુભ તો મેશમાં જાગી નથી નકામું કે માત્ર શુદ્ધોપ
મેગ જાગી છે, તેથી એનેજ મેગે શુભને માટે.

કાનજીમનુ આ કથન એમ કહેવા માને છે કે મરા
ધાર્મિક વ્યવહાર જે શુભ છે તે આચરવા નકામા છે. ક્રમને
ગમ કરી કરી શુભને અનતીતાર આગવી હતાં બાજમજી
હિતુ જ છે એ સૂચવે છે કે હવે એનો પક્ષ ગમે તે શુદ્ધનો
ખપ કરેલ' અહીં શુભમાં જિનપૂજ સામાનિક મન દાના
નિ મને છે મારત ઉપરજ જાણને પણ શુભમાં મને છે
એને કે ઉપરજ જાણથી શુભથી બધીવારને એમ માનતુ
એ કાનજીમને મિથ્યાત્વ છે એનો અર્થ એ કે ઉત્તરમરમ
પણ આત્મોત્તિમાં કારણ નથી' એવો એમનો અભિપ્રાય છે

હવે એમને પૂજીએ કે બધાવને તમે જે તરુ સમજે તે
અને એને મેશ દેતુ તરીકે માને તે એ કાંઈને મમજતુ
તેણે તો તે જેની રીતે સમજી રહેશે શુ તમારી પામથી ઉપ
દેશારા એને સમજ્યા-જાણ્યા વિના દાથમા આવે ના જે
સાવને તમારી પામથી એ સામજીને અને જે સાવને વાંચીને
આવે છે, એવો તો તમારો અનુભવ છે તેથીજ તમે મ મગાવવા
રોજ બાપજી કરવાનો શ્રમ તો એ અને વચારવા હાપુ
કાવો છે તો પછી જો એ સામજીવાની જાણવાની કિવારથી
શુભથી આત્મા તમે મનેજા સત્ય તરુનો જાતા બને છે, અને
શુદ્ધોપયોગ તરફ પ્રયાણ આદરી રહે છે, તો શુભથી શુદ્ધોપયોગ
અર્થે મેશ થાય એવું જ શુ કે નહિ? અર્થાત્ શુભ એ મેશનું
કારણ ન જન્યુ કે કારણ તમે અહીં કહેશો કે —

પ્ર૦ —શુભ એ તો પરપરાએ કારણ જ યુ ને ?

હ૦ —તો જો તેમ પણ કારણ બન્યું તો ખર ને ?
માટે એની જરૂર ખરી કે નહિ ? હવે પરપરાએ પણ દૂધ
માથી ધી બને છે કે નહિ ? જો બને છે અને પાછું એ પણ
જો દેખાય છે કે દૂધ વિના ધી બનતું નથી તો પછી દૂધ
એ ધીમા કારણ ખર કે નહિ ? જો તમે કહેશો કે —

પ્ર૦ —નિશ્ચયથી તો ધીમા માખણ કારણ છે,
નહી કયા કારણ છે ?

હ૦ —તો એનો અર્થ શું એ છે કે —

(૧) 'ધી માટે દૂધ કામગુજ નથી' તેમ,

(૨) શું એ કહેવું છે કે 'તેથીજ ધીના અર્થએ
હવે દૂધ હાથમા આવે તો ટાળી દેવું ? કમકે એ
ધીમા કારણ નથી'

(૩) ત્યારે શું તમે એમ કહેશો છો કે 'ધીને માટે
દૂધને અવગણી માત્ર માખણની રાહ જોવા કરવી ?
કમકે ધીમા એજ કારણ છે

આવું કરનારો તો મૂખ' ગણાય તેમ મોક્ષ માટે
'શુભ આવ બનો કામના નથી, શુભને ત્યજ દેના
માન શુદ્ધની રાહ જોવી —આવું કરનારો મૂખ' અને
એકાત્રાદી કહેવાય અહીં એક પ્રશ્નને અવકાશ છે

પ્ર૦ —'પણ શુભ જે મોક્ષમા કારણ હોય તો
શુભ તો અનતાર એવ્યા, હતા કેમ મોક્ષ થયો નહિ ?'

૬૦ —તો તો એ પણ સાચેજ નહીં, કે ઉપાદાન મંદ
 મદનભાવે કાર્યરૂપ બનતુજ નથી એને કાર્યરૂપ બનવા માટે
 નિમિત્ત બનવું જોઈએજ છે જગતમા જેમ ક્યાય એ
 નથી જોયું કે ઉપાદાન વિના કાર્ય હોય તેમ એમ
 નથી જોયું કે કાર્યને થવા માટે નિમિત્તની જરૂર ન
 પડી હોય કાર્યમા લેની જરૂર પડે જેના વિના
 ક્યાય કાર્ય બંધુ એમ દેખાય નહિ, કાંય બનવાની
 પૂર્વ જાણે જે અરમ્ભ હાજર હોય, તે મારજ કહેવાય
 માન, નિમિત્ત એ ઉપાદાન કે તા જુદી જાતનું કારણ
 છે માટે તો આ નિમિત્તકારણ મહેવાય છે પણ એ
 કાંયકેવળ નથી બનતું, કે ઉપાદાન તે ગેરહાજરીમા
 કાંય નથી માંધતું, એટલા માત્રથી એ નિમિત્ત મ્મુ
 કરતું નથી એમ નહિ મ્હી ગમય નહિતર માન
 ઉપાદાનને કારણ માનવા પહેલાં એ પ્રશ્ન થશે કે
 નિમિત્તની એ હાજરી સુધીમા ઉપાદાન એમજ પડી
 રહે છે કેમુ કરતું નથી માટે ઉપાદાનને કારણ કેમ
 મહેવાય ?' હતા ઉપાદાનને એવાને મારજ માનવું
 છે તો એમતવાન થશે

એકા ત નયનોના ન્ધા ત —વાન જે ગણે છે કે
 શુભ આનંદન અને શુભ વ્યવહાર જે મેહમા નિમિત્તકારણ
 છે એમ માનવું જોઈએજ જો એવા ૬ ઉપયોગનેજ
 કારણ કહજો અર્થાત્ 'માન શુદ્ધમાન એજ માંધ
 થવામા મારજ છે પણ શુભલાય નહિ એમ મહેસો
 તો એ એમા ત મિહા ત થશે તે સ્વાદ્યાદ્યા વિરહ છે
 વળી 'એક દ્રવ્ય ઘીજત દ્રવ્યમા કારણ બનતુજ નથી

એવ એકાન્ત-સિદ્ધાન્ત છે ' બાહ્ય ક્રિયાઓ નકામી છે ' 'દ્રવ્યકર્મની આત્મા પર કોઈ અમર નથી ' આવા આના તો કુટવાય એમ ત કયનો આ નવા ઉપજ્ઞાની દાવેના મતમાં છે એ બધું ચર્ચવાનો અહીં અવસર નથી અહીં તો એ વાત છે કે કાનઈમતના નિમિષ વ્યવહાર અનેકાન્તવાદની વિરુદ્ધ બધું છે કેમકે એમાં એકાન્ત પ્રતિપાત્નો છે એકાન્ત-નિરુપણ છે અને એકાન્ત નિરુપણે જોની સ્વાદવાદ એનીયો તદ્દન વિરુદ્ધ છે મારે એ જોનશાસ નથી બાહ્ય થઈ જાય છે

અનેકાન્તના દુઃશાન્તો - અનેકાન્ત નિરુપણમાં તો,

નિમિષ અને વ્યવહાર બનેને કારણ કહેવા જોઈએ.
બનેની ઉપયોગિતાને યાચ મળવો જોઈએ

શુદ્ધ અને શુભ બનેને ઉપયોગી માનવાજ પર

એક દ્રવ્યને બીજા દ્રવ્યમાં કારણઅકારણ બનેય કહેવું જોઈએ

ભાવકર્મની જેમ દ્રવ્ય કર્મનીય અસર આત્મા પર માનવીજ રહી

બાહ્ય ક્રિયાઓ આત્મિક વિરુદ્ધ 'ભાવપૂર્ક હોય તો નકામી છે નહિતર કામની છે.

' સાચી જોન એવી જાતિ ઉદાર અને મનોરંજક હોય એને સમજ ન શકે

પરસ્પર સાપેક્ષ નથી એ સુત્રથી — જૈન-સંન તો નિશ્ચયનય-વ્યવહારનય સામ્યનય-અર્થનય જ્ઞાનદૃષ્ટિ-જ્યેષ્ઠદૃષ્ટિ, દ્વિતીયાર્થદૃષ્ટિ-પરોપાર્થિકદૃષ્ટિ જ્ઞાનમાર્ગ-કિરામાર્ગ વગેરે ઉભયનયને માને છે એ દુઃખાના પ્રે નય પૈકી કોઈ એક નયને જોડો કહેનાર અન્ય નયને એ કુનય જૂઠેાનય કહે છે જો ત વ્યવહારના લોપક નિશ્ચયનયને કુનય કહેવાય કે કિરામાર્ગનો નિરોધી જ્ઞાનમાર્ગ કુમાર્ગ છે પરસ્પર સાપેક્ષ-નયને અર્થાત્ અન્યના અવિરોધક નયને સુત્રય કહેવાય કે એનો અર્થ એ છે કે વ્યવહારવ્યસાપેક્ષ નિશ્ચયનય એ સાચો નય અને નિશ્ચયનય-સાપેક્ષ વ્યવહારનય એ સુત્રય એટલાજ માટે આ પ્રમિદ્ધ અભિપ્રાયીન મહર્ષિ વચન છે કે “જહ જિજ્ઞમય પયઃકજહ તા મા વયહાર તિચ્છપ મુચહ । યગજ યિના તિચ્છુચ્છેમોઽત્તસ પરેજ યિના” ॥ જો જિનમનને અગીકાર કરતા હો તો વ્યવહાર અને નિશ્ચય અનેને છોડો નહિ કેમકે વ્યવહારના લોપથી તીર્થ (શાસન)નો ઉન્નય થાય છે અને નિવરના લોપથી તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થતી નથી

તત્ત્વપ્રાપ્તિ નિશ્ચયમાર્ગે થાય છે છતાં વ્યવહાર બહુ કામનો છે —

પ્ર૦ —તો એ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ નિશ્ચયથી થાય છે, તો પછી વ્યવહારનું કામય શું છે ?

ઉ૦ —અરે, ભવાભાઈ ! પણ એ તો વિચાર કરો કે પહેલું તો આ નિશ્ચય તમને જતાવનાર કોણ છે ? જૈનશાસન

ને ૧ એ સ્વદાર માર્ગ વિના આજ સુધી ગાંધી આવત
 ખરું ? ને જૈનશાસન શ્રી તીર્થ કર ભગવાને ઉપદેશ્યુ શાસ્ત્ર
 અને એ દ્વારા જનનને સ વ તત્ત્વનુ દર્શન કરા પુ એ જિન
 શાસનનો પ્રવાહ આજસુધી જનન પર ચાલ્યો આ પો તે
 રી રીતે ? કહો કે પ્રભુએ સાધુ-સાધ્વી શ્રાવક-શ્રાવિકાનો
 ચતુર્વિધ સંઘ નક્કી કર્યો એ સંઘને માટે આંતરિક આત્મ
 વિકાસ ઉપરાંત બાહ્યથી તેને તેને માટે હનિત ધાર્મિક આ
 ચારો-અનુદાનો મન-ક્રિયાઓ વગેરે નક્કી કર્યા અને શ્રી
 સંઘે તે પ્રમાણે વર્તવાનુ હોય તો સીધુ તેથી શાસન ચાલી
 આવ્યુ કે એમા સંઘ પૈકીના જૂના જૂના સાદુના ઉપદેશ
 ૧૫ સ્વદાર તથા જિનના અનુયાયીઓ અને આરાધકો ॥
 બાહ્ય ધર્મ સ્વદાર જોઈ જોઈને નવા નવા અનુયાયીઓ અને
 આરાધકો તૈયાર થતા આ પા એમ વ્યવહાર પર સંઘ પ્રવાહ
 ચાલ્યો આ પો જિનશાસનની ધારા નહી આવી હજુ પણ
 સ્વદાર પગલ ધાગ ચાલુ રહેને પૂર્વની તેજની છુદિના
 કાળે કેવળ મુખપા થી ચૂરવાચનાનો સ્વદાર ચાલ્યો તે પછી
 સખેલા પુસ્તકોના આધારે બહુવા-બહુરાવનો સ્વદાર ચાલ્યો
 આ રીતે સ્વદારના જગ ઉપર શ્રીજિનશાસન, જિનસંઘ જિન
 આગમ અધિવિજ્ઞ પ્રવાહે ચાલી આ-વા કે ત્યારે આજે
 જૈન ધર્મ શુ' તત્ત્વો શુ' મોક્ષના ઉપાય શુ' નિશ્ચય-
 સ્વદાર શુ —હત્યાદિ બહુવા મળે છે એના પર વિચાર
 યાવ છે કે નિશ્ચય માનવો કે સ્વદાર ? સ્વદારથી આવશે
 સુધી આવી ચલા છે તો કહો છે નિશ્ચયથી તત્ત્વની પ્રાપ્તિ

યરો વ્યવહારનું મું કામ છે ? પણ હવે સમજ્યા હશે કે
વ્યવહારની મરામતની ઉપર નિશ્ચય દેખાવી રાખીએ છીએ.

ત્યાર એ તો જુઓ કે પ્રભુની વાણીનો પ્રકાર એ ॥
છે ? વ્યવહારને કે તેમ સંવર્ધાપના કે સંવર્ધના આચરે
અનુભવ એ પણ વ્યવહારને કે તો પછી બંધુ-મજાવડા,
વ્યાખ્યાન કરવા-સાબળવા એ પણ વ્યવહારમાર્ગ કે બીજું
કંઈ ? તેની રીતે શાખો સખાયા, રહાયા એ પણ વ્યવહારને
કે નિશ્ચયથી જે મોક્ષમાર્ગ છે એની નજીક સર્વ જનરો
આ બધો વ્યવહારથી મોક્ષમાર્ગ છે એના વિના કયા ચાલી
શે એમ છે કે તેથી એ ॥ પણ કે વ્યવહારના પ્રવાદથી
શાસનનો પ્રવાદ ચાલી આવ્યો અને એને નિશ્ચયદષ્ટિ સિખ
વાડી તો આમા તો વ્યવહારની મદાન ઉપયોગિતા સાબિત
સર્વ, પણ એની જરૂરીયાત હતી આ ?

એકના નિશ્ચયમા તો વેદા તી કે બોદ વગેરે
થયું પડે —

મન — પણ હવે ઓળખ્યા પછી તો એમ્સો નિશ્ચય
સાચો ને ?

ઉ० — ના અહીં પણ પ્રવચન-અવખુ મિથ્યાચારના વાતા
વરણનો ત્યાગ, વગેરે વ્યવહાર સેવક પડે છે એમાં પણ
આગળ વધીને તત્ત્વની વિચારણાનો વ્યવહાર આદરવોજ પડે
છે પાછું આવા તત્ત્વ વિચારકોના સચેત સખવા મન ખૂટી
રહે છે એવ વ્યવહાર છે મારે એકલા નિશ્ચયની વાત કરે છે

તે જોઈ છે ખરી રીતે તો તે જોળખ્યા પછી વ્યવહારનો મોટો ભાર ઉઠાવેલો રહે છે. વીરપ્રભુએ ધોર તપ-ઉપસર્ગ સહન કર્યા

વ્યવહારનયસાપેક્ષ નિશ્ચયનય સાચો. જૈનશાસનને માન્ય ઉક્તિ નય ॥ —દ્રવ્યાર્થિકનયનો અવિરોધી, અર્થાત્ વિરોધ ન કરનારો પર્માર્થિકનય સાચો. પર્માર્થિકનયનો અવિરોધી દ્રવ્યાર્થિકનય સાચો નહિતર તો એકના દ્રવ્યાર્થિક નયવાળો અદ્વૈતમત કે એકતા પર્માર્થિકનયવાળો બૌદ્ધમત સાચો ફરી જાય. પણ જૈન જ્ઞાન એ સ્વીકારતું નથી એવું જ જ્ઞાનના-કિરાનય વગેરેમાં પગપરની સાપેક્ષનામાજ સુનયપણુ સમજવાતું છે તાત્પર્ય એ આવ્યું કે એકતિ નિશ્ચય એજ વસ્તુ સાધ્ય છે'—એમ કહેવું એ ચિંધાવાનું છે એ એકાંત વાન હોવાથી અદ્વૈતમત છે અનેકાતનાદી જૈનમતથી બાજ છે અતિ દૂર છે

મુદ્દો—૩

ત્રીજી વસ્તુ એ છે કે મોત ૧ માણાના ફેરવાય કથનો ખુ. સ્વર્ગીય નવીન મતની વિરુદ્ધ જાય છે, તેથી એમના નિશ્ચય-વ્યવહાર એમનાજ છે પોતાનાજ પરસ્પર વિરુદ્ધ વચનનો નમુનો —

એક બાણુ એ કહે છે કે 'દરેક વસ્તુ સ્વતંત્ર છે એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને કાઈ કરી શકતું નથી'

બીજી બાણુ એમણે કહે છે કે 'ધર્મ પિતા યુરુદેવે અનેક બાળકોને ઉગાડીને સસારમાં

ફળી જતા બચાવ્યા.'

આ કથન વસ્તુની સતત તતાના સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ નથી શું ? 'બાળકોએ પી દ્ર વે રવય તો ફળતા હતા પણ ગુરુદેવ-
ની પાસે પડે એ એમને બચાવી' આમાં ગુરુદેવે બાળકોને
ઉપર અસર કરીને ? હવે અહીં મતન બચાવ કરશે ?

પ્ર૦ — ગુરુદેવે બચાવ્યા એ તો ઉપચારથી કહેવાય
છે બાળી મુખ્યપણે બાળકે નય બચનાતુ છે એમાં
પરદ્રવ્યની અસર કયા આવી ?

ઉ૦ — ઉપચારથી એટલે શું ? વસ્તુગત્યા ગુરુએ કાંઈ
કર્તુ કે નહિ ? જો ના કહે, તો એ બતાવે કે ગુરુના આગ
દર્શન પહેલાં બાળકમાં કાંઈ નહોતું અને ગુરુ મળ્યા બરાબર
બાળક હવે આ વે તે થાયી ? અહીં જો કહે કે 'બાળકના
ઉપાસનનો કાળ પાક્યો નહોતો' તોય

(૧) કાળ પાકના રૂપે પરદ્રવ્ય કાળની જન્મ પડીને ?

(૨) કાળ પાકવાતુ ગુરુ મળતાજ કેમ થયું ? તે પૂર્વે
કેમ નહિ ? તેથી ગુરુની બાળક ઉપર સચોટ અસર કહેવીજ
જોઈએ

બીજી વાત એ છે કે એ જે ઉપચારથી ઉગારવાતુ
માને છે એ ઉગારનાતુ ત્યાજ્ય છે કે ઉપાદેય ? જો
ત્યાજ્ય હોય તો શા મટિ આચરે છે ? જો ઉપાદેય
હોય તો એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યમાં કાષ્ટ કરી શકતુ
હું

નથી એ ડિલિમ પીટવાનો શા અર્થ રહ્યો ? એમ જે કહ્યા કરે છે કે ‘પરદ્રવ્ય કાર્ત્તવ્ય ન કરી શકે પરદ્રવ્ય કાર્ત્તવ્ય ન કરી શકે,’ એવું તો પગિલુમ ઉપદ્રુ એ આવે કે સદ્ગુરુ, સત્શાસ્ત્ર વગેરે પરદ્રવ્ય હોવાથી એમનું આશયન કાંઈ ન કરે એમ માની લોક એને ન સેવે ત્યારે જો તમે કહો કે તમારે તો એ આશયન કામ કરજા છે તો એનો અર્થજ એ છે કે એ ગુરુ તરીકે તમારું બને શાસ્ત્ર તરીકે તમારા શાબોતુ જે આશયન કરે છે તે સમજીનેજ કે આનાથીજ આપણે કેમકણ પડશે તમે પણ કહો છો કે ‘સત્સંગ કરી કૃતકે ક્યાં વિના બરાબર સાબળો તો તરત સમજાશે’— આ કથનનો શા અર્થ છે ? આ તત્ત્વસમજુતી એ એ-આત્મ દ્રવ્ય ઉપર અસર છે એ અસર કાણે કરી ? ગુરુ અને શાસ્ત્ર સ્વીકારી પરદ્રવ્ય એમ પરસ્પર કથનનો વિરોધ આવે છે તો સિદ્ધાન્ત એ કહ્યા કરે છે કે એ-દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્ય પર કાંઈ કરી શકતું નથી

૩૦ — સિદ્ધા તનો અર્થ એ છે કે આત્મા સાચ પરામિત બની પોતાના પુરુષાર્થને ફેરવવામા મદદ ન પડી જાય માટે આત્માને પુરુષાર્થ કરાવવા માટે એ સિદ્ધા ત સાચાંક દેમ ન મનાવે !

૬૦ — જો એમજ મહેતા હો તો તો એ માટે ખોટા સિદ્ધાન્ત ઉભા કરવાની કાષ્ટજ જરૂર નથી માન ત્યાં એમ કહી ચકાવ કે “નિશ્ચયથી એક દ્રવ્યની બીજા દ્રવ્ય પર અસર ન મનાતી હોય, હતા વ્યવહારથી

છે તેથીજ ખુદ નિશ્ચયમૂર્તિ જિનેશ્વરદેવ ગાસનની સ્થાપનારૂપ વ્યવહાર કહે છે તે બીજા આત્મ પો પર અસર કહે એવા માટે કહે છે પરંતુ બીજા શુભ્રવ્યના આ સખન મત્યા પછી પણ અસર થવામા વેગ આવવાનો આધાર અદ્વયના પુરુષાર્થ ઉપર છે મારે પુરુષાર્થ વધારેા જો જો કે માત્ર પુરુષાર્થના ધમડમા શુભ આવ જનને તરડોડી દેના નદિ ” એવાખર સાચો આત્મપુરુષાર્થનો ઉપદેશ દ્યા જોગેા આવે છે : નિશ્ચયની દષ્ટિ રાખતાં એ ક્યા નથી કહતા ? તેથી કાષ્ટ નિશ્ચયનેજ પકડી વ્યવહારની અગત્ય ઉરાડાય ? વ્યવહારમાર્ગના આ ૭ ડોડાય ૧ પ્રેરક એવા સદ્ગુરુસત્યાત્મગ્રી પવિત્ર પર યેના અસખન મૂકી દેવાય ?

વિકલ નયનનો બીજો નમુનો — એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને કાષ્ટજ ક્યુ નથી એ એમનાજ સિદ્ધાન્ત સામે એમ નાજ બીજા પશુ વિરોધી રચનો જુઓ — “આ કળિયુગમા આપત્રી જેના પવિત્ર મતની રીતવ હાયાજ સુમુખુ છોને છવનનો આધાર છે ’ એવુ એમના ભકતો કહે છે એનો અથ એ છે કે સુમુખુ પર સતરૂપી પર જની સારી અસર પડે છે અહીં હાયા સાથે પાડો ‘જ કાર મૂક્યો છે જો સતરૂપી પરવ્યને માટે એમ કહો કે

પ્ર૦ — એ તો ઉપનારથી આધાર છે મુખ્યપત્રે તો સુમુખુને સ્વકીય આત્મદ્રવ્યનો આધાર છે તો

ઉ૦ — જ કારનો રો અર્થ છે ૧ ઉલ્લુ જ કારથી તો એમ જામે ૨ કે સતરૂપી પરવ્યની ગયા સિવાય બીજો

‘જો પોતાનું કલ્યાણ કરવા માને છે, તેને મદ
આપ અને જ્ઞાનનો દવાડ તો હોય’ એ ઉપરાત
પરેલા તો જ્ઞાની પાસેથી સાચો ઉપદેશ મળવો
લેઈએ અજ્ઞાની કુચુરોઓના ઉપદેશથી યથાર્થ તત્ત્વ
નિર્ણય થાય નહિ (અર્થાત્ જ્ઞાનીના ઉપદેશથી-ય યથાર્થ
તત્ત્વનિર્ણય થાય.)’

આ ૨૫૪૫મે જ્ઞાનીના ઉપદેશની પ્રાપ્તિના બ્યવ-
હારથી તત્ત્વનિર્ણય થવાનું કહે છે ત્યાં સુ (૧) બ્યવ-
હારજ્ઞાન નહિ આવે ? ૧મી (૨) પોતાના-નિમિષ મનના
સમર્થ બીજા બ્યવન સાથે વિરોધ નહિ આવે ?

આ ૨૫૫ તે કથન —

‘ભૂતાર્થ અવરૂપનું અવલબ્ધન તેજ ભોજ્ઞાનર્થ’
(તત્ત્વનિર્ણયનું) કારણ છે જેઓ નિશ્ચયને માણતા
નથી તે બ્યવહારની રુચિ કરીને કુચુરના ઉપદેશથી
તત્ત્વનિર્ણય થાય નહિ, કુચુરના ઉપદેશથીજ તત્ત્વ-
નિર્ણય થાય,—એમ કરી તેની ઉપર જોર આપે છે,
તેમને કરી ભોજ્ઞાન કે મોખમાર્ગ થતા નથી”

સુ પોતાના-જ આવા કથનનો પૂર્વના નવદાર ઉપદેશની
સાથે, કદાચનો વિરોધ નથી ? નિમિષ ૧૧ આપણે-જ મોક્ષમાર્ગ
મહેનાર કાળજીમત અહીં જ્ઞાનીના ઉપદેશની આવશ્યકતા માન
વાનાં કેવો નવદાર પોષે છે ? “મદ કપાય હોવા ઉપરા

કયા સિદ્ધાન્ત ? અને કયા જૂનો વ્યવહાર ? અહીં સતતની ચીત્રણ ડાવા' એ અને એમના પ્રતાપનું આદર્શન' એ બંનેનું સ્વરૂપ છે નિશ્ચય નથી એમ બાબતુ

ગુરુશ્રી પરદ્રવ્યનો આધાર લેવો અને એ વ્યવહારનેજ કલ્યાણમાર્ગે એમલે કે પ્રાક્ષનો ધોરી માર્ગ કહેવો, અને બીજી બાબતુ

'પરદ્રવ્ય કશું કરતું નથી' એમ પ્રશ્નની નિશ્ચય સ્વભાવના આશ્રયેજ પ્રાક્ષમાર્ગ છે એમ કહેવું

એ શું પરસ્પર વિરોધ નથી ?

નિશ્ચય સ્વભાવના આશ્રયેજ એમને વસ્તુના પોતાનાજ નામ સ્વરૂપનાજ આશ્રયે આ અર્થ છે આમા વસ્તુના સ્વરૂપ સિવાય બીજાનો નિરોધ કશો એમા નસ્તુના ઔપાધિક (ભાગી) રૂપનો પણ નિરોધ આ પો તેમ પર વસ્તુના સ્વરૂપનો પણ નિરોધ આગ્યો. એથી વસ્તુના ઔપાધિકરૂપ પર તથા પર વસ્તુના આધાર પર પ્રાક્ષમાર્ગ નજ હોય એમ આ કથનનો ભાર છે ત્યારે પૂર્વે કશું કે 'ગુરુના મતાન પ્રતાપેજ બન્યું જીવોને કલ્યાણમાર્ગ-પ્રાક્ષમાર્ગ પ્રાપ્ત થયો છે' બાબતુ નામ સ્વવચનોમા સામસામ્યો વિરોધ છે

વળી 'એક દ્રવ્ય પર બીજા દ્રવ્યની અમલ નજ થાય' એવા એમનાજ સિદ્ધાન્ત વિદ્ એમનુંજ બીજું એ સંખ્યાનું જુઓ એ કેવું નીતરતા વ્યવહારનું સમર્થક છે, તે પણ સાથેજ જણાશે એ કહે છે, કે

“વ્યવહારના આવબનથી મોક્ષમાર્ગમાં ચલાવું
 માને એ છવો ત્રીજા ચિંધ્યાદષ્ટિ છે તેમને તો સમ્ય
 ક્ત્વ ધરાની પાતતાજ નથી.” ત્યારે બીજા બાણુ એ કહે
 ઠે

“પાત છવને નિમિત્ત તરીકે ઘાતીનો ઉપદેશજ દોષ છે”

એને :

ઘાતીનો ઉપદેશના નિમિત્ત વિના પાત છવને મોક્ષમાર્ગ
 ન થવું જે પોતાનું કલ્યાણ કરવા માગે છે, તેને પહેલા
 તો ઘાતી પામેથી સાચો ઉપદેશ મળવો જોઈએ ” આ
 રીતે જ એમનું છે ‘ઉપદેશ મળવો જોઈએ,’ ‘નિમિત્ત
 ઉપદેશ છે,’ એ ઠેર ઉપદેશના અવનબનની જરૂરીયાત
 રાખે છે અહીં ઉપદેશનું અવનબન એટલે વ્યવહાર
 માર્ગનું અવનબન છે, એને કલ્યાણમાં જરૂરી માન્યું ।
 તે મુ અત્યંત ઠેકાણે પોતાને પોતેજ ત્રીજા ચિંધ્યાદષ્ટિ કહે
 છે ।। ના ના અથવા એમનો મત એવો હશે કે “માન
 વાનું જુદું અને આચરવાનું જુદું ” વ્યવહારનું આવબન
 માં વિના મોક્ષમાર્ગ નહિ મારે વ્યવહારનું આવબન
 તરફ કલાનું ખરૂં પણ માનવાનું નહિ કે એના આવબને
 સમન થાય છે ।। કેવી આ મહાન ભ્રમણા છે । એ તો એવું
 રુદ્ધ કે જુદા મતાવા આવાનું ખરૂં, પણ ખાવાથી જુદા મતે
 એવું માનવાનું નહિ ।। જો માન્યતા સાચી ધરવણી દોષ,
 તો જો એની મદા હવે એવી સચોટ વસે કે એનોજ પક્ષ
 પાત જાણી જાણ પછી તો એની પ્રતિપક્ષી વસ્તુ તરફ આગે

યથાર્થ તત્ત્વનિર્ણય થાય નહિ સાચા તત્ત્વનો નિર્ણય થયા
 વિના પ્રયાણ કરવાનું બની ચક્રે નહિ” આમ કહેવામાં તે
 ચોકખી ગુરૂંપી પર બની અસર આવી. ને ચોકખા જ્ઞાનીના
 ઉપદેશરૂપી વ્યવહારના આશ્રયે કત્યાણુ થવાનું હતું ! હવે જે
 એમ કહેતું કે જેઓ નિશ્ચયને બાંધતા નથી, ત્યાં ‘જેઓ
 એને કોણ ? પોતેજને ? “વ્યવહારની રચિ કરીને તેના પર
 જોર આપે કે તેને મોક્ષમાર્ગ થતો નથી,” એવું કથન પોતા
 નેજ સાચું નહિ પડે !

મૂક કોણુ ? - ખરી વસ્તુસ્થિતિ એ છે કે એમને પરસ્પર
 મેળનાળા નિશ્ચય અને વ્યવહારની મમજ નથી તેથી ક્યાક
 તે ન છૂટકે જાણે-અજાણે વ્યવહારમાં તણાય છે, અને ક્યાક
 નિશ્ચયને એકનાને વળો છે મૂના આનંદ નામ છે પોતે
 ક્યારે શું બોલે છે એનું જોને જ્ઞાન નથી એ મૂક છે
 પોતાનાજ એક કથન સાથે બીજા કથનનો વિરોધ
 આપે એવા કથન મૂકતાના ધરના છે આરા અગડ-
 બગડ કથનો કર્યા જના તથા ગા’ મિથ્યાત્વની મૂતામાં જાને
 રમ્યે જનુ અને ઉપરથી મળા જામત ઉચ્ચ જ્ઞાની, વિવેચી,
 અને સમજનારી ઉત્તમ પુરોને મ તરીકે જોળખાવના એ
 કેટલી અધમ બાનિયતા છે ! એવા બાનિય કથનની પાછળ
 અધ ભમત થતું એ પલ્કુ ટેવીક મહામૂકતા છે !

હજી પોતા જાજ પરસ્પર વિરોધી વચનનો ઓગ એક
 નમુનો જુઓ

એક સ્થાને એમ કહે ■ ૩

જાણે પણ એમનાજ અન્ય વિરોધી વચન જુઓ એક
સ્થાને કહે છે કે

"એને દ્વન્દ્વમુલુ-પર્યાયિની સ્વતંત્રતાની ખબર ન
હોય તે કર્મના ઉદયને લીધે ચિકાર થાય એમ મા
નવા હોય તેને તો મુનિગ્માની મધ પાઠ કયાથી હોય ?"

તારા બીજા કેમણે કહે છે, કે

"પૂર્વે અજ્ઞાનપણે અનત અનતવાર દ્વન્દ્વવિગ્ની
સાધુ ધર્મ મુખભાવથી નવમી કૈવલ્યક મુખી ગયો હતા
થેલે કે વસ્તુ ખ્યાલમાં ન આવી " ;

આત્મામાં કર્મના ઉદયથી ચિકાર થવો, અને
ચિકાર ન થવો એ બંનેનો વિરોધ — હવે પૂછે આમાં
વિરોધ શો છે? એજ વિરોધ કે પહેલાં જે સુમુખ કે
કર્મના ઉદયને કહે આત્મા પર વિભાગ ન થાય તેની સામે
બીજામાં મુકે "આત્મા મુખભાવથી કૈવલ્ય દેવપદ મુખી
થયા" એમ કહીને સુમુખ કે આત્મા જે અહીં દ્વન્દ્વવિગ્ની
સાધુપણના પર્ણવચાને કહે, તે મુખભાવથી મુખમ્ ઉપાણ
એના ઉપે કૈવલ્યદેવપદવચાના પર્ણવચાના બંધો એને કે
આત્મા કર્મના ઉદયથી ચિકારી બંધો તે આ રીતે—
આત્માના મુખ મુદ સ્વરૂપમાં દ્વન્દ્વવિગ્ની સાધુપણ નથી, તેથી
દ્વન્દ્વવિગ્ની સાધુપણ એ આત્મામાં એક પ્રમારનો ફેર
રાખેલો તેમ દેવપદ એ પણ આત્માનું કાયમી
સ્વરૂપ નથી, તેથી એ આગમનુક ફેરફાર થયો મણાપ
જે મુદ સુદ સુદને 'મુનિ' કહેવાય છે, અને તેમાં આપણે

અરુચિ થાય, શક્ય પરિહાર થાય, અને કદી એનું સમર્થન થાય નહિ ત્યારે અહીં શ્રદ્ધા નિશ્ચયની કરે છે, ને સમર્થન બચ્ચારનું કરે છે કહ્યું છે “સાચો ઉપદેશ મળવો જો એ નિમિત્ત ઉપદેશજ છે”

જો નિમિત્ત અને વ્યવહાર ઉપયોગી નથી જો એ મોક્ષમાર્ગના નિરોધી છે - એવી શ્રદ્ધા કરો છો, તો પછી એનું સમર્થન કરનામા તો એ શ્રદ્ધાથી નિરુદ્ધ થતાં તમે જાતે જ તીવ્ર મિથ્યાદષ્ટિ થતો કરો છો. અહીં પૂછી શકો કે,

પ્ર. — તો પછી સાચા જોખને નિશ્ચયનું લક્ષ્ય તો છેજ, હતા પરહારનું સમર્થન કેમ કરો છો ?

ઉ. — સાચા જોખને એકાંત નિશ્ચયની શ્રદ્ધા રાખી કરાતી પણ બચ્ચારનું શ્રુત નિશ્ચયની શ્રદ્ધા કરાય છે તેથી ત્યાં તો જાનેના સમર્થન કરનામા જરાય વાધો નથી રાધો તો તમારા એકાંતમતમા છે શ્રદ્ધા છુટી અને આચરવાનું છુટું પછી પરસ્પર વચન વિરોધ કેમ ન આવે ?

જો શ્રદ્ધા એકલા નિશ્ચયની કરવી છે, તો આચરણ એનુંજ કરો

જો આવરણ બચ્ચારનું જરૂરી માની કરો છો, તો શ્રદ્ધા બચ્ચારની કરનામા શું નડે છે ? બચ્ચારનું આચરણ જરૂરી ન હોય તો આચરણ શા માટે ?

ફેરફાર થાય તે 'વિમુક્તિ'-'વિકાર' કહેવાય છે આ 'વિકાર' પુદ્ગલના સરીગતોજ નહિ મનાય કિન્તુ જીવનો માનવો પડે કેમકે જીવના આધારે એ સરીર રચાય છે, અને દેવપણ, મનુષ્યપણુ વગેરે ફેરફારની અસર જીવ પર પડે છે જીવને તે જ્ઞાન તેવી સજ્ઞા તેવ' સમ્મારણુ જનમણુ થાય છે

પરદૈવ્યની અસરનો કર્મમા સચિદ દાખવેલો —કે એમને પૂઝો કે એ વિકાર શાલી થયો ? એના ધુમ્ભભાવથી કે ધુમ્ભભાવ દ્વારા ઉત્પન્ન થયેલા પુવ્વકર્મના ઉત્પત્તિ એના ધુમ્ભભાવથી જો થતું હોય તો તો અહીં ધુમ્ભભાવ કરતાની સાથે દેવપણનો વિચાર થવો જોઈએ ત્યારે જો મ્હો કે,

પ્ર. —'ધુમ્ભભાવથી આત્મામા ભાવકર્મ ઉત્પન્ન થયું તેના ઉત્પત્તિ વિચાર માનીએ છીએ તો ?'

ઉ. —નિશ્ચયનયના શુદ્ધ આત્માના સ્વભાવમા ભાવકર્મ જેવું મંદ હોય ?

પ્ર. —વ્યવહારમતે હોય અને વ્યવહાર પથ અમે માનીએ છીએ તો ?

ઉ. —સાથે એ સમજીલો કે એ આત્મ વ્યવહારની સાથે બાહ્યવ્યવહાર જ કળાયેલોજ છે તો પછી એ વ્યવહારની જેમ અવશ્ય જરૂરી એવા બાહ્ય વ્યવહારની અસરનો અપસાપ કેમ કરે છે ? આમ તો તમે કહો છોજ કે દ્વિલિંગી જીવ સાધુ પણુથી ધુમ્ભભાવ દ્વારા ત્રિવેચકર્મ જાય છે આત્મામા ત્રિવેચક

(૨) એ સગાત્તિર્મપુરુષયો હિંસરસચાત્રા, તેા છવ
મા ગપરિસ્થિતિ લીધ, અને પુરુષજો એ મ. રસ
વાગ્દા તેા આત્માની સગાત્તિ-પરિસ્થિતિ મદ, એવું
મત ૬ નીંદુ ? તે ના તે

(૩) કાર્મણ્ય ર્મણ્યમાયી કર્મ પુરુષવ યચની જરૂર નથી !

(૪) બદલાના સદમાર વિના કાર્મણ્ય/પુરુષવમાયી કર્મ
કેવળી બનના ?

(૫) મં પુરુષવ પ્રાપ્તિ વચેત્તેના ઉત્પન્ને બરાબર અનુ
સરીતમ મદે / જ માગા કેમ ઓળખિ જાન મામ કરે છે ?

(૬) હરિ સર્વો જો પ્રેમ આત્માનાજ કર્મણ્ય એવ
સાચામને બનુવ ન હોય, તેા એ સાવર્મમા પ્રાપ્તિની
વિવેચના થી રિતે અને એના રસ અને પ્રેમ સુ રીતે
જુ સાચામને સુ સમજે ડા ?

(૭) કર્મણ્ય વિનિઃસમા ઉત્તર્જના-અપર્જના યાવ
કે એ દનાર્મણ તે એ છે ખરું એકવા રસવત્ત ભાવ-
દર્મમા કેવી રીતે બગાડો ? કેમકે એમાં અપર્જનામા તેા
આત્માના પડિગ્ધનની નિહિદતા દિવાજે ટપની, સ્થિતિના
દનાર્જાને નીચની ઊંચતિના લગીયા બેગા નાખવાના હોય
ક તે ખરું તે દાવારણ સર્મમા થો ખરું સાવર્મમા
લી રિતે થો ? તેમ,

(૮) સાવર્મમા સંકેતવૃત્તી યોગનાની ગતિ બગાડો
કેમો સંકેતવૃત્તમા પદ્ય પૂર્વવદ્ કર્મ દગાવિ ?

આ ઉપરથી મારકમ નો 'ગરમ' માથે સમય પરાવતુ
હાય તો તો એ આત્મ છે દેવપણના આત્મકર્મપુદ્ગલના દિસા
એજ આત્મા દેવપણનો ચિત્તર પામ્યો આ એક દ્રવ્યની બાલ
પર રૂપ'ટ અસર થઈ પડી ન મનુષ્ય-પર્યાયની રૂપ નવાની
અમર ન હાય ને કર્મના C વેને સીરે વિમર થાય, એમ
માનના હોય. એરે જ એ મદ છે, તે રોતાનેજ સામુ
નદિ પડે? અથવા એ મધન પોતા નદિ હરે? ત્યારે ને
એમ કહે કે અમે દેવતા-મનુષ્ય-વગેરે વિદ્યા ની વાત નથી
મરના અમે તો આ વિદ્યાની વાત કરીએ જીએ તો
પણ એવું તો સ્વીકારી સીધું કે આત્મામાં દેવ-મનુષ્યજાના
વિમર કર્મના C વધી થાય ઠ તેથી તમારું જે સામાન્ય
વચન-કર્મના C વધી આત્મા વિમર નથી થતો, એ વચ
નનો વ્યાપાર આ થો જતા પર!

હવે રાગાદિ અંગે જુઓ-એમા પણ પૂર્વના જેવ
મમ થશે કે

પુદ્ગલ દ્રવ્યની આત્મા પર અમર છે,
— એ માટેના પ્રશ્નો —

(૧) આત્મામા થતા રાગાદિ ભાવોને રાગભાદ
નીય આદિ દ્રવ્યકર્મની પ્રકૃતિ-ગિયતિ-રમ-પ્રદેશ
સાથે માફ મેળ છે કે નહિ? અર્થાત્ રાગાદિ ભાવો
એ કર્મની પ્રકૃતિ આદિને જનુમટે છે કે નહિ? એના
પર આધાર રાખે છે કે નહિ?

(૨) એ રાગાત્કર્મપુદ્ગલો ઉત્તમ રમણાણા, તેમ જીવ-
મા રાગપરિણતિ તીવ્ર, અને પુદ્ગલો એ મદ રસ
વાળા તે આત્માની રાગાદિ-પરિણતિ મદ, એવું
ખરૂં કે નહિ ? જો ॥ તે

(૩) કાર્મણુ વર્મણુમાથી કર્મ પુદ્ગલ ધવાની જરૂર શી ?

(૪) આત્માના સદ્કાર વિના કાર્મણુ પુદ્ગલમાથી કર્મ
કેમ નથી બનતા ?

(૫) કર્મ-પુદ્ગલના પ્રકૃતિ વગેરેના ઉત્પન્ને બરાબર અતુ
સરીતેજ સાથેજ આત્મામા કેમ ઔચિત્કલાત્ત કામ કરે છે ?

(૬) રાગાદિ ભાવો જો કેવળ આત્માનાજ ધર્મભૂત એવા
ભાવકર્મને અનુસરતા હોય તે એ ભાવકર્મમા પ્રકૃતિની
વિવિધતા શી રીતે ? અને એના રસ અને પ્રદેશ શુ થીજ ?
શુ ભાવકર્મને શુ સમજે છે ?

(૭) કર્મના રિયતિ-રસમા ઉત્તરના-અપર્તના થાય
છે એ અવકર્મમા તે ધો છે પણ એકતા અવતર ભાવ-
કર્મમા ખૂબી રીતે ધગાયો ? કેમકે એમા અપર્તનામા તે
આત્માના પન્નિભામની રિદ્ધિના દિસામે ઉપરની રિયતિના
કર્મજીવાને નીચેની રિયતિના જીવા જેવા નાખરાના હોય
છે તે વસ્તુ તે જીવારૂપ દ્રવ્યકર્મમા ધો, પણ ભાવકર્મમા
શી રીતે ધો ? તેમ

(૮) ભાવકર્મમા સક્રમણની યોજનાથી ગીતે ધગવશી ?
કેમકે સક્રમણમાં પણ પૂર્વજન્મ કર્મ જીવનને ઉત્તરમાલમા

અધ્યમાન કર્મદળીવામાં નાખવાના હોય છે એવું સક્રમકરણ દ્રવ્યકર્મમાં તો ઘટે પણ દ્રવ્યકર્મથી તદ્દન નિરપેક્ષ એવા સ્વ તત્ત્વ બાવકર્મમાં કે રાગાદિભાવમાં ક્યાથી સંગત થવાનું હતું? કેમ? એમાં તો ગીરાજ હોતા નથી ત્યારે

(૮) સમ્યક્ત્વ પામવા માટે જે અપૂર્વકરણ કરાય છે તેમાં ગુણશ્રેણિ થાય છે તે કેમ ઘટે? કેમકે ગુણશ્રેણિનો અર્થ અસંખ્યાતગુણ-અસંખ્યાતગુણ કર્મદળીવાંની એવી ક્રમિક રચના છે, કે જે અપૂર્વ-તથાના ગુણ આત્મ-પરિણામથી નીપજે છે એ ગુણશ્રેણિ તમારા મતે કેવી રીતે ધરાવે? તમારે તો ગુણશ્રેણિને બાવકર્મની સાથે સંબધ છે, અને કર્મ-નિમ્ની રચના એ તો કર્મપુદ્ગલનો પર્ણાંક છે, તે સ્વતત્ત્વ છે એવી દ્રવ્યકર્મની ગુણશ્રેણિના આધાર પર સમ્યક્ત્વેય શી રીતે થાય? અને એ ગુણશ્રેણિ પણ અપૂર્વકરણ પર શી રીતે જ મે? કેમકે આત્માનો સમ્યક્ત્વ અને અપૂર્વકરણનો જે પરિણામ તે પણ સ્વતત્ત્વ છે તો એકમા બીજું કારણ કેમ મની રહે? ?

(૧૦) કર્મથી આત્મામાં નિમર ન હોય તો સસાર શું? સસાર કોનો? સસાર કેમ થયો? સસાર કેમ મીટ? સસાર મીટ એટલે શું? આના શા જવાબ છે? અહીં સસાર આત્માનોજ માનવો. ખરો, કર્મનો નહિ, પુદ્ગલ શરીરાન્નો નહિ. સસાર એટલે કર્મસંયોગથી થયેલી આત્માની અશુદ્ધ અવસ્થા કહેવીજ એકદંશે તો તેમાં,

(૧૧) કર્મસંયોગથી અશુદ્ધ અવસ્થા, અને કર્મના વિયોગથી શુદ્ધ અવસ્થા, એવું માનો કે નહિ ? ન માનો તો જૈનશાસ્ત્રના 'કૃત્તેન (સકલ) કર્મદાયથી મોક્ષ,' એ સિદ્ધાન્તનો કોઈ અર્થ નહિ રહે. કર્મ સંયોગેજ સસાર છે તેથીજ કર્મના કારણે આત્મા પર સસાર નામનો વિકાર માનવો પડશે. એ વિચાર તેજ ઘટે કે જો સર્વ કર્મનો વિયોગ થાય.

(૧૨) આત્મામા કર્મથી વિચાર નહિ માનો તો ઓઠ વિકલાવ કેનો મરેગો ? અને શાથી કહ્યો ? એકલા કર્મનો નહિ કહેનાય કેમકે કર્મ તો પુદ્ગલ છે, તે તેનો તો સાદિ પારિભાષિક ભાવ માન્યો કે પાચ ભાવની અતર્ગત ઔદયિકભાવ તો આત્માનો માન્યો છે. હવે પૂછો કે "એ શાથી નીપજે છે ?" તો કહેવું પડશે કે કર્મના ઉપથી નીપજે. એવુંજ નામ 'કર્મના ઉપથી વિચાર આત્મામા થયો આ માટે જો બાહ્ય કર્મ ન લેા તો ઔદયિકભાવ' એ પદમા 'ઉપ' શબ્દ છે તેવું સુઃ આત્માની કંઈ એવી વસ્તુ લેશો કે જેને 'ઉપ' શબ્દ લગાડી એનો ઔદયિકભાવ કહી શકો ?

(૧૩) એવી રીતે બાહ્ય કર્મપુદ્ગલની અપેક્ષા ન રાખો તો આત્મામાની કંઈ વસ્તુને જૈનશાસ્ત્રનો ખાસ પારિભાષિક શબ્દ 'મયોપગમ' લગાડી શકો ? ક્ષાયોપશમિકભાવ કેવી રીતે થવાની શકે ? માટેજ આત્મામા થતા આ જો વિ ક્ષય પ્રત્યે બાહ્ય કર્મના ઉપની અને ક્ષયોપશમની અમાધારણ કારણતા માનવીજ પડશે.

(૧૪) વળી એ પણ વાત છે કે કર્મના ઉદયથી આત્મા
મા જો વિકાર ન માનો તો પુદ્ગલવિપાકી, જીવવિપાકી
ભૂવવિપાકી વગેરે કર્મોની જુદી જુદી 'અસર' રી રીતે
વર્ણવેલો 'એકાગ્રિ' ખાસ જીવવિપાકી કોને કહેવો અને સાથી /
કેમકે તમારે ત્યાં તો બાલ્ય મર્મની આત્મા પર કાંઈ અસર જ
નથી તો જીવવિપાકી કર્મ એટલે જીવ પર સીધો
વિપાક દેખાડનાર કર્મ, એ વસ્તુ જ બોલી દરેક

(૧૫) વળી દ્ર વ-ગુણ-પર્યાયનું જો એકાગ્ર દશતત્ત્વ છે
તો તેથી ન તો આત્માની એ સ્થિતિની અસર બાલ્ય પુદ્ગલ
પર મનાવ કે ન બાલ્યની અસર આત્મા પર મનાવ તેથીજ
મ્રમ એ વશે કે આત્માનો દેવ કે માનવજનો પર્વાય થવામાં
હેતુ કાણુ ? ઉત્તરમાં આયુષ્ય મર્મનેજ ખાસ હેતુ કહેવો
પડશે એજ આત્મપર્યાયની પરત નતા અને એજ કર્મથી
નિર્માર !

(૧૬) ત્યારે દેવતાઈ કે માનવી ગરીર બનવામાં મુખ્ય
કારણ કોને કહેવો ? જો આત્મા કહે તો તે તો પરદ્રવ્ય છે
જો બાલ્યકર્મને કારણ કહા તો તે પણ સરીરના પુદ્ગલ
કરતા સ્વતંત્ર દ્ર વ્ય છે તેથી તેને કારણ નહિ કહી શકો
ત્યારે,

(૧૭) જીવને સ્વીકાર એ પરિપુરુષનું પડે કે ?

આ બાબુ સૂચવે છે કે દ્રવ્યગુણ-પર્યાયની એકાગ્રે
દેવતાત્વની વાત બોલી છે તેથી કાનજીમતના વચનો

પરંપરા વિરૂદ્ધ હોય એકાત્મનામા, ફગી બેઝે છે એવા
વચનો મહાપુરુષ પર વ્યવહારમુક્તાનો આક્ષેપ કરે એ મેંડુ છે

(૧૮) તીર્થ કર નામકર્મના ઉત્પન્ન કર્મ શું ? ઉત્પન્ન
અમર કેના ઉપર ? જો મ્હો કે આત્મા પર નહિ, તો ફગ
કર્મનાશની આપત્તિ ઉભી થશે આત્માએ કર્મ માધેતુ ખરું,
પણ તમા । દિમાએ તે બાગવતુ તો નહિ તેથી કરેના કર્મનો
એમજ નાચ ઘસાનો દોષ આ પો, ત્યારે જો એમ કહો કે

મં — આત્માએ કર્મ કર્યું જ નથી, તો ।

ઉ — મમ્યરત્નના પદસ્થાનનુ કેમ થશે ? એમાં તો
ત્રીજા સ્થાનમાં આ નાને મ્મકર્તા કહ્યો છે

આ જ્ઞાન ૮ સ્થાન —

(૧) જડ દેહથી જુદું ૫ આત્મા છે

(૨) આત્મા નિત્ય છે

(૩) આત્મા કર્મહિન કર્તા છે

(૪) તે બોધ્યા છે

(૫) આત્માનો મોક્ષ છે અને

(૬) મોક્ષના ઉપાય સવમાર્ગ છે

એમ ૮ સ્થાન ઉપર શ્રદ્ધા ગમે તે આસ્તિક અને ભમ
કિતી છે એમાં તો આત્માને કર્મનો કર્તા કહ્યો

તમારે તો આત્માને કતો માનવો નથી ! તો પરસ્થાનની શી સંગતિ કરશે ? ત્યારે જો કહે કે,

પ્ર. — “એ તો વ્યવહારથી કર્મનો કતો-નોક્તા ■
નિશ્ચયથી તો આત્મા કર્મનો કતોય નથી કે નોખાય નથી ”

ઉ. — તો હવે નીચેના ટકગાળી પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપો

— સોનગઢમતીને પ્રશ્નો —

(૧) શુ વ્યવહારનય અપ્રમાણિક છે ? અમત્ય છે ?

(૨) વ્યવહાર-સિદ્ધ વસ્તુને કહેનાના પ્રયુએ શુ અસત્યનુ પ્રતિપાનન કયુ છે ?

(૩) શુ વ્યવહારનયનુ અભિધેય જોડુ (અધિક અસત) છે ?

(૪) શુ વ્યવહારનયની નસ્તુ અકરણીય છે ? એમા ત્યજનાતુ કે આચરનાતુ કાર્જ નથી ?

(૫) ત્યારે શુ વ્યવહારના આચરણથી એકાતે આત્માની અશુદ્ધિ વધે છે ?

આમા એકેયના ઉત્તરમા હા નહિ કહી સમય વગદાર નય પ્રમાણિક છે તોજ સ્વાદ્યાન ધર્મી સહે છે વગદાનુ અભિધેય મત કે નિશ્ચયની દૃષ્ટિએ વ્યવહારનય ઔપચારિક

છે, એનો અર્થ એ નથી કે 'એ જૂઠો છે, એનાથી અશુદ્ધિ વધે છે' કેમકે વ્યવહારને કહેનારા શ્રી સર્વજ્ઞ હોવાનું છે તે જૂઠું કહેજ નહિ તેમજ અશુદ્ધિ તેને વધી. આપ જેનાથી આત્મા મેલ્યાથી વધુ આપો પડે અહીં તો વ્યવહાર ચારિત્ર-તપથી સર્વ સાધનાદ્વારા મીઠો મદાવિદેહ જેવામા જઈ મોક્ષ સાધનારો બને છે.

પ્ર૦ — નિશ્ચયનયની દૃષ્ટિએ વ્યવહાર જૂઠો ખરો ને ?

ઉ૦ — એમ તો વ્યવહારનયની દૃષ્ટિએ નિશ્ચયનય જૂઠો માટે નિશ્ચયને જૂઠો કહેમો ? ત્યારે ખરી વસ્તુ એ છે, કે નિશ્ચયનય અને વ્યવહારનય એ મધ્યસ્થદૃષ્ટાની જે આપ છે એ જે આંખોમાંથી એ- આંખેજ જોઈ શકનારો કાળો કહેવાય. એકાતવાદી મતોની ખતરી દગા છે. એરીજ આ સોનગ્રીમનની પણ દગા છે વ્યવહારનય એ નિશ્ચયની દૃષ્ટિએ ઔપચારિક છે, પરંતુ પોતાની દૃષ્ટિએ ઔપચારિક નહિ, પણ મુખ્ય છે એ વસ્તુ તત્ત્વને અતુલશીલે તો તમે પણ મુખ્યપણે તમારા માનેશા મન ઉપર ચિંતાર પ્રચાર અને પ્રસિદ્ધિ વગેરની બંદોગી ચોખ્ખતાઓ પડે. ૧૧ ! અને એને અમયમાં જૂઠો છે. જે વ્યવહારના અભિપ્રાયની ઉપયોગિતા ન સમજતા હોત, તો આપણે બધો ચિંતાર, પ્રચાર અને પ્રસિદ્ધિ વગેરે કરવા પાછા તમે બાહ્ય ઉપમર્ષી વ્યવહાર સા માટે ખરત ? ઉદાહરણ કરો છે એ સાબિત કરે છે કે "વ્યવહારને તમે બને ઔપચારિક કહો પણ એની ખૂબજ ઉપયોગિતા મળે છે. 'વ્યવ

હારના આયબનધોજ નિશ્ચયની વસ્તુ પ્રગટ થાય છે, —એમ હત્યર્થા સમજાવ રહ્યા છે.”

વ્યવહારની અસર છે, એમા પ્રવચન- સારનું પ્રમાણ

વ્યવહારની આત્મા પર જે અસર ન માનો, તો એ કહો,
કે શાથી પ્રવચનમારનો ક ફો ગાથાની ટીકામા

આત્માને મનગ ચારિત્રના રૂપરૂપે દેવે દ્રાવિના
વૈભવરૂપી કવેશ મળે છે એમ કહ્યું છે ? ત્યાં પ્રમ
થાય છે કે

(૧) વૈભવ તો બાહ્ય નીજ કે એને આત્મા સાથે શો
સબધ ? જે સબધ છે, તો તે સબધ વ્યવહારથી કે નિઃ
યથી ? જે નિઃયથી સબધ નહોતો તો એના આત્માને મટિ
ખરાખ શુ ? કે જેથી આત્માને મળતા વૈભવ માટે “કલેશ
મળે છે,” એમ કહ્યું ? તેનીજ રીતે

(૨) આત્માન સગચારિત્રના કાર્ય તરીકે દેવે દ્રાવિના
વૈભવને કહ્યું છે, તેમા તો એક દ્રવ્યની બીજા પર અસર
નહિ એવા તમારા એકાન્તિક સિદ્ધાન્તથી વિરુદ્ધ એમ દ્રવ્ય
બીજા દ્રવ્યનું કારણ બન્યું ? સગચારિત્રનો અનુદ્વેષથી
આત્મા એ દેવાદિવૈભવરૂપ પુદ્ગલ દ્રવ્યનું કારણ બન્યો તે
મતે કેમ થયું ?

આ એક સમજવાની વસ્તુ છે “અવહાર તો ઔપચારિક છે” એમ કહી અવહારને કિંમત વિનાનો ગણ્યો છે. અવહારથી વસ્તુને કાંઈ અસર ન થાય” એમ માનો છે. છતાં ‘મરાઠાચારિત્રથી રસનીવૈભવનો કોણ આ માને મને છે,’ એમ કહ્યો છે. પરંતુ એ કહ્યો કે કિંમત વિનાની ઔપચારિક વસ્તુથી શાળાઓયે શી ? અને નાનેરીય શી ? ત્યારે જો કહ્યો કે

મં - ક્યેય મને કે તે પણ ઔપચારિક છે” તો

હૃ - સરામચારિત્ર અને વૈભવ એ બંને ઔપચારિક તેમાં એક ઔપચારિક સં. માં થી બીજી ઔપચારિક ‘વૈભવ’ નીપજ્યુ તો બંને નીપજ્યુ તેમાં નિશ્વસ્યુદ્ધ આત્માને શી વિનાશ માટે એને સરામચારિત્રને વીનસામચારિત્ર બનાવવાનો નહેન મરતી જોઈએ? હૃન્દાગ્નિવૈભવના કારણ મળવાનું પદ અવહારિક હોવાથી, ઔપચારિક હોઈને જો મુખ્ય નથી તો પણ એ કલેશ ન મળે અને અનતઝાન મુખાદિમય મોમ રાજ મળે એ માટે આ માએ શા મટે તે વાર્થ મરે? આ મા તો નિશ્વસ્ય સદા અનત ઝાનપ્રિમય હૃ

ત્યારે સાર ચારિત્ર પણ હ વસ્તુ છે? હ એને શુદ્ધ નિશ્વસને આત્માનું સ્વરૂપ કહી સમજ? જો ન કહેવાય, તો તે આત્મનું સ્વરૂપ નથી એને હ કલેશની ગિના કે પ્રવલ વસ્તુ શા માટે? મરત જોઈએ? જો કહ્યો કે

૧. અત્મનું સ્વરૂપ હ વસ્તુ અશુદ્ધ નથી છે તો

ઉંમર પ્રમ એ થાય છે કે ॥ શુદ્ધ નિશ્ચયનથી આત્મામા
સમાદિ-સ્વરૂપ હોઈ શકે. અશુદ્ધનથી જે સમાદિ-સ્વરૂપ હોય
તે મુખ્ય કે ઔપચારિક કે મુખ્ય હોય તે સ્વાભાવિક ધવાધી
સાધતિક કેમ નહિ કે ઔપચારિક હોય તે વ્યવહાર જેવું
થયું

વ્યવહારમૂલતાના સ્વવચનની વિરુદ્ધ પોતાનું જ વચન.

આ બધાનું તાત્પર્ય એ છે કે જેમની નિશ્ચયનપત્રની અમ
ત્ય છે તેમની જ અમ વ્યવહારનપત્રની છે શુદ્ધનિશ્ચયે પહો
ચવાનો રમ્ભોજ વ્યવહાર કે આત્મી પ્રમાણસિદ્ધ વસ્તુને
અવગણી જ્યાં એ વ્યવહાર-મૂલતાનો આક્ષેપ કરે છે ત્યાં
એમનો વ્યક્તિ-રૂપ અને અદ્વિતીય સાબિત થાય કે કેમ,
એ કાંઈ જવ્ય વ્યવહારન સંપૂર્ણ તરજોડતો નથી અવગન
જેના અરમાન્ય પવિત્ર ધમત્રિયા તરફ દુષ્ટતા દિસામે વ્યવહાર
મૂલતાનો આક્ષેપ કરી નાખે છે

વ્યવહાર મૂલતાના પ્રસ્તુત આક્ષેપ અંગે જુઓ. ૩

એક બાબત એ કહે છે ખરા કે “વ્યવહારમાર્ગના
અવલખને મોક્ષ માને, તે વ્યવહારમૂલ છે” આનો શી
અર્થ છે? એજ કે “મારું મોક્ષમો મારું (ઉપાય) શોધવો
હોય એમાં જે જે વ્યવહારમાર્ગના આશ્રયે મોક્ષ થાય ॥
એવું કહે તો તે ખોટું છે એમ નહિ કહેવું જોઈએ અર્થાત્

વ્યવહાર-માર્ગને મોક્ષના ઉપાય તરીકે નહિ બતલાવવો જોઈ
એ" આતુ એ કહે છે એને એ એમ કહેવા માગે છે
ખરા કે વ્યવહારમાર્ગ એ મોક્ષનો ઉપાય નથી મોક્ષ માટે
ઉપયોગીજ નથી

પરંતુ બીજી બાજુ પાછા એજ સમયે તે, કે 'જે પા
તાતુ કલ્યાણ કરવા માહે છે, તેને પહેલો તો જ્ઞાનીનો
ઉપદેશ મળવો જોઈએ પાત્ર છત્રને નિમિત્ત તરીકે
જ્ઞાનીનો ઉપદેશ જ હોય છે' આમાં જુઓ કે વ્યવહાર
માર્ગને ઉપાય તરીકે કહ્યો કે નહિ? "પહેલો તો જ્ઞાનીનો
ઉપદેશ મળવો જોઈએ" એમ કહેવાનો અર્થજ એ છે, કે
જ્ઞાનીના ઉપદેશની પ્રાપ્તિ એ જો વ્યવહારમાર્ગ છે,
તે મધ્યાહ્નાર્થ મારે પહેલો જરૂરી છે વળી જે કહે છે
કે પાત્ર છત્રને નિમિત્ત તરીકે 'એમાં નિમિત્તનો અર્થ
આવળન કે તેથી એમનું મહેતુ એ થયું કે 'પાત્ર છત્રને
એને કે મોક્ષાર્થી છત્રને આનંદન તરીકે ઉપદેશજ હોય છે'
આમાં 'ઉપદેશજ એમ ઉપદેશ સાથે જ' કાર મૂક્યો
તેથી સ્વયં જ કે ઉપદેશ વિના નજ ચાલે' વાત પણ માગી
છે! એમને ત્યાં પણ ઉપદેશથીજ લોક ખેચાય ॥ અને
એમનું સમજતા થાય છે એવુંજ સન્માર્ગમાં પણ લોક
ઉપદેશથી ખેંચાય છે અને સમાર્ગ સંકારી મોક્ષના આરા-
ધક બને છે એથીજ 'નગતા કે ઉઘતા એમલે મોક્ષાર્થી
છત્રને અપરધ વ્યવહારના આધનન જોઈએ" -
કહ્યું તેથી વ્યવહારના આધનને મોક્ષમાર્ગ મા

આશ્વેષ એવો કરે છે કે “વ્યવહારમાર્ગના આચળને મોક્ષ માને તે વ્યવહાર-મૂલો તો હું પોતે પોતાનેજ વ્યવહાર-મૂલ દુરાધે છે? આમ કેવો પરસ્પર વિરોધ એમના પોતાનાજ વચનોમા હામહામ રહેતો કે.”

‘દરેક દ્રવ્ય સ્વતંત્ર છે,’ એની અને
 ‘વ્યવહાર એ કારણ નથી,’
 એનો વિરુદ્ધ પોતાનુજ વચન

હજી એમ એમના જ વચન જુઓ કે જે એમના પોતાનાજ સિદ્ધાંતનો સ્પષ્ટ વિરોધ કરી રહ્યા છે — “જુઓ આ સમ્યક્દર્શન પામવાની તૈયારીવાળા જીવની પાત્રતા! હજી સમ્યક્દર્શન પામ્યા પહેલાં આનો નિર્ણય કરે છે, કે હું આત્મા અનાદિ અનંત છું ને આ શરીરની સ્થિતિ તો અવયવકાળની જ છે, માટે મારે તત્ત્વનિર્ણય કરીને મારું આત્મહિતનું પ્રયોજન સાધી લેવું.”

આમ કહીને એ સૂચક કે આવો વિચાર કરનાર જીવમાં પાત્રતા છે અર્થાત્ એ પાત્ર જીવ હોવાથી એનો આ વિચાર યોગ્ય વિચાર છે વિચાર એવો કયો કે શરીરની સ્થિતિ અવયવકાળની છે, માટે મારે તત્ત્વનિર્ણય કરીને “એમાં એમ સૂચક, કે” તત્ત્વનિર્ણય તો, શરીર સ્થિતિ છે, ત્યાં સુધીજ, સમ્યક એ આત્મહિત પણ ત્યાંસુધી જ રાક્ષ છે, અર્થાત્ શરીરસ્થિતિ નષ્ટ થવા પછી તત્ત્વનિર્ણય

અને આત્મહિત મઠિ ચર્ચ શકે ' એનો અર્થ જ એ છે, કે શરીરસ્થિતિ એ તત્ત્વનિર્ણયમા કાગલુ છે એવું

પરસ્પર અપ્રત્ય વિરોધ - (૧) શરીરરૂપી એક પુ ગત દ્રવ્યને બીજા આત્મદ્રવ્યના પર્યાયમા કારણુ મા યુ ત્વારે બીજી બાણુ પાછા આ જ નિશ્ચયગ્રાહી કહે છે કે દ્રવ્ય ગુણુ પર્યાય રતતત્ર છે એક દ્રવ્ય બીજામા કારણુ ન બની શકે

। (૨) વળી તત્ત્વનિર્ણય અને આત્મહિત મઠિ શરીર રૂપી સાધના જરૂરી માની, એમા વ્યવહારમાર્ગની ઉપયોગિતા કહી જ્યારે બીજી બાણુ વ્યવહાર માગ ને મોક્ષ નાં જરૂરી નથી માનતા । કેના કેના આ પૌતાનાજ વચનોના સામસામા વિરોધ છે । હવે એમને કહો કે જો વ્યવહારમાર્ગની ઉપયોગિતા છે તો પ્રમુ-પૂજ્ય સામાયિક વતપન્નરૂપાણુ ત્યાગ-તપગ્યા વગેરે ધર્મ-ક્રિયાના વ્યવહાર પ્રત્યે કેમ દ્વેષ કરે છે ? એ તો તારવ વ્યવહાર છે ઉલટું આરક્ષ-પરિચ્છાદિ પાપક્રિયાને વ્યવહાર જે મારક છે એના તરફ તો માર્ગ દ્વેષ તમે કરતા નથી । એને છાડવાનું તમે કહેતા નથી અને ધર્મ-વ્યવહારને એ વાનું મ્હેા છે । ધર્મદેશનાના નામે કેનીક આ અધર્મ દેશના । જોગા અજ્ઞાન લોખ પાસે ધર્મ વ્યવહાર છેલાવી એને પાપ-વ્યવહારમા વધુ લીન બનાવવાનું કરે છે । આ તમારી કેરી મજા અજ્ઞાન અને પાપજરી લીલા છે । પાણુ તમારું એવળુ મામિકવાચન-મનન,

(૧) એ મતવાળાને એમનો પ્રત્યક્ષ-હોવા બધાવશે હોતો. એ હોવા માત્ર તેમાં ઉપાદાન તરીકે નપરાયેન માની-યુનો-છેલ વગેરે પ્રદર્શન દ્વયનોજ પર્યાપ્ત હોતો. હોવા માત્ર છે મૂળ વગેરેનુંજ કાપું દત્તો તેથી એમાં એજ જરૂરી હતા પણ બાલ્યદ્ર યો જેવા કે કળિયા સુધાર મનુષ્ય દોષ કુદાડા પાવ. પાપી તમારા, દોર. વગેરે કારણમૂલ દત્તાજ નહિ છતાં શા માટે આ બાલ્યદ્ર યોની એમને જગર પડી ? શા માટે એમણે એ બેગા કપો કે કગ વા ? આ પરદ્રવ્યો બેગુ કરવાની અને એના દાગ હોવા બધાવવાની પ્રવૃત્તિ પોતાના મતથીજ નિરૂદ્ધ થઈ.

(૨) એમ મુધા-નિવૃત્તિને એ અદ્વય આત્માનો કે શરીર પુદ્ગલનો પર્યાપ્ત મહત્તે તે એનું ઉપાદાન તો આત્મા કે શરીર છે તેથી એનીજ જગર ગ્રહેમે પછી એના મોડે એમ બાલ્ય આદ્ય પુદ્ગલરૂપી બીજા દ્વયની સદાય સેવાય છે. મુધા-નિવૃત્તિમાં બહારનું બીજું દ્વય કાણ બની શકે ?

(૩) ત્યારે એ મતવાળા મામેશામ ગિગ્મ્યર મહિમે શુ સમજીને ઉભા કરે છે ? શુ એ મહિમે બીજા દ્વય-દ્ર યોને ઉપયોગી થવાના છે ? એ હા તો તો બીજા દ્વય યોના હિદિ વગેરે કાર્મમાં ઉપાદાન ઉપરાંત આ બાલ્યમ હિદિ પણ ઉપયોગી થવા તેથી તો રહે દ્વય અને એના ગુણ-પર્યાપ્ત સ્વાતંત્ર્ય ક્યા રહ્યું ? એમણે આ મહિમે બધાવવા, એવી પ્રતિષ્ઠા કરવી એ બધું સ્વમતવિદ્ છે વળી એ મહિમે નહુ વિનાની ગિગ્મ્યરમૂર્તિ શા માટે ? મૂર્તિને અને

પરમા માને શો સબધ ? મૂર્તિથી પૂજકને હું કે આ બધી
સ્વમતથી વિરુદ્ધ પ્રતિષ્ઠિ ■

(૪) વળી એમનું ‘આત્મધર્મ’ માસિક, કે એમના
સમયસારાદિ પુસ્તકોનું ઉપાધાન તો માત્ર કાગળ અને મરી
છે એટલે પુસ્તક તેપર થરામા કારણમૂલ માત્ર એજ બને,
પણ બાહ્ય ટાઇપો મુદ્રણન કારીગરો વગેરે ન બને એવો
એમનો મત હોવા છતાં પ્રતિષ્ઠા તો પાડો એમણે એ અ
ગણ્યના બાબતે ચોતો આશ્રય તો લીધેજ ! એમને કહીએ,
કે “અબ્બા સાહ ! જે બાબતિમિત્તોને તમે અ-કારણ સમજો
છો ‘એ કારણ નથી’—એમ બાપોકાર જાહેર કરો, છો
એની અપેક્ષા (એની જરૂરીયાત) શા માટે રાખો છો ? કેમ
તમે મુદ્રણિયાના વિષયે અ કનો વિનય થવાનું માનો છો ?
મરેજ કેમ મુદ્રણની નિયમિતતાથીજ અ કને નિયમિત થવાનું
સમજો છો અને નિયમિત કરો છો ? અ કના ઉપાધાનમા
મુદ્રણ નથી માટે અ ક રત ન, મુદ્રણ ત્વત ત્ર બનિને
કાપ કાનજીભાવ ન હોય શાહીથી અમરેજી મુદ્રણ બરો
બર ટાઇપ પ્રમાણેજ થવાનું કેમ સમજો છો ? તેથી
તો મુદ્રણમા ન ત “આ મા’ સજ્જ લાવવો હોય તો ટાઇપો
અ કનો, અર્થે ‘ત’, મ કનો એવાજ નેવરાવો છો
પરંતુ એમા સહેજ પણ દેશ્વર નવાની લેતા નથી એટલે કે
અ’ ને બંને હ નો કે કાનાને બંને માત્રાનો ટાઇપ ચવારી
લેતા નથી મુદ્રિત પાત્ર પર અક્ષરનું ઉપાધાન તો માત્ર શાહી
છે પણ બાબતિમિત્ત એવા આ ટાઇપને નિયમસર કેમ અ
વસરો છો ? આ બધું સચવે છે કે ટાઇપો, જેનું વગેરે બાહ્ય

(૧) એ મતનાજાને એમનો અન્યન-હોય બવાવવો હતો. એ હોન માત્ર તેમાં ઉપાનત તરીકે નપરાયેન માગી-ચૂનો-ઈટ વગેરે પુદ્ગન દ્ર વનોજ પર્થાય હતો હોન માત્ર ઈટ ચૂના વગેરેનુજ કાર્ય હતો તેથી એમા એજ જરૂરી હતા પણ બાજ દ્ર યો જેવા કે કડીયા સુગાર મજૂર, કોમ કુહાડા, પાનડા પાણી તગારા, દોરડા વગેરે કારણમુન હતોજ નહિ છતાં શા માટે આ બાજ દ્ર યોની એમને જરૂર પડી ? શા માટે એમણે એ ભેમા ક્યાં કે કરાયાં ? આ પરદ્રવ્યો ભેગુ કે વાની અને એના દ્વારા હોય બધાવરાની પ્રવૃત્તિ પોતાના મતથીજ વિરુદ્ધ થઈ.

(૨) એમ મુધા-નિવૃત્તિને એ અદ્ભુત આત્માનો કે શરીર પુદ્ગનનો પર્થાય કહેશે તો એનું ઉપાનતો આત્મા કે શરીર છે તેથી એનીજ જરૂર રહેશે પછી એના માટે કેમ બાજ આદાર પુદ્ગનરૂપી બીજા દ્રવ્યની સદાય લેવાય છે ? શુ મુધા-નિવૃત્તિમા બહારનું બીજુ દ્ર વ કારણ બની શકે ?

(૩) ત્યારે એ મતનાગા ગામેગામ લિગબર મદિરો શુ સમજીને ઉભા કરે છે ? શુ એ મદિરો બીજા અવ-દ્ર યોને ઉપયોગી થવાનાં છે ? જો હા તો તો બીજા અવ-દ્ર યોના શુદ્ધિ વગેરે કાર્યમા ઉપાનત ઉપરાત આ બાજમદિરો પણ ઉપયોગી થયા તેથી તો રેક દ્રવ્ય અને એના ગુણ-પર્થાયનુ સ્વાતન્ત્ર્ય ક્યા રહ્યું ? એમણે આ મદિરો બધાવરા, એની પ્રતિષ્ઠા કરવી એ બધુ સ્વમતવિરુદ્ધ છે વળી એ મદિરોમાં નુ વિનાની લિગબરમર્તિ શા માટે ? મર્તિને અતે

તેથીજ નિમિત્તોના સુધારા-વધારા પર ખામ અથવા રાખે છે તો પછી એ-સી-જ રીતે મૂર્તિ, દર્શનપૂજન, ગામા વિગત, દાનશીલાદિ ધર્મક્રિયા, સતનિયમો વગેરે એવા નિમિત્તો છે કે આત્મધર્મ પ્રગટાવવા એને અવશ્ય રોવવા જોઈએ જાડે એ કયાકે હાજર છતાં કાર્ય ન થયું હોય તો ત્યાં ઉપાદાનની ખામી હશે, પુરુષાર્થની ખામી હશે, છતાં આત્મધર્મનું કાર્ય સિદ્ધ કરવા માટે એ નિમિત્તોની પૂઠ પકડવીજ જોઈએ અર્થાત્ એને ખૂબ / મેવવાં જોઈએ કાચ એજ રીતે મધારો આવી સ્પષ્ટ વસ્તુસ્થિતિ છતાં સુદૃઢ-સેખન વગેરેમાં તો નિમિત્તો પર ખૂબ તકે હશે અને મહામૂલા ધર્મમાં નિમિત્તનો તિરસ્કાર, આ કેવો અન્યાય !

નિમિત્તની બળવત્તાનું હજી દર્શન ત જુઓ —

(૧) શબ્દો એ ભાષાવિધાના પુરુષાર્થો ઉપાદાનમાંથી બને છે એની પ્રત્યે આત્મા, શરીર કે મનવેગ એ પરદા દેહનું મરજી નથી તો આ નવીન નિશ્ચયવાદીને શબ્દોત્પત્તિ માટે કેમ આત્મપુરુષાચ અને વગીરક્રિયા કરવાની અપેક્ષા રહે છે ? શબ્દનું ઉપાદાન કારણ જે ભાષાનર્મણ તેમાંથી શબ્દોથી પર્યાયો ઉત્પન્ન થઈ જશે પછી પ્રયત્ન અને કંઈ જામ વોરેના હન-ચક્રનું કે સંયોગનું કુ કાર્ય છે ? એમાં વળી જે કદમાં કદ ભર્યો તો કેમ શબ્દ નથી નીમ્નજો ? તેમજ, શબ્દ કાંવા માટે કેમ કદને ખસેલી મળુ એમજુ કરવું પડે છે ? મળુ જુદુ દ્રવ્ય છે જાજ જુદુ ત વ છે તેથી એમ્બીજમા કારણ ન બની શકે જે કારણ નહિ, તેની અપેક્ષા રાખવાની હોય નહિ છતાં જરૂર અપેક્ષા રહ

દ્ર યો પણ અત્યંત અપેક્ષિત છે, ખામ કારણ કે જેમ શાહી
 નિના નજ ચાને તેમ દાર્દપ વિના નજ ચાને તેથી જેમ
 શાહી એ અવગ્ય કારણ છે તેમ દાર્દપ પણ અવગ્ય કારણ
 છે જ બરકે શાહી તો અ'-ઇ-ક વગેરે જવા અક્ષરમાં
 સાધારણ કારણ છે ત્યારે નિમિત્તમૂલ દાર્દપ તો અસાધારણ
 કારણ ૭ અ' દાર્દપથીજ 'અ' અક્ષર પડે છે

(૫) એમનાં કાવા વખાણમાં પણ ઉપાદાનમૂલ તો
 કાગળી અને મપી છે, પણ લેખક કે મનમ નથી ત્યારે
 એમને પૂછીએ કે 'તો પછી સખરા માટે કેમ તમે ઉલ્લમ
 કરો છો ?' તો માટે હાથમાં મનમ પડે છે ?' આ તમારી
 પ્રતિજ્ઞ સૂચને છે કે તમારા માનેનો દ્રવ્ય-શુદ્ધિ-પર્યાયના
 એકાંત રવાતબનો વાલ એ અપ્રમાણિ છે માત્ર તમારે મેડિ
 એવાનો છે આચવાનો નથી આવરવામાં તો તમે એક
 નવના કાપમાં બીજા ન પની સદાય આપના-અપાવવાની
 ખૂબ ખૂબ રાખી છે !

અહીં એ ખામ લેવાનું છે, કે નિમિત્તમૂલ યત્ર,
 દાર્દપ, કલમ વગેરે દ્રવ્યો હાજર હતા કેટલીકવાર કારણ
 નથી થતું, એવું થે બને છે હતા કાર્ય સાધવા માટે એ
 નિમિત્તોની પૂઠ પકડાય છે અને ત્યાંથી નિમિત્તો
 ખાસ લેવા કરાય છે બાકે છે, કે કાર્ય એતાથીજ
 થવાનું છે પાછી એમાં ખામી હોય તો દૂર કરાય છે
 હા ત યત્ર ખોટકાઈ ગયું હોય, દાર્દપ તૂટી ગયો હોય
 કલમ બાગી બઈ દોય તો સુધારો-વધારો કરાય છે
 પછીજ કાર્ય નીપજે છે એવું ચોતે પણ સમજે છે

પ્રાપ્તિનું કારણ નથી" આપુ જો એ કહે તો ૫૯ી એમને
ગીધાજ પ્રશ્ન છે, કે વાહીને તમારી પ્રવચનની અને ક્રોતાની
શ્રવણની બાંધક્રિયા જો કરાવે તે શા માટે? મિથ્યાત્વ
ટકાવવા કે છોડાવવા? સમ્યગ્ત્વનથી વચિત રાખવા-રહેવા
કે સમ્યગ્ત્વનથી યુક્ત બનાવવા-બનવા? અથવા શુ પ્રવચન
શ્રવાની કે સામગ્રવાની પ્રતિતિ ચીતરામ-આત્માની છે? અમર
તો સ નિર્મિત-અસતી આત્માની છે? આત્મા જોખાન દોષ
હતા સદાજ લાવે એનામા જેમ કાગસબધ ધાય છે, એવી
મંદ આ પ્રતિતિ સદાજ નથી આ તો હસાવપૂર્વક નિપત
સમય સાચીને તેમજ મન એમજ શ્રીને ક્રિયા ધાય છે તો
તે શા માટે?

(૧) જો એ એમ મ્હે કે અમારી ક્રિયા તો જગની છે
આત્માની નહિ તેથી આત્માના પ્રયોજન વિનાની છે તો તે
મોઢુ છે કેમકે તો ૫૮ી "મ દાર્મા કેમ એવી ક્રિયા નથી
થતી?" એવો પ્રશ્ન ઉભો ધાય છે ૫૯ી જાને એ જગની ક્રિયા
મ્હે તો ૫૫ એવું કાષ્ટ પ્રયોજન તો જોઈએ તે? જાને જગત
નયોજન કહો, પ્રવચન કરવા-સામગ્રવાની ક્રિયાનુ શુ પ્રયોજન
છે? ક્યા હજુએ એ કરાવ છે? ત્યારે

(૨) જો એમ કહે કે અમારી પ્રતિતિનુ કાષ્ટ પ્રયોજન
નથી તો એ પ્રતિતિ ઉન્મત્તની પ્રતિતિ જેવી થવાથી ઉપેક્ષણીય
રે છે

(૩) જો કહે કે "ક્રિયા-પ્રતિતિ તો તે તે દ્રવ્યના પરિપાકે
અવશ્ય થવાની છે નિમિત્તની તો માત્ર હાજરી હાય એટલુજ

■ માટે તો કહેવાય છે કે “આજે પ્રવચનમાર મહાત્માનું ગળુ બેસી બધું છે, તેથી પ્રવચન બધું છે!” ગળુ એ કંઈ પ્રવચનનું ઉપાનાન નથી નિમિત્ત છે છતાં પરદા એવા નિમિત્તની કેમ આટલી બધી અપેક્ષા ? કહો કે એ પણ ઉપાદાનની જેમ કારણ કેળ ને કારણ વિના કાલં કાલ નહિ મારેજ એની એમની બધી અપેક્ષા કરાય છે

પોતાનીજ સ્વસિદ્ધાન્ત વિરુદ્ધ પ્રવૃત્તિઓના બીજા દાખલા

૫૧૧ જુઓ, કે એમવાળું તો એ કહે છે કે, “સ્વભાવના આશ્રયેજ મોક્ષમાર્ગની આરાધના છે વ્યવહારના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ નથી” ૫૧૧ી એમ પણ કહે છે કે, “બહારના ક્રિયાકાંડ કે નિષ્ક્રિયાઈ સમ્યક્દર્શન પમાતું નથી. એવે તેને મહાજ કહ્યું છે, અર્થાત્ સમ્યક્દર્શન પામના મટે બહારનો પ્રવૃત્તિ કારણભૂત નથી બંદરી નથી” આ એમનો પ્રમાણસિદ્ધ અને એમને આશ્રયીય સિદ્ધાન્ત ■

હવે આની સામે એમની જુદી જુદી વિરુદ્ધ પ્રવૃત્તિઓ જુઓ —

(૮) પોતાના માનેના શુદ્ધ મોક્ષમાર્ગનું પ્રવચન કરવાનો વ્યવહાર તો તે રોજ કરે છે તો તે પ્રવૃત્તિ સા માટે ભાષ ? “એથી સમ્યક્ત્વ પમાવા હું નથી છુટતો તેમજ છવો એને સાબળવાનો જે વ્યવહાર કરે છે તે કંઈ સમ્યક્ દર્શનની

સદ્ગુરુનો ઉપદેશ મળવો જોઈએ " આ શુ ? ઉપદેશ મળવો જોઈએ એ વ્યવહાર છે એને જરૂરી કહી આનુજ્ઞા નામ સિદ્ધાન્ત શુદ્ધો, અને પ્રવૃત્તિ શુદ્ધી ' નવન કરવા-સામગ્રીની પ્રવૃત્તિ એ તમારા સિદ્ધાન્તથી અને નવનથી વિરુદ્ધ જન છે

(૮) એમની પર્ણામાંથી કેઈ જિજ્ઞાસુ પ્રશ્ન પૂછે તો એને મ્હેવામાં આવે કે કે એમ એમ મ પ્રશ્નોત્તર માનથી નહિ સમજાવ તત્ત્વ બહુ મબીર છે અહીં રહીને શાંતિથી રોજ સામગ્રી કરો પછી સમજાવે નરા આનન્દગતે એમજ તરતમાં પ્રશ્નો ઉઠે છે પણ શાંતિથી રોજને રોજ સામગ્રી કે, એને તત્ત્વ સમજ જાય છે તે પછી પ્રશ્ન હોતા નથી મારે હમ હા મેકલુ શ્રવણ-મનન રામો મેથીજ તત્ત્વમોધ થશે ' હવે મ્હે જોઈને કે આમાં હા કયુ ? એજ કે મમજવાનું એને કે તત્ત્વનિર્ણય મરવાનું પુન પુન મળેને રોજ સામગ્રીથી બની ગયે સામગ્રી એ બહારની ક્રિયા છે સામગ્રી એ વ્યવહારમાર્ગ છે એના આગ્રમે તત્ત્વજ્ઞાનથી મોક્ષ માર્ગ માં થોડા એમાં એમની વ્યવહાર-મત્તા ખરી કે નહિ ? સમ્યક્ જ્ઞાન-તાત્પર્યમા સમ્યક્જ્ઞાન એને કે તત્ત્વ જ્ઞાન એ પશુ મોક્ષમાર્ગ છે એ મોક્ષમાર્ગ મારે સામાને સામગ્રીના વ્યવહારનો આગ્રહ કરવાની પ્રવૃત્તિ રસસિદ્ધાન્તથી વિરુદ્ધ થઈ કે નહિ ? ત્યાં જો મ્હે કે "એ જે આગ્રહ કમળ છે તે વ્યવહાર છે" તો શુ વ્યવહાર એટલે દોષ ?

(૧૦) ત્યારે મેમના બકનો ગુરુઉપકારને માવાની જ ગીત ધૂન કરે કે તે ગાણકિયા અને વ્યવહાર-માર્ગ છે તેથી

બાળ સરીરાદિની દ્વિતી નિવૃત્ત થયેલી છે તે તે પ્રમાણે ઘણું કરે છે" આવું જો એ કહે તો તેમા તો માત્ર ગોચાગાનો એકલો ભવિતવ્યતાવાદ થયો એ જો એમ કહે કે "જો એમ માનો તો પ્રત્યક્ષ, કે તો પછી આત્મ-પરમા સમ્યક્ ગુરુશ્રીન પણ એમજ નિવૃત્તિ મુગ્ધ થઈ જશે એ માટે પદ ધરી બાળદ્વિતી તો સુ, પણ આત્માની પુરુષાર્થરૂપ ક્રિયાની પણ જરૂર હોઈ છે તેથી પુરુષાર્થ કરાવવા માટેજ "શુદ્ધ દ્વિતી પદવિદિ રૂપે, આત્મ-પર્યાયની શુદ્ધિ તરફ જ રાખો રાગદ્વેષ મૂકી શુદ્ધ ચાતુર્ય-દર્શન બને વચ્ચેની તમારી જે ભાગ, તે પોકડા કરને ન ખી કરશે

કહેવાનો સાગ્ર એ છે કે સમયસાગ્ર વચ્ચેના પ્રવચન કરવાના અને સાબળવાના નિવૃત્તિનું ચોક્કસ પ્રયોજન છે તે પ્રયોજનનો ખ્યાલ જ્ઞાન્ત નથી જોગો નથી સાચોજ છે આ નિવૃત્તિ સહન થાઓ' એમ કહેવું ચોક્કસ વસ્તુ છે નહિતો અને પૂજીએ છીએ કે મહા

તત્ત્વનો ઉદ્દેશ સાબળતા મમ્યગુરુમોષ થવાથી શુદ્ધ અભિવ્યક્તિ પ્રયોજે નહિ કે અને તે વાત સમ્યક્ગુરુશ્રીન થાય કે નહિ ?

જો કહે કે "ના સમ્યક્ગુરુશ્રીન તો આત્માના આત્મ-પુરુષાર્થથી થાય બાહ્ય-નિવૃત્તિ કરવું નથી બાહ્ય-નિવૃત્તિની જરૂર નથી

તો તો તમને પ્રત્યક્ષ છે કે તમારા પ્રવચનમા એક રીતે તમેજ કહ્યું છે કે "મમ્યગુરુશ્રીની પ્રાપ્તિપૂર્વક જીવને

પ્રગણન, રૂનિ- - માસિ- પતના સચાન ગામેગામ
 પ્રસાર અર્થે આજની પર્વટન અને લાપણુ, નવી નવી
 યોજનાના આયોજન રચના, ગામેગામ રવાધ્યાયમરિ અને
 દિવસ રેરાસરના નિમોણુ મોનાઈમા પ્રવચન સાંજના
 આસિને રહેનારને ચીરાપુરીના જમણુ-આ બધી બરપૂર બાલ
 કિયાને દારો અને બદારો પૌદ્ગતિક અરદારતા સાર ! મેદિ
 મોલકામા તો 'અવદારના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ' માને તે અવ
 દારુ નુન' પણ રણીમા અવદારનાજ અનેમને- માર્ગોનુ
 દેવન ! કેવો આ માધ્યમ ! પરંતુ એ ન મેવો તો જાઓ
 દયા ! કેમકે મનમા એ લવ છે કે

“રખેને આવો બધો અવદાર ન કરીએ, તો શ્રવે આ
 જાણવા સામગ્રી આવે નહિ તો આપણુ નહુ તર (1)
 સમજે નહિ તો આપણુ માનેતુ સમ્યક્-ઈના પામે નહિ
 તેથી આપણો વાડો જામે નહિ એમને એમ ખાની જગતમા
 જાડ નીચે બેસી પ્રવચન કરીએ તો કાઠ આવે નહિ એ તો
 આ તો નવો યુગ છે મરિ લખખાલે હોલ, તેવ રહે
 શેવનની નજીમા નેહએ એમ આવનારને જમવા કરવાનુ
 બહુ પીતાના માથે દોષ તો ન એવો બધા ભોલ આવે, કે
 આવેલા ન લાણુ રહે તેમ ખાલી ખીચડી-શાક કે રોટનો-શાક
 દોષ દોષ ન રહે માં શીરાપુરીના આકર્ષણુ-અથવા આપણુ
 સામગ્રી હોજ માનતા દોષ એની શક્તિ તો મનીષ
 નેહએને ! તો એ જીજ્ઞાસુ પણુ જેથી લાવે અને પોતાનેય
 માર્ગરિચતા રટ આવેવા જીજ્ઞાસુ આપણુ માર્ગની પ્રાપ્તિ
 થાય, તો આપણુ યોજામા ભળે ”

સાલજના, સમયસારાદિ વાચના, મૂનજમાવરી બીજાને
આકર્ષવા, કલ્યાણમાં રાચી નચીને મિથ્યાત્વ બહુ
પામ્યું હવે આ વ્યવહારો છોડી તુરે સોનગડ
આવો નહિ, મન્યનો માલજો નહિ, આત્મધર્મ,
સમયસારાદિ વાચનાનો વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ માટે
નકામો છે તો તે છોડી' શુ મોનાને એમ કહો કે
ખરાં ના પુણ્યક્રિયાઓ અર્થાત્ તારક ધર્મક્રિયાઓ ઉપ
વાતું કહો કે આ કેવો તમારો પાપાચાર ? તમે સેવરાતના
વ્યવહાર માટે તો ઉચ્છેદ બોળા બોલોને એમ કસાવો છે કે
"જે જે હા, બીજા કહેવાતા આગમે મોક્ષદાયકો નથી
આ કુલ્લે ભગવાનના આમમ એ સાચા મોક્ષદાયક છે
એનાથી ભયજીવને બહુ ઉપકાર છે માટે એને ખૂબ ખૂબ
સંભળો વાનો અને વિચારો " કહો જે આમ એનો આ
મદ કેમ કરે છાં ? ત્યારે જે એમ કહા કે એવ વ્યવહારથી
અર્થાત્ ઉપચારથી તો એનો અર્થ એ થયો કે એનું કાંઈ
પ્રયોજન નથી તો એના આગમપૂર્વક કથનનું સાચું પ્રયો
જન ન રહેવાથી, એ કથન બહુવાદ જેનું થશે ! 'મયાજન
મન્ત્રેણ મ મન્દોર્ગપિ પ્રવર્તત' એ ન્યાયે એ કહેવાની
પ્રતિ ઉન્મત્તપ્રવાપ જેવી દરેકે ! એ પ્રતિ માન મ નહિ
પણ મન્દન ? અર્થાત્ અત્યંત મહામૂર્ખની પ્રતિની શાખા
૭/૨

નિશ્ચયના વાડામાં વ્યવહારની

— ચોક્ષધ લીલા —

(૧૩) સમયસાર વગેરે મન્યોના ભગદાબધે આકર્ષક

માટે શિક્ષણવર્ગ' એવે જૂનાજને ? ને વસ્તુ ને રીતે નથી તેને તે રીતે કહેવી એ જુડ છે જો કહો કે

પ્ર૦ - જુડ નથી, વ્યવહારથી તે રીતે જ છે, તેજ રીતે કીએ છીએ'

ઉ૦ - તો જુડ નહિ એટલે સત્ય વ્યવહારથી શિક્ષણવર્ગ' કારણ છે જ, જરૂરી છે જ માટે ભાર મૂકીને બામ નીએ છીએ પાડી બધી સગવડ રાખીએ છીએ' આમ કહ્યા તો શ્વસિકાંત વિરોધ બચના, વ્યવહારથી ધર્મક્રિયાઓ પણ તેમજ જરૂરી છે જેમ તમે સમજો છો કે શિક્ષણવર્ગમાં અભ્યાસ કરાવવાથી તત્ત્વ સમજ થતી જરૂરો તેથી અત્યંતના મદદ દૂદી જરૂરો માટેજ તમે વર્ગ ચલાવો છો, તેવી રીતે એ અનુભવસિદ્ધ વસ્તુ છે કે ધર્મક્રિયાના બહોળા અભ્યાસથી આત્મા ગુણસ્થાનકમાં ચ? છે અને સ્થિર થાય છે હા ત આદ્યાર સદા અને રસનાની અવિરતિને તોડવા માટે ને રસત્યાગ સહિત તપસ્વાનો સારો અભ્યાસ કરે છે એને એ ગુણામી અને આકર્ષણ માન બોવતામા નહિ પણ વાસ્તવિક રીતે એણે થાય છે તેમ આરભસમારભ-પરિમ્લ દની એણે થતો અભ્યાસ વ્રતથી કરે છે, તેને એના આકર્ષણ હવ્યથી ખમે છે આમ વાસ્તવિક પાયમુ, હું ગુણસ્થાનક પ્રાપ્ત થાય છે એમાય રસાધ્યાયાર્થિના અભ્યાસથી સાચો અપ્ર મતભાવ અને હમું ગુણસ્થાનક મળે છે તો પડી શિક્ષણ વર્ગની જેમ એવ ધર્મક્રિયાઓ કેમ લાભકારી નહિ ?

આતુ આતુ નાભિમાં જેડું છે માટે એ બધે પવહાર
માર્ગ પૂરતોયથી આદરો છો અરે ! માર્ગને સમજાવનારી
મુખ્ય કિંના જે પ્રવચન કરતુ એવ ન્ને બાલ ક્રિયા અને
બવહાર છે, તેથીજ એના આશયે મોક્ષમાર્ગ નથી, એટલે કે
એ પ્રવચન પણ ન્ને મોક્ષ માટે નથી તો એ પ્રવૃત્તિ યુ
ષાતાના સ સાર માટે છે ?

હથ સ્વસિદ્ધાન્ત વિરહ પ્રવૃત્તિનુ વળી એક દષ્ટાન્ત બુધો

(૧૪) આજ અકમા એ લખે છે કે 'જૈનદર્શનના
અભ્યાસ માટે શિક્ષણવર્ગ યોજનામાં આનંદે (કાનહ
મકમા) વળી જમનાની તથા રહેવાની બ્યવસ્થા દ્રુત
તરફથી થશે" જૈન ધર્મનો અભ્યાસ એટલે ! તત્ત્વનિર્ણય
એના માટે શિક્ષણવર્ગ !! સ્વસિદ્ધાન્ત વિરહ જેની આ પ્રવૃત્તિ !!
તત્ત્વનિર્ણય કે જે જાઓ નહિ પણ આત્મિકધર્મ છે, શુ તે
બહારના શિક્ષણવર્ગના બ્યવહારથી નીપજે ? ન્ને નીપજતો
હોય તો પછી પચાચારની મહાપત્રિત્ર બ્યવહાર ક્રિયાથી
સમ્યગ્દર્શનાદિ આત્મગુણુ ઉભર્ન સ પજે ? ત્યારે ન્ને નીપજે,
તો એના માટે શિક્ષણવર્ગ ' એ કહેવાનો શો અર્થ ?
કહેશે કે

પ્ર૦ - બ્યવહારથી મ્હીએ છીએ તો ?

ઉ૦ - બ્યવહારથી એટલે શુ જુદું કહો છો ? ખરી રીતે
નિર્ણય શિક્ષણવર્ગથી નથી છતાં કહેવું પડે છે 'તત્ત્વનિર્ણય'

‘એકમન’ મોગી દીઠી લેવા ઉમે અબ્બાસ કરી લઉં એમ,
 કરી બાગપોથીની કક્ષામા મેટ્રીકનો ચોપો? લઈ મહેનત પ્રવા
 લાગે તો જિંદગીભરે મૂર્ખ રહે કે બીજુ કાંઈ થાય? એવું જ
 વીતરાગતાની દીઠી લેવા અગે સમજવાનું છે બાગી વિદ્યા-
 થાનિ, ખાર કુ મોરીમ સા માટે ખાર કુ પચીસ’ કેમ
 નહિ, એના હેતુ વગેરેનું જ્ઞાન ન કરાવાય, એવું અજ્ઞાન
 રખાય તોજ એવું કામગી નાજુક મગજ વગર કટાક્યે પડે ન
 બાક એમતે એમ મો? ગોખી લેવાર મરી રહે પડી એમજ
 કમસરે ગણિતસાબમા આગળ વધત વધતા દેવ-યુગિત
 વગેરે સમજી અજ્ઞાન ટાળી રહે એ પ્રમાણે ધર્મખાતામા
 બાગીજોને વીતરાગતાની દીઠી લેવા પૂરે શુભ
 આનંદનનો રાગ નાખનોજ પડે તોજ એ અશુભ રાગ
 ને તાડતો તાડતો આગળ નધી રહે પડીજ સપજી રાગનો
 નાવ મો રમશે અન તમાળનો અવ્યસ્ત અશુભ રાગ
 એમ એકદમ બધ એના નધી કેમકે અશુભ આનંદ
 નોથી એ લેવાયો-લેવાયો કે અને અહીં અશુભ આવળનો
 મેલવાનું થાન છે પડી થી રીતે રાગ દટે? એને હાવજા
 માટે અશુભ આનંદનો ડો ના લોહ્યે એ માટે શુભ આ
 લખનો દ/પડે મેલના લોહ્યે એ લેવાનું એના પર દ/
 રાગ થયા રિના ન બને માટેજ શુભનો ગમ અતિ આવશ્યક
 ઠ મેલનામા આવનાગ રાગથીજ આવે છે નવાને લાવવા
 માટે રાગ જાણવાના પ્રયત્ન થાય કે રાગ અતે ત્યાજ્ય
 પતા નીચેની શ્લાઘા શુભરાગ ઉપાદેય છે

કળા-કાઠીગરીનું દષ્ટાન્ત — ત્યારે સિ પી-ચિતારા

કહે કે 'ધર્મક્રિયાઓ એ આત્માનો મળ છે, એને હાવો તો નિરાગી થશે' પણ એ અસાધ્યને ખજા નથી લાગતી કે જ્યાં એને મળ ગયો તોય જ્યાંક મળ એવા હોય કે જે પ્રાણુ-પ્રવાહમાં મરણમૂલ ગણાય કે એને કાચો મર્ગ કહે છે અને એ કાચો મર્ગ તોડી નાખવામાં આવે તો સાથે પ્રાણુ પણ તૂટી જાય, એમ કહે છે એટલે ટાકરોહક તાવમાં અદર ગરેલા મગધી કે તાવથી આતરડાના ક્ષત રજાવા લાગે છે એ રજાતા, આરોગ્ય પ્રાપ્ત થાય છે પછી ધીમે ધીમે હળવા ખોરાક અને ઔષધ ઉપર ચલુ પડે છે, પેલું નહિ એક મ પૌષ્ટિક પદ્ધતિનો અને ઉચી રસાયણ-મશ્નો લઈ નાખવાની હોય એમ કરે તો તો નિરાગી થયેનો છતાં ફરી મહારોગી કે મૃત્યુવશ બની જાય જરાબજ એ પ્રમાણે રાગદ્વેષના તાવ કાકના મારે અને વીતરાગતાનું આ ઝોગ્ય મેળવના મારે પહેલા પૌદ્ગલિક રાગ-દ્વેષની રાગ-દેહાદિના રાગના ક્ષત (લા) રજવના એકાએક એ મારે આત્મિક નાગ-પરમાત્મશાસન રાગ-મોક્ષ ઉચિ વોરે ધારનારી ધર્મક્રિયાઓ કક્ષાનુસારે ખૂબ આચરતી એકાએક કક્ષાનુસારે નો નિયાર ગબીર છે એને આગળ વિચારી પણ એનું ચોક્કસ કે ધર્મક્રિયાઓ ખૂબ જરૂરી છે બાકી 'ધર્મક્રિયા પર પણ ગમ થય તેય જોગ છે માટે સવથા રાગ એકો એમ કરવા જાય તેના ક્ષત અવસ્થાને રક્ષતા જાવશ્યક થાય

જ્ઞાનાભ્યાસનું દૃષ્ટાન્ત -નિગાળમાં નિઘારી પણ ક્રમ સર આગળ વધના વધનાં જોગી દીપ્તિ મેળવે છે એને બ ને

છે ! અથવા એમના સિદ્ધાન્તથી પ્રતિ કેટલી વિરુદ્ધ જાણ
 રહી છે ! પ્રાથમિક અવસ્થામાં તો બાળ છત્રને હૃદયમાં ભરી
 રાખેલા પ્રિયાના મા' રાગને દૂર કરી પરમાત્માના રાગને કેળ
 વવે! પા'શે તો પછી ધીમે ધીમે એ પરમાત્માના પી વીતરા
 મના તરફ જઈ શકે નહિતર તો રાગ મરાગ 'રાગ ખરામ'
 એમ કહી પરમાત્માના રાગથી બાંધે રહેશે અને પ્રિયાનો રાગ
 દેવામાં ન્યા કરવાનો કેમકે મોનગીપ થે તો એનું શિખરું
 જે કે 'વર્મ'કિયાનો રાગ પ્રજુનો રા. એ બધા બપ મર છે
 તેથી, એનાથી અનગ દેરાનું એ કરશે પણ ધનરાગ કુકુબ
 રાગ, મમરાગ બપ કર નહિ મનાવાથી એને મદનાના નહિ
 તેથી દેવાના હઠાણુમાં એ રમ્યા કરશે પછી ત્યાં સીતરાગ
 આવ નીપ કયાથી આવે ? એ તો પ્રાથમિક અવસ્થામાં
 પ્રજુનો રાગ પ્રજુના રાગ-પૂજન-ઉત્સવ કરવાનો ઝગદગતો
 રાગ કેમવશે, તો પેના ધનાલિના ગમ ઓ ! થમે, તો કેક
 િ' કેકાણુ પકશે મા' રેકને જે એ વીનગી-દલા નિરા
 હમન-ચા, નિર્વિક પ-ચા વગેરે ઉપેચા મર છે તે
 સામાની ભાવકતાન કરવાનું મર્પ છે, સાઓવ રીતિ-નીતિનું
 સાસર અનુાન કે એથી છવમા દા મુજબ મેરી મેરી
 રીતે લી થી પ્રગતિ થમ્ય છે એનું જ્ઞાન નથી

દક્ષાએ ૩૪ ૩૪ ૧ -અસન જ્ઞેનમત મુજબ સાધક
 આત્માઓની શુદ્ધી શુદ્ધી દક્ષાએ અર્થાત્ અવસ્થાએ અને
 તેને તેને યોગ્ય આરાધનાએ મ્વીમરેની છે ત ત અપુન
 બધક અવસ્થા આચીનુમારી અવસ્થા, સમ્યક્ત્વ અવસ્થા,
 દશવિગતિ અવસ્થા સર્વવિરતિ અવસ્થા, વગેરે પાછી એક

પાતાના કૃમતમા સ્થિરતા માધવા કક્ષાને યોગ્ય-
 માધના સ્વીકારે છે — પણ, આ રીતે સાધક આત્માની
 મ્હાની મુજબ સાધનાની ગતિઆતિ ટાપ છે એમજે પદ
 યુ રાખ્યું છે ? એજ કે “નવો માણસ આવે” એની કક્ષા
 અર્થ નીચી છે મારે એજે એકનાર તો ‘બાબા વાલ્ય
 પ્રમાણ’ મરી સાંભળ્યેજ જનુ જોઈએ તોજ એ તત્ત્વ-
 દષ્ટિની નજી આવી શકે, એમ એ કહે છે પછીની કક્ષામાં
 એજે સમયસારાતિ ખૂબ વાચન કર્યું જોઈએ, તે પછી
 ઉપરની મ્હામા એના પર મનન અને અવસરોચિત તર્કબુધ્ધિ
 પ્રદાન કર્યું જોઈએ તે પછીની કક્ષામાં બીજા, સાથે જરૂર
 પડે તો ચર્ચા કરે પણ તે પૂર્વની મ્હામા કર્ણવ વિરુદ્ધમન
 વાળા સાથે ચર્ચા ન કરે કેમકે એ એને તત્ત્વપ્રદાનમાધી
 ચિન્તિત કરી નાખે એવો પૂરો સંભવ છે, મ્હો જેવી કક્ષાઓ
 જોઈતી છે ? ત્યાં સોધી પહેલી કક્ષામાં તર્કબુધ્ધિ ચર્ચા વગેરે
 નથી મુક્યું ઉલટું એને જોર મમાન ગણી એ અવસ્થામાં તો
 ત્યાજ્ય માન્યું છે યદ્યપિ મુખ્ય લક્ષ્ય તર્કબુધ્ધિ સહિત શ્રદ્ધા
 કરવાનું છે છતાં એને પ્રાથમિક અવસ્થાનું લક્ષ્ય ન ગણ્યું
 ત્યાં તો તર્ક-બુધ્ધિનો વિચાર ન કરનાં માત્ર સાંભળી મગ
 જમાં જડન એમજ ઉતારી દેવાનું લક્ષ્ય માન્યું

કમાવ્યાદિ સાધનાના ઉપદેશથી જ્ઞાન કલન — છતાં
 મોક્ષસાધનાની વાત આવી ત્યાં અંતિમ કક્ષાએ મુખ્ય લક્ષ્ય
 ને વીતરાગ ચરાતુ, ને નિશ્ચય માનને અવલંબવાનું, તે
 લક્ષ્યને પ્રાથમિક અવસ્થામાંજ લક્ષ્ય માન્યું ? આ એમનો
 અંત ઉપર કહેલી એમનીજ પ્રતિષ્ઠા કેવો વિરુદ્ધ પડે

એની ક્ષમા જોઈને શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ પૃથક્ પૃથક્ નિયત કરેલ
 છે એમાં ઉત્તમર્ગ-અપરાધ. ધ્યાન્યા છે એમાં નિત્ય
 કર્તવ્ય, નૈમિત્તિક કર્તવ્ય અને કામ્ય કર્તવ્યોના ૨૫૮
 વિભાગ દર્શાવ્યા છે

નિત્યકર્તવ્યમાં ૬૬ ત. ગૃહસ્થ આવડેને શમ્ભિન અનુ
 સાર શ્રી જિનેન્દ્રનો દ્વયસ્ત્રાવ (૨ યજ્ઞ) રોજ અવસ્ય કરવા
 હુમાલ્યુ છે ન કરે તો યુનેશ્વર નૈમિત્તિક કર્તવ્યમાં ૬૬
 ત. જો મતભંગાદિ થઈ જાય તો તે નિમિત્તે મુદ્ધ આગળ
 આરોચના-પ્રારથિત કરવા જોઈએ છે ન કરે તો પાપભાગી
 રહે છે કામ્યકર્તવ્યમાં વિરોધ પ્રકારના ૧૧ તીર્થયાત્રા
 વગેરે સુકૃત આવે છે તે પોતાની ભાવના અનુસાર હુમાલ્યુ છે
 અર્થાત્ કોઈ શ દસનું બાન કરે કોઈ મેનુષ્ય કરે કોઈ
 મરિબધાવે તો કોઈ જાનમાયા બધાવે એ સુકૃત પોતાની
 ભાવના પ્રજ્ઞા અને જે કાર્યમાં ઉત્સાહ વેવે તે ધ્યાન છે પરંતુ
 એમાં કકિન જોપવે તો અતરાયકર્મ ઉપાગે છે આ થઈ
 નિત્ય-નૈમિ-તિકાર્ત કર્તવ્યોની વાત

ઉત્તમ અપરાધમાં એવું છે કે મહત્વતાએ ઉત્તમ-
 માર્ગે આરાધના કરવી પણ કારણવચ્ચાન તે ન બની શકી તો
 અપરાધની રીત પણ અવસ્ય કરવી ૬૬ ત. ઉત્તમર્ગથી જિન
 પૂજા મધ્યાહ્નકાળે અને પ્રતિક્રમલ્ય સપ્તમાગે કરવાની છે
 પરંતુ ધારો કે એ વખત મૂર્ઝામાં કે કોઈ ગાળ કાલજુમાં મરો
 તો પછી અપરાધથી પૂજા-પ્રતિક્રમલ્ય આગળ-પાછળના સમ
 વમાં કરવા આમ પણ કરે ને આરાધક મહેરાય અને ઉત્તમર્ગ

મર્ચ અવાન્તર અવસ્થાઓ હોય છે હા ત દેશવિરતિ [આવક] અવસ્થામાં પ્રભુપૂજન-અવસ્થા, સામાયિક-પૌષધ અવસ્થા ગૃહસ્થ આવક અવસ્થા, વગેરે આ વરેક અવસ્થાને રોગ્ય જુદી જુદી રૂઝ અને આરાધનાઓ છે એનો હબુમેજો ન કરાય.

કક્ષાભેદે માધનાભેદના દુષ્કાન્ત નહીં ત પ્રભુપૂજનની અવસ્થા વખતે અર્ધોત્તર મિનમરિમાં હોય ત્યારે મરિ અને પ્રભુપૂજન અંગેની પ્રવૃત્તિ આરણ્યિક છે, પણ ધર સખધી પ્રવૃત્તિ ત્યાજ્ય છે એને ત્યાં કેાઈ સાધર્મિક મેમાન આવી ચે? તો એના સન્માનતુ કામ અને ધાર્મિક કામ હાવા જતા, એ ત્યાં નથી કરનાતુ પરતુ જ્યારે દેરાસરની બહાર વગેરે બારી અવસ્થામાં છે ત્યારે એ સાધર્મિકના સન્માનાદિતુ કામ અવસ્ય આરણ્યિક છે એતુજ પ્રભુને પ્રદાન-પુષ્પપૂજ વગેરે પોતે પૂજર્થે મરિમાં હોય ત્યારે ખાસ આગવા યોગ્ય છે, પણ એજ પૂજા સામાયિક-પૌષધ અવસ્થામાં કર્તવ્ય નથી એટલુજ નહિ પણ સામાયિકમાં એ કરવા જાય, કે પડી કરીશ એવો વિચાર સરખોય કરે તો દેવપાન છે એક અવસ્થાતુ કર્તવ્ય બીજી અવસ્થામાં હેવ પણ હોય છતાં પાણી સચિત પૂજ વગેરેથી પૂજ કરવામાં હિસા છે એમ માનીને મરિમાં પૂજ ન કરે તો ગુનેગાર છે ત્યારે 'આવકતુ તો એ કર્તવ્ય છે ને એમ માનીને સામાયિક અવસ્થામાં રહ્યો પૂજ કરે તો ગુનેગાર છે

કર્તવ્યોના ભેદ — આત્માને જુદી જુદી સાધક અવસ્થામાં શુ શુ કર્તવ્ય છે, અને શુ શુ ત્યાજ્ય છે, એ

આતુ તાત્પર્ય શું ? એજ કે ઉપગતી સાધુની કક્ષામાં તિક્ષ્ણવચી એજ માર્ગ છે, એજ આત્મિક છે અને સ્વયં પચન એ ત્યાગ્ય છે તેથી કાંઈ નીચેની કક્ષાવાળા ગૃહસ્થને એ ન ફરમાવાય એને આરભ ત્યાગની બિજ્ઞા ન આરાધાય મક્ષા પ્રમાણેની સાવના હોય તો માધ્યમ ઉંચે ચડી શકે નહિ તર હવે નીચે પડે બાળા એવા બહારના અગ્રુભ દુન્યવી નિમિત્ત કારણો અને આગળનોની અગ્રુભ ભાવમાં તણાઈ જાય ■ એતુ મન કાચું કમળુજ રહે છે તો એની કક્ષા એ મધ્યાચ કે એથી એને બચાવવા શુભ ધાર્મિક અવહાર અને આનંદનોમા એને જોડે તો પેની અસર જોઈ શકે પછી ભને અહીં હુમભાવ જાગે પશુ પછી એ હુમ જાનને તરવ-સમજ વૃત્તાબદ ઉપર સુદભાવમાં સદા જશે ઠના એમ્પુ ચોક્કસ છે કે હુમભાવમાં જવાતુ ત્યારેજ સકય છે કે જો અગ્રુભ ભાવથી તરવ હુમભાવે મળે, અને બાગ્યજીવને અગ્રુભ ભાવથી બચવા માટે હુમ નિમિત્તો શુભ આનંદનો અને શુભ વ્યવહાર એજ વસ્તુ કરવા યોગ્ય છે, બીજો ગસ્તોજ નથી એ જવારે ઉંચી કક્ષાએ ચડે પછી મદારોગી બની ડ્રવિત-મરણે સમપણુ ભવે-મોક્ષે સમશતિ મેળવવાની મક્ષા અને સામર્થ્ય આવે ત્યારની સાવના જુની બાળા નીચેની કક્ષાએ તો એને યોગ્યજ આરાધનારીતિ ગ્રંથેથી જોઈએ કાનજીમતમાં પશુ પોતાનું દસાનના એવુજ કરાય છે પણ ત્યાં એ જાન જૂની જાય છે કે આ મધ્ય અવહાર શા મટે ?

(૭) અવમિદ્ધા ત વિમ્બ સ્વપ્રવૃત્તિનો માનમેદાખનો — ખરી માત એવી છે કે એમનામાં અગ્રાન પણ

તો ત્યાજ્ય છે,' એમ કરી પહેને શુદ્ધિ આપી રહેતો. નેતેતર મધ્યસ્થ મિથ્યાદર્શિ પાછી સાચાની ખબર નથી માટે બધા દેવને માનવાનું મૂકી દે તો ધર્મરક્ષિત બનવાથી સાચા દેવ-ગુરુનેય પામવાનો અવગર શી રીતે મેળવે ? સમક્રિતીના હાથમાં તો સાચા દેવાનું જાતી ગયા છે, પણ મિથ્યાદર્શિને જીની પ્રાપ્તિ કે પિજાણુ નથી એટલે એને તો બધા સમાનનો સમૂહ છે ત્યાજ્યથી એને એ ઉપર પાવે નહિ એને માટે એ ઔપધરૂપ છે ત્યાં એ બધાના ભેગા મિથ્યા દેવાનું નમે માને એ એના માટે ધર્મરૂપ છે પણ સમક્રિતી માટે પાપરૂપ છે તેથી સમક્રિતીને એ ઔપધરૂપ નહિ

એવી રીતે સમક્રિતીને સાધર્મીભક્ષિત કરણીય છે, એને માટે એ 'રમોહ વગેરેના મોટા સમાજના પણ મેરે તોય તે એને ધર્મકર્તૃત્વમાં જાય છે પણ નહિ કે પાપના પરંતુ આરકપણે સામાયિક-પૌપવ લક્ષ મેઠા હોય ત્યારે એ અકરણીય છે ત્યાં જો એ સામાયિકમાં સ્થો સમારણ કરવા જાય તો તે પાપરૂપ થાય અર્થાત્ અ-સામાયિકમાં જે વ્યવહાર ઔપધરૂપ છે, તેજ વ્યવહાર સામાયિકમાં પાપરૂપ-રોગવર્ધક બને છે એમ શુદ્ધિને પૌરધમાં સાધુની જેમ કામદામ જો ચર્ચા વહેરના જવાની નથી હોતી કેમકે તેથી 'શુદ્ધિ ધર્મ' બીજા માગે છે એવી લોકનિંદા થાય એને તો કા ધરેથી પૌપધરૂપનાએ મગાવીને અગર ધરે જઈને જોજન કરવાનું હોય છે એમ કરી એ પોતાને માટે ઔપધરૂપ ■ પરંતુ સાધુ એમ જોજન મગાવે કે કરવા જાય તો એ એના માટે પાપરૂપ છે ઔપધરૂપ નહિ પણ મેર છે

શ્રી ગણુધર ભગવાનના શબ્દો.

— આશ્વેપની પોકળતા —

~~~~~

હવે પ્રસ્તુત નેષ્ઠનુ ખાસ કા લુગ્ને, શુન કેવની પરમગુરુ
શ્રી સુધર્મા ગણુધર ભગવાન અને પૂ પ્રખર ન્યાયાચાર્ય ઉપા.
શ્રી યશોરિજ્ઞપજી મહારાજ તથા સ્વતાનર મધ પર એમણે
આશ્વેપ યો ક તેનો વિચાર કરીએ —

શ્રી ગણુધર ભગવાનની રચેલી દ્વાન્દ્વાગીમા શ્રીતાતાબ્ધયન
નામનુ છકુ અગ છે એમાં શ્રી સુધર્માસ્વામી ભગવત શ્રી જબ્બુ
સામીએને દેહીને કહે છે કે “પ્રભુ શ્રી મહારી દેવ પામથી
જે મે સાબળુ તે હુ મુ છુ” એમ કરી પ્રભુનાજ વચન
તરિકે વસ્તવ્ય રજુ કરે છે એમાં પહેલુ અભ્યયન મેરકુમા મહા
મુનિનુ છે મેરકુમાજ મુનિને નારિરમા િધિર પરિપુમ યથેથી
એમને પ્રભુ શ્રી મહારીરહેર એમનો પૂર્વનો હાથીનો ભરવા
કરાનીને કહે છે કે ‘વય સ્વદુ મેદ્દા’ તાપ પાળાણુક પાપ
સસાર પરિતીકષ્ણ. — ‘હે મેરકુમાર ! તિર્પવ હાથીના
ભરમા સસનાની વ્વાથી તે મસારને ભગભગ સમાપ્ત મપા
નિકગી લીધો’ (તા પછી આ મનુવખતમા ચાનિગવનમા
સપથી મુનિએ પ્રયેના ભકિતસાચથી સુ સાર નહિ નીપજે ?
તો હુ એને કેમ ચૂકે છે ?)

ખ્યાન રાખજો, કે આ પ્રભુનાજ રજુ છે હવે આના
પર જુઓ નવીનમતીનો વ્યવહારમૂતાનો આશ્વેપ નરી રજના

મોટું પ્રવર્તે છે તેથી નિશ્ચય મુખ્યત્વીક વાત કમનારા એથી વિરુદ્ધ
 રીતે સુખ તાક પોના બ્યવહારમાં દોડે છે નદિતર એક બાજુ
 'વિકલ્પના આશયે સમ્યગ્-ર્જન નથી' એમ બોલુ, અને
 બીજી બાજુ ચેતન્યના વિષય જાતે કરવા અને ધ્યાનને
 કરાવના શુ એ વિરુદ્ધ નથી? જુઓ ચેતન્યનો વિકલ્પ કર
 વાનો આ રહ્યો એ હવે છે કે છવ ચેતન્યને પકડવા માટે
 એમનમાં વિચાર કરે છે કે અહો! ચૈતત્વસ્તુનો મદિયા
 કોઈ અપૂર્વ છે' આ વિચાર એજ વિકલ્પ-એ વિચલ્પને
 હુએ ચત્વામાં પચથીયામૂન માની આર્યો તેથી વિત્તરથી
 યત્નાર એમને પણ જરૂરી લાગ્યો છતાં સિદ્ધાન્ત એ બાજો
 કે વિકલ્પના આશયે સમ્યગ્-ર્જન નથી વળી એમાં ચેતન્યને
 પકડવાનું બીજા મમ વ મુજી ચેતન્યનું મમત્વ કરવાથીજ થશે
 ત્યારે અહો! એ આચાર્ય ચેતન્યનો ગમ મૂકવે છે બામ
 નો મમત્વ અને ગમના આશયે મોક્ષમાર્ગની વ્યૂંઘ્નિકાજ નથી
 તો ચેતન્ય ઉપર એ શ્રેષ્ઠ છે ના મારે? એજ સિદ્ધાન્ત
 વિરોધી પાતાનોજ પ્રતિ એસી તો કેહ પ્રતિષ્ઠા એ શ્રેષ્ઠ છે

દેહમાં પોતે બોલે છે ૫, અને પાછું આચરે છે શુ
 એની આ નવીન જ્ઞાના નિશ્ચયગીને ખબરજ નથી! બિંદી
 આવે તો ઉડ જના' એટલે જોખના ફજીરના પોપટની જે ગિધતિ
 હતી તેવી આમની સ્થિતિ છે પોપટને ખબર નથી કે
 'બિંદી આવે તો અર્થ ૫ ઉડ તો અર્થ ૫' તેમ
 આમની રચા છે

રાગથી ત્યારે આ કુમતી કહે છે કે ‘દયાદાનના શુભ-
રાગથી સસાર પરીત થવાનું માન્યું’ કેવું ખોટું કથન !
આવું માન્યું જ ક્યા છે ?

તો પછી જો એમ કહેવામાં આવે કે “દયાદાનના શુભ
રાગથી”નો અર્થ ‘વાદાન સખથી શુભરાગથી’ એવો
નથી પરંતુ ‘દયાદાન કરવાનો જે શુભ પરિણામ શુભભાવ
આત્મામાં જાગે છે એ શુભઆનંદથી શુભરાગથી’ એવો અર્થ
ભેલાનો છે’ -

તો તો પછી એમ કહેવું કે લખવું જોઈએ કે દયાદાન
થી શુભ રાગથી’ છતાં ખેર ! એ એમનું સાપાશાંતિના
નિયમ મદારનું સ્વનત્ર તખાલ્ફ જો સમજી લઈએ તો પણ એનો
ભાવ ખોટો કે કેમકે જેવી રીતે અટો ! કેવો અનતજ્ઞાના
નિકલિમાન મારો આત્મા એમ તત્ત્વસચિ થવી એ મિથ્યા
ત્વના હાથનો પરિણામ છે એવી રીતે હાથીને થયેલ ન્યાનો
પરિણામ પણ મિથ્યાત્વની મદનાનો પરિણામ છે એને શુભ-
રાગ એવો કે શુભમ્માય મનાવવો એ કેવી અજ્ઞાનતા છે !

જાણ જો કહો કે મિથ્યાત્વની મદનાની સાથે શુભરાગ
ભળેલો કે માટે અમે શુભગાને આગળ ક્યાં છે,

“તો તો શું અહીં ! અનત જ્ઞાનવાન મારો આત્મા
એવું થવામાં શુભરાગ નથી લઈયો ? આ પણ શુભરાગનો
વિશ્વપ હોવા છતાં મોક્ષાર્થીને આ આ ન્દીય માનો છે તો
પછી વાદાન પણ કેમ આ સ્વીય નહિ ?”

સ્વકષેલકમ્પિત નિશ્વસનપતે પ્રવૃત્તનાત આક્ષેપ આ ગીતે કરે છે —

“અથકૃમારે હાથીના ભનમા મમવાની દયા પાળી તથી તેને મમાર પરીત થઈ ગયો — એમ કહે છે, તેમજ શુભના થી પરીત મમાર થનાનું મનાવે છે, પણ તે મોટી બૂન છે. ચેન ય અભાવના અવય બનેજ પરીત મમાર થાય છે, તેને જ સે દયા-દાનના શુભનાથી પરીત મમાર થનાનું માનવું તે પણ વ્યવહારમુક્તાજ છે. દયા-દાનના શુભભાવ તો અનતવાર કર્યા છે છતાં પરીત મમાર કેમ ન થયા ? દયા-દાનના શુભભાવ તો ઔપિકભાવ છે, તે પોતે મમાર છે, તો તેનાથી મમારના નામ કેમ થાય ? નજ થાય એના વ્યવહારના આશ્રયથી જે મોક્ષ માં માને છે તે વ્યવહારમુક્ત છે”

બોગ આશિષનો ન્દીયો — નોનમપ થીએ ઉમે કરેનો આ આક્ષેપ બૂઠો કે અપ્રામાણિક ? સમજ અને વસ્તુ નિર્માનો છે કેમકે પહેલાં તો ‘વ્યાધાનના શુભરાગથી સસાર પરીત થનાનું માનું’ એમ જે સખ્યુ તેમા પરીત શબ્દજ બોગે છે ‘પરીત’ શબ્દ જોઈએ પરીત એટલે ‘બુમ’ સમા પિતે પ્રાપ્ત મર્પારિત’ પ્રેષા અર્થ અહીં લેવાનો છે સદ્ગુ તમના ‘પર્યાપ્ત’ શબ્દ ઉપરથી ‘પરિત’ શબ્દ બને છે હવે અહીં ખરી વસ્તુ તો એ છે કે અપુષ્કર ભગવાનના નેખના તો પ્રવૃત્તિ ‘પાણાણકપાએ એના કે છવની વ્યાધી સમાર પરિત થનાનું’ કહ્યું છે, માનું છે, પણ નહિ ? દયાના શુભ

વચમા સમ્બંધ્યારિત, અપ્રમતજ્ઞાન દ્વાપમ્બેલિ અને ડેક
 દેનેથી કરણ સુધીનાની જરૂર તો છેજ ત્યારે જેમ પ્રારભિક
 સમ્બંધત્વ મિત્યાત્વની મામે પ્રચલપરિણામ હોવાથી જરૂરી
 છે, તેમ આ પણ દૂરતાની સામે પ્રચલ જાવ હોવાથી પ્રાર
 ભમા જરૂરી છેજ એનાથી આત્મામાની બીજા કેટલીય મિત્યા
 રાગની જડ દૂર થાય ■ અને તેથી વીતરાગી દયાની શૂનિકા
 રચાય છે તો પછી સમ્બંધત્વની જેમ એનાથી સ સાર પરિત
 થવાનું કહેવું શું ખોટું છે ? ઉત્તર પરિત ન થવાનું કહેવું
 એ ખોટું છે

અસ્તુ હવે એ જોઈએ કે ભાષ્યએ પોતે પોતાના ક્રમતને પ્રયા
 ત્વા શુભરાગના આનંદન લીધા છે કે નહિ અને શુભરાગથી
 મોક્ષસાધના માની છે કે નહિ જો કે આના અંગે એમ
 નાજ વચનોમા પરુપર વિરોધ અને એમના વચન-વર્તાવના
 વિરોધ પૂર્વે જે બતાવ્યા છે એમા એ રૂપ છે કે શુભ
 રાગ એમણે પણ દામદામ જગી લેખ્યો છે છતાં પ્રમત
 વિચારણાને અનુરૂપ થોડો વિચાર અહીં કરી લઈએ

એમજેન કહ્યું છે કે ‘સમ્બંધર્શન પૂર્વે ગુરુનો ઉપ
 દેશ મળે તો જોઈએ,’ અર્થાત્ ગુરુનો ઉપદેશ મળે એને
 સમ્બંધર્શન થાય પછી સ સારનો અત થાય ગુરુપદેશ
 મળેથી સમ્બંધર્શનનારા ભવકદ્વી થાય સ સાર
 પરિત થાય’- એમ એ કહે છે ત્યારે અહીં કહે છે
 કે, ‘શુભરાગથી સ સાર પરિત થવાનું માનવું તે વ્યવ
 હારમૂલક છે’ પ્રશ્ન એ થાય છે કે એ જીવને ગુરુનો

...દયાદાન એ આદરવા યોગ્ય આ રીતે છે - અનાદિ કાળથી હવથા ફરતા નિર્વૃત્તા, કઠોરતા ભરી ■ એને જો પહેલા દયાની કામળતાથી દૂર કરવામાં આવે, તોજ આમળ વધીને ઠેક વીતરાગ-ચા સુધી પહોંચી શકાય અનાદિના કસાઈ જેવા દૂર સુદયધાળાને કાઢ પહેતે તડાકે વીતરાગ-ચા નહિ આવે મારે તો એ કઠોરતાથી જ અનાદિ ભાવમંથ તેની અ પતા ઢાસ થવાનું લક્ષણ એવું કહ્યું કે,

દુ સ્થિતેષુ દયાત્યન્તમદ્રેષો ગુણવન્તુ ચ ।

દુ ખી હવે પર અત્યંત દયા અને ગુણુવાન આ તમારો ઉપર અ દ્રેષ દયા આવ્યા વિના ભાવમળ જાપ નહિ ભાવમળ થવા વિના સમ્યક્તાદિ ગુણ પરિણામો જાગે નહિ જોન છાંનની આ પ્રક્રિયાના અગ્રાનને લીધે કેવા હપરકા વગાય છે । સદજ એવા અનાદિ ભાવમળનો નાશ થાય, ત્યારે મોક્ષરુચિ-સમ્યક્તા વગેરે ગુણુસ્થાનકે ચકાપ ■ દયા પૂર્વજના કે યાવાળા ભાવમળના નાશથી પરપરાએ મોક્ષ થાય છે તેમ યાથી મોક્ષ થાય કે એમ કહી શકાય

આ દયા નની કામળતા એ આત્માના ગુણ સ્વભાવે પહોંચવાનો પાયો છે અને પાયો એ ઇમારતનું અગળ ગણાય છે ઇમારતમા જરૂરી ગણાય છે તો પછી યા નથી મોક્ષ થવાનું અર્થાત્ સ સાર સમાપ્ત થવા આવવાનું કહેવું શુ જોડું છે ? અવળત આ ધ્યનમા વચલા પગથીઆ અખ્યાદારથી લેવાના છે અને એવું તો સમ્યક્છાંનથી મોક્ષ થાય છે એવા કથનમાંય ક્યા અખ્યાદાર નથી ? એમાં

‘ મનુ યભવ દયાતાનાદિથી મળે, એ વાત માયી ? ને સાચી તો એનો અર્થ એ થયો કે દયાતાનાદિથી મનુષ્યભવ, અને મનુષ્યભવથી ચારિત્ર તેમજ ચારિત્રથી સ સાર પરિત એવે ? દયાતાનાદિ એ મનુષ્યભવ અપાવણદ્વારા ચારિત્રની સગવડ કરી આપીને સ સાર પરિત હોજ છે માટે સ સાર પરિત થવામા દયા નાદિ કારણમૂલક અન્યાય નો મ્હો કે

પ્ર० — એ તો પર પરાએ ને ?

ઉ० — તો સમજો કે કારણુ મારણુ પણ ‘કારણુ’ કહે થાય છે નહિતર સમ્યગ્સંનને પણ મોક્ષ પ્ર થે કારણુ થી રીતે મ્હી શક્યો ? કેમકે એ પણ ચારિત્ર-અપ્રમતમાન-પુણ્ય ખ્યાન-સપ્તશ્રેણી વગેરે દ્વારા પર પરાએ મોક્ષ પ્ર થે કારણુ છે નહિ કે એ ચારિત્રાદિ વિના મીષ્ટ મોક્ષ પ્રથમે કામણુ છે ત્યારે નો એમ કહો કે

પ્ર० — દયા નનો પુમભાવ તો અનતવાર ક્યાં હતા સ સાર પરિત કેમ ન થયો ? એમ મનુષ્યભવ ધણાનેય મળે કે હતાં ક્યાં એ બધાને સર્વ સંન અને મોક્ષ થાય છે ? માટે દયાતાના મુખરંગથી કે મનુષ્યભવથી મોક્ષ થાય છે એમ માનવું એ વ્યવહારમૂલક છે

ઉ० — તમારા આ નજની સામે પહંતી વાત તો એ છે કે એમ તો સમ્યગ્સંનથી પણ મોક્ષ થાય છે એમ નહિ કહી શકાય કેમકે તમે તો એવો નિયમ સમજ્યા લાગો છો કે ‘જેનાથી અવસ્થ કાપ નીપજેજ એનેજ કારણુ કહેવું ’ તેથીજ

ઉદ્દેશ મળે અને એ એ શું શુભરામ નથી ? વળા એ ઉપદેશને અનુભવના રામ વિના લેવા જાય ? ને ઉપદેશ તેવાનો રામ નહિ, તો એનેજ લેવા જાય શા માટે ? આમ એમણે શુભરામ જરૂરી ગણ્યોજ છે, ને કહેા કે,

પ્ર० —અનુભવો એને રામ તો ખરો, પણ રામથી સસાર પરિત થવાનું માને નહિ

ઉ० —તો ખડો હાથીએ દયા કરી એમાં એ એવું કંઈ માનવા મેઠો હતો કે શુભરામથી સસાર પરિત થાય ? એણે તો માત્ર પોતાના આત્માની જેમ બીજા જીવનેય દુખ નથી ગમતું એ દિસામે સસારા ઉપર પદ મૂકવાની કૂરતા ન કરી, પણ દયા રાખી આ કામગતાથી એવું માનવજનનું પુણ્ય તુલ્યું પુણ્ય ઉપાન્નું કે જેથી ચારિત્રથી મોક્ષમાર્ગ મળ્યો અને સસાર લગભગ હેઠળે આ પરિણામની દૃષ્ટિએ દયાથી સસાર પરિત થવાનું પ્રભુએ ફરમાવ્યું

હવે આ નવા મતવાજાને યોગ્ય પૂછીએ

સસાર પરિત થવા માટે સમ્યક્દર્શન મદિત ચારિત્ર જરૂરી ખરું ? એ ચારિત્ર મનુષ્યભવમાજ મળે એ વાત ખરી ? એને ચારિત્ર માટે મનુષ્યભવ જરૂરી અર્થાત કારણ બન્યો ? ના નહિ ? હી ચોક્કસ કેમકે તમેજ કહેા છે કે ‘આ શરીરની સ્થિતિ અવ્યક્તની છે, માટે તત્ત્વનિર્જય કરીને માધી લેવું,’ અર્થાત ‘મનુષ્યભવ છે તેજ તત્ત્વ નિર્જય થાય’—જેમ માને છે તેથી મનુષ્યભવ કારણ બનેલ અને આગળ કહેા

એના નિર્વિહાર અનુત્તરવાસી દેવ, કે જે વિષય વિકારથી
પગાડ મુખપણે સતત તત્ત્વચિંતનમાં સમય બીતીત કરે છે એને
ચારિત્ર તથા મોક્ષ કેમ નહિ ? મનુષ્યજાતના અભાવેજ ને ?
ચારિત્ર અને ક્ષપકશ્રેણી મનુષ્યજાતમાંજ માય છે અને બીજે
નથી થતા એ સમજે છે કે મનુષ્યજાત એમાં જરૂરી છે
મરણ છે

એવુ જ દયાવાનના શુભરામથી પરપરાએ મોક્ષ માય છેજ
કેમકે પૌદ્ગલિક મુખની આસના રાખ્યા વિના કેવળ છુપ
પરના કરણાભારથી કોમળ હૃદય થયે અનુકંપા અને અભય
તાન કરાય તો તે કોમળતામાંથી સારી સામગ્રીવાગો મનુષ્ય
જાત નીપટે છે અને ત્યાં પૂર્વજાતની કોમળતાના દિસાને
સર્વ છુપ પર દયા અને અભયતાના શુભ પરિણામ લાગી
ચારિત્રભાવ પ્રગટે છે એમાં આજના રૂઢના અપ્રમત્તભાવ વીત
રાગ શા અને મોક્ષ નીપજે છે પછી મૂળ કારણમૂલ દયાવાનને
મરણ કહેવામાં ગો વાધો ?

મૃ — વાવાનનો શુભરામ જે કારણ હાય તો તે તો
અનતવાર થઈ હતા, હતાં નકામાં કેમ ગયા ?

ઉ — દયાવાનના શુભરામ અનતવારે કયાં તે નકામાં
ગયા એવું કારણ એ છે કે, નકામાં ગયા તે દયાવાન પોતે
સ્વરૂપે નકામાં હતા માટે નહિ. મિત્ર દયાવાન સંસારના પૌદ્
ગલિક મુખની આસનાથી કયાં હતા માટે એથી મોહ વધ્યો
અને દયાવાનના પ્રનાપે મોક્ષ ઉત્તમ મનુષ્યજાતનો દિયોગ

મોક્ષ પ્રત્યે દયાદાન વગેરેને તમે કાગળ કહેવા તૈયાર નથી હવે આ હિસાબે તો સમ્યગ્દર્શનને પણ મોક્ષ પ્રત્યે કાગળ નહિ કહી શકો કેમકે સમ્યગ્દર્શન પણ કોટનાથને મળે છે છતાં એ બંધમાં એ નથી તો ચારિત્ર પામતા, કે નથી તો મોક્ષ પામતા બંને સમ્યગ્દર્શન દારી જવાતું પણ એમને બંને છે તો શું સમ્યગ્દર્શનથી મોક્ષ થાય એમ નહિ કહો ?

કૃમતીનો બચાવ — ત્યારે ત્યાં તો તમે બચાવ કરશો કે 'સમ્યગ્દર્શન પામવા છતાં હજી એને રાગદ્વેષના તેવા ભેરને લીધે નિરતભાવ—અનાસક્તભાવ નથી અલગતો અને ચારિત્રથી મોક્ષ મુખી નીપજતું નથી આમા કાઈ મોક્ષ માટે સમ્યગ્દર્શન નકામું નથી સમ્યગ્દર્શન તો મોક્ષ માટે કામતુજ છે, ઉપયોગી છે પરંતુ બીજી સામગ્રીના બહાવે કાર્ય નથી થતું'

કૃમતીની ફસામણ — બસ બરાબર આ વંશતુ દયાદાન કે મનુષ્યભવ અને કહી શકાય છે તેથીજ એ મનુષ્ય વાદિ મોક્ષ માટે ઉપયોગી છે, એનાથી મોક્ષ થાય ॥ એમ કહેતું મુક્તિમુક્ત છે અવગત જેમ સમ્યક્ત્વ પામવા છતાં રાગ દ્વેષની પ્રબળતાથી ત્યાંજ ચારિત્ર કે મોક્ષ નથી મળતો તેમ મનુષ્યભવમા આવવા છતાં તીવ્ર મિથ્યાત્વના હૃદયે અને આત્મ પુરુષાર્થની ખામીને લીધે સમ્યક્ત્વ સહિત ચારિત્રા ન પામી શકે એવું બની શકે છે એવા માનથી મનુષ્યભવથી ચારિત્ર કે મોક્ષ નથી થતો એમ નહિજ કહી શકાય નહિતર એ પૂછીએ છીએ કે મનુષ્યભવ વિના બીજા કોઈ લેવામા ચારિત્ર કેમ નથી મળતું ? મોક્ષ કેમ નથી થતો ? અરે ! વીનરાગ

જેવા નિર્વિકાર અનુત્તરવાગી દેવ કે જે વિષય વિકારથી
પ્રગ મુખપણે સતત તત્ત્વનિતનમા સમય જીવીત કરે છે એને
વારિય તથા મોક્ષ કેમ નહિ ? મનુષ્યભવના અભાવેજ ને !
ચાલિ અને ક્ષપકક્રોધિ મનુષ્યભવમાજ થાય કે અને બીજે
નથી થતા એ મુસવે છે કે મનુષ્યભવ એમાં જરૂરી છે,
મરણ છે

એવજ દયાલાનના શુભરાગથી પરપરાએ મોક્ષ થાય છેજ
કેમકે પૌદ્ગલિક સુખની આશસા રાખ્યા વિના એવજ જીવ
પરના કલ્યાણભારથી કામજા હલ્ય મયે અનુક પા અને અભય
દાન મરાય, તો તે કામજાનામાંથી સારી સામગ્રીનામે મનુષ્ય
ભવ નીપડે છે અને ત્યાં પૂર્વભવની કામજાનાના હિસામે
સર્વ જીવ પર દયા અને અભયલાનના મુક્ત પરિબ્રુમ 'નગી
વારિયભાવ પ્રગટે છે એમાં આગળ રાધતા અપ્રમતભાવ 'વીત
રાગવ્યા અને મોક્ષ નીપડે છે પછી મૂળ કારણમુદ્દ ત્યાલાનને
મરણ મરવામાં મો વાધો ?

મં — પા નનો શુભરાગ જે કારણ હોય તો તે તો
અનંતવાર ક્યાં હતા જતા નકામા કેમ ગયા ?

હં — ત્યા નના શુભરાગ અનંતવાગ ક્યાં તે નકામા
ગયા એનું મરણ એ છે કે નકામા ગયા તે દયાલાન એતે
સ્વરૂપે નકામા હતા માટે નહિ કિંતુ દયાલાન સ સારના પૌદ્
ગલિક સુખની આશસાથી ક્યાં હતા માટે એથી મોહ વધ્યો
અને દયા નના પ્રનાપે મળેલા હિતમ મનુષ્યભવને હિપયોગ

પાઠો મોઢની એટાએમા કયો એથી જાવનો અત નથી
 આ યો પરતુ જે નિગરાસખાવે વ્યાધાન કરે તો એવો
 અકલક મનુષ્યજન મળે કે જેમા શ્રવ નિયમધર્મના સચો
 લક્ષ સાથે પવદારધર્મનો સાધક બની ચારિત્ર-અપ્રમત
 જ્ઞાન-ચીનરાગતા અને મોક્ષ પામે એટલે જ સારશક્તિનુ કારક
 પૌદ્ગનિક તુષ્ટા છે, પાદાન નથી ત્વા સાથે કુપત્ત્ય ખાતા
 રાગ વધે તેથી ત્રા રાગમા નકામી નથી ગળાની ત્વા તો
 રાગ માન્યારી છે એમ પાદાન પત્તુ સસારરેખ કાન્યારજ
 હે માત્ર પૌદ્ગનિક શુભની આશ સાનું કુપત્ત્ય નહિ મેવતુ
 જોઈએ

વળી જે એ મહે ડે કે 'વ્યાધાન તો ઔચિકજ્ઞાવ
 હોનાથી મસાર છે, મમારથી મમારનો નાગ કેમ
 થાય ? પત્તુ જગતમા ધણાવ ખખવા આવ્યા મળે છે ત ત
 વનમા પ્રવાનગ સામેના દાવાનગથી નાવ પામે ડે કમિ
 કાગથી નીકળે છે એક જોગ ખીજા ડેરને મારે છે લોગની
 છીણી લોગને કાપે છે તો અતી સો વાધો હિ ? ખીજા વાન
 એ છે કે સસારનો નાવ એટલે દર્મનો નાચ. એ માટે જેમ
 માનવજન ઘરીર આકુષ વગેરે જરૂરી છે તેમ વ્યાધાના
 પત્તુ જરૂરી છે નહિતર તો જે વ્યાધાન જરૂરી નહિ તો
 તમારા મતે તો દ્વિસાથીય સસાર અને દ્વાથીય સસાર
 ચેરીથીય સસાર અને દાનથીય સસાર ! ખરી રીતે દ્વા
 આત્માના અધ્વસાય મહિન ન બનતા નિર્મળ થાય હિ
 પછી એના પર અધિક વિશુદ્ધિ કરવાની તક મળે છે નહિ
 તો જે જ્ઞાનીને જાણ દ્વાધાન પ્રભુની પૂજા-શકિત-

સિય, વન-પચ્ચક્રખાણુ વગેરે ગુણ-મવહારનું આશ્રયન નથી
 એને કાષ્ટ મેલ્યું, અયોગીપણુ, કેનગચાન કે વીતરામના તો છે
 નહિ એટલે એ રાત્રાત્રિ વચ્ચે અને મન-વચન-મવાના પામને
 વચ મહત્તે કાષ્ટ મરના તો લેવાનો તો મુ કરતો દરાનો
 ત્વા-નનને જ ને આગળ-પરિમહ, પ્રશુભકિતને બાને કુકુળ
 હેય, વન-પચ્ચક્રખાણુને જ એ ખાનપાન-સિયવનામ-ધન્વિય
 મુશ્કામી વગેરે વગેરે કેવી ખૂબી થઈ પરિત્ર પ્રવૃત્તિ મુકાને
 મ્ત્રીય સિયાને વગમી લો એવું નેવન કરી કરીને અતરના
 અગ્રુમ રામને એ સુદ કવવાનો અગ્રુભ રામોત્પાદન નરુનિ
 ધવા કરે તેડી અગ્રુભ રામ વધે ને હ' થાય એમા નવાઈ
 નથી આમ ગુભને ઉનેખીને કરેની અગ્રુભ રામની દુન્યા
 દીર્ઘ જાણ નિષ્કામ છે

વ્યવહારના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ

હોયજ નહિ' એવો સિદ્ધાન્ત

છતાં એ ભય કર ખામી.

૧ અગ્રુભ પાપવ્યવહારની ભરપૂરતા.

વ્યવહારને નિંદનામા ખૂબી એ ચર્ષ કે શુભ
 વ્યવહાર સુમાબો અને અગ્રુભ પાપક્રિયા

ચાહું રહી — વધારામાં એ પોપટપાંડ ક્યાં કરમે કે ‘વ્યવહારના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ હોયજ નહિ વ્યવહારના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ હોયજ નહિ’ પણ એ જ્ઞાન નહિ રાખે કે ‘આ પાંડ પણ વ્યવહાર છે અને એનો વિચાર [વિકલ્પ] એ પણ વ્યવહાર છે તો એવા વ્યવહારનો આશ્રય કરાવજ શા માટે ?’ વળી વ્યવહારના આશ્રયે-વ્યવહારના આશ્રયે ‘એમ વ્યવહારની નિંદા કર્યે જવામાં ઝડિન રીતિએ

નજર સામે ઓલુજ તરવરે છે કે

વ્યવહાર એને શુભ વ્યવહારના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ નહિ તેથી શુભ પવિત્ર વ્યવહાર બધો નકામો અજ્ઞાનપણામાં એને અનતવાર સેવા હવે સજ્ઞાન બની એને ઊડી દેવાનો સામાયિક પ્રતિક્રમણ, વ્યવહારચારિત્ર દેવગુન્ભગ્નિતપૂર્ણ બાહ્ય-ત્યાગ, તપસ્યા ઈન્દ્રિયનિરાવ વગેરે ધણ ધણ કરી સસારમાં આથક્યા તોળા એનાથી હવે એમાં ફસાવું નહિ, — નજર સામે આલ્લુજ તરવરે છે તેથી એનો ત્યાગ કરાવ છે

પણ ‘વ્યવહાર’ શબ્દથી એ ધ્યાનમાં નથી કે

અશુભ પાપક્રિયાઓ પણ બધી નકામી છે આરણ-સમારભ, ઘર-દુકાન કુટુંબજીવિયા, સગા-રોહી ખાનપાન, વિવચ-પ્રવૃત્તિ, પૈસાટમ વગેરે ધણ કંઈ અનત કાળ કંઈ તેથી સસારમાં જીવકતા રહ્યા તોળા એનાથી બને અજ્ઞાનપણે એને આચરી પણ હવે સજ્ઞાન બનેથી એ બધું ‘ઊડી દેવાતું એમાં ફસાયા રહેવાનું નહિ — આપું નજર સામે નથી તરવરતું શુ વ્યવહારના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ નહિ’

જિભા આ નથી જાત, જે ત્યાગ, તપ, સામાયિકારિના
 આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ નહિ દે. શુ આરભ-સમારભના
 દિનાય આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ જો નહિ, તે પડી તમારે
 તે જોમ ત્યાગ-તપન્યા. પરંતુ ત્યાગ-તપ, તેમ
 આરભ-પરિશ્રમથી જ મન વગરે પણ ત્યાગ-તપ
 બને છે છતાં તમે જમના કરની પરિત્ર ત્યાગ-તપ
 વગરે આશ્રય જોડી પણ કર-કુશલ વારે, કેમ આ
 કબજે ઉભા રાખ્યા. ત્યાગ-તપ વગરે કેવળ નિશ્ચયવાદીને
 શુ ધર્મક્રિયાઓ વધારે મુશ્કેલ થવાનો ભય છે અને
 પાપક્રિયાઓ તરબો નિશ્ચયવાદીને ભય નથી ?
 જો ભય હોય તે જોયે તે જો નહિ ? કેમ વારે તે નહિ
 નહિ ? અથવા શુ ધર્મક્રિયાઓ જ રાખે ત્યાગ-તપ
 પાપક્રિયાઓ રાખે જોઈએ ત્યાગ-તપ વગરે પાપ
 ક્રિયાઓ તમે અમલ કરો છો, પણ એક નથી એ
 સૂચવે છે કે તમને (૧) જે નહિ નથી લાગી, (૨) જેના
 આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ નહિ દે તે જોઈએ (૩) 'નવહારના આ
 શ્રયે મોક્ષમાર્ગ નહિ' એ રીતે સમાધાન માત્ર ત્યાગ-તપ
 વગરેની ધર્મક્રિયાઓ પ્રત્યે નહિ નહિ રહે તે જોઈએ
 ક્રિયાઓ પ્રત્યે નહિ નહિ રહે તે જોઈએ સામાયિક-પ્રતિ
 ક્રમવાદી ક્રિયાઓ પર નિશ્ચય કરી છે એવા ખામખામ
 આરભ-પરિશ્રમની વિષય કેમ નથી અમલતા ? જમ
 કતા દો તે જોઈએ જોઈએ દોષ ? ઉપર સામાયિક-
 પ્રતિક્રિયા-આગમનના પ્રત્યે વગરે ક્રિયાઓ પ્રતિ
 જોઈએ બનેનો સમય જોઈએ જોઈએ

૨ પોતાના માનેલા શુભવ્યવહારની

*****

ભરપૂર સાધના

*****

બીજી વાત એ કે 'વ્યવહારના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ' હોય નહિ' એમ કહી વ્યવહારને એટલે કે શુભરાગને સંસારવર્ધક' મનાવે છે 'ને 'વ્યાધાનના શુભરાગથી મ સાન પરિત્ત થાય નહિ' એવો સિદ્ધાન્ત ધરાવે છે તેથીજ 'મોક્ષાર્થીએ વ્યાધાનાદિ શુભપ્રવૃત્તિ ન કરવી એમ' એવું કહે છે કેમકે જોનાથી કાર્મિક આત્મિકલાભ નથી, એમ એ માને છે હવે બીજી બાજુ પોતાના વાકાની માનેની શુભપ્રવૃત્તિઓ અને શુભરાગની ચર્ચાઓ ઘણી ઘણી આમ રાવે છે પરંતુ એ આમા સ્વમતનોજ ધાત કરે છે આમ તો એ કહે છે કે પરમાત્મા મહાવીર દેવ ઉપરનો ગમ પણ નકામો છે પરંતુ બીજી બાજુ કેદકુદાચાર્ય ઉપર અનંદ રાગ કરે છે અને કરાવે છે એમ, શ્રીભક્તરાતીજ ચૂન વગેરે મહાતાની ગણધર ભગવાને રચેલા આગમો પર રાગ એ શુભ રાગ હોનાથી એમને સંસારવર્ધક લાગે છે, ત્યારે સમયસાર પ્રવચનસાર વગેરે અત્યંત પુરુષથી રચેલા શાસ્ત્ર ઉપર મહાન આકર્ષણ અને ઉત્ક્રાંત રાગ ધરે છે ને બીજાને ધરાવતા અધ્યાગ મહેનત કરે છે પણ મહાત્મતધારી કચન-કામિનીના ત્યાગી સદ્ગુરુઓના સદ્ગુરુદેશ કે એના પરનો રાગ આત્મ દિવ્યમારી નથી એમ કહે છે ત્યારે કાનજીમતનો ઉપદેશ બહુ

લાજકારી તરીકે દેશાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે ત્યારે બોળે 'અ-
 ગાન વગે' એ ઉપરે પડે રાગી બની એના ઉપર મૂકે છે,
 આ રાગ એમને દાનિકર નદિ ધામતો હોય, તેથીજ એ દહી
 દહેતા નથી કે 'એ બે હોં અમારા પ્રચયન ઉપરનો રાન
 આત્મદિનકારી નથી માટે એવા રાગના આકર્ષણ ખોટા છે
 તેથી આ પ્રચયન-મવલની કિયામતુરી કરતા નદિ' આ યષ્ઠ
 શુભરામની વાત દ્વે વ્યવહારની વાત એક બાજુ રૂપાના
 દિની કિયા મોણોપયોગી નથી એમ માને-મનાવે છે પણ
 બીજી બાજુ એમના દિસામે માર્ગ જૂનેલા છવેની રૂપા એ ખૂબ
 ખાપ છે તેથી તો પ્રચયનો ઉપર પ્રચયનો કયે જાય છે
 પોતાના એકાન નિયમવાદી સોનવદી મદમા છવેને આપવા
 શીરાપુરીના મોજબદાન કરાવે છે પૂછેને કે શા સાફ ખાવા
 રૂપા ન કરાવના દશે' ઉત્તર સીધો છે એ સમજે છે કે
 આમ કરવાથીજ છવે સન્માને આની મોક્ષમાર્ગ સાધશે
 વળી સામાયિક-વતપચ્ચક્રખાણા રૂપી વ્યવહારના આશ્રયે
 મોક્ષમાર્ગ હોય નદિ એમ દહેનાગ એ પોતાના મોક્ષમય
 વ્યવહાર પોતે આનંદ છે અને આચરાવે છે સોનમ આશ્રમમા
 મુમુક્ષો માટે આખા દિસના નિષ્ઠ વ્યવહારજ મોક્ષવેશ હોય
 છે પોતે પ્રચયના કરવાનો નિષ્ઠિત નિષ્ઠિત વ્યવહાર આનંદ
 છે સ્વમતપ્રવાનર્થ મામે મામ પ્રવાસનો વ્યવહાર બાપજીનો
 વ્યવહાર, સકલ હોય તો દિગ્ગજ મંદિર અને સ્વાખ્યાયમંદિર ઉજી
 કરાવવાનો વ્યવહાર પાછી એની આગળ-મરી પ્રતિપદાવિધિ
 કે ઉપાસનવિધિનો વ્યવહાર, આશ્રમમં" નામનુ માસિક
 અને દૈનિક મવલદાવાનો અને દેશાવવાનો વ્યવહાર,

પુસ્તકો ઇપાવી પ્રચારવાનો વ્યવહાર.—આવા આવા તો કેઇ વ્યવહારમાં રાતદિ' ગળાશુદ્ધ રૂપમાં રહે છે એમને કોણ પૂછે કે હાના માણસ ! જ્યારે વ્યવહારના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગજ નથી તો પછી આટલા બધા વ્યવહારને આચરવાનું કામજ શું છે ? પ્રવત્ત પુરુષાર્થ તો મોક્ષમાર્ગ સાધના માટે હોય ને ! તમારે જો વ્યવહારમાં મોક્ષમાર્ગજ નથી, તો વ્યવહારો આશ્રયે જવામાં મદદનૂર્ણાઈ નથી ! તમારે તે વગી ખાવા-પીવાના વ્યવહારનીય શી જરૂર છે ! એ કાંઈ એમજ જાણ બહાર નથી થતા, એ તો ઇચ્છાથી કરે છે। તો નિરર્થક એના વ્યવહાર સેવવાની ઇચ્છા કરવાની હોય ?

પરંતુ, આપણે ગમે તે કહો એ તો વ્યવહાર અને શુભ રાજને નકામો નગમો' એમ શ્લેષ જાય છે અને યોક્ષમય અશુભ પાપપ્રવૃત્તિઓ તથા પોતાની માનેલી શુભપ્રવૃત્તિઓ આશ્રયે જાય છે તો પછી આમાં એમના હેવા અંગે શું સમજવું ? એમની પ્રપણા એ યોગજ કે બીજું કાંઈ ? એમને પ્રશ્ન તો એ છે કે 'જેના આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ' નથી તેને તમે સેવા છોજ શું કામ ? જે વ્યવહારના આશ્રયે મોક્ષ માર્ગ નહિ, એ વ્યવહાર તમારા મતે ઉપાદેય નહિ ને ? પછી એને આદરવાનું શું પ્રયોગજનદ અને ઉપાદેય કહેના હો તો ગણધરઆગમો આવકાવાર સાધનાવાર વગેરે વ્યવહાર પણ શા માટે ઉપાદેય નહિ ? બીજા આચાર્યોને છોડીને કેવલ ચાર્યને બીજા ગુરુઓને છોડીને નવીન બનાવગી નિશ્ચયગદી ગુરુને, બીજા ઉપદેશ છોડીને બનાવગી નિશ્ચયની દેશનાને, તથા શ્રીમત્વતી જેવા મહાત્મ પવિત્ર અને પ્રામાણિક આગમોને છોડી

‘સમવસારાદિ મન્થોને નો વળગી રહેવાય છે, વળગી રહેવાનું ઉપદેશાય છે એ વળગવાનું મું નકામા તરીકે, કે મું પીડ-
રામભાવે કે આના પરના રામથી આકર્ષાઈને ? શુભરામને
તમે ક્યાં નથી આદરતા ?’

‘જીણ એક વાત એ છે કે મું શુભરામ અને અશુભરામ
બન્ને સમાન કેદિના છે ? તો દિસાના પરિણામ અને દવાના
પરિણામમાં આત્મદર્શિએ કાંઈજ ફરક નથી ? તેમજ ‘મુક્ત
રામ નો સર્વથા હેમ હોય તો ત્યાં કુન્યવી કેઈ આદર
વિના શુભકાર્યનો રાગ થયો તો તેથી મું સહારાદે
થરાતી ? આમાં ‘દા’નો ઉત્તર તો અવિવેચી કરી શો પૂરિયા
અનતાશુભરામ ભવવર્ગેક થયા છે એમ મ્હેતુ બાજુ નથી
કેમકે એ વસ્તુમત્યા શુભરામજ નહેતા એક મ્હેતુ કેમ્તુ
ખૂન કરવા બાજુથી ચારિત્ર પામે, દવા પાને કેન્દ્ર અને
શુભરામ કહેતાજ તથી તેમજ પોદ્ધિવિગ્નિવુ અટક
સાથી ધર્મક્રિયા કરે એનામાં અમે શુભરામ નરે નનન
પરતુ કુન્યવી કેઈ પ્રકારે રાગ વિના અસ્વસ્થિયુ સાધ
વાના પવિત્ર મનથી મત પચ્ચક્રબાલુ મ્હેતુએ સામાયિક
ચારિત્ર વગેરે નો આશય છે તેને અમેકુ વસ્તીએ છીએ
એ અનાદિનાગમથી જુદો રાગ છે એ અરુદકને મનના
એમ નથી આવ્યા કરતુ કે આત્મગ્નિ જલરી નથી, માત્ર
વ્યવહારનોજ આશ્રય કરવો નિશ્ચય મું કમ છે ? આપદે
તો ફક્ત આ શુભક્રિયાઓનો સવર રહે. ચીનરામ થવડ
કામ નથી ? આતુ તો કાંઈ મું નરે, પણ હિલ્લુ એ જે
છત્તે છે કે કુનિયાની દિશા મું પ્રયત્નએમા

પરિણામ બમડે છે, બપ કર સમરૂપ થાય છે આવી શુભક્રિયા
 એમાં રહેવાથી પેલી આરભપરિમિદની ક્રિયાઓ છૂટી જાય,
 અને પરિણામ શુદ્ધ બની શકે કથાએને અને વિષયતૃપ્તિને
 અહીં મારી ચકાવ એમ કરતાં જો સમરૂપ સર્વથા ટળે તો ખીત
 રામ સર્વંથ થઈ જાયનો અતઃ ૫૬" આવી આવી ધૃમ્જી
 રહેતી હોય ત્યાં મ્યાં એણે જૂલ કરી ૧ ઉપદુ કહો કે અતર
 તમાના પરિણામની વિશુદ્ધિનો સાચો મર્કિય માર્ગ
 દીધો. વિશુદ્ધિ કાંઈ શુભરાત્રે મોક્ષમાર્ગ નથી' એવા પોપટપાઠથી
 નથી આવતી આત્મા પર જ મોજાનમની કુપ્રતિધી થીજીને
 જામ થઈ ગયેલા કુસરકારને જૂસવા માટે એવી કુપ્રતિધીએને
 એાછી કરવીજ પડે હવે એમાં રમ્યાપન્યા ન રહેવાય. હવે
 તો સારી એવી ન્યાની લાનની શીવની તપની ત્યાગની
 ધર્યાદિ પ્રતિધીએને પગમવુ પડે જેથી દિસા-પરિમિદ-વિષય
 આદિના કુસરકારનું મૂમાય એમ ન પૂછે. કે,

મ્ર૦ —'એની શુભપ્રતિ તો પૂર્વે અનવી કરી, અનત
 વાર મેવેયમ સ્વર્ગ સાધ્યો તો કેમ તેથી કુસરકાર ન
 જૂસાયા ૧

ઉ૦ —આતું ન પૂછે, કેમકે એ પ્રતિ અસદ્ આશ
 થથી મલિન આશસાથી કગી હતી અસદ્ આશય એ
 મોહની પરિણતિ છે એટલે તેથી તો ઉનદુ કુસરકારનું વધુ
 પોપણ થયું હતું તવ જે શુભપ્રતિ કરવાની છે તે અસદ્
 આશય સર્વથા ઝેળીને કરવાની છે, તેથી કુસરકાર પોપવાના
 નથી, પણ ઉનદુ કુસરકારને નિમિત્ત ન મળવાના દિસામે
 ગોપાધ જવાના કે

સાચી નિશ્ચયદૃષ્ટિ — મોજ જેન શબ્દો અનુદાનના પાત્ર બે. બતાવી શુદ્ધ આશય વિનાના વિષ મરત અને સમૂર્તિમ અનુદાન ત્યજવાનું કહે છે કેમકે વિષ-ગરવમા આ લોક પરનોના પૌદ્ગલિક સુખની આસક્તિ (રાગ) હોવાથી એ વિષય-પરિબ્રદના કુસરકારને આધાત લગાડવાને બે મજબૂત કરે છે સમૂર્તિમ અનુદાન ઉપયોગશૂન્ય હોવાથી કુસરકારને આવાત પટોચાડી સન્તા નથી બાકીના જે અનુદાનમા આસપાસિ કે એ કુસરકારને નેગર આધાત પટોચાડે છે એ કે આ અનુદાન લાને શુભરામથી થાય છે છતાં ત્યાં શુભઆશય સદિત હુલમરૂતિના પ્રભાવે કુસરકારની શક્તિ નહિ પણ કાસ થાય છે આ કાસ થવામા મુખ્ય મળુ સદ્આશય છે એ સદ્આશય આવાજ હુમ ધાર્મિક અનુદાનથી ચોપાય કે પણ નહિ કે અહુમ સામારિ- પ્રરૂતિથી મોજ હુમ અનુદાન પણ કુસરકારના કાસમા મરણ મળાય છે

પ્ર૦ — સાક્ષાત્ ગરબુ સદ્આશય છે અનુદાન એને કે કિંમ તો એની દૂર પૂર્વે છે એ કારણ શાનું ?

ઉ૦ — ૨૨ પૂર્વતુ નિમિત્ત અસાધારણ હોવા છતાં એને ૨૨ પૂર્વતુ હાવા માત્રથી ને મરણ તરીકે નહિ માનો તો તો તૃપ્તિનું કાળુ પણ બોજનના માત્ર હેતુના કોળી થાને માનવું પડે. કેમકે તૃપ્તિ ત્યાંજ થાય છે પૂર્વે નહિ તેથી તો પૂર્વના બધા કોળીયા તૃપ્તિના મરણ તરીકે નહિ રહે અને તેથી તૃપ્તિ માટે નકામા ગણાશે. એવું જ મોક્ષમા કારણમૂલ નોંમા શુભસ્થાનકનો સૈવેથી સદિતનો માત્ર હેતુ સમયનો આત્મપુરુષાર્થ ગણાશે, પણ પૂર્વના સાધનો જે ક્ષાયોપશમિક સમ્પૂર્ણ ચારિત્ર, અપ્રમતતા વીતરાગતા,

વમેરે હિ તે કારણ તરીકે નહિ રહ ! તેથી જીને મોક્ષમાર્ગ નહિ કહી શકાય ! અને જો પરપરાએ એ નિમિત્ત હોવાથી એ ॥ આશ્રમે મોક્ષમાર્ગ માનવો છે તો સદ્ આશયવાળી જે બાજુ ફિરા, તે ફિવાના આશ્રમે પણ મોક્ષમાર્ગ માનવામાં ક્યા દગ્ગત નહોતો ? તેમ નિશ્ચયની દૃષ્ટિવાળા વ્યવહારના, અથવા નિશ્ચયની સંપૂર્ણ ધોરણ વ્યવહારના આશ્રમે મોક્ષ-માર્ગ માનવામાં શુદ્ધિ કે અટકો છે ? એટલું સમજાવે કે નિશ્ચયની સુમત્ત જુગી નીજ છે અને નિશ્ચયની આત્મપરિણતિ જુદી વસ્તુ છે એ પરિબલિને ખીલવનાર છે જુભ-વ્યવહારમાં આત્માની આત્મોત્થાનના નહિતર તો માત્ર સંસારની પાપ-પ્રવૃત્તિની લીલા પાપપરિણતિને પોખ્યા કરશે.

નિશ્ચયના માથા હિમાયતી સ્વેતાબરો — જો તને સ્વેતાબર શાઓએ અનુધાનના પાત્ર બેઠ જતાં હોય તો નિશ્ચયને ખરેખર મહત્તર આપ્યું છે જો એકલા વ્યવહારનેજ મોક્ષ-માર્ગ કહેવો હોય તો માત્ર એમજ કહેવ કે ધાર્મિક અનુધાનને સાધી પણ એટલુંજ ન કહેતા સાથે સાથે વિધાદિ આશયો ઝેડતું અને તદ્વતુ-અમૂલ આશયો આરવાતું શા માટે કહેવ ? આના ઉપર તો પૂરું ઉપાધ્યાયજી શ્રી ધર્માવિજયજી મહારાજે અધ્યાત્મસાર પ્રથમા ખૂબ વાર મૂક્યો છે અને વિષયગન અનુધાનોને અત્યંત દેવ ગણાવ્યા છે ધાર્મિક અનુધાન ગમે તેવું સાર આવરતો હોય ત્યાં આત્મા જો મોહમુદ છે તો એ મોક્ષમાર્ગનો આત્મધક નથી આશ્વધક બનવા માટે આશયની વિશુદ્ધિ જ રી છે વિશુદ્ધ આશયમાં માત્ર આત્મકલ્યાણનીજ વાછા આવે ત્યાં નિશ્ચયનું આલ્લબન

૧૫ પશુ એ ટકે-વધે છે શુભઅનુષ્ઠાનના પુન પુન સેવન ઉપરજ એમાંજ નિશ્ચયદષ્ટિ વસ્તુરિચિતિએ આરાધાય છે બાકી ક્રિયા વિના તો નિશ્ચયધર્મની વાત માત્ર વાતજ રહે છે મારે અનુષ્ઠાનની આરાધના એ મોક્ષમાર્ગની આરાધના છે સસારની આરાધના નથી એમ તો નવા નિશ્ચયથી કયા રોજ તે રોજ બ્યાખ્યાનમરણ-થવણ સ્વાખ્યાય ધૂન વગેરે નિશ્ચિત અનુષ્ઠાનોમાં રમ્યાપમ્યા નથી રહેતા ? સમવસારાદિ પુસ્તક પ્રમાણન આત્મધર્મ માસિક પ્રચાર વગેરે પ્રવૃત્તિ કયા એાછી કરે છે ? પૂઝા શુ સમજીને સા ઉદ્દેશ્ય એ કરે છે ? શુ એ કરવાનુ પરિણામ કાઢ નથી આ શુ ? આ પુજા કે એમ માનીને તો નવા નવા પુસ્તકોના પ્રમસનને સફાઈદાર પ્રોન્ટીંગ દ્વિતર વગેરેથી આર્થિક બનાવે છે કાર્પક્રમોના આમત્રણની જાહેરાત કરે છે વેકેશનમાં હોમરજોને અભ્યાસગર્ભમાં આમત્રે છે જો એ બહારની કાંઈ ક્રિયાના આશયે મોક્ષ-માર્ગજ નથી તો એની બધી કિરાઓ સા સાક કરે છે ? નિર્ધર્ક એવી કાક ન પગીક્ષા કે પશુપુત્રના જલતાનની પ્રવૃત્તિ જેવી એ પ્રવૃત્તિ ચલાશે

એતામ્બગેએ તો બ્યનહાર સાથે નિશ્ચયને પણ અતિ જરૂરી મા યોજા છે મારે તો

(૧) ચારિત્ર પાળી ડુ યવી મુખ્ય નિયાજ કરવા જનારને રોકવા ઉપદેશ આપ્યો છે અને એ ઉપદેશ ન માનનારની દુખ-સનવૃદ્ધિ થયાનુ વર્ણવ્યુ છે.

(૨) ક્રિયાઓની અતર્ગત રહેવા ભાવેને ભાવ-

વાનુ ખાસ ઉપદેશયુ છે

(૩) અનિત્યાદિ ભાવનાઓનો સવરમાર્ગ અને ધર્મધ્યાનાદિનો નિર્જરામાર્ગ અનરથ ઉપાદેય છે એમ ફરમાવ્યું છે

(૪) નવ પ્રકારના પાપ નિયાતાનો સ્પષ્ટ નિષેધ કર્યો છે

(૫) સમર્પિત વિનાની દાનાદિ ક્રિયાઓને નિષેધ કર્યો છે

(૬) શુદ્ધ ચારિત્ર અનતનાજ સીધા, તેને માન દ્રવ્યક્રિયામા મળી, એ દ્રવ્યચારિત્રો આત્મોદ્ધારક નથી બધા, એમ કહ્યું છે, અને ભાવચારિત્રથીજ મુક્તિ ઉપદેશી છે

(૭) દાનાદિ ચારમા ભાવધર્મની વિરોધતા બતાવી, એની સાધના માટે નવપદાર્થિત આયબન કહ્યું છે

(૮) આનરથક (અનિશ્ચય)ની ક્રિયાને તત્ક્રિયાના મન-તત્વનેશય વગેરે બની સાધે તોજ તે ભાવ આવશ્યક બને એમ કહ્યું છે

આ આઠ મુદ્દાનુ સ્પષ્ટીકરણ — અહીં (૮) પહેલામાં એ સ્વયં મુ કે ચારિત્રની ક્રિયા અને તેની ઉચી પાળી, પરંતુ મનના ભાવ બગાડ્યા, અર્થાત્ દષ્ટિ શુદ્ધ આત્મહિતની ન રાખી તો ચારિત્ર જેવી મહાન ક્રિયાની પણ મોઢ કિંમત ન રહી એટલેજ શુદ્ધ દષ્ટિનું નિશ્ચયની પરિણતિનું ઉચું મધ્ય છે

(૨) બીજામાં ક્રિયાના ભાવને ભાવવાનું કહી કેવળ બ વહારમાં ન પડી રહેતા નિશ્ચયના લક્ષ્યવાળા બનવાનું અને અર્થે નિશ્ચયધર્મ સાધવાનું ફરમાયું.

(૩) ત્રીજામાં, અનિત્યાદિ ભાવના અને ધર્મધ્યાનાન્તિ બ્યાલબન મનથી કરવાનું હોય છે એમાં પણ નિશ્ચય સાધ નાની પુષ્ટિ છે બનદાગ્સાધનામાં તો માત્ર બાલ પરિસદ્ સદનાદિ અને તપ, મયમ્દ વગેરે આવે ત્યારે ક્ષમાદિ યતિ ધર્મ અનિત્યાદિ અનુમેક્ષા પ્રાપ્તિ, ધ્યાન કાથેત્સર્ગ વગેરે ને અધિક મ વચાળા તરીકે ઉપદેશ્યા છે તે નિશ્ચય- સાધનાના પોપણ અર્થે છે કહેા ને શ્વેતાંબરોએ વનદાર ઉપરાત અધિક કિંમતી નિશ્ચયમાર્ગને કયા અનગણ્યો છે ? કયા વિચાર્યો છે ? હજી બાગજ બુઝો.

(૪) ચોથામાં વનદારથી મહાશ્રાવક કે મહાસાધુ છતાં ને પાપનિવાલુ ને અર્થાત્ શુદ્ધ એવા નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગને ચૂકી અનુદ્ધ એના નિશ્ચય સ સારમાગને સાચે તો ભવમાં ભમે એમ ઉપદેશ્ય છે નિશ્ચયમાર્ગની ફરીકે અગત્ય.

(૫) પાંચમાં સમક્ષિની હયાતિમાજ દાનાદિ ક્રિયાને સરેવ કહેતા, સમક્ષિનનું એટલે કે નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગનું ધણ ગૌરવ મ્હું નિશ્ચય કયા જુનાયો છે ?

(૬) છઠામાં તો વળી શ્વેતાંબરોએ નિશ્ચયપોપક ભાવની અગત્ય બનાવતાં અનતા દ વ-ચારિત્રને નમમાં કહ્યા, તેના આધારે તો આ બનાવની નવીન નિશ્ચયથી પોતાનો કુમત ચલાવી શકેવ ■ છતાં જાણે દેખાન એવો કરે છે કે નિશ્ચ-

પતે તો પોતેજ માને છે અને સ્વેતામ્બરો માનતા સમજતા નથી ખેર ! તોય એણે એકાંત નિશ્ચય પકડી જ્વરહાર તોપનાં એટલું ન જોયું કે અનતા નકામા ગયા તે જાવના લક્ષ વિના સેવા માટે, નિશ્ચયના લક્ષ્ય વિના આચર્યા માટે નકામા ગયા બાકી તો એજ ચારિત્ર જો નિશ્ચયનું ક્ષેત્ર રાખી સેવામાં આવે તો પૂર્ણ શુદ્ધ નિશ્ચય માટે પ્રાપ્ત કરી આપવા સમર્થ છે શુદ્ધ નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ જ્વરહાર ચારિત્રના પાલનથીજ પમાય છે કેમકે શુદ્ધ નિશ્ચયે પહોંચના પહેલાં કેટલાય અશુદ્ધ નિશ્ચયમાર્ગના પગથીયા પસાર કરવા પડે છે 'સસાર ઉપાધિ' છે રામ શુભ કે અશુભ બંધન છે, માટે ઉપારેય નથી ત્યાજ્ય છે એમ કહેતા કે માનવા માનથી એકદમજ રામ છૂટી ગયો અને વીતરામ થઈ ગયા એવું નથી બનતું એ તો જાવના લક્ષ સાથે કેટલીય શારીરિક-માનસિક-કષ્ટ-પ્રતિ કૂંતતાઓભરી જ્વરહાર ચારિત્રની સાધનાઓ કર્યે જવાથી સવેગ-રેરામ્ય-ઔઠાસીન્ય વગેરે થાતા ઘડાતા બની આવે ■ માટેજ જેમ એમના દ્રવ્યચારિત્ર મોગસ-પોમ્મ તેમ એકરી જાવ અને નિશ્ચયની વાત પળ બનાવવી મૂળન શુદ્ધ સ્વેતામ્બરમતે અનંત દ્રવ્યચારિત્ર નકામા કહી આડ જાવના નિશ્ચય લક્ષ્યમાન ચારિત્રને મોક્ષસાધક જણા તે નિશ્ચયને કેટલી મહત્તા આપી ! એવુંજ

(૭) સાતમામા દાન-શીલ-તપ-જાવને વિરે જાવને વિશિષ્ટ કરી નિશ્ચયની મહાન અગત્ય સૂચવી.

(૮) આઠમામા, ૭ આત્મિક કરતાં તત્ત્વિયત-તત્ત્વન-

સમયની દશાજ કદો દહે પૂર્વોક્ત બાવેમાં એનું લક્ષ્ય નથી, એમ તમે ક્યાથી જાણ્યું કે તમારી માફક સુ બાળા કા-
વાથી કે નિષ્વ-નિષ્વનો પોપટપાદ કરવાથી એ લક્ષ્ય રાખ્યું
જાણાય કે જેને સર્વ કમથી મુક્ત થવાનું લક્ષ્ય છે, જેને
સસારમાત્રથી છુટવું છે એને માર્ગ એ લક્ષ્ય પમાડનાર
નીમેની વાસ્તવિક જુમિકાનો વલન કરે કે તેજ સાચો નિષ્વન
આશયે મોક્ષમાર્ગે છે બાકી એ જન નો કરવો દર લી,
પણ ઉપદુ એ વાસ્તવિક જુમિકાનો જે અપરાધ કરે છે,
એનામા મોક્ષમાર્ગેપણ જ ક્યા કે કે ત્યારે જો એ કે મો કે

પ્ર૦ — બદારની ક્રિયાથી અદરની નિશ્વવાદા પ્રતિવાન
માન્ય એજ અમળા છે ત્યા નિશ્વ સાનો ?

ઉ૦ — તો સમજવાની જરૂર કે જમનના એવા અદ-
જક રાખસા છે કે જેમા બદારની ક્રિયા અને બદારના સયો
ગોથી અતજા મામાં વિરિધ હતા હતામાવો જ મે છે, પોતાપ
છે અને વમે ■ એ સમજતેજ તમે લોકોને આક્રમવા અનેક
પ્રકારના બાલ સયોગોને ઉભા કરો જે પોતા હા અને
વિભારો હા તથા અનિદ સયોગોને મગક પણ નથી
આપતા અને ઉભાર થી કરના બાલ સયોગોથી અતરા
તમા પર અસર થવાનું દેખો છે અને સમજો છે અને
પ્રત્યક્ષ જુદીજ કરો જે તેથી ખરી રીતે સાચો નિશ્વન
છે એ શ્વેતાવર સાચો પાસે તમારે થીજુ પાસ કેમકે જે
અમથી સ્યાદનાદ શ્વેતાવરો પામે છે, એના આધાર
ઉપરજ નિશ્વ-વ્યવહારના મુનથી દયાર્થ રહે ■

અને એને અનુરૂપજ નિશ્ચયની સાધના કાદંબનિક નહિ પણ વાસ્તવિક થાય છે અસાક્ય નહિ પણ સુશ ક્ય અને છે આ, શ્રી મુધર્માગલધરદેવના મધકુમારે પૂર્વ લયે કરેલી દયાથી સ સાર મર્યાદિત કર્યાતુ જે કથન, તેના પરના આક્ષેપનો રદીયો થયો

હવે પૂ ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી મહારાજનુ જે વચન લઈને સોનગતવાગાએ આરુપ કર્યો છે તેમા પહેલા તે ચોરી જુઓ

પૂ ઉપાધ્યાયજી મહારાજ ઉપરના — આક્ષેપનો રદીયો —

આત્મધર્મ માસિક અંક ૧૧૫ના પાના ૧૫૨ ઉપર પૂ ઉપાધ્યાયજી મહારાજના ચન્દ્ર મૂકના

‘નિશ્ચયનય પહેલે કહે પીછે લે વ્યવહાર
ભાષાક્રમ બને નહિ, જૈન માર્ગકો માર
તા તે સો મિથ્યામતિ, જૈન ક્રિયા પરિહાર
વ્યવહારી સો સમકિતી, કહે બાબ્ય વ્યવહાર’

એમ લખ્યું પરંતુ આમાં આ મે ગાથાની વચ્ચેની
પૂ ઉ મહારાજની બીજી ગાથા હાજી દીધી તે આ રહી
“નહિ નિશ્ચયમે શિષ્યગુરુ, ક્રિયા ક્રિયા ફળયોગ,
કર્તા નહિ બોક્તા નહિ, નિશ્ચ સૈયે સ યોગ”

અહીં જુઓ કે પૂ ઉપાધ્યાયજી મહારાજ દિગંજર મતનું

કરે છે એટલાજ માટે મોક્ષનું મદાન અને અતિમ કાર્ય
જેને સાધવું હોય એને જને નયની ગહાય જોઈએ અને
નયનુ આનંદન જોઈએ

નિશ્ચય-વ્યવહારમા કોની અગત્ય ? — પાછી એમા
ખૂબી એ છે કે કેવા કંમથી અને કેવી રીતે એ મે
નયના ઉપદેશનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ તે પણ આ
વડવું જોઈએ નહિતર સસારરોગ કાકનારા આ
મે નયરૂપ બોધધનેજ ઝેરરૂપ બનાવી દે ॥ ત પૂર્વ
કહેલ જીમ-કા ત ગુણનો ઉપયોગ ઉદારતા-વિવેકનો ઉપયોગ
શુદ્ધિ-મહેનતનો ઉપયોગ પદતિસર જોઈએ તો કાર્ય સીકે
લાભ થાય નહિતર તો ન્યા પહેલા કડકાઈની જરૂર હોય ત્યાં
પ્રેમ બતાવે તો કાર્ય ઉલટું બની જાય અને તુકસાન ઉશ્મ
થાય જેમકે સમગ્રુ થએલા બાળકને પ્રેમ એટલે કે એકલા
સાડોડ દેખાડાય તો એ ઉદ્વિત બની જશે એમ તદ્દન નાન
બાળક પર કડકાઈ દેખાડાય તો એ બીચારું કે કઠોર સ્વભાવ
વાળું બની જશે એને વધુ પડતા પ્રિમાળ અને છૂટ લેનારા
આશ્રિત પર કડકાઈની વધારે અગત્ય રહે છે, તેમ વધુ પડતા
ભયથી આતંકિત અને ડરપોક બનનાર ઉપર પ્રેમ દર્શાવવાની
વધારે અગત્ય રહે છે એમા જો ઉવટાપણુ સેવાય તો લાભ
ના બંને તુકસાન ઉશ્મ થાય છે એવુંજ નિશ્ચય બ્યવહાર
નયોમા સમજવાનું છે એકલા નિશ્ચયનું પૂછકું પકડનારને
વ્યવહારની વધુ અગત્ય બતાવવી રહે છે તેમ એકલા વ્યવહાર
રીવા બની ગયેલાને નિશ્ચયની અગત્ય દેખાવાની આવશ્યકતા
રહે છે આના બહુલે જો વધુ કરાય તો છૂટ વેડુ થાય અને

એમાં સામાના પ્રાણી જાય જેમકે એમ્બા, વ્યવહારીયાને જય
હારનીજ અમલ્ય ખતાવાય તો નિશ્ચયનુ લક્ષ્ય નહિ કરે
તેથી ધાર્મીનો જેન ત્યાનો ત્યાજ રહેવાનો એવી રીતે જે એકલા
નિશ્ચય નિશ્ચયની રટણ કરતો હોય, એવી કે વ્યવહાર કેાઇ ન
આ રતો હોય એને જો વળી નિશ્ચયની અગત્ય ખતાવાય
એટલે તો એ પોતાની વસ્તુને બ્યાગબી માની શુભ ધર્મવ્યવ
વહાર કદી નહિ આચરવાનો અને સાસારિક પાપ-વ્યવહાર
હોવાનો નહિ તેથી મરીને મિચારે જેમ પાપ વ્યવહારથી
આજ મુધી ભવબ્રમણ કરતો આ-યો છે, તેમ હવે પણ પાપ
વ્યવહારથી ભવબ્રમણ કરવાનો

મ૦ — પહેલા પાપ-વ્યવહાર તો હતો પણ નિશ્ચયની
સાધના નહોતી હવે તો એ છે, તો પછી કેમ ભવબ્રમણ ?

ઉ૦ — હવે પણ નિશ્ચયની સાધના કેણે સાબીત કરી ?
“અસ, આપણે તો શુદ્ધ આત્મચરણમાં રમના રહેતુ
એજ ચિંતરતુ” મતિ આદિ પરજાવને આત્માના ધરના માન
વાજ નહિ પર દ્રવ્યની અસર આત્મા પર માનવીજ નહિ
આ શુ નિશ્ચયની સાધના છે ? શુ આરા યોગ પૂર્વે નહિ
હ્યાં હોય ? તો આજે એ ગેમ નથી પણ સાચી સાધના છે,
એતુ પ્રતીક શુ ? શુ પાપવ્યવહાર કરતા કરતા આત્માને વીત
રાગી ભાવમાં રાખી રાખે છે ? અને એને નિશ્ચય સાધના
કહે છે ? વીતરાગી ભાવવાગાની ન્યા સમજે છે ખરા ?
એટલે વસ્તુરિચિતિ એ જને છે કે નિશ્ચય સાધના તો હાયમા
નહિ અને પાપવ્યવહાર પૂર્વવત્ ચાલુ હોવાથી પાપરથાનો
ની પરિણતિ ચિત્તમાં રચા કરતી હોય જ તેથી ભવબ્રમણ

સિરાય ખીણુ યુ રૂળ આપે ?

કેમમા વ્યવહાર પહેલો અને નિશ્ચય પત્રી કેમ ? -
 નિશ્ચય- વ્યવહારની સાધનામાં ક્યાં કેને અમલ્ય આપવી એ
 જેમ જેવું જરૂરી છે, તેમ કંઈ મદદમાં એ જે પૈકી કંઈ
 સાધના પહેલી કારગત થશે એ પણ સદામાં લેવું આવશ્યક
 છે જેમકે, નવા માણસને પહેલાં તરત સામગ્રીવારથી વ્યવહાર
 રમા જે વે પડે છે એ પણ એક, એ, ત્રણ દિવસ સામગ્રી
 વા છતાં એને તરત સમજાય નહિ, તો વધારે ત્રિસો સામ
 ગ્રાનું મહેતુ પડે છે આ યુ છે ? પહેલા વ્યવહારની સાધના
 અને પછી નિશ્ચયની પ્રાપ્તિ હવે ધારા કે આ નવા આગનું
 કેને પહેનેથીજ એમ કહેવામાં આવે કે યુ સામગ્રી આ પે
 ■ ? એવા સામગ્રીના વ્યવહાર તે પૂર્વે અનતીવાર સાધ્યા પછી
 કાંઈ વચ્ચે નહિ મારે મુજી કે સામગ્રીના વ્યવહાર નિશ્ચયને
 સાધ ' તો યુ પરિણામ આવે ? નિશ્ચયને જે સમજતો જ નથી
 નિશ્ચયનથી પગમોતુ રવરપ અને વ્યવસ્થા જે જાણતો જ નથી
 એ નિશ્ચયની શી સાધના કરશે ? ત્યારે એ પૂછશે કે નિશ્ચય
 યુ છે ? અર્થાત્ નિશ્ચયને જાણવા માટે પણ એને સામગ્રી-
 વાનો વ્યવહાર પહેલાં કરવો પડશે આમ વ્યવહારની સાધના
 પહેલી અને નિશ્ચયની પછી એ કેમ બને છે

વ્યવહાર કાળવા — તેથીજ સમર્થ શાસ્ત્રકાર તાર્કિક
 શિરોમણિ પૂ ઉપાં થી વસોવિજયજી મદારાજ કહે છે કે
 નિશ્ચયનય પહેલે કહે, પીછે લે વ્યવહાર, ભાષાક્રમ
 બને નહિ જૈનમાર્ગકો માર, — નિશ્ચયની સાધના જે
 પહેલી કહે અને વ્યવહારની પછીથી કહે એને ભાષ્યશુનો-

ઉપદેશનો કમજ નથી આવડતો એને જૈનપરિણાયાની અને
 જિને કહેવા મોક્ષમાર્ગના રહસ્યનીજ ખબર નથી ' આમાં એ
 એવી શુ ખોટું કહે છે ? આને સમજ્યા નિનાજ એએઓ
 પર વ્યવહારમૂલ તરીકેનો આક્ષેપ કરવો એ કેવું દુષ્ણ અને
 અચાનતાભર્યું છે ? પહેલા વ્યવહાર સાધના પછી નિશ્ચયની
 પ્રાપ્તિ — એના તો અનેક દાખલા કે ચૂનો સગમારવાના
 વ્યવહાર પછી રમોછ શક્ય બને છે રસોઈના વ્યવહાર પછી
 ભોજન તૈયાર થાય છે ભોજન જમવાના વ્યવહાર પછી
 તૃપ્તિ થાય છે એમ વામિક ક્ષેત્રમાં તરત સાબગવાના વ્યવ
 હાર પછી તરતમોષ થાય છે જાણેના તરતને ખૂબ જવાવ-
 વાના વ્યવહાર પછી તરતશ્રદ્ધા-સમન્વિત થાય છે એવા હાથે
 પશ્ચાત્તિક સમજિના બહુ અભ્યાસ પછી હાથિક સમન્વિત
 પ્રગટ થાય છે એવીજ રીત સંસારત્યાગનો વ્યવહાર અને
 આરિમાનારખાવનનો વ્યવહાર કયા પછી યથાખ્યાત ચારિત્ર
 અને વીતરાગત્સાને નિશ્ચય પ્રાપ્ત થાય છે પણ કાંઈ પહે-
 લેથી વીતરાગી યથાખ્યાત ચારિત્ર પ્રાપ્ત થતું નથી એથી
 પણ આમગ દેઃ મોક્ષ સુધી જુઓ તો એજ દેખાતો કે વ્ય
 વહાર પહેલો અને નિશ્ચય પછી હુકમધ્યાનનો વ્યવહાર
 આ પો પછી ધાતીમ્ભેના હાથે કેવગણનીપણાનો નિશ્ચય પ્રાપ્ત
 થાય છે યોગો રૂપવાના અને શેનેશીકરણના વ્યવહાર પછી
 નિશ્ચયમતની અયોગી અવસ્થા પ્રાપ્ત થાય છે ત્યાં પણ
 આત્મા પરનાં બાકીના કમના નાશનો વ્યવહાર સાધ્યા પછી
 નિશ્ચય મોક્ષસ્વરૂપ મળે છે વ્યવહારની સાધના નિના નિશ્ચ-
 યની પ્રાપ્તિ કયા શક્ય છે ? અહીં પૂઝો કે

પ્ર૦ —જે વ્યવહાર સાધ્યાથી નિશ્ચય પ્રાપ્ત થતો હોય
તો આ જીવે આજસુધી વ્યવહાર તો અનતીયાર સાધ્યા તો
પછી નિશ્ચય કેમ ન મળ્યો ?

ઉ૦ —કારણ એ છે કે એ વ્યવહાર નિશ્ચયના સદ્વ્ય-
વાયો વ્યવહાર નહોતો. વ્યવહાર પદ્ધતિ —મ્હોતે અમે એમ
નથી કહેતા કે અમે તેવા વ્યવહારથી નિશ્ચયની પ્રાપ્તિ થાય,
પરંતુ એ કહીએ છીએ કે નિશ્ચયના સદ્વ્યવાયો વ્યવહાર
નિશ્ચય તરફ લઈ જાય ત્યાં આનો અર્થ એમ્હોતે કે નિશ્ચ-
યનું સદ્વ્ય (ખેવ) જોઈએ નહિ કે નિશ્ચયની પદ્ધતિની
સાધના જોઈએ કાનઈમતમાં આ ગાટાણો છે કે નિશ્ચ-
યની સાધના અને નિશ્ચયનું વ્યવહાર-આ બેને એકમેક
કરી દેનામાં આવે છે, અને નિશ્ચયની સાધનાનેજ કતબ
માનવામાં આવે છે તેથીજ એ એમ સમજે છે કે પૂર્વે
નિશ્ચયની સાધના નહોતી પણ વ્યવહારસાધના હતી તેથી
ક્યાંથી કે વાળુ થાય ? ખરી રીતે પૂર્વે નિશ્ચયનું સદ્વ્ય
નહોતું, તેથી ક્યાંજ ન થયું બાકી મ્હોતે તો તેવા સદ્વ્ય
સાધે કરેલી વ્યવહારની સાધનાથી નિશ્ચયની સાધનામાં પહોં
થાય ત્યારે નિશ્ચયનયના ગુણ અને ઉન્નતિ પામીને ઘરો, —
આ વસ્તુસ્થિતિ સમજી રાખવી જોઈએ નિશ્ચયમાર્ગની ધૂનમાં
વ્યવહારમાર્ગ એટલે ક્રિયામાર્ગને મોસોપયોગી ન માને એને
જેન તરફને ક્યાં પૂર્ણતયા માન્યુ ? એ નહિ તો સમકિત
ક્યાંથી રહે ? તેથીજ વ્યવહાર સૂતના સાધ્યમાં વ્યવહારવોપક
અર્થાત્ ક્રિયામાર્ગના લોપકને અધ્યાદૃષ્ટિ કલો જે તે ઠીકજ
અહીં એ બચાવ કરશે કે

પ્ર૦ —અમે શુદ્ધ વ્યવહારને તો ઉપયોગી માનીએ છીએ વ્યવહારાભાસને કારણમૂત નથી માનતા પણ અમે વ્યવહારને ક્યાં સોંપ્યો ?

ઉ૦ —પણ આ બચાર ખોટો છે કેમકે

(૧) તો પછી નિશ્ચય સહમૂત (પારમાર્થિક) અને વ્યવહાર અસહમૂત (ઓપચારિક) એમ કેમ કહો છો ?

(૨) બીજી એ તમારો શુદ્ધ વ્યવહાર નિશ્ચયની પડેલા સાધવાનો કે પછી ? 'પછી' કહે તો વ્યવહાર નબમો કહેશે કેમકે નિશ્ચયમાર્ગ પ્રાપ્ત થયા પછી વ્યવહારની શી જરૂર છે ? અને 'પહેલા' કહે તો તો વ્યવહાર પહેલો અને નિશ્ચય પછી —એજ પાછું આવીને ઉભું રહ્યું !

(૩) ત્રીજી વાત એ તમારો શુદ્ધ વ્યવહાર એટલે કે અતરોત્થાની અંદર આસતો વ્યવહાર સુ બાહ્ય વ્યવહાર વિના શક્ય છે ? સુ નિશ્ચય ચારિત્ર પમાનારી આત્મિક રાગ-દ્વેષ-દિનાશક મુખ સાધનાઓનો વ્યવહાર કેળવવા બાહ્ય નિર્મળ્ય-વ્યવહારની જરૂર નથી પડતી ? એ બાહ્ય વ્યવહાર સુ આત્મિક શુદ્ધ વ્યવહારની પ્રેરક નથી બનતી ?

બાહ્ય વ્યવહારના અભ્યાસથી આત્મિક વ્યવહાર અને નિશ્ચય બનવાના દાખવા —જન્મતમા અધે દેખાય છે કે બાહ્ય વ્યવહારના ખૂબ અભ્યાસથી આત્મિક વ્યવહાર કેળવાય છે અને એ પછી નિશ્ચય વસ્તુ પ્રાપ્ત થાય છે છોકરા પાસે કમને પણ નિશ્ચય વારવાર જવાનો બાહ્ય વ્યવહાર આવશ્યક છે તે પછી એને અતરમાં જાયવા

જાનેનો બરહાર મને છે અને વિદ્યાની ધરની છાત્રે છે તે
 પતી વિદ્યા ન જન્મ રમતા મોકે છે નવા કાગીપરને મૂક
 હવે કેટલેય વસ્તુ અભ્યાસ રમ્યા પછી અતરિક બરહાર
 કે જે મને દર્શ છે મિત્રો પહેલા જાણી સારી રીતે જા
 રસને નજારા સકરવાનું અને સુખદુખમાં ભાગ પડારતું
 કરે છે ત્યારે અતરિક મિત્રતાને બરહાર મને છે પતી સા
 રો મિત્રતાને સમયે દુઃખનાં મળીને સ્થિર મને છે જલ
 મા ગીને મહિન અપરાધ વિના કરેલા બાહ્ય મુલ
 બરહારને અભ્યાસ વધવાથી આતરિક મુદ્દ બર
 હાર પ્રાપ્ત થાય છે એના અભ્યાસથી મુદ્દ નિશ્ચય
 નવની વસ્તુ પ્રાપ્ત થાય છે માત્ર એમાં ધ્યેય મુદ્દ
 જેવું છે કે જે નારે દર્શ નવા જાગરુને જલુ મનમાં
 જેલુ દેવ કે જા સકર સકની રાત કરે છે દાર સાજ
 વા છે અને સજાગર હોલિયારીથી એ જાગરુ કોઈ
 ના મનમાં જાતમાં અને જા રહિતની રાત કરવાથી સમ
 ભવી દેવનું કરે તે તે મરહુને બરહાર મને છે જાગરુ
 થાય છે જેવું જાગરુ થાય છે જે જે જાગરુ-જા મનમાં
 મન મોડાથી વહેતું કેટલોય જલુ ત્યાજ કરવાને સમ
 ભવના મનમાં બરહારમાં જલુ તે જાગરુમાં સજાગરુ
 જે દર્શ મન મરહુ અને મહા ત્યાજી થાય જા સુરવે
 છે કે જાગરુ બરહારને જાગરુ નેથી દર્શ છે જે સમજાને તે
 તે જાગરુથી જાગરુ કે જે સકર કરે જાગરુ, રાગરુ, મો
 કે જાગરુ મન મરહુ મન મરહુ બરહાર મનમાં કરે
 એથી જાગરુ એવું કે જે જે બરહાર જે સજાગરુ

છે તેની તેની તો આત્મિક અસર થાય છે અને જે તપ-ત્યાગ-સામાધિદિનો વ્યવહાર મૂકાવી દીધા એની અસર દિવસા નથી દેખાતી. અર્થાત્ બાહ્યથી ઉપવાસ વગેરે તપ નથી, તો અંતરથી બાહ્ય પ્રત્યે અસરો પણ અનાસક્ત-ભાવ નથી બહારથી ચિગ્નઓ વગેરેનો ત્યાગ નથી, તો અંતરખાને રસથી અળગાપણુ નથી

અનાદિના કુસરકાર સામે મુદ્દ કરના વ્યવહાર —

પ્ર० —તો શું બધા બાહ્ય ત્યાગી તપસ્વી અંતરથી અસિદ્ધ અનાસક્ત બને છે ?

ઉ० —જે તેવી ધનસવાળા હોય તે જરૂર બને છે સર્વથા નહિ તેમ અસરો પણ અનાસક્ત અવસ્થા બને છે પણ તે કીંક્રા અભ્યાસ પછી કેમકે એમાં અંતરમાં મલિન વૃત્તિઓ અને ક્રવાસનાઓ સાથે લાખી લડાઈ કરવી પડે છે પણ ધ્યાનમાં રાખ્યો કે વડાઈ કરનાનો અવકાશ બાહ્યથી પણ ત્યાગ-તપ કરનારાને છે, પણ નહિ કે માત્ર ભેદજ્ઞાન અને ભાવ શુદ્ધિના ઢોંગ આચરી એવા શુભ વ્યવહાર છાદીને રસકસ અને ઇન્ધા-તુમાર ખાનાર-સોગનનારને ત્યારે અનાદિની મલિન વૃત્તિઓ એમ કાંઈ મરે એમ નથી દિવસો, મહિના, અને વરસો સુધી એવો કડક અભ્યાસ રહે, કે બહારથી સહેજ દષ્ટિ માત્ર પણ પર સી તરફ ન જાય, તો અંતરના મલિન સરકારોનો ધરાળવ અને સુસરકારોનો જન્મ થાય છે શુભ વ્યવહાર ન આવરે પણ એના બદલે અશુભ વ્યવહાર ચાતુ રાખે જ્યાં ત્યાં સીઓ સામે

નળરો નાખ્યા કરે એકાંતમાં મળ્યા કરે, વાતો કપો કરે
 સિનેમાચિત્રો જોયા કરે તો અંતરમાં પવિત્રતાના છા સરકાર
 પડે ! અસખત એવું બને છે કે આદાર રસ વિષયો, પરિ
 ગ્રહ કપાય, નોકપાયો વગેરેના કુસરકારો પૂર્વે ભવેથી માલ
 ખનીને આ વા હોય તો એને તોડ્યા માટે અહીં ધણા ધણા
 તોરદાર અને સાંખા બાલ્ય શુભ વ્યવહારના અભ્યાસ કરવા
 પડે છે, અને એ કુસરકારો સામે બગચાન અને સાખી લડાઈ
 કરી પડે છે ત્યારે એ નળજા પડે છે રિવેક કેળવીને આ
 દીધી હામા-સદિષ્ટતાનો વ્યવહાર બહુ સેવાય તો અત
 રમાં અરો પણ સાચો હામાભાવ પ્રગટે છે પરંતુ એના
 ખાલે બાલ્યથી ધમધમાટ અસદિષ્ટતા અને તકુકવાતુ ચાલુ
 રાખે તો કેાઈ નિ અંતરમાં હામાનો ભાવ નહિ પ્રગટે એમ
 બાલ્યથી રોડ ધમડની પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રાખી તો સમગ્ર યુગ
 વાતુ કે અંતરમાં નમ્રતાનો ભાવ મૃદુતાનો ભાવ જામવાનો
 નથી એવું જ બાલ્યથી બળરોમાં જવું, વેપારો કરવા ધધા
 ધાપા કરવા એના સમાચારો રાત-દિ માંભળ્યા કરવા, એની
 વાતોચીત્રો અદર્શિય કપો કરવી, વગેરે લોભની બાલ્ય પ્રવૃત્તિ
 જે ચાલુ રાખી તો અંતરમાંથી લોભ ખસવાનો નહિ બાલ્ય
 સારા-નરસા વ્યવહારની અંતરમાં સારી-નરસી અસર પડે
 છે માટેજ બાળે અને અંતરમાં ખોટા ચિંચાર આવ્યા હોય
 પણ જે શુદ્ધ છુદિથી બાલ્ય સારા વ્યવહાર સારી ક્રિયામાં
 રચ્યો મચ્યો રહે છે એ તો સારી પ્રવૃત્તિના માર્ગેજ પ્રવાણ
 કરી રહી છે એવું જરાય ડરવાતું નથી, અધીરા થવાતું
 નથી સદ્છુદિથી કરેલો શુભ વ્યવહાર નકામો જતો નથી
 અંતરમાં કેાઈને કેાઈ છૂપી સારી અસર કરેજ છે

સમયસાર-પ્રવચન સારાદિ ગ્રંથોમાં —: વ્યવહારનું સમર્થન :—

*****

હવે એ જુઓ કે જે સમયસાર પ્રવચનસાર અને નિયમસારના નિમજરી મન્થો પર મુખ્ય મંદાર રાખીને કાનજીમતે સાર થઇને ચાલી લો છે એ મન્થો પણ બાળ વ્યવહારનું તેડુ સુદર સમર્થન કરે છે અને કેવી ઉપયોગિતા બનાવે છે।

(૧) સમયસાર પુસ્તકના પ્રારંભમાં લખે છે કે 'સીમધર મુખધી ફૂલડા ખરે એની કુદકુદ ગુણે માળ રે, જિનજીની વાણી બહી' શ્રી સીમધર બરવાનના મુખ-માધી દ્વ્યમુતના વચનરૂપી ફૂનો નીકળે છે અને કુન્દુદાચાર્ય એને સમયસાર નામના મન્થરૂપી માળામાં ગુથી ભે છે અર્થાત્ પ્રભુની વાણી સાંભળી અને એના આધારે સમયસાર મન્થ બનાવેા આ બધું શુ છે? વ્યવહાર કે નિયમ? બગ વાને બોલતુ, કુદકુદાચાર્યે સાંભળતુ, પછી અથ રચવેા અને નિશ્ચયવાદીએ ઉપરથી એના ગુણગીત એની પ્રશ્ન સા કરવી—એ ચોક્કસ વ્યવહાર છે

(૨) ૧૫૧ શ્રી કાનજી આમળ લખે છે કે "દરેક ગાથા

મહામુનિના આત્મ-અનુભવમાથી નીકળેલી છે ”
 કેવુંક પ્રતિપાદન ! નિશ્ચયમાથી વ્યવહાર ! તેમજ આત્માનો
 અનુભવ એ નિશ્ચય છે, તે માથા એટલે કે ‘સમજણ’
 એ વ્યવહાર છે મહામુનિને નિશ્ચયે પહોંચ્યા પછી
 પણ વ્યવહાર આત્મવાની જરૂર પડી પડતાં એ વ્યવહારનું
 નહિ અને અહીં ‘મણધર’ ભગવાનને વ્યવહારનું ‘કહી’ નિશ્ચય
 તરફ પહોંચવા માટે વ્યવહારની મનાઈ કરવામાં આવે છે !!!
 છે અસાધ્યતાની હા ! અત્યા ભાષા ! એટલું તો સમજ કે
 મહામુનિએ જે આત્માનુભવમાથી માથા કાઢી એ શા માટે ?
 બાળ છોકરાને સજાગવરાજ માટે ને ? સજાગારીને એવા
 આત્મઅનુભવમા પહોંચા વા માટે ને ? તો છોકરા પાસે જો
 સાજાગવાનો વ્યવહાર આત્મવા તો મુનિએ માથા ભણવા
 રૂપ વ્યવહાર આત્મો અને તું વ્યવહાર અનુપાદેય કહે છે
 નામો કહે છે એ કેટલું મુક્તિયુક્ત છે ?

વળી કહે છે “આત્મદય અપ્રમત નથી, પ્રમત નથી”
 એ જે અવરધાનો નિષેધ કરતો હું એક જાણનાર અખડ છું
 એ મારી વર્તમાન દયાથી કહું છું—આ મહામુનિનું કથન
 છે ‘આમાં હું એવો કોણ ? જે આત્મા કહે તો આત્મ
 નિષેધ કરવા જાવ તે વખતે એ પ્રમત કે અપ્રમત ! તેમ
 ‘નિષેધ કરવો’ કહેતું’—એ વ્યવહાર નહિ તો બીજું શું ?

વળી મજાગાયરણમાં “૫ વસ્તુત વચનરૂપ છે વચનો દ્વારા
 આત્માને જતાવે” અહીં પણ વચનરૂપ વ્યવહારની જરૂરી

(૩) સમયસારની પ્રસ્તાવનામાં લખે છે “આ અનુવાદ લખ્ય હોવાને જિનદેવે પ્રરૂપેણ આત્મશાન્તિનો યથાર્થ માર્ગ બતાવે એ મારી અતરની સાવના છે” અનુવાદ લખવો એ જવાબદાર માર્ગ છે એને આદરવાનું કરે છે એ એની હિપ્પોજિના સૂચવે ■ જિનદેવે પ્રરૂપેણ માર્ગની પ્રરૂપણા એ જવાબદાર છે જેને પ્રભુએ હોવાની આત્મશાન્તિના હૃદયથી આપ્યો એવ જવાબદારની સાર્થકતા અનુવાદની પોતાની અતરસાવના આ છે કે ‘આ અનુવાદ યથાર્થ માર્ગ’ બતાવે. યથાર્થ માર્ગ નિશ્ચય માર્ગને કહે છે તેનું બાળ અનુવાદ વાચનના જવાબદારથી થાઓ, -એવી અભિપ્રાય છે એ સુઠા એ જવાબદારના આધારેજ હોવો નિશ્ચયે પડેલ્ય છે એની મનમા ખાતરી ! નધા કાષ્ઠ શ્રી મીમંસા ભગવાન પાસે જઈ નહિ કહે તેમ બધાને મૂળ સમયસારથી સમજ નહિ પડે મારે અનુવાદ અનુવાદ વાચકથી આત્મશાન્તિનો માર્ગ જાણી શકે. જવાબદારની કેવીક આત્મવિશ્વાસ માની ! છતાં એ બધા જવાબદાર નહિ ! અને શ્રી સુપર્મા જીવન જ્ઞાપી વગેરેને જવાબદારમૂળનાં ગણે છે !

(૪) સમયમારની ૧૨મી ાયા આ પ્રમાણે છે —

‘સુઠા સુદાદેસો જાયવ્યો પરમમાયદરિસીદિ ।
જવાબદારદસિદા પુણ જે હુ અવરમે ઠિદા માયે ॥

એમા આનો અર્થ આ પ્રમાણે આપ્યો છે — “જે સુદ નય મુધી પહોચી મદાવાન અને પૂર્ણ જ્ઞાનિ-જાનિત્ર વાન, યજી મયા તેમને સુદનો હિપદેશ

જાણના યોગ્ય છે. ૫મી જે જીવો અપરમભાવે અર્થાત્ મદ્દા તથા જ્ઞાન-ચારિત્રના પૂર્ણ ભાવને નથી પહોંચી શક્યા, સાધક અવસ્થામાજ્ઞ મિથ્ય છે તેઓ વ્યવહાર દ્વારા ઉપદેશ કરવો યોગ્ય છે." અર્જુન જુઓ કે જીવોના એ ૫ જાતના એ- પરમભાવે પહોંચેલા, અને બીજા અપરમભાવે રહ્યા માટે (૧) પરમભાવે પહોંચેલા તે શુદ્ધ- ૧-નિશ્ચયનપના ઉપદેશને યોગ્ય અને (૨) નદિ પહોંચેલા તે અવધારનપના ઉપદેશને યોગ્ય એમ મે પ્રમાણ ૮૧ થયા પરમભાવ સમી પહોંચેના તરીકે ૧૫ મદ્દા-૮ ૧-ચારિત્ર વાગાને મદ્દા હવે હાલ કાનજીમકમા બધા આ પરમ ભાવની મિથિએ પહોંચ્યા લાગે છે. તેથી-૧ નિશ્ચય નયતુ આપે બન ધરતા હશે ને? એક બાજુ એ માત્ર નિશ્ચયનપનો ઉપદેશ મદ્દા કરે કે અને બીજી બાજુ પૂર્ણ જ્ઞાન-ચારિત્રના કેશાણુ નથી તો ૫મી એ ધર્મિગ કે બીજી કાંઈ સમપસારની આ માયામા તો સ્પષ્ટ કર્યું કે અદ્વાનિ પૂર્ણભાવને ન પહોંચે ત્યાંસુધી અવધારનપનોજ ઉપદેશ મદ્દા કરવો જોઈએ એજ ઉપદેશ મુજબ આચરણ અમલ કરવો જોઈએ વળી એ પણ કર્યું કે હજી જે જીવો પૂર્ણભાવમા નથી પહોંચી શક્યા તે સાધક અવસ્થામાજ્ઞ રહેલા છે, તે વ્યવહારથી ઉપદેશના યોગ્ય છે અર્થાત્ સાધક આત્માને અમલ માટે વ્યવહારનોજ માર્ગ દિતકારી છે, ત્યારે પૂર્ણભાવ-પરમભાવ પામેલા નિશ્ચ જીવોને અમલ માટે નિશ્ચમાર્ગ યોગ્ય છે

હવે આચરણ જુઓ કે આ માયાની સર્જીત ગીડામાં કેવી

મુન્નર રીતે આતુ સમર્થન કર્યું છે આની પીકાના લાપાનરમાં
આમ લખ્યું છે,—“જો પુરુષો અનેક પામેની પરપરા
થી પચ્ચમાન અશુદ્ધ મુન્નર સમાન જે અનુદૃષ્ટ
મધ્યમભાન, તેને અનુભવે છે તેમને છેદના પાકધી
ઉતરેના શુદ્ધ મુન્નર મમાન ઉદૃષ્ટભાનને અનુભવ
નથી હોતો, તેથી જેલે જુના જુના અનેક ભાવો દેખા
ડયા છે એવો વ્યવહારનય જાણેયો તે કાળે પ્રયોજન
નાન છે એ ગીતે પોતપોતાના સમયમા અને નયો
કાર્યગારી છે કારણ કે તીર્થ અને તીર્થના રૂઝની
એવીજ વ્યવસ્થિતિ છે જાડ જિજ્ઞાસુ પવજમદ તા મા
વ્યવહાર અને નિશ્ચય એ અને નયોને ન છેડા ”

ત્યાજ આના ઉપર ભાનાર્થ આ મુજબ લખ્યો છે —
‘ લોકમા મોનાના મોન વાન પ્રસિદ્ધ છે છેના
તાપધી ઉતરે ત્યારે મોગનતુ શુદ્ધ મુન્નર ॥ કુનાય છે
જે જોનાને મોગનના મોનાનુ જ્ઞાન અને અદ્વાનની
પ્રાપ્તિ થઈ, તેમને (૬૪) પદરના શુધીનુ કાષ્ટ પ્રયો
જનનાન નથી પણ જેમને તે પ્રાપ્તિ નથી થઈ તેમને
ત્યામુધી પદરના શુધીનુ પણ પ્રયોજનવાન છે એવી
ગીતે ત્યામુધી શુદ્ધ ભાનની પ્રાપ્તિ નથી થઈ ત્યા
મુધી જેટલું અશુદ્ધનયનુ કથન છે તેટલું યથાપત્તી
પ્રયોજનવાળું છે ત્યામુધી જિનનયનોનુ સાલજનુ,
જિન-ગુરુની ભક્તિ, જિનર્મિષ્ટ દર્શન, ઈત્યાદિ વ્યવ
હારમાર્ગમા પ્રવૃત્ત થવું પ્રયોજનનાન છે જેમને
અદ્વાન-જ્ઞાન તો યથા છે, પણ સાક્ષાત પ્રાપ્તિ નથી

આટલો કષ્ટ વિવેક ન સમજી અશુદ્ધભાવમા સબડતા શ્રી
માનજી અને એમના અનુયાયીઓ નવદારનો લોપ કરવામાં
માનિયતા કરી રહ્યા છે

(૫) સમયમાર માયા હાંના વિવેચનમા લખ્યું છે કે “અ
ધ્યવસાનાં (વિચારણા પત્રે) ભાવો જીવ છે એવું જે બ
ગવાન સર્વસદેવોએ કહ્યું છે, તે બ્યવહારનયને
દર્શાવ્યો છે ધર્મતીર્થની પ્રવૃત્તિ કંવા માટે
બ્યવહારનય દર્શાવેલો ન્યાયસંગતજ છે
પરંતુ જે બ્યવહાર ન દર્શાવવામા આવે તે

(૧) પરમાર્થથી ગરીરથી જીવ ભિન્ન
દર્શાવવામા આવતો હોવાથી જેમ ભરમને
મમળી નાખવામા હિમાનો અભાવ છે, તેમ
ત્રસ સ્થાવર જીવોનું નિગકપણું મર્દન કર-
વામા પણ હિમાનો અભાવ કરશે ! તેથી
બધનોજ અભાવ કરશે ! વળી

(૨) પરમાર્થથી રાગ-દ્વેષમોહથી જીવ
ભિન્ન દર્શાવવામા આવતો હોવાથી, ‘રાગી,
દ્વેષી, મોહી જીવ કર્મથી બધાય છે તેને છો-
ડાવવો’ — એવા મોક્ષના ઉપાયના મૂલ્યને
અભાવ થશે, અને તેથી મોક્ષનોજ અભાવ
થશે !

આમ જે બ્યવહારનય ન દર્શાવાય તે

(૭) બીજી પણ સરસ દલીલ વ્યવહાર સ્થાપન માટે આપી નિમિષમતે સરીરની જેમ રામ-રૂપાદિ દેવો પણ આત્માથી તદ્દન જુના છે આત્મા એથી બધાપેર ઈશી આત્મા તો રચેપે વીતરામ વીતદેવ છે પછી આત્માને રામ દેવ-મોહના દોષેથી હા નવાની વસ્તુજ નથી ઉભી રહેતી, તો એ માટે મોગમામની સાધનાનીય જરૂર મ્થા રહી ! જો એ નહિ તો પછી આત્માને મોક્ષ પામવાનીય વાન ક્યા રહેવાની ! બહો વ્યવહારવાદી તો કહી શકે છે કે આત્મા સ સારાવરથા માં રાગી છે દ્રેષી છે અને એ રામરૂપથી કથનિત અભિન પણ છે તેથી એ દયા મિત્રવા મોક્ષના ઉપાયો સેવવા જરૂરી ને એ સેવાથી રામરૂપાદિ નષ્ટ થયે મોક્ષ પણ થશે

(૮) વ્યવહારને અસત્ય યાનવામા ત્રીજી વાત એ કહી કે કેવળ નિઘપને સત્યાર્થ મળુના નિઘપનવથી તો આત્મા સ ! શુદ્ધ અને કર્ત વહીન છે તેથી કર્મબંધ શુ કે કર્મદાય શુ ! સ સાર શુ કે મોક્ષ શુ !—બધુંજ કલ્પિત અને અવશ્ય હરશે પછી એવી અવજ્ઞની શ્રદ્ધા-શાનાદિ પણ અવશ્ય હરશે કિંતુ વરજુદ આતુ એકાન રચરપ દોષ નહિ તેથી વ્યવહાર ના અભિપ્રાય પ્રમાણ મલુવાજ પડે આત્મસ્વીય કરવાજ પડે

(૯) એથી યુક્તિ એ આત્મ છે કે વ્યવહારને કેવળ અભૂતાર્થ કહેવામાં વે ! તમતાનુયાયી બનતુ પ મે

સમયસારમા ગાથા ૧૪ની ટીકાના આ કથ નથી સમજી લેતુ કે “વ્યવહારનયને અભૂતાર્થ કહ્યો છે તેથી ‘તે મર્વથા અસત્યાર્થજ છે’

એમ માનવાથી, વેદાત્મતવાળા જેઓ (બ્રહ્મ સત્ય, જગમિથ્યા-એમ કહી) મસારને અવસ્તુ માને છે, તેમનો સર્વથા એકાત પક્ષ આવી જશે એ રીતે એ શુદ્ધનયનુ આલ્મન પણ વેદાન્તીઓની જેમ મિથ્યાદષ્ટિપણુ લાવશે માટે સર્વ નયોના કથચિત્ રીતે સત્યાથપાણાનુ અવલ્લબ્ધ કરવાથી સમ્યગ્દષ્ટિપણુ છે

બાકી તો આધુનિક નિશ્ચયગ્રાહી કાનછપથીઓ વેદાન્તીના સગા ભાઈ બનવાની આપત્તિમા છે જો કે ખૂબી પાછી એ છે કે અમસમા પામ વ્યવહારીઓ છે પેતાના માનેવા જરૂરી સાધનોનો વ્યવહાર રાચીમાથીને પૂરજોશમા કરે છે માત્ર એમને ત્યાગ-તપસ્યા-મત વગેરેના કદ અથ વ્યવહાર મતથીજ નુગ છે ? છે કેઈ સિદ્ધાન્ત માન્યતાનો હજ ? કે આચાર મર્લાદનો ? જ ? હજી નવી યુગ્તિ શુએ

(૧૦) સમયસારની માથા રજીમા પ્રથ કયો કે આત્મા યરીઃ નથી' તો તીર્થકર અને આચાર્યની સ્તુતિ ખેાગી નહિ રેર ? પછી માથા રજીમા એનો ઉત્તર મરતા મ્યુ કે વ્યવહારનય આત્મા-દેહ એક કહે છે, તે હિસાબે સ્તુતિ વ્યાજખી છે કુદકુલવાય જેવાએ પણ તીર્થ કરાગીની સ્તુતિ કરી છે તે તીર્થ કરેના કેવળ આત્માને નહિ પણ યરીર સહિત આત્માને મનમા રાખીને કરાય છે એ વ્યવહાર

રને સમપસારની આ ગાથા પ્રામાણિક હશે છે આટલું
નહિ પણ એવું સમર્થન કરના આગળ ગાથા ૨૮મીમાં કહે
છે કે,

[સમય ૦ ગા. ૨૮] “મુનર્જમા ચાદી ભણી જનાથી
‘અવેત મુનર્જ’ વ્યવહાર થાય છે તે વ્યવહારનપથી
એવી ગીતે તીર્થ કરના શરીરની સ્તુતિ તે તીર્થ કરના
સ્તુતિ વ્યવહારથી આચાર્ય કહે છે અહીં માર્ગ પ્રસ
કરે છે

પ્ર. — વ્યવહારને તો તમે અભૂતાર્થ કહ્યો છે
તો વ્યવહારના આશયે [કાંતી] જડની સ્તુતિનું શું
ફળ ?

ઉ. — એનો ઉત્તર એ છે કે વ્યવહારનય
સર્વથા અમત્યાર્થ નથી, કિન્તુ નિશ્ચયની
અપેક્ષાએ અસત્યાર્થ છે છદ્મરથને પરનો
આત્મા દેખાતો નથી, શરીર દેખાતું છે તેની
શાતરૂપ મુદ્રા દેખી ચેતાને પણ શાતભાવ
થાય છે આવો ઉપકાર જાણી શ-
રીરના આશયે પણ સ્તુતિ કરે છે તથા
(મહુની) શાતમુદ્રા દેખી અતઃગમા વીતરાગ-
ભાવનો નિશ્ચય થાય છે, એ પણ ઉપકાર છે

કહો આ એમના મહાપ્રમાણ માનેલા સમપસારમાજ
વ્યવહારનું કેવું સચોટ સમર્થન છે ! મ્હાલ્ય એ કહે કે

પ્ર૦,—પણ સમવસારમાં આગળ ઉપર વ્યવહારનું ભારે ખડન કયું છે તેનું કેમ ?

ઉ૦ —એનો હિતર સીધો છે પૂર્વે માયા ભારમાજ પ્રથકારે સૂચવી દીધું છે જે આત્મા શુદ્ધનયની ભુમિકા સુધી નથી પહોંચ્યા તેના માટે જનહારમાર્ગ એવરકર છે, અને જે ત્યાં પહોંચેલા છે તેને શુદ્ધનયનો ઉપદેશ વાજકારી છે એટલે પ્રથના પાળના ભાગમાં આપેલ વ્યવહારનું ખજન માત્ર શુદ્ધનયની દૃષ્ટિએ છે પણ અશુદ્ધનયની દૃષ્ટિએ નહિ અર્થાત્ સાધક અવસ્થામાં રહેલા જીવને નિરપયોગી હોવાની દૃષ્ટિએ નહિ એ જીવોનેતો વ્યવહારમાર્ગ ખાસ ઉપયાગી છેજ

પ્રસ્તુતમાં તીર્થઠલદેવની સ્તુતિ કરવાના વ્યવહારને બા જાણી દરા યો વ્યવહારને અપેક્ષાએ સવાય કલો એને કે વ્યવહાર ૧૧ અસત્યાયની જેમ સત્યાર્થ પાડ છે એમ કયું એક બાજુ વ્યવહારોપયોગિતા અને વ્યવહારમાપતા ૧ આતુ દીવા જેવું પ્રતિપાત અને બીજી બાજુ ૫ ધરોરિજપજી મહારાજને જ્યેષ્ઠારમુદ્ધ કહેવાની ધૃંટતા એ કેરી પોતાના દિલમાં અસુધા અને દુષપૂર્ણતા સૂચવી રહી છે ૧ સાચા મહાપુરુષને વ્યવહારમુદ્ધ કહનાર નવીનપદ્ધી ખી કાનજી રોતે ભારેભાર મુ નથી ?

(૧૧) વળી એ જુઓ કે સ્તુતિના મે પ્રયોજનમાં એક તો પીતંગમની સાતમુદ્ધા દેખી સાતભાગ થાય છે, એમ કહી પ્રજુની સાતમુદ્ધાના વ્યંનનો વ્યવહાર ૧૧ નકતોને સાંભાવ થવામાં ઉપયોગી ગણ્યો કેટલી બધી રપદ વ્યવહારની આવશ્યકતા ૧ તેમ પાછી કુદકુદાયાઈ જેવા મે ૧

મનાય ! તો તો પડી શ્રેષ્ઠમાર્ગની સાધનાજ ઉડી જાય આ
 કારણે એમજેજ કંતુ કે કાર્ષ નિશ્ચયનો એમન પકડનાગએ
 છત્રને શુદ્ધ રેત પ સ્વરૂપ માની એકાંતે કર્મનો અકતી છત્રને
 મહે ૨ પળ તે ખોટું કંતુ કે કેમકે એમ કહીને એ આત્મા
 નોજ પાત મરનાગ અર્થાત્ આત્માના કમિન્ સ્વભાવ-રિભાવ
 પર્ણપને ૮ વે છે આત્માનો સદજ સ્વભાવ જે કમે કમે
 પુરુષાર્થથી પ્રગ્ થનો આવે છે, તેનો વિરોધ કરે છે કેમકે
 નિશ્ચયમતે તો છત્રમા પૂર્ણ સ્વભાવ પૂર્ણ ચેત ૫ પૂર્ણ
 અનતદાન સ ૧ ઉબુજ ૮ પછી એને કમે પ્રગટ થવાતુ
 કયા રહ્યું ? કમે પ્રગટ થતા માટે તો વ્યવહાર દૃષ્ટિની મદાય
 લેવી પડે જ્યામ પ્રવક્ષસિદ્ધ અને વાસ્તવિન્ એના જિન
 મિન્ન આત્મ-પરિણામોનોજ અપનાય કરવો એને તો
 આ માતોજ અપનાય કરે છે તેથી એ આત્માના પાત્ કહે
 વાય વળી શ્રી જિનચરન તો અનેન્નતપ્રતિપાન્ક છે, તેથી
 આત્માને કતી-અતી ૮ભય સ્વરૂપ માને કે પડી ન્તો
 નથી એમ કેમ કહુંવાય ? એમ કહેવા જતા તો જુ જિન
 ચરન ૥ વિરોધ કરનારા બનતુ પડે ! વ્યવહારની આટલી જાંધી
 પ્રમાણુ સિદ્ધતા અને ઉપયોગિતા હોવા છતાં વ્યવહાર સામે
 અખાળા કાના એ નગી અચાન લ્યા ૮ જિનમત માનવો
 અને વ્યવહારને નિંદવો એ 'માતા મારી વધ્યા છે' કે
 'હુ મૂંગો છુ' એમ બોલના જેવુ છે એને તો વસ્તો
 વ્યાધાત કહેવાય જિનચરન સારી રીતે વ્યવહારને
 પાવે છે, કેમકે એ જુએ છે કે બાહ્ય વ્યવહારથી
 અવોમા વિચિત્ર પરિણામો જન્મે છે, પડી એનો

ઈ દાર કેમ કરાય ? અવગત, નિશ્ચયની વસ્તુ ખોટી નથી, પણ તે પાર્થના મૂળ સ્વરૂપ, મૂળ સ્વભાવ પૂરતી માયી છે. બાકી મૂળમાયીએ વિકારભાવ થયો. અને એના ઉપર લોકમા ભધી વાસ્તવિક રીતભાત થાને છે, માત્ર કલ્પનાની રીતભાત નહિ તેનો ખુલાસો બ્યવહારનયથીજ મળી શકે તેથી બ્યવહારનયનો વિષય પણ સાચોજ છે કાંપ નિક નથી માટેજ બ્યવહારનય પણ સાચોજ છે બ્યવહારને જે અસદ્ગુણાર્થ મળે છે તે નિશ્ચયનો અપેક્ષાએ સમજવાનું છે બાળ નાક વસ્થાનો અપેક્ષાએ તો સદ્ગુણાર્થજ છે.

(૧૯) 'નિયમમાર'ની ગ્રાથા પૃથ્થા કહ્યું કે 'સમ્યગ્ મર્શનમા બાદ નિમિત્ત જિનવાણી અને તશ્વર પુરુષ છે ' આ પણ શાનું મ્થન છે ? નિશ્ચય નહિ બ્યવહારનું છે નિશ્ચયને તો આત્મામા સમ્યગ્ મર્શન પડ્યુંજ છે તો એને ઉત્પન્ન કર્યા કરવાનું છે કે જેથી બાદ કે આગમન્તર નિમિત્તની જરૂર પડે ? છતાં અહીં સમ્યગ્ મર્શન ઉત્પન્ન કરવા માટે જિનવાણી અને જિનવાણીના શાતા પુરુષની આવશ્યમતા બતાવી એ મને તો સમ્યગ્ મર્શન ઉત્પન્ન થઈ શકે એટલા માટે જિનવાણી શ્રવણ અને શાતા પુરુષના સત્સમનો બ્યવહાર આદરવાની જરૂર હતી તો શ્રી કાનજી શુ આ કહનારને બ્યવહારમ્ જણે છે ?

મં - પણ આ બ્યવહાર તો આટનોજ ને ? ત્યારે મ્થેતાબરે જે બ્યવહારને વાગી બેઠા છે તે તો લામોઘચક નિરર્થક બ્યવહાર છે તેથી એ બ્યવહારમ્ કેમ નહિ ?

ઉં - (૨૦) ઉપર કહેલી નિયમસારની ગ્રાથા

વ્યવહાર કાનજીપ થને મા ય દિવબરોએ નથી કહ્યો વિશેષ
પણ ધણે કહ્યો છે બજારની આરાધના, આનકરત્ન કરકા-
નાર, પ્રવચનસાર વગેરેમાં સારી રીતે વ્યવહાર આચરવાનો
વિસ્તાર બતાવે છે હા ત જુઓ પ્રવચનસાર ગ્રાંથા ૨૬૮
નિશ્ચિદ્ધસુત્તત્થપદો સમિદ્ધસાચો તથોધિગો વાવિ ।
એગિગજ્જણસ સગ્ગ જ જહદિ જદિ, સજ્જદો જ હવદિ ॥
સૂનાર્યપદના નિર્ણયવાળો, સમિતકથાય, ને તપથી
અધિક છતાં જો લૌકિક જનનો સસર્ગ ન છોડે તો તે
સચત નથી

અ યા બાક । આગિત્તને-સવતપણાને નિશ્ચયથી શુ આ
તમજીપની રમણતા સાથે સબધ છે કે બાહ્યથી લૌકિક
સસર્ગના ત્યાગ સાથે ? શુ બરત ચક્રવર્તી જેવાને લૌકિક
સસર્ગની વચમાં કેવળતાન નથી થયું ? છતાં જો કેવળતાન
મેળવવાના રાજમાર્ગ નથી રાજમાર્ગ તો લૌકિક મસગનો
ત્યાગ કરી અદ્વાવીસ મૂળગુણના પાનનો વ્યવહાર માનો છે
તો પછી સારી રીતે વ્યવહારનો વિસ્તાર આચરનાતું પ્રવચન
સાર ? અ ય પણ કયા નથી કહેતો ? તો શુ એના કતિને
વ્યવહારમૂલ કહેા છે

પ્ર૦ —જો તો પાઠા વ્યવહારનું ખડન કરી સદ્મુદ
નિશ્ચયમાર્ગને સ્થાપે છે તેથી વ્યવહારમૂલ શાના ?

ઉ૦ —તો એમૂતો પૂ ઉ૦ શ્રીયગૌરિજયજી મહારાજે
નિશ્ચયનું સ્થાપન મ્હાં ઓછું કર્યું છે । અનેકાનેક સ્થળે
એમણે કેવળ વ્યવહાર પકડી બેસનારને ખાડ્યા છે અને નિશ્ચય
મંની અતિ ઉચ્ચ આત્મસ્વકતા બતાવી છે પછી કુદકુદા-

આર્થ વ્યવહારમાં નહિ તો એ મ વ્યવહારમાં રાના ? છતાં
કહેતા હો તો તમારું હૃદય એ મહાપુરુષ અને એમના સત્ત્વ
માર્ગ પ્રયે દ્વેષભર્યું છે

(૨૧) દિગ્ગજરના 'ચારિત્રપાહુક' ગ્રંથની ગાથા ૩૪૧
સુવર્ણાચાર નિવાસો ' વાળી ગાયમાં ત્રીજા મહાત્મનની
ભાવનામાં લખ્યું છે કે 'નિર્મલ ય ગૂન્ય ઘરમાં નિવાસ
કરે, બીજાએ ત્યજેના ઘરમાં રહે, બીજાના ઉપરોધ-
અવરોધ વિનાના ઘરમાં રહે ' આ સ્પષ્ટ વિસ્તૃત વ્યવ-
હાર આચરવાનો આદેશ નથી તો શું છે ?

(૨૨) વળી એમને ત્યાં કહ્યું છે કે 'શુદ્ધના હાથતુ જન્મ
ત્યજે પણ ઉદિષ્ટ આહાર હો એ મુનિ નથી'—આ
પણ વ્યવહાર છે કે મુનિએ શુદ્ધના હાથતુ પાણી ન લેવું
તેમજ ઉદિષ્ટ એટલે કે સાધુના ઉદ્દેશથી બનાવેલો આહાર
ન લેવો હવે એમને પૂછીએ કે તમારે ત્યાં બનાવેલો પોતાના
આત્મ પરિણામ શુદ્ધ હોય તો શુદ્ધ પાણી કે ઉદિષ્ટ આહાર
અન્યથા લેવાનું કયો તેથી શું બચવાનું હતું ? અને એ
ન લેવાનો બાકી વ્યવહાર ? ત્ય સાચ પો પણ આત્મ પરિ-
ણામ શુદ્ધ નથી તો એ બહારના વ્યવહારથી શું સુધરી
જવાનું ? છતાં વ્યવહાર વિના નિશ્ચયે નથી પહોંચાતું મારે
તો વ્યવહાર પર ભાર મૂકે છે, ત્યાં વ્યવહારમૂલતા નથી માનતા !

(૨૩) વળી કહે છે કે 'ઉત્તમદાન કયુ ? શાસ્ત્રદાન '
અરે ! બધેનો આધાર તો પરિણામ ઉપર છે, ક્રિયા ઉપર
નહિ તો એમને વળી દાન શા ? ને સીધું શા ? પણ અહીં
તો શાસ્ત્રદાનને ઉત્તમ ગણી આદરણીય મા શું એમાં તો

શાસ્ત્રનુ દાન કરનારનો ભણાવવા-સમજાવવા વગેરેનો વ્યવહાર અને એ દાન લેનારથી શાસ્ત્ર સાબળવા, પ્રમ્ન થકા પૂજી વગેરે બાહ્ય ક્રિયાનો કરાતો ખવહાર—એવો રીતસર બચ-હાર મા ય કયો

(૨૪) એવા તો એમણે અવસ્થ આચરવાના અનેક 'બચ-હાર મા યા ઉ' । ત મુનિએ બાહ્ય ઉપસર્ગ-પરીસહને સહવાજ્ય લેખએ મુનિએ શહેરમા રહેવુ ન લેખએ રજવવા સ્ત્રી મરિમા ન જાઈ શકે લોચાદિ કષ્ટ અને બાહ્ય તરો આચરવાજ્ય લેખએ

(૨૫) ગિમરીય 'જ્ઞાનાર્જુવ' મથમા લખ્યુ છે કે
 "અતર્થાદિભુવો શુદ્ધયોગાદ યોગી વિશુદ્ધયતિ । ન
 શોકપત્રમાદન્ય ધ્યોમ્નિ પત્રી વિસર્પતિ ॥ —આતર
 અને બાહ્ય બેઉ ભૂમિકાના શુદ્ધ યોગથી યોગી શુદ્ધ
 બની શકે છે, (પણ બેમાથી માત્ર એકના શુદ્ધ યોગ
 થી નહિ) જેમકે પક્ષો એક પાખથી ગગને ઉડી
 શકેતુ નથી ' બાહ્ય ભૂમિકાના શુદ્ધ યોગ એટલે બાહ્ય શુદ્ધ
 આચાર-મર્મા યોગો વ્યવહાર એની પણ પુરી આવશ્યકતા
 માની એ ય ત્રી કાલના હિસાબે તો વ્યવહારમૂલનાજ દરેકે ને

(૨૬) 'પ્રથમોધ્યાય'માં લખ્યુ છે કે "જેમ જેમ રિશુ
 દિની અત પ્રકાશક વૃદ્ધિ થતી આવે છે, તેમ તેમ ઇન્દ્રિયોની
 વિષયો પ્રત્યે ઉપેક્ષા થાય છે ' અર્થાત આતર નિશ્ચયની બાહ્ય
 વ્યવહાર પર અસર પડે છે ઇન્દ્રિયો જે આજ્ઞસુધી વિષયો
 ને દોડવાના વ્યવહારવાળી હતી તે હવે વિષયોથી પાછી
 વ્યવહારવાળી મને છે આતુ બને તેજ અદરનો

નિશ્વસન સારો આમ અહીં આ જ્વહારને આવશ્યક હતો, ત્યારે કાનડપથીને નિશ્વસન કોઈ અસર જ્વહારમાં ઉતારવી નથી કેમકે તો તો પડી પાપજ્વહારો હોવા પડે ને ? પછી એમના જકતોને જાનપાનની લહેર ધધાધાપાની ધમાલ વત પચ્ચક્રમાણ વિનાની નિરકુલ મનમતી રિયતિ વગેરે મૂંઝુ પડે ને ? અને એવું જો મૂકાવવામાં આવે તો એ લહેરી સાદા ભજતોમનો કોણ પછી ત્યાં ઉમેરે રહેવાય તેવાર હોય ?

(૨૭) ‘ભાવપાહુડા ગાથા ૭૩મા કહ્યું છે કે ‘મુનિ પહેલાં મિથ્યાત્વાં હોયનો ત્યાગ કરીને ભાવથી નગ્ન થાય છે, પડી દ્રવ્યથી જિનાસા મુગળ દ્રવ્ય વિગ બની [ભાણ નમતા માથે મોરપીછ] પ્રગટ કરે છે ’ અર્થાત્ જ રખાને સમ્પ્રદર્શિ અને મહાવિરાગી બની સ સારથી અવિપ્ત થઈને બહારથી કપા મૂકી નગ્ન થાય છે અને મુનિ તરીકેના જ્વહાર આવરતો પૃથ્વી પર નિચરે છે આમાં જ્વહારની કપા ઝોડી મદત છે ? નહિતર તો બહારથી નમ્ન થવાનું અને મુનિપણના આત્મા પાળવાનું કામેય નુ હતું ? અતરથી નિશ્વસનની નમનના આવી ગઈ તો કામ થઈ જવાનું ! પણ ના જાણે છે કે બાહ્ય અશુભ વજ્ર દાર ટાળી શુભ જ્વહારમાં ર-થો-પથો રહેતો તો એ ક્રમે ખરીને અપ્રમતતા વગેરે મુલમ્યાનકો સ્વની કર્મસૂત્ર કરી સિદ્ધ બની શકે નહિ કે અતરની નિશ્વસનની જપમાળા માનથી

(૨૮) ત્રિ મરીવ ‘પ નનિધિ’ પ્રથમા લખ્યું છે કે ‘પ ધર્મના બે ધર્મ’ છે—સામાય અને વિશેષ

બનેને માને તે જ્ઞાની છે પણ એક મામાન્ય અર્થોત્તર
 નિશ્ચય નયનેજ માને તે અધ્યાત્મી છે, એમાં ત્રિવિધ
 રહિ છે નિશ્ચયાભાસી મારે બરી બરી વાતો કહે છે
 પણ રાગદ્વેષ છાડવા તરફ એમનું વ્યવસ્થા એ તે
 પુણ્યભાવ છાડવાનું કહે છે એમ કહી મારી પ્રવૃત્તિ
 છોડી અશુભાસ્તવની નિરર્ગત પ્રવૃત્તિ કરી નાખ
 નિમાદમા જા પડે છે " આમાં પણ નિમિષ અને નિમિ
 કાર જ તે માનવામાં જેવો સરસ અનેકાનમાર્ગે જનારો
 તેમજ એકનો નિમિષ નિમિષ ફરનારા એ વસ્તુમાં સાન
 નિમિષવાદી નથી પણ નિમિષનો આભાસ એટલો કે નિમિષની
 સમજાવામાં છે, મારેજ બચાવ છે અને પ્રતિ પણ અહીં
 નવાની કહે છે કેમકે જે પુણ્યની પ્રવૃત્તિમાં અને પુણ્ય
 આનાર જવાદાર જે બરી ગીતે પુણ્યનમ અને પાપમા
 મ નેનો સાક્ષ આપે છે, તેમજ આત્માને અધિકારિ ગુણોની
 ઉન્નતિનો અભ્યાસ પાડે છે તથા સારી પ્રવૃત્તિમાં રાખીને
 દુનના બેગી પ્રવૃત્તિમાં કેસરકાગેનો તાલ કહે કે તે પુણ્ય
 પ્રવૃત્તિને નહીં મળતી અને આચરવામાંથી ઉગરી ફરી તે
 અજ્ઞાનતા નહોતો તે બીજું મુદ્દા વળી નિમિષની વાત કરવા
 છતાં અતઃના રાગદ્વેષ એમજ ઉભા રાખે છે કાગળ કે રાગ
 કે પને પોષનારા જમનના સંયોગો એમજ સે જે જલ્પ છે તે
 રાગદ્વેષ કપાથી જોઈ થાય કે મારેજ જવાદારમાત્રની પસ
 યજી આવશ્યકતા છેજ એનો ત્યાગ કરીને તેમજ ઉપરથી
 માર્ગદર્શને જવાદારમુદનાની સાથે રહીને નરક નિમિષની રિધિ
 ઉભી કરે એમાં શી નવાઈ

(૨૯) 'પ્રવચનમાર' માથા ૨૦૮ થી જુઓ કે આપના બધા બાહ્ય જવાબદારી વિનાર બતાવ્યા છે —

વદસમિદિ દિય-લોચાયસ્મયમચેલમણ દાણ ।
 તિદિ મોચનમેગમસત ચ ॥
 વદ સ્વદુ મૂલગુણા સમણાણ જિણચરેદિ પગણસા ।
 તેસુ પમત્તા સમણા ઉદાચઢ્ઢાણગા દાદિ ॥

અર્થ — પાચનત-પાચનમિતિ-પાચનિન્દ્રિયનિગ્રહ-લોચ-છ આવશ્યક-અવશ્યતા-અસ્તિતાન ભૂમિગચન દાતણુ ન કરવું-ઉભા ઉભા (હાથ-માથ) લોજન-દિવમમા એકજવાર લોજન.

માધુના આ (અઠ્ઠાવીસ) મૂળ ગુણુ શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ કરમાવેલા છે એમા પ્રમાદ (ભૂલ) કરનારો સાધુ ચારિત્રપર્યાયના છેદ કરાવાપૂર્વક ફરી જાતમા ઉપસ્થાપનીય બને છે

આમા મ્યા જવાબદારી જાનસ્પક્તાની કમી ગમી છે ? તો શુ આ લખનારા પ્રવચનસારકતા જવાબદાર છે ? અથવા તુ આ બધુ લખવા બતાવ્યા આ ન આ રસ મહુ છે ? અને શુ આના વિનાજ માન નિશ્ચય સાધનાથી મોક્ષ મળે છે એવુ કહે છે ? ના, મોક્ષ-માર્ગની વાસ્તવિક આવશ્યક સાધના તરીકે આ બધા જવાબદાર જરૂરજરૂર આવશે, એમ કહેવા એ વિના મોક્ષ નહિ થાય એમ કહે છે એમ્વા રાજાથી કમી , કહે છે તો પછી

આચાર્યો પણ એમજ બનદાર માર્ગને વાસ્તવિક અને અવ
શ્ય આનંદપૂર્ણ કહે એમા તુ ખોટું કહે છે કે જોથી એમને
વ્યવહારમ્ કહેવા શ્રી કાનજી પ્રેમણ છે ? જુઓ કે

(૩૦) ઉપરનીજ માથાની અમૃતચંદ્રીય ટીકામાં વખુ
છે કે “નિર્વિકલ્પ અવસ્થાના અર્થોએ પણ તે
અવસ્થા ન આવે ત્યાંમુધી નિર્વિકલ્પ આમા-
યિકના આ ગુણો બરાબર પાળવા ” કેવું
સુદર વ્યવહારનું સમર્થન ! આ ગુણો માત્ર અદરથી પાળી-
વાના અને બદારથી જુદું એમ ? મ નથી કરવાનો મહા
ગથી ચૂનો-ફુકાન-બરકામ રંગેના આરસ-સમારસ બને
આનું રહે પણ અદરખાને આત્માના નિશ્ચય નુક પરિગ્રામને
જોગખી અદિસ- લાનમા રહેવાનું બહારથી ગમે તેમ
વાનવુ-મોનવુ-નેવુ-મૂનવુ પણ અ રખાને ધ્યોસમિતિ ભાષા
સમિતિનો ઉપયોગ રાખવાનો અને બહાર ઇન્દ્રિયો વિષયોના
સબધ રહે પણ અદરથી વિષયોથી અનિષ્ટ, અનાસકત
યોગી જેવા દેવાનું એથીજ ક’વાતુ થશે’—આવે ઉપ
દેશ ઉપરની પ્રત્યક્ષસાગ્ની માથા અને ટીકાનો નથી હોય તો
નિશ્ચયપથીએ જાણવે જતા એમત નિશ્ચયદીએને એવું
બહાર જુદું અને અ ર જુદું ચનાવવું છે અને પાછું કર્તવ્ય
મનાવવું છે ! બાકી ઉપર લખ્યું તેમ અમૃતચંદ્રીય ટીકાનું
એ કહેવું છે કે નિર્વિકલ્પ ત્યાં જરૂર પામવા યોગ્ય છે પરંતુ
એ એમ મ નહિ મળે કે એકાએક નહિ આવે અનન્ય એની
અભિનાયા જરૂર રાખવાની પણ સાથે સાથે માથામા બતાવે !
અઢીનીસ મૂળ ગુણો મૂળ આચારો જરૂર આવડવાના વળી

એ પણ કશું કે આ શું? સવિકલ્પ અવસ્થાના છે એટલે ?
 એટલે એ કે સવિકલ્પ અવસ્થા પણ આદરણીય છે એ અ
 રથાની કરણી પણ અવશ્ય મરવી લેખએ તોજ એ કરતા
 કરતા નિર્વિકલ્પ અવસ્થાના ખોલ સાથે નિર્વિકલ્પ દશામાં
 પહોંચી શકાય વાત પણ જરામર છે કેમકે હજી ત્યાસુધી
 એ ઉની અવસ્થા આવી નથી ત્યાસુધી જો મૂળ આચારો
 પાળવાના અવહારમાં ન રહે તો હું મરો ? એજ કે જે
 અનાદિ કાગથી કરતો આ યો કે અર્થાત્ત મનથી અદિસા-
 —અપરિમદાગિની પ્રતિતિ જ ને અવિરનિધી દિસા (આરજ
 સમારજ) પરિમદાગિની પ્રતિતિમાં રચોપચો રહેવાનો બને
 નાં અદરથી આત્મસ્વરૂપ વિચારવા અને વીતરાગી દશા
 કેળવવાનો આભાસ મરો પણ તેથી શું ? કેમકે આત્મસ્વરૂપનો
 વાસ્તવિક વિચાર તો જની પ્રતિતિથી થજો થજો સહેજે પાઠો
 હાવી દે માત્રી વીતરાગી શાની જગવણી તો રામયોપ-
 ધ્રુમ પ્રતિતિઓ પર ધરખમ કાપ મૂકાવી દે એવું જ બહા-
 રથી પાંચ મિનિટમાં ન પ્રસન્નનારો મમે તેમ ચાલના-મોનવા
 ખાસમાં પડશે એવી આચારના અભાવે બીજી ઇન્દ્રિય પરવ
 શતા-સુખથીલના-સ્નાન-હવાગી રમ્યા આદિના યોગમાં અને
 કવારના બોજન વગેરેની પ્રતિતિ આત્માનું શું હું અધ પતન
 નહિ કરે ? આત્માના અવિકારી અને જડથી
 મુક્ત શુદ્ધ સ્વરૂપનો જે વિચાર કરવો છે
 એની વાસ્તવિકે અનુકૂળતા કયા એ સમજ-
 વા જેવું છે શું એ અનુકૂળતા નિકારક પ્રતિ-પાલો
 અને પ્રસંગોમાં, કે એનાથી રહિત દશામાં ? શું એ બહુ

જડના ઘેરાવામાં કે જડથી બહુ અસિપ્ત-દૂર રહેવામાં ?

(૩૧) પ્રવચનસાર ગા-૨૨૬ માં લખે છે કે

પક્ષ સ્વસ્તુ ત મત્ત, અપહિપુણ્ણાદર અદાહદ્દ ।
સ્વરણ મિવરણ દિથા જ રસાવેક્કમ્ જ મધુમસ ॥

માથાનો અર્થ — “એકવાર ભોજન, તે પણ ઉનોદરી અને જેતુ મળ્યુ તેજ, વગી ભોજન માટે બિક્ષાર્થે જવાનુ, તે પણ દિવસના, એમા રસની અપેક્ષા નહિ રાખવાની તેમ મધ-માસ નહિ વાપરવાના ”

(૩૨) અમૃતમંદાય ટીકામાં લખે છે કે “દાપિત આદાર નહિ લેવાનો દ્રવ્ય હિંસા ભાવહિંસાનુ કારણ છે ”

હવે આમાં પણ જુઓ કે કેક નિમ્મ યં અવરથાએ પહેા એન મુનિને પણ કેના કાકે વ્યવહાર પાળવાનુ સુદર પ્રતિપાદન કર્યું । હવે આપણે શ્રી કાનજીને પૂછીએ કે

મહાત્મભાઈ ! જેણે ધર ઊડ્યા કુદ્દે જ ઊડ્યુ સ પતિ ઊડી આપેા સાર ત્યજ્યેા અને આત્મજાવમાં સીત રહ્યે છે એને હવે એક ભોજન શા અને ઉનોદરી શી ? એને બિક્ષા માટે જવુ જ પડે એ શુ, અને દાપિત એટલે કે સાધુ-નિમિત્તે જનેનો આદાર ન જ લેવાય એ શુ ? આ બધા બાજુ વ્યવહારની શી જરૂર ? હવે એ બે વાર-ત્રણ વાર ખાપ તોય એને નિમ્મ સાધનામાં શો વાધો આવવાનો હતો ? નિર્મ-ચપણ ક્યા ખોવાઈ જવાનુ હતુ ? ઉનોદરીને

બંને પુરૂં પેટ ભરે તોય આશ્વન્તર સાધુતા-સર્વવિરતિને અને આત્માની આંતરિક અપ્રતિભે શુ નડવાનું હતું ? શુ પૂર્વે અનતીવાર આવા નિક એક ભોજન અને ઉનોરીના બર-હાટ નથી પાળ્યા ? જેમ આવકપણાના પ્રભુભક્તિ-પૂજા સામાયિક, જન પર્યટકખાણ પ્રતિક્રમણાદિ ક્રિયાઓ અનતી વાર કરી તેમ સાધુપણની ક્રિયાઓ પણ અનતીવાર કરી છે તો પછી તમારા મતે તો એ બધી નમ્રી અને મોક્ષમાર્ગની બહાર છે તો પછી અહીં કેમ તમારાજ માનેવા મહાશય મા એક ભોજનાદિ બાજી ક્રિયા બાદ્ય વ્યવહાર ઉપર આટલો બધો ભાર મૂક્યો ? શુ એ મહનાર કુદકુદાચાર્યનેય તમે વ્યવહારમ્ મહેવા તેવાર ડા ? ના તો પછી સન્માર્ગશ્ય શ્રી સુધર્મા મહાધરમહારાજ તથા શ્રી મતોવિજયજી ઉપાધ્યાય મહારાજને વ્યવહારમ્ કહેવાનું બમ કર પાપ કેમ કરી રહ્યા છે ?

“ખરી રીતે તો એ શુઓ કે મહાવિદેહ સ્વર્ગમાં જઈને શુ તીર્થ કરદેવ ગી સીમધર ભગવાનના શ્રીમુખેથી મોક્ષમાર્ગના આગેશને હાનતાર તરીકે તમે માનેવા કુદકુદાચાર્યે ઉપર બતાવેલી પ્રવચનસારની વણુ ગાયામાં ખરેખર સ્વહાર પોષ્યો સ સાગના પાપથી બહાર નીકળી જઈ નિર્મલ્ય બની એક માત્ર આત્મસ્વરૂપના ચિત્તનર્મા સમસ્ત જીવનકાળ પસાર કર નાગ મારે પણ એ અઠ્ઠાવીસ પ્રકારનો મૂળાચાર અને આવા ઉનો રી, રાત્રે નદિ પશુ માત્ર દ્વિસેજ ભોજન રસનિરપેક્ષતા, ઈર્ષ્યા બાદ્ય આનાર સ્વહારો પાળવા આત્મસ્વક બતાવવા ન પાગે તો આત્મકલ્યાણ ન થાય એમ સ્વયં શુ તો પછી જે ગદસથો સસારના હરયક પાપમાં પડ્યા છે એને શુ”

નિમિત્તની પ્રજા અસર આવી કે નહિ ? કેમકે ભગવાનના
 શબ્દ એ શુદ્ધ દ્રવ્ય છે કે કૃદ્ધનાર્થનો આત્મા એ શુદ્ધ
 દ્રવ્ય છે અને પ્રથમ નેખનમાં મળીના પુરુષ એ અવ્યય
 દ્રવ્ય છે હતા એ કહે છે કે પ્રભુના શબ્દના આધારેજ આ
 વાચે' ૧ થી ૪૫ થો અર્થાત્ પ્રથમ નિર્માણ ૫ મર્થતુ ઉપા
 ન તે મરી પુરુષનો છે પરંતુ એ મર્થ યરામા પ્રભુના
 શબ્દ પુરુષનરથી પદ્ય રે પ્રજા અસર મ્હી એવી રીતે
 એમા જે કૃદ્ધનાર્થની વિરોધતા માથે છે ત્યાં પણ આયા
 પના આત્મ નરથી નિમિત્તે અન્યરચના ॥ મર્થમા પ્રમગ
 અસર કરી ભરતક્ષતમાથી બીજો કોઈ મહારિદેહમા જઈ
 આ રીતે પ્રથમ ન રચી શક્યો તે મર્થ કૃદ્ધનાર્થે કયું' -
 એવી માન્યતા સૂચવે છે કે અન્યની રચનામા આવાર્થ મહાન
 નિમિત્ત બન્યા એક બાજુ આના રૂપરૂપ મૂલ્યન કરવા, અને
 બીજી બાજુ પાછું એમ સોના વાગના કે એ નો સૌ સૌના
 શ્વત ન પર્વાય યાનીઓએ દીઠા હતા તેમ બની આન્યા,
 એમા નજેય દ્રવ્યોના તે તે પર્વાયોનો મગ સાથે બારી ગયો,
 તેથી આપણે ભમમા પડીએ છીએ કે અથવા દ્રવ્યના પર્વાયને
 અન્ય દ્રવ્યે કે એના પર્વાયે કયો —આ માનવ કેટલું બધું
 મેટું છે ? કેમકે તો જો ભમમા પવાનુજ થતું હોય તો
 શું 'કૃદ્ધ નાર્થે' મહારિદેહમાં સાંભળેલા સાક્ષાત્ પ્રભુવચનના
 આધારે સમયસાર રચ્યો એવા એવા કાનજીમતના કથન
 બધા ભમરાજ ને ? જાણી જોઈને ભય સેરવો એટલે પાગ
 લતા કે બીજી કોઈ ? જેમ પેશાબને કોઈ રૂપરૂપ પેશાબ
 નરીકે જોના-જાણુરા નર્ત આ નાહ છે કે દૂધ ■ -એમ

કહે તો એ પાત્ર નહિ તો કેવો કુત્રાય ?

(૨) શ્રી કાનજી સમયસાર પર કહું છે કે 'દરેક ગાથા મહામુનિના આત્માનુભવમાથી નીકળેલી છે' અર્થાત્ ગાથા બોનાલી સ્મરણ છે તે સખાલી મનોરથ છે એને હિતવત્થ ધરાના મુખ્ય પ્રવગ સાધન તરીકે પોતાનું ઉપાસન ન મ્યુ પણ મુનિનો આત્માનુભવ કલો એટલે શુ આલ્યું ? આત્માનુભવરૂપી નિમિત્તની ગાથાઓ માથે પર જોરદાર અસર ! કયા આત્માનો અનુભવ ! અને કયા ગાથા પુદ્ગલ ! ગાથારૂપ પુદ્ગલ ' ૫ ઉપર આત્મારૂપ પરબની અસર !

(૩) સમયસારના અનુવાચાર કહે છે કે '(૧) આ અનુવાદ કરવાતું મહાભાગ્ય અને પ્રાપ્ત થયું [૨] મર્શશક્તિતુ મૂળ શ્રી સદ્ગુરુદેવજી હોનાથી [૩] આ અનુવાદમા અનેક ભાષ્યોની મદદ છે [૪] આ અનુવાદ ભવ્યજીવોને ધર્માર્થ માર્ગ બતાવે, એની મારી અતરની ભાવના છે

જો નિમિત્ત કાર્ય કરી શમ્તુ નથી, તો અનુવાદ કાળના આ વાક્યો જાણે કેના મરિપાનના દેહમાથી બોધાયા-વખાયા ગણાય ? કેમકે એ નિમિત્તની નીતરતી પ્રધાનતા નહીં રહ્યા છે નિમિત્ત મહાકાવ્ય કરે છે એમ નહીં રહ્યા છે [૧] અનુવાદ કરવાતું ભાગ્ય અને મળ્યું એ કહનાનો અર્થજ એ છે કે 'અનુવાદરૂપી સ્મરણના મે કરી સ્મરણનાતું ઉપાસન તો જુદી અવસ્થામા હતું પણ માર્ગ નિમિત્ત પામી એ અવસ્થિત સમ્બંધ પામ્યું' [૨] વળી પોતાની શક્તિતુ મૂળ સદ્ગુરુને અપવાદ અપાવી

શકિતનું મૂળ રાહીવ ઉપાલન આત્મા કે ગુરુ? ગુરુદેવને સર્વ યોગિતનું મૂળ એટલે કે અનન્ય સાધન કદ્દારમાં નિમિત્તની અને પરદ્રવ્યની કેટલાં મહાન અસર મળી!! [૩] સાથે અનુવાદ પી મર્પીયાર્માં બીજા ભાષ્યોની મહા જાણારી એ પણ નિમિત્તનેજ આગળ કહ્યું ને? હેનટ [૪] અતરની જ્ઞાનના મહી કે આ અનુવાદ ભવ્ય જીવોને યથાર્થ માર્ગ બનાવે નિમિત્તની અસર ન માનનારના મતે આ બની શકે? યથાર્થ માર્ગ હ'ન એ તો ગોત પોતાના આત્મા રૂપા ઉપાલનનું કાર્ય છે એમાં ૫ મજૂર અનુવાદ મ થઈ પી પ્રશ્નન શુ મ્તી શકે? હ'ના એમને માર્ગ હ'નમાં અનુવાદ ને પ્રખ્યાત નિમિત્ત બનાવતું છે તે પણ પોતાની અતરની જાણ ના! એટલે કે બીજે વસ્તુસ્થિતિ તેણે શરપેજ બનો એવી રાહિં છ'ગા! આમ તો દ્રવ્ય એમ મમજો છે કે ભવ્ય જીવને માર્ગકર્તાન થવામાં નિમિત્ત કે પરદ્રવ્ય કાર્યજ ન કરી શકે, હ'ના જ્ઞાનના એવી ભાવે છે કે અનુવાદરૂપી નિમિત્ત, અનુવાદરૂપી પરદ્રવ્ય માર્ગ-કર્તાનનું કાર્ય કરે. આવી ભાવના ભાવવાનો શો અર્થ છે? 'પૂજથી પેટ ન ભરાય' એમ જાણના છતાં ભાવતું કે 'આ ધૂજથી પેટ ભરાઓ' એ બેનફી કે બીજી કાર્ય?

(૪) શ્રી કાનજી કુલકુલચાર્યાના કથન તર્કકે કહે ॥ કે 'આત્મન ૫ પ્રમત નથી અપ્રમત નથી એટલે કે એ બે અવસ્થાનો નિરોધ કરતો હું એક જાણકાર અખડ ॥ આ મહા નિનુ કથન છે', આમાં એમને એ પૂછો કે પ્રમત નહિ અને

અપ્રમતેય નદિ એવો શુદ્ધ આત્મા નિષેધ કરી શકે ? અર્થાત્ મેહિ અવરથા આત્માની નથી એવું શુદ્ધ આત્મા કહી શકે ? અને જો કહેવું છે તો મેમાથી એક ત્યા તો આવવાનીજ શુદ્ધ બનેના આત્મા તો મિદના આત્મા, એમને કયા બોનવું જ છે ? કયા નિષેધ કરવો છે ? બોનના તો અસિદ્ધ છે એ તો પ્રમત કે અપ્રમત હોય કે એટલે ઉપરનું મ્યન મારી મા વધ્યા જેવું છે પનાય એવું કથન કેમ હોય છે ? બીજા જીવેને એમ મમત્તવચા કે આત્મા પ્રમત નથી અપ્રમત નથી ' આ સમ્બોધી બીજા સમત્તે એવું જ નામ નિમિત્તની અસર માની છે નહિતર તમે તમાગ મનમા મમજી રાખો ને ? બહાર કહેવાનું હું કામ છે ?

(૫) સમવસાર માયા ૧૨મા મ્યુ કે “અહા-જ્ઞાન-ચારિત્રની પૂર્ણતા પામેનાને શુદ્ધતય જલુના યોગ્ય છે તથાએ પૂર્ણતા ન પામેના, પણ જે હજી સાધક અવસ્થામા છે તે વ્યવહાર દ્વારા ઉપદેશના યોગ્ય છે ” એમ કહીને એ શુદ્ધ પુ કે એવા જીવે શુભ વ્યવહારનું નિમિત્ત અને એનો ઉપદેશ ખૂબજ અસર કરશે આમા નિમિત્તને કયા જરાય નમણુ અવધુ ? વિવેચનમા હામે છે કે ‘જોટવું અશુદ્ધ નયતુ કથન છે એ યથાપત્વી (સ્વરથા નના દિસામે) પ્રયોજનનાણુ છે’ એનો અર્થ એ કે વ્યવહારાદિ અશુદ્ધતાના કથનનું કોઈને કોઈ પ્રયોજન જરૂર છે એટલે કે અમુક અમુક રૂઝાંડા જેવા કાર્ય છે જ તો પછી એ કાર્યમા નયતુ કથન નિમિત્ત બન્યું જ વિવેચનમા રજા આના દાખલા માં શુદ્ધતયમાં સોમે સોમ વાલ શુદ્ધ સોનુ

લીધું ત્યારે અશુભ થયા એકથી માંડી પદ્મ રાત મુઠી
 મુદ્દ મોનું સહ એની સાથે અગ્નિપાત્ર નિમિત્ત એવી મના કે
 અધીત ન પડે એ માટે સર્વ મુદ્દ તથા યજ્ઞ ત્યાગી
 અગ્નિપાત્રની જગર કે મારેજ વિગતમાં જુદા છે. "એવી
 રીતે જે જીવને સોજે એક રવા મુદ્દ જ્ઞાન મહાન
 પ્રાપ્ત નથી થયા એમને જિનચર્યોના સારાગતુ જિન
 મુદ્દની ભક્તિ કરવી, જિનમિષ્ટ દર્શન કર્યાદિ સ્વયં
 દ્વારમાર્ગ પ્રવૃત્ત થવું પ્રયોજનવાન (મદ્દ) છે"
 કહે છે. આમાં નિમિત્તની અમર કયા ન આવી નહિત.
 મુદ્દિ તે આત્મમુદ્દ કે આ મધ્યમ કે એમાં બાહ્ય કારણ
 બ્યવહારનું નિમિત્ત મુદ્દ અમર કરી શકે. ૫) ત્યાગી
 સમયસારના વિવેચનામાં લખ્યું છે "જે કાંઈ બ્યવહાર-
 નપને અસત્યાર્થ જાણી છે તે તે મુદ્દ ઉપયોગરૂપ
 સ્વદાને છે. અને મુદ્દ ઉપયોગની આશા પ્રાપ્તિ તે
 થઈ નથી, તેથી જોઈએ અશુભ ઉપયોગમાં આવી શકે
 થઈ ગમે તેમ સ્વેચ્છા રૂપે પ્રવર્તે તેથી તે નરકનિગોષને
 પ્રાપ્ત થઈ અસારમાજ શ્રમજ છે." કયા કાનજમતવું
 એક બાજુ આ પ્રતિપાત્ર અને કયા બીજી બાજુ રોક
 દેવોના પર્ણો રવનજ અને નિવતરપે એકવાપા દોરાનું અને
 તેથી પદ્મજના નિમિત્તથી એમાં કમો ફેરફાર ન થઈ શકવાનું
 પ્રતિપાત્ર. એટલે જ કયા સ્વાભાવિકને મુદ્દ નિમિત્તો મૂકાવી
 દેવાનું કાર્ય પછી બને સાદાત્વ ન મૂકાવા પછી ઉપરે
 એવા ઉપતો કયો કે પરિણામ એ આવીને હોમેતુ આજે
 છે

(૬) સમયસાર ગાથા ૪૬ના વિવેચનમાં લખ્યું છે કે
 ‘કર્મતીર્થની પ્રવૃત્તિ કરવા માટે વ્યવહારનય (નિમિ-
 ત્તની પ્રબળતા) દર્શાવવાનું યાચ્યમ ગત જ છે નહિતર
 તો (૧) પરમાર્થથી જીવ સરીરથી ક્ષિત થાવનામાં આવતો
 હોવાથી જેમ ભરમને મસળી નાખનામાં હિમાનો
 અભાવ છે તેમ વસ ચાવર જીવોને નિશકપણે મર્દન
 કરવામાં પણ હિસાનો અભાવ રહે, તેથી બધો જ અભાવ
 રહે વળી (૨) પરમાર્થથી રાગદ્વેષભેદથી જીવ ક્ષિત થા-
 વવામાં આવતો હોવામાં રાગી-દ્વેષી-ભેદી જીવ કર્મથી
 બધાય છે તેને છાડાવે એમ મોહના ઉપાયના પ્રદર્શનો
 અભાવ થને તેથી મોહનો જ અભાવ થશે’ અર્થાત્ બાહ્ય
 કાપાથી રેણી જીવમનનાત્મક હિસારૂપ નિમિત્તથી
 આત્મર આત્મદ્રવ્ય પર અસર એને કે બધપર્યાય
 થાય છે, એમ રાગદ્વેષ મોહના નિમિત્તે પણ આત્મા
 ઉપર અસર છે તો મોહ આમાં પરત્વની ક્રિયાની અને
 નિમિત્તની પ્રબળતા આ ઓછી ગીકારી ? પછી પુણ્ય કાષ્ઠ
 કરી શકતું નથી, પુણ્ય ક્રિયાઓ નકામી છે, રાગે
 કહેવું એ કેટલી મૂઠતા કહેવાય !

(૭) સમયસાર ગાથા ૭૦ મીમાં કહે છે કે ‘વાદારસુ
 ઘટ્ટતસ્ત્ત તસ્ત વર્મ્મસ્ત્ત સુચ્ચમા દારી । લીયસ્સેવ
 ઘધો ॥’ અર્થાત્ ક્રોધાદિ અશુભ ભાવમાં વર્તતા જીવને
 કર્મનો બંધ થાય છે’ અહીં પણ સુ માન્ય ? એજ, કે
 ક્રોધાદિ કપાયો જે કપાય મોહનીય નામના કર્મપુદ્ગલોનો
 પર્યાય ॥ એવું નિમિત્ત પામીને આત્મા પર કપાયભાવ

ચક્રને બધ નામનો પર્વાય માય છે આના એક ૬ થે જી ૧
 દન્ય પર અસર કરવાનું આ યુ કે નહિ ? હવેનું
 ઉપાદાન તો આત્મા છે છતાં એ સિવાય નિમિત્તની પણ
 જરૂર પડીને ? તો સ્વેતાનુ શાસ્ત્રે ૬ માં એવું જ નિમિત્તો
 આદ્યન એવા ક્રોધાદિ અને મ્મબધથી બનતી શકે એમ
 શુ જોડું છે ?

(૮) સત્યસાર ગ્રાયા ૮૦ માં લખે છે કે જીવપરિ
 જામદેદુ કમ્મસ પુગ્ગલા પરિણમતિ । પુગ્ગલકમ્મ-
 નિમિત્ત સદ્દેષ જીવા સિ પરિણમદ્ ॥-છવતી પરિણામ
 (પર્વાય)થી કાર્મણ રંગેલાના પુદ્ગલો કર્મરૂપે પરિણામ પામે
 ■ અને પુદ્ગલ કર્મના નિમિત્ત તેમજ છવ પણ પરિણામ
 પામે છે આમાં કેટલો બધો અપેક્ષા નિમિત્તપ્રભાવ
 સ્વયં થો છે । કેવું સ્વયં યુ કે છવ અને કર્મ પરસ્પરને
 પોતાના તે તે પરિણામ તરફ દોરે છે ઉપાદાન એમનાથી
 કાઢ થતું નથી નિમિત્તની સદાયથી થાય છે, તેથીજ સ્વેતા
 નર શાસ્ત્રો અગુણ નિમિત્તથી આધાર રહી શુભ નિમિત્તને
 ખૂબજ સેવનાતું મહે છે આત્મા બને ઉપાદાનકારણ એટલે
 કે મુખ્ય મારણ હોય પરંતુ એના પર નિમિત્તની અસર છે
 એના ઉપર પરદ્રવ્યની, પરદ્રવ્યના પર્વાયની અસર
 થાય છે તેથીજ અગુણોપયોગના નિમિત્તભૂત સ્થાને
 છાદી ગુણોપયોગના સ્થાન સેવનાની મોટી જરૂર છે
 એટલેજ દાન ચીન તપસ્યા ત્યાગ વ્રત પચ્ચક્રમાણુ
 સામાયિક પોષક પ્રજુલકિતના વિવિધ અનુષ્ઠાનો આ બધાની
 પરમ આવશ્યકતા છે એને ઉદારતામાં એ હેતુ બતાવેલો

બાહ્ય નિમિત્ત કે પરદેશ આત્મા પર કયુ કરી શકતુ નથી.
એ ઉપરની માયાના તાત્પર્યથી કેટલુ બધુ વિરહ છે ?

(૮) હા જેમ સમયસારની આગળ ગયા ૮૧ માં મ્હે
૩ કે 'જયિ કુણ્ણ કમ્મગુણે જીવો કમ્મ તદેવ જીવ
ગુણે । અવ્વણ્ણજિમિસેણ કુ પરિણામ જાણ લોણ્ણ
પિ ॥ અર્થાત્ જીવ કર્મના ગુણ નથી કરતો, કર્મ જીવના
ગુણ નથી કરતો છતાં અયોન્યના નિમિત્તના આવારે બને
મા પરિણામ થાય છે તેમજ સ્વેતાળર યાઓ કહે કે એ
માર્ગ એમ નથી કહેતા કે પુદ્ગલના ગુણ જીવમાં પેમી જાય
છે અગર જીવના ગુણ પુદ્ગલમાં પેમી જાય છે એ તો મ્હે
છે કે અનેકાતવા ની રહે મનસુત કાર્યવાદ અમે માનીએ
છીએ તેથી ઉત્પન્ન થનાર કાર્યની સત્તા એના ઉપાત્ત માર
જુમાં મધ્યસ્થિત પડેલી છે જ એ દિસામે જીવના શક્તિ-
શાના પ્રતિપામ જીવમાં સત્તામત છે જ એ ગુણો પુરતમા
નિમિત્તથી આવરણ અમીને પ્રગટ થાય છે પણ એતુ નથી
કે પુરતમા શાનગુણ હોય તે એણે આત્માને આપ્યો એતુજ
કર્મથી અનુદ જીવમાં થના શાના પરિણામ પણ કાર્ક
કર્મમાંથી સક્રમણ નથી પામતા પરંતુ આત્મામાં એ કર્મ
ના આધારે અવશ્ય જન્મે છે એમ માર્મણુ વર્મણુમાં
અનતગુણ રમ વગેરે પરિણામ [પર્વણ] યદને જે કર્મ
બન્યા ત્યાં એ રસાં કાષ્ઠ જીવમાંથી સક્રાત નથી થયા
પરંતુ જીવના શાના પરિણામના નિમિત્તે જગર થયા છે
એટલે પરિણામ થવામાં એતુ ઉપાત્તન કા- નહિ
તેમ એ નિમિત્તમાંથી ઉપાત્તનમાં મંદ શરૂ

નહિ હિ ॥ ઉપાસનમા પ્રવૃત્તા એ પર્વાયોને નિમિત્તની
 અવશ્ય જરૂર પડે છે મારેજ ઉપરની આધામા અળ્લોળ
 નિમિત્તેજ' કયુ ત્યા નિમિત્તથી એમ ત્રીજી વિભક્તિ
 મુદ્દા ત્રીજી વિભક્તિનો અર્થ કરણ સાધન, આવશ્યક
 કારણ એવો થાય છે હા ત અમિથી જાત રાધે છે,' એમા
 રસોઈ-કાચ' માટે અમિ એ આવશ્યક કારણ છે પરંતુ નહિ
 કે આવશ્યક મગલ તો એકજુ ઉપાસન છે નિમિત્ત નહિ
 નિમિત્ત તો માત્ર હાજર હોય એનુજ —આવુ નથી
 સમયસારે નિમિત્તને માત્ર હાજર કહેવુ યોગ્ય તો ત્રીજી વિભક્તિ
 ન લગાડત તો તો સાતમી વિભક્તિથી કહેત અર્થાત્ 'અળ્લો
 ળ્લોળનિમિત્તે' એને કે અ યો ય નિમિત્તની હાજરીમા કાચ'
 પશિલામ થાય છે એમ કહેત

પ્ર૦ —તો ત્રીજી વિભક્તિને સાતમીના અર્થમા માની
 લઈએ તો ?

ઉ૦ —તે પણ નહિ માની શકાય કેમકે તો પણ નિમિત્ત
 શબ્દ નકામે કરત માત્ર હાજરીજ કહેતી હોત તો તો
 'અળ્લોળનિમિત્ત' 'અળ્લોળસનિધાને એવુ મહત્ત્વ કહેત
 પણ અહીં તો ખાસ નિમિત્ત મન્ન મુકયો છે, તે ઉપાસનથી
 અને બીજા અનિમિત્ત પદાર્થોથી, (અકારણમૂળ પાર્થોથી)
 આ નિમિત્તમૂળ-કારણમૂળ 'અન્યો ય'ને જુદા પાડતા માટે
 મુકયો છે આ અન્યોન્યને ખામ નિમિત્તકારણ
 તરીકે કહેવા માટેજ નિમિત્ત શબ્દ અને ત્રીજી
 વિભક્તિ છે આનુ પણ જેને વ્યાકરણુ જ્ઞાન ન હોય
 એ જમરડા પાડે કે બીજુ કાંઈ કરે ?

(૧૦) સમવસાર ગાથા ૮૯મા પ્રશ્ન કયો કે શુદ્ધ
 ચેતનને મિથ્યાત્વાદી સાથી ? ' વાત સાચી છે, ચેતન ૫ શુદ્ધ
 એટલે તો માત્ર શુદ્ધ યાનાં ગુણમય મહેવાય એમા મિથ્યા
 ત્વાદી દોષ કયાંથી સહાયે ? પછી સમવસારના કર્તાએ જ
 ઉત્તર કયો કે 'મોહના સયોગથી આત્મામા ઉપયોગના
 પણ પરિણામ થાય છે' અહીં શુ સૂચ્યુ ? એજ કે
 મુક્તીપદ્મ જે છત્રથી સિત્ત વસ્તુ છે, એના સયોગથી
 નિમિત્તને લીધેજ આત્મામા દોષમય વિકાર ઉત્પન્ન
 છે નિમિત્તની અસરનું શુ આ સ્પષ્ટ સૂચન નથી ?

પ્રશ્ન — ૧૫ મિથ્યાત્વાદી કર્મપુદ્ગલ શુદ્ધી વસ્તુ છે અને
 આત્મામા થના મિથ્યાત્વ મોહ રોગેના પરિણામ એ
 વસ્તુ છે આ પરિણામથી આત્મામા દોષમય વિકાર
 પશ્ય નહિ કે બહારના કર્મપુદ્ગલ પછી એમા
 નિમિત્તભાવે કયા એના પર્ણાવ
 પરિણામ
 નિમિત્તની

જાતજ્ઞાન થાય તો એના ઉગ્ગત જાતજ્ઞાનને લાવનારી ત્યાગ
તપસ્યા સામાયિક પ્રતિક્રમણા સાધનાઓ કે જે સીધી આ
ત્માને અંકે છે એ આત્માને જાત નહિ કરી રોકે એમ માનવું
બોનું એ કે જે સીધાપણ કે મુખાંધ મણાય નહિતર અતરંગ
જ્ઞાનજાવ થરામાં તો ઉપાનત મરણ આત્મા કે અને જરૂરી
અતરની પુખ્તજાવના તેમજ ઉપાયોપવચનો પુરપાઈ ॥
પાશુ બાહ્ય અન્ય ન પતી જાતમુના શો ઉપકાર કે બાહ્ય
સ્થિતિક્રિયાનો શો ઉપકાર ન ત્યાગુધી મલુ કે પ્રભુમાં
વીતરાગતાવું અતુભા ॥ દેહની જાતમુના આવારે થાય છે
ક્યા એમનો પુરુષ આત્મા અને ક્યા રીતે પુરુષની જાત
મુ ॥ ૭૮૦ સૂચવ્યું કે આત્માની વીતરાગતાથી જડજીરમાં
જાતમુદા આવી છે નિમિત્તની જનરતા આમાંથી રૂપરૂચિ
થાય છે તો જ અનુમાન થઈ શકે તે કે શરીર પર જાતમુદા
છે તો આત્મામાં વીતરાગજ્ઞાન હોવો જોઈએ જ્ઞાન રાખતો
આત્માની સ્વતંત્ર પર્વાય પરપરા અને પુરુષની સ્વતંત્ર
પર્વાય પરપરા માનનારાના હાથે આ લખાય છે કે આત્માની
વીતરાગજ્ઞાના લીધે દેહમાં જાતમુદા તેજ એના દર્શનથી
વીતરાગતાનો નિશ્ચય થાય છે ॥

(૧૧) સમયસાર ગ્રાંથ ૮૮માં મ્હે છે કે પુરુષવંશના
વિગ્નર મિથ્યાત્વ, યોગ, અનિરતિ અજ્ઞાન છે જીવ
ના પરિણામ ઉપયોગ, અનિરતિ, અજ્ઞાન છે ॥
અહીં પણ જીવના પરિણામ જે ગણવ્યા તે બરાબર કમ-
પુરુષવંશના તેવા તેનાજ વિગ્નરના ઉપે થાય છે એમ પર-
દ થના ઉપના નિમિત્તે થના હોવાથી પરદૃશ્યની અસર
આવી જ નિમિત્તની અસર થઈ જ

(૧૨) સમયસાર માયા દહ્યા પ્રજા કયો કે શુદ્ધ
 મૈત્ર્યને મિથ્યાત્વાદી શાથી ? ' વાત સાચી છે. 'તેન ય શુદ્ધ
 એટલે તો માત્ર શુદ્ધ યાત્રાદિ ગુણમય મહેતાય એમા મિથ્યા-
 ત્વાદી દોષ ક્યાથી સભવે ? પછી સમયસારના કર્તાએ જ
 હતા? કયો કે 'મોહના મયોગથી આત્મામા ઉપયોગના
 નાન પરિણામ થાય છે' અહીં શુ સ્વચ્છ ? એજ કે
 મોહનીયકર્મ જે છાથી કિંતુ વસ્તુ છે, એના સયોગથી
 નિમિત્તને લીધે જ આત્મામા દોષમય વિકાર ઉત્પન્ન
 થાય કે નિમિત્તાની અસરતુ જ આ સ્પષ્ટ સૂચન નથી ?

પ્રશ્ન — મિથ્યાત્વાદી કર્મપુદ્ગલ જુદી વસ્તુ છે, અને
 અશુદ્ધ આત્મામા થતા મિથ્યતા મોહ વગેરેના પરિણામ એ
 જુદી વસ્તુ છે આ પરિણામથી આ મામા દોષમય વિકાર
 થાય છે પણ નહિ કે બહારના કર્મપુદ્ગલથી પછી એમા
 બળાસ્તું નિમિત્તકારણ આ આ શુ કે પુદ્ગલના પર્ણીય
 પુદ્ગલમા જ સ્વતંત્ર મર્મ કરે છે આત્માના પરિણામ
 આત્મામા જ સ્વતંત્ર કાર્મ કરે છે એમા પર નિમિત્તાની
 અપેક્ષા ક્યા આવી ?

ઉત્તર — સ્વતંત્રનો અર્થ તમારો જોગો છે. સ્વતંત્રનો
 સાચો અર્થ એ છે કે પુદ્ગલમાથી પર્ણીય ઉત્પન્નકારી
 આત્મામા નથી આવતા પણ આત્મામા સ્વતંત્રપણે જુદા
 પર્ણીય બને છે, એનો જ સ્વતંત્રનો અર્થ છે બાકી
 આત્મામા એ સ્વતંત્ર પર્ણીય બળતા માટે કર્મપુદ્ગલના
 પરિણામની અપેક્ષા તો રહે છે જ જ ર રહે કે તેથી જ

દ્રવ્યના માનેષા અસત સ્વાતંત્ર્યનું ખડન
 કરનારી દલીલો — (૧) કમ પુદ્ગલના બરાબર તેરા તેરા
 સમ્યક્ત્વરોધક યાનરોધક વિરતિરોધક વગેરે જુદા જુદા
 સ્વભાવ કેવી રીતે કહેવાય ? શું પોતાનામાં કોઈ સમ્યક્ત્વ-
 યાન-વિરતિ વગેરે ગુણો છે કે એના પોતે રોધક આચારક
 બને ? એ તો આત્માના તે તે ગુણ છે તેને એ રોકે છે
 માટે તો એનામાં તેરા તેરા જુદા જુદા સ્વભાવ કહેવાય છે
 નહિતર તો અઘાન દર્શનરાગાઓએ માન્યુ તેમ ભાગ્યના-
 કર્મના માત્ર મે બે પત એક સારો અને બીજો ખરાબ
 એના બે ને કર્મના મૂળ આઠ બે યાનાવરણુ ને દર્શનાવરણુ
 ને વે નીચ ને મોઢનીચ વગેરે પણ એના ઉત્તર બેઠ એસો
 અકાવન એમા મતિઘાનાવગ્ણનો સ્વભાવ જુદો ને શુન
 યાનાવરણુનો સ્વભાવ જુદો, ચાતા વે નીચનો જુદો, ને
 મિથ્યાત્વ મોઢનીચનો જુદો એ શું ? વળી એ કર્મોમા પુદ્ગલ
 વિપાકી પ્રકૃતિઓ જુદી અને છવિપાકી જુદી એ થી
 રીતે ? પણ તો તો એ સરાય થાય છે કે પુદ્ગલ વિપાકી કર્મ
 એને શું અને છવિપાકી એને શું ? આત્માના યાનાગિ
 પરિણામની સાથે મળધ માનશે તો જ એ જુદા જુદા
 સ્વભાવનું સમર્થન-સ્પષ્ટીકરણ કરી ગકશે નહિતર પછી
 એમ બોલા નાગેવા પડશે કે તે તે કર્મના તેરા તેરા સ્વભાવ
 છે પણ એ યાથી, એનો ઉત્તર નહિ કરી શકો ' એ
 કેના કેવા ' એ સ્વભાવ શું શું કરનારા ' એ નહિ કહી શકો
 ઉપાન અને નિમિત્ત ઉભયવાદી એના અમે તો કહી શકીએ
 કે આત્માના મતિઘાનગુણને રોકવાના સ્વભાવવાળા કર્મને

મનિદાનાવરણ હોવાય આ મામા શાતા ઉત્પન્ન કરનાર
કર્મ તે શાતાવેત્નીય આત્માને વિપરીત શ્રદ્ધા કરાવનાર
કર્મ તે મિથ્યાત્વ મોહનીય કર્મ પણ 'તે તે કર્મના તે તે
સ્વભાવ શાથી, શુદ્ધા શુદ્ધા એમ્સ નામ શાથી?' નિમિત્તની
બમત ન માનનાર એના તમારી પામે એનો ખુલાસો નથી

(૨) ખીણુ એ છે કે આત્મામાં ધડીધર માની સહ્યે
કે અ ધની અપેક્ષા વિના સ્વનત્રપત્રેજ ઉત્પન્ન થનારા અ
શાન મિથ્યાત્વ વગેરે રૂપણો છે અને એમાં કારણમૂલ પૂર્વ
પૂર્વના દૂષિત સંસ્કારોની અસર છે પરંતુ આત્મામાં ધડીધરીમા
શાતા-અશાતા ધાય છે એની પાઝગ કોની અસર છે ? (૧)
જો મ્હો કે મોહ-અશાનની તો કેવળશાનીને મા? અશાન
નદિ હોનાથી શાતા-અશાતા પણ ન દોવી જોઈએ ત્યારે
(૨) જો કહો કે પૂર્વની માના-અશાતાની તો તો એમને
બને દોવી જોઈએ, પણ તમે તો કેવળશાનીને એકલી શાતા
માનો છો તેનું તું ? વળી એકલી પણ શાતા હવે શાશ્વત
કાગ સાથે રહેવી જોઈએ કેમકે જેમ મોહનીયના કુસંસ્કાર
મા તો પ્રતિપક્ષ તરીકે વેગમ્મ અને નિર્મોહતાની બાવના હતી
તેથી એના બગ ઉપર મોહના કુસંસ્કારો દૂર થઈ શકાયા
પરંતુ શાતાની સામે પ્રતિપક્ષ તરીકે એવું તું ? કે જે
શાતાના સંસ્કાર તો શકે ? અને તો શાતા કર્મપુદ્ગલ-
ધની અસર માનીએ છીએ તેથી એ કર્મ વૃદ્ધાથી એનો
અસર વડે તો પછી આત્માને શાતા-અશાતા ન રહે એવું
અમે મ્હો શકીશું તમારી પાસે સો ખુલાસો છે ? તમારે
તો કર્મપુદ્ગલ સાથે આત્માને લેવાદેવા નથી

(૩) ત્રીજી વાત એ છે કે કેરી વોરે ફક્તની જેમ સ્થિતિનો (સમય મર્યાદાનો) પરિપાક કર્મપુદ્ગલસમાધાન થઈ શકે છે પરંતુ આત્માના દોષમાથી રીતે એ સંગત થાય ? એમ દોષ આત્મારે અપહરણ છે અને પછી પશ્ચ બનશે એ શું ? વળી એમા કાગ સ્થિતિનો ટાસ-નૃદ્ધિ એ શું ? ત્યારે કર્મમા જેમ કેવળાક સત્તાગત સાતા પુદ્ગલોનું બધાતી અસાતામા સક્રમણ, કે પૂર્વબદ્ધ અસાતા પુદ્ગલોનું બધાતી ગાના પ્રકૃતિમા સક્રમણ થાય છે એવી રીતે આત્માના બાવક્રમમા શું ? આત્માના ગાતા-અસાતા પરિણામમા કેમ થઈ ? પુર-ગતમા તો દગીયા છે નોથા છે તે શેરડીનો રસ લીંબડાના રસમા કે લીંબડાનો રસ શેરડીના રસમા પડી એકરૂપ થાય છે એમ પુદ્ગલકર્મમા તો સક્રમણ (મીલાવટ અને પરાવર્તન) થઈ શકે પરંતુ આત્માના અમૂર્ત પરિણામનો એક બીજાના વિપરીત પરિણામમા શું મીલાવટ અને શું પરાવર્તન ? એમા તો બટુ થાય તો એક બળરાત પરિણામ બીજા નિમળ પરિણામનો નાશ કરી શકે હા ત સાતાનો પરિણામ અસાતાના પરિણામનો નાશ કરી શકે વિંતુ સાતા તો સાતા રહ્ય પરંતુ અસાતાનુપ સાતામા પરાવર્તન અને નિષ્ક્રિય સાતામા મિલાવટ થી રીતે થઈ શકે !

(૪) ચોથો મુદ્દો એ છે કે આત્મામા રાગદ્વેષ સાતા અસાતા વગેરેના પરિણામો તો પડેલા છે, તો એક સાથે એ બધા ઉપર કેમ નહિ ? પ્રમટ કેમ નહિ ? સાતાના અનુભવ વખતે અસાતા કેમ નહિ અને ચેાર અસાતાના અનુભવ કાળેજ સાતાનો અનુભવ કેમ નહિ ? પૌદ્ગલિકક્રમની

અસર મનનારા અમાર ત્યા બહુ સમાધાન છે કેમકે જે પુદ્ગલ તો એવી વીજ છે કે કોઈનો કાળપરિપાક થયો હોય કોઈનો નદિ કોઈનો ત્રિપાકિ વ ચાને તો કોઈનો પ્રયોગ્ય બાને ગઈનો દારોપસમ હોય તો મોઈનો ઉપચમ હોય તો કોઈનો દાન હોય પુદ્ગલમાં આ પરિણામો જ બને છે તંતુસાર છવમાં પરિણામ જ મે છે કેમકે છવ ઉપર નિમિત્તમૂલ એ મર્મપુદ્ગલની અમર થાય છે પાતુ એવા કર્મપુદ્ગલથી નિમિત્તની અપક્ષા વિના તો એકના છવમાં એ જુદા જુદા પરિણામો મ્પાથી થી શકે ?

(૫) વળી છવ તો પૂર્વ દોષ અને નવા દોષ માટે એવું એજ નવ છે તેથી એમાં હજી કહી શકો કે પૂર્વ પૂર્વ દોષના આધારે નવા નવા દોષ જન્મે છે, પરંતુ ઉત્પ પામના કર્મપુદ્ગલ અને નવા કર્મ જનનારી મૂળમૂલ કામણુ વર્મણુના પુદ્ગલો તો જુદા જુદા નવ છે તે વ અનતા અણુ દ્રવ્યો રૂપ છે એમાં હી રીતે કાર્યકા જુભાવ હોઈ શકે ? તમારે તો એક ન વ બીજા જુદા દ્રવ્ય પર કાંઈ કરી શકુ નથી તો પડી અમુક અમુક એકસ દ્રવ્ય પને ધરનારા નવા કર્મ હી રીતે બની શકે ? મર્મણુ વર્મણુમાં રસ અનત ગુણો વધવાનું એમ્પાથી તે તે જ્ઞાનાવગ્ણાિ બિ ન બિન્ન રસભાવના કર્મ રો જનવાનું અને તેવી તેવી અમુક જ સિધ્ધિ રસ નક્કી થવાનું —આ બધું જ્ઞાના આધારે બને ? નિમિત્તિની અસર મનનાર તો કહી શકે કે "છવના ક્ષાપ્તતા પરિણામથી કાર્મણુ પુદ્ગલોમાં અનત ગુણુ-રસ વધી બધ છે શુ ? પુદ્ગલનો રસ છવથી વધી બધ છે

ખરેખર જીવ માથે જ્યારે બધાય છે ત્યારે જીવ
 મિથ્યાત્વાદિનો હેતુ થાય છે "આમા પલ્લ કાર્મણ્યમ-
 ભુના પુદ્ગલ દ્રવ્યોનો જીવ સાથે બધા ચરામા કારણમ્
 આત્માના મિથ્યાત્વાદિ ભાવ કલ્યા । વળી "જ્યારે એ બધાય
 છે ત્યારે જીવ મિથ્યાત્વાદિનો હેતુ થાય છે," એમ મહીને
 એ બધાયેના કર્મફળને જીવ મિથ્યાત્વાદિ પરિણામ કરે એના
 પ્રયોજક કલ્યા જ્યારે બધાય ત્યારે જીવ હેતુ થાય
 એનો અર્થ જ એ કે મિથ્યાત્વાદિ ભાવોનો ઉપાદાન તરીકે હેતુ
 જીવજ । પરંતુ એ હેતુ બનવાની શરત શી ? એજ કે
 કર્મ બધાય ત્યારે જીવ હેતુમ્બદ્ધ થાય એ અભિધની શરતજ
 કર્મની અપેક્ષા સુધવે છે

(૧૫) સમયસાર ગાથા ૪૨મીમા કહે છે કે જે પુદ્ગલ
 સહી જીવને બદ્ધરૂપે (સામાય બધાયેય અને ઘાડ
 બધાયેય) કહે છે તે વ્યવહારપત્ર છે, અને અબદ્ધ
 રૂપે કહે છે તે નિશ્ચયપત્ર છે. સમયસાર એ બંનેને
 અતિક્રાન્ત છે કેમકે પત્ર મૂકી દેવાથી વીતરાગભાવ
 આવે, આમા કાર્મણ્ય એક પક્ષમાં ને તણાઈ જતા મનેથી
 અનિષ્ટ રહેવાનું સમયસાર કહે છે એમાં પલ્લ નિશ્ચયપક્ષનેમ મૂકે
 પાનું કહ્યું । ત્યાર શ્રી કાનઈ નિરૂપને તાણે છે વળી અબદ્ધરૂપે
 પક્ષ મૂકવાનું કહ્યું તોજ વીતરાગભાવ આવે એમ કહ્યું તો
 ત્યા કયા જીવનો દેનાત ગ્રયપક્ષ રહ્યો ? તેમ નિયત કમળદ
 પર્વાપભાવ પલ્લ કયા રહ્યો ? કેમકે કહ્યુંને કે પક્ષ મૂકી દેવાથી
 વીતરાગભાવ આવે એણે કે તમારા કમળદ નિયત
 (ચોક્કસ) પર્વાપ તરફ ન જુઓ તમે તમારે નિમિત્તરે પક્ષ

મૂડી દેવાનો પર્ણાંશ ઉમેા કરો એટલે એની પાઠળ અવશ્ય
કાર્યરૂપે વીતરાગલાવનો પર્ણાંશ ઉમેા થશે નિવૃત્ત પર્ણાંશમાં
થવાનું હોય તેમ અને આપણું કશું કંઈ ન થશે અહીં તો
નિમિત્ત અને પુરુષાર્થનો મહિમા ગાયો

(૧૬) સમયસાર ગાથા ૧૪૬ ના વિવરણમાં કહે છે કે
“અજ્ઞાની જીવ પુણ્યકર્મ પ્રકૃતિને સારી સમજીને
તેના શાગ અને સસર્ગમાં પડે છે અને બધામાં પડી
પરાધીન થઈ સસારના દુઃખ ભોગવે છે” અહીં જે
કહ્યું કે અજ્ઞાની જીવ અજ્ઞાનતાથી કર્મપ્રકૃતિના સસર્ગમાં
પડે છે અર્થાત્ અજ્ઞાનતાના નિમિત્તથી કર્મબંધનું કાર્ય
ઉભું થાય છે, એજ નિમિત્તની અસર આવી આત્મવ્યથી
પર એવા જ્ઞાનાવરણ-મિથ્યાત્વાદિ કર્મદ્રવ્ય ઉપર આત્માની
અજ્ઞાનતાની અસર આવી રહી કહ્યું કે બધામાં પડી પરા
ધીન થઈ—એનો અર્થ એ છે કે જ્યાં માત્ર પોતાનામાં
નવા હોય જન્મતા હોય ત્યાં પોતે એ દોષના ‘બધ’માં
પડ્યો ન કહેવાય બધ’ તો કેટલું દ્રવ્યનો કહેવાય ત્યાં તો
એના ઉપાજનમાં કયો એની વૃદ્ધિકારક બન્યો—એવી
કેટલી બાબત વપરાય પણ બધામાં પડ્યો—કહે છે, એનો
અર્થ તો ‘પન્દરવ્યાના બધમાં પડ્યો એવો થાય એટલે કે
પોતે પોતાના સબધમાં આવે એવા પરદ્રવ્યને ઉભું કશું
વળી જીવને પરાધીન થવાનું લાગ્યું ત્યાં પણ દ્રવ્યનો સ્વાતંત્ર્ય
પણ હીટી ગયો કેમકે જીવદ્રવ્ય કર્મદ્રવ્યને પરાધીન પડ્યો
આ રીતે નિમિત્તની અપેક્ષા અને દ્રવ્ય-દ્રવ્યમાં
શ્રી કાનજીને જાણે તેની ઉદ્ધારી હોય પણ એ તો

ગ્યા જેવા છે સમયસારમાં ડાંગે ને પગે એ આગળ
આવીને ઉભી રહે છે પોતાના જાપણમાં પણ દામદામ એવું
સમર્થન આડકતરી કે મોઢી રીતે થઈ જાય ■

(૧૭) સમયસાર ગાથા ૧૫૦મીમાં કહ્યું કે "ગાંધી
જીવકર્મ બાધે છે, વિરાગી જીવ છેડે છે મારે કર્મમાં
રાગ ન કરો" આમ કહવામાં તો રખડપણે કહ્યું કે
રાગી જીવ પોતાના રાગના નિમિત્તથી કર્મરૂપી પરદાને ઉજી
કરે છે એ જ આત્માને ઉભી નિમિત્તની અને પરદાની અસર
તથા કર્મની જીવ પર પરાધીનતા ! જીવ રાગ કરે તો કર્મ
પરિણામ ઉભો થાય કર્મમાં રાગ ન કરો આ ઉપદેશ
દેવાનું કારણ પણ શું છે ? જીવનો ગમ હોવાના માટે કહે
છે તો ઉપદેશ એ પરદા-પાંચ છે એની આત્મા પર અસર
માની

પ્ર. — પણ અહીં તો રાગથી કર્મ એટલે ભાવકર્મ
બધાય અર્થાત્ અગ્રહ આત્માનો એ આત્મિક પરિણામ
લેવાય ને ?

ઉ. — ના પૂર્વે કહી આત્મા તેમ એ જો લેવો હોત તો
ત્યા ભાવકર્મ તો દોષરૂપ છે તેથી કર્મ એવો કે દોષ
બાધે છે' એવો પ્રયોગ ન કરત ત્યાં તો મ્હેત કે દોષ
'ઉપાગે' કે દોષ વધારે જ અહીં તો બાધ છે છેડે છે
એવો ચોક્કસ પ્રયોગ જે થાય છે તે પરદાના સંયોગ અને
વિયોગને કહી રહ્યો છે બીજું એ પણ છે કે એ ભાવકર્મની
સાથે સાથે દ્રવ્યકર્મનો બધા બરાબર તેવો જ જે થાય છે એ

હિસામે તો કર્મ પર જીવની અસર આવીજ જીવના રાગને
પરતત્ર કર્મદ્રવ્ય બન્યું

(૧૮) વળી આગળ સમવસાર વિવેચનમાં કહે ॥ ૩
“અમ્યમૃદ્ધિ જીવને બે ધારા છે, કર્મધારા અને જ્ઞાન
ધારા બે ય ધાતપોતાનું કાર્ય કરે છે શુભાશુભ કર્મ
ધારા જોડાઈ અસે, તેડવા અસે કર્મબંધ શુદ્ધ
સ્વરૂપનો વિચાર (વિકલ્પ) સુદા કર્મબંધનું કારણ
છે શુભ પરિણતિરૂપ જ્ઞાનધારાજ મોક્ષનું કારણ છે’
આમાં પણ કર્મધારા ‘કર્મબંધ એ સમગ્ર આત્માથી
શુદ્ધ કર્મદ્રવ્યને સૂચવી રહ્યા છે કે જે પરબળની ઉપર
આત્માના રાગની અને વિક પની અસર પડે છે એમ બહો
કહ્યું શુદ્ધ કર્મદ્રવ્ય ન વેચા દોન તો દોષધારા ‘દોષો-
ત્પતિ’ એવા પ્રયોગ કરી સમ્મત વળી શુભાશુભ કર્મધારામાં
તો વે નીપકર્મ આવે છ આકુષ્ઠકર્મ સરીરકર્મ શુભાશુભ
નામકર્મ વગેરે આવે છે શુ એને આત્માના દોષ કહેશે ?
આત્માના એ કર્મજન્ય ઔચિક્ષ્ણાવ અને બંધન જરૂર છે,
બાકી દોષ તરીકે તો અજ્ઞાન મોહ અવિરતિ વગેરે મળ્યા
છે એને કર્મધારાનો અર્થ અનાયી આત્મામાં ચાલી
આવતી કર્મદ્રવ્યના માત્ર સબંધની ધારા એવો સમજવો
જોઈશે એમાં જીવ બદ્ધ કર્મદ્રવ્યને પસંદીન રહેવાનોજ વળી
કહ્યું કે શુદ્ધ સ્વરૂપનો વિચાર સુદા કર્મબંધનું કારણ છે’
એ પણ વિચારવાન આત્મા અને કર્મદ્રવ્ય-એનો મેળ સૂચવે
॥ એક કારણ અને બીજું કાર્ય બાકી જે શુદ્ધ પરિણતિને
મોક્ષનું કારણ કહે છે એ શુદ્ધ પરિણતિનું કારણ એમને

પૂઝે, તેમ જો કયા જોડે છે મ્હા ગુણસ્થાનને આવે તે પૂઝે, કેમકે શુદ્ધ પરિણતિમાં તો જો શુભનિચારને, શુભ વિમ્બને જરાય સ્થાન નહિ આપે અર્થાત્ ત્યાં મનનો ઉપયોગ નહિ મનસિક કોષ વ્યતન નહિ એમ કહેવો તો કહે, આ દશા મ્હાં આવે ? આ તો નિર્વિમ્બ દશા થઈ જો કાર્ષ્યોથે-પ્રાયમે-૭૪ ગુણસાણે હોય નહિ. તેથી શુ સમ્યજ્ઞિ, શુ ધારક છે શુ સાધુ-બધાજ એમના મતે માન કર્મબધ કરેનારા ! અને સ સારમા રખાનારા) વળી નિર્વિમ્બ બનવાની ભાવના પણ એક જાતનો નિકલ્પ છે તેથી જો પણ બધનમ્તાં આમ વિમ્બો તો ગદરાના 'તેથી જીવ ઉચોળ નહિ આવવાને, આવુ એમના મતે દરવાથી જીવને મોક્ષનીજ અસમવિનતા થશે ! એકલા 'શુદ્ધ નિશ્ચય-શુદ્ધ નિશ્ચય'નું મક્કાપૂછ પકટી રાખવાથી જુઓ, એમની કેરી કુ'શા નીપજે ■ ।

(૧૮) વળી એનીજ આમગ સમપસાર વિવેચનમા કહે છે કે "શુભ પરિણામે (શુદ્ધ સ્વરૂપના નિચાર) ને હેયરૂપ ગણી તેમા પ્રવર્તે છે પણ નિર્ચક ગણી છોડી દેતા નથી કેમકે સ્વરૂપ આનંદબનમાં હજી સ્થિરતા નથી રહેતી. શુભકર્મોને છોડી આગુણમા પ્રવર્તતા નથી' બીજી શુભ પરિણામને હેય ગણ્યા, છતાં નિર્ચક ન ગણ્યા એમ આખો બાલ શુભ વ્યવહાર બને અતે હેય છતાં તે પૂર્વે જરાય નિર્ચક નથી એમ માનવામાં એમને કયા વાધો આવે ■ ? અને જો સાર્થક છે તો એની નિંદા કેમ કરી શકાય ? એની મેકલી ત્યાજ્યતા કેમ હિપરેશી શકાય ?

ખીજી શુભપરિણામમા પણ મનોદ્વન્ની રચના છે એનું
 આલંબન આત્માને સાર્થક ગરુ આ દેવી પરદાવ્યની ને
 નિમિત્તની સંયોગ આવશ્યકતા અને અસર સૂચવી ? ખીજી
 ને એ કહે છે કે શુભઆલંબનમા સ્થિરતા નથી રહેતી એ
 સ્થિરતા એટલે શું ? નિર્નિર્મલ અવસ્થા જ ને ? તો તેલાવવા
 માટે ચિંતનની જરૂર ખરી ને ? અર્થાત્ પરના દેહની જરૂર
 ખરી ને ? તો પછી એમ આત્મ સત્ત્વ સ્વાત્ત્વ કયા રહ્યું ?
 નિષ્પત્ત ક્રમબદ્ધ પર્માય ક્યા નહીં ? આ તો આમ કહે, તો
 આમ થાય' એ આ પુ ખીજી ને કહ્યું કે શુભ કર્મોને
 ઊડો અશુભમા પ્રવર્તતા નથી આ કહીશા તો હ
 વાળી, હાથી ! પોતાના જ બાલ-ચરદાર-ઉત્થાપક સિદ્ધાન્ત
 ઉપર કુદારા ઘાત કર્યો ! પ્રશ્ન તો એ છે કે જુબ મોને
 કો વાની વાત તો પછી પણ એ તો કહે છે શુભ કર્મો
 આ વા શી રીતે ? જુબમોને ઉભા થી રીતે ક્યા ? એને
 કેના માનીને આપ્યો ? જરૂરી કે બિનજરૂરી ? મોહરેતુ કે
 સસારરેતુ ? જુબમો દેશા ક્યા તે સાઈ મુર્ કે મોહુ ?
 શુભમોને ઊડી દેના નથી એનો અર્થ તો એ થયો કે એ
 ઉપયોગી બને છે એક બાજુ આત્મની બંધી સ્પષ્ટ સ્વદારની
 અને પરનિમિત્તની આવશ્યકતા સૂચવી ને ખીજી બાજુ
 પુણ્યક્રિયાઓને નિન્ની, મૂઝી દેવી, મૂઝારી દવી-એ કેટલું
 પગરપગ મેહુડું છે ? એનો નિન્ન અને ત્યાગ કરના એમનું
 મોહુ અને કાવા કેમ ન લાગે ? એ ઉપાન આત્મા સિવાય
 જડકાયાની શુભ ક્રિયા કાર્યમાં નિમિત્તજ નથી અને તે
 , અજુસમજમા પકડાઈ ગઈ હતી, તો એ ઊડી કેમ ન દેરી ?

છોડી દેનારને સુ તુમ્હાન ? ત્યારે જો તુકસાન હોય તો ત્યા
પણ જડખાયાથી શુભક્રિયાનો ત્યાગ એ ચેતન આ મા ઉપર
તુકસાનની અસર કરનારો બન્યો ! પરનિમિત્તની અસર
કેમ નહિ ?

(૧૯-૨૧) સમયસાર ગાથા-૧૭૩-૭૬ દીકા-રિવે
ચનમા લખે છે કે (૧૯) “દ્રવ્ય આસક્તિવાળા ઉદયને અને
જીવને નિમિત્ત-નૈમિત્તિકભાવ છે (૨૦) “દ્રવ્યાસ
ત્વોનો ઉદય થતા જીવ જે પ્રકારે એમા જોડાય (તેને
જે પ્રકારે જાનાસન થાય) તે પ્રકારે દ્રવ્યાસત્વો નવીન
બંધના કારણ થાય. જાનાસન ન કરે તો બંધ થતો
નથી ” (૨૧) “જ્યામુરો કર્મજી સ્વામીપણુ
રાખીને કર્મના ઉદયમા જીવ પરિણમે છે ત્યામુધીજ
જીવ કર્મનો કર્તા છે ”

અહીં (૧૯) દ્રવ્યઆસન અને જીવનો નિમિત્ત-નૈમિત્તિક
ભાવ એટલે દ્રવ્યઆસન એ નિમિત્ત અને જાનાસન એ નૈમિ
ત્તિ-કાર્ય એવો જો વચ્ચે જાવ સાચી એ મોટો પ્રશ્ન છે
એને શો એવો મેળ છે કે આ જાવ ઉભો થયો ? જો અસ
ર જ નથી કાર્ય-કારણપણ્યનો સબંધ જ નથી તો નિમિત્ત
નૈમિત્તિક ભાવ શાનો ? જો કહો કે

પ્ર-મેળ હાજરીનો છે ને ? નૈમિત્તિક કે ત્યા નિમિત્ત
હાજર છે

ઉ-એમ તો જેમ નૈમિત્તિક છે, તેમ એજ રખતે
જગતમાં બીજા કાર્યો પણ છે તો એ નિમિત્ત હાજર હોવાથી
શું એ બધાની પ્રત્યે નિમિત્ત કહેવાશે ? હા ત કહો બન્યો

ત્યાં ચાકડો હાજર છે તો ચાકને નિમિત્ત અને વગાને નૈમિ-
ત્તિક કહી બે વચ્ચે નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સબધ માનો છે.
હવે ત્યાજ માનો કે વરસાદ પડશે, અથવા પ્રકાશ પથરાય
છે કે વાદ્ય આવે છે તો સુ ત્યાં હાજર એવો પેનો. ચાકડો
એ રૂઢિમા પ્રકાશમા કે વાદ્યગતિમા નિમિત્ત કહેવાશે ?
ત્યારે જો મ્હો કે,

પ્ર० -વંશાઃ વગેરે તો બીજે પણ બનતા હોય છે ત્યાં
ક્યા બધે ચાકડો હાજર છે ? તેથી એ શાનો એમની પ્રત્યે
નિમિત્ત કહેવાય ?

ઉ० -તો એ તો કાચુનુજ સ્વરૂપ મ્હી લા ઠા બેજે !
પણ જેમ ઘડો બનવામા ચાક હાજર જ હોય છે તેમ એ
ઉત્પન્ન થતા ધાનો આકાશ સાથે સંયોગ થવામા એ બધે
મોજુદ છે, તો સુ ધરાગણસંયોગની પ્રત્યે પણ ચાકને
નિમિત્ત ગણીશો ?

પ્ર० -ચાકને શાનું નિમિત્ત ગણાય ? કેમકે એ હાજર
જાને હોય પણ ઉત્પન્ન થતા વડાનો અને આકાશનો સંયોગ
થવામા ચાક કંઈ આવશ્યક નથી ગણાતો તેથી નિમિત્ત શી
રીતે કહેવાય ?

ઉ० -તો એનો અર્થ તો એજ ને ? જે ને નૈમિત્તિક
જ્યાં જ્યાં ઉત્પન્ન થાય ત્યાં ત્યાં બધે જે હાજર અને આ-
વશ્યક હોય તેને નિમિત્ત કહેવાય. એકવી હાજરીથી નિમિ-
ત્તના નાદિ પણ આવશ્યકતા સાથે જોઈએ એમ જે કહે-
શે ત્યાં 'એકના હોવામા' જ બીજું જન્મે ન હોય તો ન જ
જ મે એવું થયું એવું જ નામ કારણતા છે જમાજ

‘નિમિત્ત-નૈમિત્તિક’ સબધ કહો કે ‘કાર્યકાન્ધ’ સબધ કહો. એકજ વસ્તુ હરે હિ હા, ‘કર્મક’ પ્રયોજ્ય-પ્રોજ્યકભાવમા પણ નિમિત્ત-નૈમિત્તિકતા કહી ચકાવે છે હા ત મ્હીએ કે ‘બિનાડીના આગમનથી હિંદર દેખાતા નથી’ આમા, હ રના અર્થનામા બિનાડીતુ આગમન પ્રયોજક કે એવુજ એ નિમિત્ત છે, એમ પણ કહી ચકાવે પરંતુ નિમિત્ત પ્રયોજક કે કારણ કયુજ કરતુ નથી.’-એ કહેડુ ખોટુ ઇ એ વસ્તુ સ્પષ્ટ છે કે બિનાડીના આગમનેજ હિંદરને અદૃશ્ય કર્યા એટલે તમારે મારણના લક્ષણ બધાજ લેના કે, અને કારણ સબ નિરેધવો છ એ તો શબ્દરે છે

(૨૦) “દ્રવ્યઆસરોનો ઉદય થતા છત્ર જે પ્રકારે એમા જોડાય (તેને જે પ્રકારે જાનાઅવ થાય) તે પ્રકારે દ્રવ્યાઅનો નવીન કર્મબધના કારણ થાય” સમસારના આ કથનમા પણ નિમિત્તની કેટલી સ્પષ્ટ અસર સૂચવી છે. પહેલા કયુ કે ‘દ્રવ્યાસરનો ઉદય થતા છત્ર જોડાય અગર ન જોડાય’ એનો અર્થ એ કે ‘ઉદય ન થતા તો ન જ જોડાય’ મારે છત્રને જાનાઅવમા જોડાનામા કારણ બન્યો દ્રવ્યાઅવનો ઉદય કયા છત્રવ્ય અને કયા આસરતુ ઉપાદાનમૂલ કર્મ-પુદ્ગલવ્ય. એ વ સ્વતંત્ર છતા એકના આધારે બીજાને ચાલતો માન્યો ખેર! પછી મ્હુ કે ‘છત્ર જે પ્રકારે જોડાય તે પ્રકારે દ્રવ્યાસરો નવીન બધના કારણ થાય’ એટલે કે દ્રવ્યાસરથી નવીન કર્મબધ થાય ખરે! પણ છત્ર જે પ્રકારે જાનાઅવ કરે તે અનુસાર બધ થાય

આમ હૃદયમાં નિમિત્તકારણવાની ક્ષણ જણી ગમ્પી ? કેમકે
કર્મપુદ્ગલનો બધ થવામાં નિવામક તરીકે આત્માનો
ભાવાસન-પરિભ્રમ ગણ્યો એજ પરંતુ ૨૫૮ કરીને
પાછી રહી કે 'ભાવાસન ન કરે તો બધ ન થાય'
અરે ભાઈ ! બધ એ તો કર્મપુદ્ગલનો પર્યાય છે, જ્યારે
ભાવથી આસન એ અધુરું હતું. પર્યાય છે જ્યાં તમારે
તો એકા તે નિમિત્ત કમજૂર પર્ણવનો સિદ્ધાન્ત છે ત્યાં વળી
'આત્મા ભાવાસન ન કરે તો કર્મ ન બધાય' એ શુદ્ધ ભા
વાસન હોય તો બધ થાય ૧ હાય તો ન થાય એનું નામ
અન્ય-પરિવેશ' છે, અને તે મરણીયનો નિષ્પ કરાવનારા
છે માટે નિમિત્ત એ મરણ અસ્ત્ય છે

(૨૧) મહે છે કે જ્યાંસુધી કર્મનું સ્વામીપણ રાખીને
કર્મના ઉત્પન્નમાં છવ પરિણમે છે ત્યાંસુધીજ છવ કર્મનો
કર્તા છે આમાં છવને કર્મનો મતો મા યો ? કર્મ પુદ્ગલ
છે એના બધમાં છવ મતોપે કારણ મળ્યો પછી ભને
છવ કર્મના ઉત્પન્નમાં પરિણમે તે જ કારણ પરંતુ એમેય
કર્તા તો ખરો જ ને ? તો પછી કર્મ' યતુ સ્વાતંત્ર્ય ક્યા
રહ્યું ? વળી જે કહ્યું કે કર્મના ઉત્પન્નમાં છવ પરિણમે છે
એમાં પણ છવને પરિણમવામાં કર્મપુદ્ગલનો ઉત્પ-પર્યાય
કારણમૂલ ગણ્યો હવે સ્વામીપણ રાખવાની અગાનનાથી
છવ પરિણમ્યો પણ છવ પરિણમ્યો એમાં કમોત્પ કારણ
બ યો ને ? આમાં ના નહિ મહેરાય કેમકે છવ પરિણમનો
પર્યાય કર્મઉત્પન્ન અનુસારે મયો ને ? એનું જ નામ 'પર-
દશની કારણના એજ નિમિત્તની અસર અમ્મ

માન્યુ વળી જુનું કર્મદંપ ઉત્પન્ન થાય તો મર્યાદા
જન્મભાવે છે ત્યાં પણ બધાની કર્મ બંધિત જુદી જુદી છે
છતાં એકની અસર બીજા પર ગણી બીજા પર પહેલાં
નિમિત્તકારણ સ્વીકાર્યું જાતું જીવમા શાતા-અશાતા કે
રામરૂપા યથાર્થા મર્યાદાને કારણે મર્યાદા એની સામે એ પ્રકાર
ચર્ચ થકે કે

પ્ર૦ -સમયમાર ગાથા ૧૬૬મીમા તે સમ્યક્દષ્ટિ
જીવનો વિવેક બતાવતા કહ્યું છે એ રામરૂપાદિભાવો માત્ર
અર્થાત્ જીવના ભાવો નથી, પણ જીવ તે જ્ઞાણગમાયો હો
અહમિકા હો તે માત્ર એક સાધનભાવવાનો હો' એવું કહ્યું

ઉ૦ -આત્મ સમાધાન સરળ છે સમકિતી આત્મા ને
વિવેક કરે છે તે શુદ્ધ આત્માની અપેક્ષાએ છે અર્થાત્ શુદ્ધ
આત્માનો સ્વભાવ માત્ર સાધનભાવ છે વસ્તુનું અસ્તિત્વ-અ
સ્તિત્વપણે શુદ્ધ જ્ઞાન-દર્શન મધ્યમો સ્વભાવ આત્માની
શુદ્ધ અવસ્થામાં રામરૂપાદિ ભાવો નથી હોતા-આત્મ સમકિત
તીના વિવેકનું તાત્પર્ય છે પણ એ તાત્પર્ય નથી કે જીવ
શુદ્ધ કે શુદ્ધ અશુદ્ધ રામરૂપાદિભાવોવાળો હોતોજ નથી
અથવા એ પણ તાત્પર્ય નથી કે 'અશુદ્ધ અવસ્થામાં રામાદિ
વાળો હોવાને એનામા જીવપણું નથી એ તે જડત્વ છે'
આવે અભિપ્રાય ઠીક નહિ તે સમ્યક્દષ્ટિનો જે વિવેક
છે તે શુદ્ધ જ્ઞાનમતને સ્વીકારનારા સ્વેતાનરોએ ક્યાં નથી
માન્યો ? માન્યો જ છે તેથી તે રામરૂપાદિને પાપસ્થાનક
કહી હેય કહે જે પીતરાયને બહુ પીતરાય થવાનું કહે
મોહદષ્ટિ તથા જ્ઞાનદષ્ટિ રાખવાનું કહે છે રામરૂપ છેડવાનું
કહે છે

પ્ર० -પર્યં જિનમૂર્તિ સર સ્વામિનિક ધોરે રો રો
કરવાનું એ' મહે છે ને !

ઉ० -એમ તો મનજીવતવામ્બ રત્નરૂપે એવે.
અવચન બવણાં કિવાઓ વમેરે તલે ર રત્નરૂપે એવે.
પર્યં ક્યા નથી કરતા ! ખરી વાત એ હશે. એવું રત્ન
જીવને અપ્રસન્ન રાગમાથી હોવાથી રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
પ્રપિત પુણ્ય અને સ્થિરતા મળે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
સર્વનિરતિભાવ અને અપ્રમાણી મનજીવે એવું રત્નરૂપે
પછી એ રાગ ત્યા વળાવાની નેર રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
અર્થાત્ ઉચ્ચ આત્મગુણો સ્થિર રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
નથી રહેતો, તેથી કુનસા પછી ના જા પછી એવું રત્નરૂપે
આર્થ એ રુઓ કે ને મગ્ન રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
રત્નાદિ પૂર્ણ સમ્યક્તાદિ ગુણો રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
તો અપ્રસન્નતા નેર એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
નહિ પણ આત્મદોષો અને વાચ રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
હતો ત્યા સમ્યક્તાદિ ગુણો રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
તાની તો વાતે રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
ને આત્મામા અદરખાને મેળવે રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
ઉપર સમયસારાદિ પ્રયોગો રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
અગત્યતા કરે છે ? એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
ગુણસ્થાનકની વસ્તુરિચિતિ રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
અર્થાત્ રાગનો ઉત્પત્તિ રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
દશમાને અતે એ રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે
એવા સમ્યક્તા ગુણો રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે એવું રત્નરૂપે

૧મો કેવળ આત્મિકધર્મને પાકરા-ન પાકરાનું મુ છે એ
તે પુદ્ગલના રૂપોનો વિધિ પાકીને ઉભી રહે એને એ
અનુદિત (અનુદયતાગી) અવધ્યામાથી ઉત્તિ એટલે ઉત્પત્તિ
અવરથામા આવે, અને આત્માને ફળ દેખાડે માટે અહીં
પણ પરત્વની અસર, અપેક્ષા નિમિત્તકારણતા પરતવ
સાબિત થાય છે

(૭) સમયસાર ગાથા ૨૧૭મીમાં કહે છે કે 'અધ-
ઉપભોગમા નિમિત્તભૂત છે સસાર-શરીરના અધ્યવ-
માન રાગ-સુખ.' આમા પણ આત્મિકધર્મ ને અમત-
સાન એટલે રાગ-સુખ સીધા તેમા વિષય તરીકે નિમિત્તભૂત
સસાર અને શરીર જ છે એને ત્યાં આત્મિકધર્મને પર
એના સસાર-શરીરની અપેક્ષા આવી સસાર કે તેજ
એનો રાગ આત્માને છે માટે આત્માના રાગપરિણામમા
સસાર મરણ જ મુજ

(૨૮) ગાથા ૨૪૮મીમા કહે છે કે "આયુષ્યના ક્ષયથી
છવોત મરણ જિતેથીરોએ કહ્યું છે ' એટલે કે છવોત
મરણપરિણામ આયુષ્યકર્મના ક્ષય ઉપર નિર્ભર રહી-
આયુક્ષય એ પૂર્વકર્મ એની અસર છદ પર થઈને
છવનમા મરણકર્મ ઉપજ્યો આ પણ પરવડતી પ્રજા
નિમિત્તકારણતા પુરવાર કરે છે

(૨૯) સમયસાર ગાથા ૨૧૨મીમા વિવેચનમા લખે
છે કે,

"અનિચ્છા એ પરિચ્છ છે સ્થાની અસાન ઈચ્છતા
નથી તેથી અસાનતા અપરિચ્છા છે માત્ર અસાનતા

૧. શાવક છે જ્યાં પ્રથમ યાવ કે મુનિ આદાર તો કરે છે તો
 ૨. જ્યાં છે કે નહિ ? એનું સમાધાન એ છે કે (૧) નશા
 ૩. તા રેનીય કર્મના ઉત્પત્તિ જાણીને પુણ્ય ઉપજે
 ૪. છે (૨) વીર્યાતગમના ઉત્પત્તિ વે ના મહા શક્તિ
 ૫. નથી. (૩) ચારિત્ર મોહનીયના ઉત્પત્તિ આદાર મહા
 ૬. જની જ્યાં યાવ છે (૪) તે જ્યાંને જ્ઞાની કર્મના
 ૭. ઉત્પત્તિ કાર્ય જાણે છે (૫) રોગ મમાન જાણીને તેને
 ૮. મગડવા નાહે છે જ્યાં પ્રત્યે અનુરાગપ જ્યાં જાણીને
 ૯. નથી, માટે અજ્ઞાનમય જ્યાંનો અભાવ છે આ શુદ્ધપની
 ૧૦. પ્રધાનતાથી કથન જાણુ.

આ તમામમાં પહેલું તો એ જુઓ કે ૫ પર કેવો
 વિરોધ આવે છે પહેલાં કહે છે કે મુનિ અજ્ઞાન જ્યાં નથી
 તેથી અપરિમલો કે પશુ આમજ કહે છે કે રોગ સમાન
 જાણી મગડવા નાહે છે ! આમાં ચાલુ એને જ્યાં આવી
 કે નહિ ? જગી ત્યાં રખે જ્યાં પશુ સજે છે કે ચારિત્ર
 મોહના ઉત્પત્તિ આદાર મહાજની જ્યાં યાવ છે ' કેવું આ
 અજ્ઞાનમય ? જ્યાં નથી ચાલુ છે જ્યાં યાવ છે એ
 અ મોહ્ય વિરદ છે પશુ આ વિરોધનો અભાવ કરવા જાણે
 કશું કે 'પરંતુ અજ્ઞાનમય જ્યાંનો અભાવ છે જરૂર જવા
 તો તો પછી કેવજાણીને આદાર દેવામાં વાધો શો આ શો ?
 ત્યારે જો કહે કે જમે તેથી જ્ઞાનમય જ્યાં પશુ ચારિત્ર
 મોહનું કાર્ય છે, તો તો ચારિત્ર મોહના લીધે રામ-અનુરાગ
 અવસ્થા મરણો તો પછી એમ કેમ કહે છે કે
 જ્યાં પ્રત્યે અનુરાગપ જ્યાં નથી ? મોહનીયનું

એક કે આત્મામાં ભાવો—મુધાવેલ—ઈ—કા, રાજ વગેરે જે થવાના, તેમાં નિમિત્તકારણ પર છે બહો કંઠાય બચાવ કરશે કે પણ એ તો વ્યવહારથી ને ! તો એનો સામે પ્રશ્ન એ છે કે ત્યારે તમેજ આ બધું કહેતા કરવાનું કરી ન્યા હો એજ વ્યવહાર નથી તો બીજું શું છે ? મોક્ષના તમારા મનિષાને માર્ગે દોરી રહ્યા છો એમાંય વ્યવહાર નથી આચરાયના તે બીજું શું છે ? માત્ર શ્રી સર્વેષ પ્રભુએ કરમાવે ॥ અને એજ પર માન્ય શાસ્ત્રમાં મળતા વ્યવહાર પ્રત્યે તમને સુમ હોવાથી વ્યવહારનો વિદ્યા કરવાનો દલકટ એવો મૂખ ધધોજ લઈ બેસા છો ને ?

(૩૧) સમયસાર ગાથા ૩૮૩-૮૫ના વિવેચનમાં તો વળી ૨૫૫૮ લખે છે કે “ મારે નહીં થયું કે પરદ્રવ્ય નિમિત્ત છે અને રાગાદિ ભાવો નિમિત્તિક છે ” નિમિત્તિક એવે કાર્ય એમાં પરદ્રવ્યને નિમિત્તકારણ માન્ય એના સમર્થ-નમાંજ વળી લખે છે કે “ એમ જો ન હોય તો એકલા આત્માને રાગાદિ ભાવોનું નિમિત્તપણ આવી પડતા નિત્ય કર્તાપણાનો પ્રસંગ આવનાથી મોક્ષનો અભાવ કહે.” અર્થાત્ પરદ્રવ્ય કર્મને નિમિત્તકારણ ન માને તો તે એકલા આત્મારથી કારણેજ રાગાદિ થયા એમ બને તેથી જો આત્મા નિત્ય તો રાગાદિભાવોનો પોતે કર્તા તરીકે પણ નિત્ય, એટલે સદા રાગાદિભાવો કર્યાજ કરશે તેથી મોક્ષ અસંભવિત બની જશે આપુ ન બને મારેજ માનવું પડે કે આત્મા ઉપાત્ત સાથે પરદ્રવ્ય એવા કર્મ નિમિત્ત મળવાથી રાગાદિ કાર્ય થાય છે આમાં કર્મા બાકી રહ્યું ? હવે

એ નિમિત્ત કશું કશું નથી એવું જોતે એ બકવાદ કે બીજું
કાંઈ ? ઉન્નત વચન જ ને ?

(૩૨) સમયસાર પર વિવેચનમાં અત્રે લખ્યું કે “તે
(અમૃતચંદીય ગીતા)ના નાચનારા સાલગનારાઓએ
તેમનો ઉપકાર માનવો પણ યુક્ત છે” હશે કેવી ઘેસળા
છે ? એક બાજુ તો, ‘આજસુધી જે મહાન પૂર્વગાથો
સાચો અને બરદારમાર્ગના આધારે નાલી આવેલું મિત્ત-
સાધન અહીં મળ્યું એ સાચા ઉપકારી છે, અરે ! ખુદ
તીર્થંકર ભગવાન ઉપકારી છે’ એમ માનવામાં મિથ્યાત્વ
કહેવું છે અને બીજી બાજુ અહીં અમૃતચંદનો ઉપકાર
માનવો યુક્ત કહેવો છે !— આ પામનપ્રસાપ નથી ?

પા એમાં શી યુક્તતા છે તેનું આમ સમર્થન કરે
કે—‘નારજ કે તેના વાચના-સાલગવાધી પા માર્થિક
ક આત્માતુ સ્વરૂપ જણાય છે તેતુ અદ્વાન આચરણ
ધાય છે, મિથ્યાજ્ઞાનાદિ દર ધાય છે, પરપગએ મોક્ષ
પ્રાપ્ત ધાય છે’ આમાં શુઓ કે કેવી સરસ (૧) ચોખ્ખી
બરદારની ઉપયોગિતા કહી ! એવું જ (૨) પરદગની અસર
(૩) પતી પરનજના (૪) નિમિત્તની સચોટ કારણના
(૫) બાદથી આજ તરવગતુની પ્રાપ્તિ વગેરે કેળેટુ સૂચુ છું !

તે આ રીતે—(૧) ગીતા પ્રથમ સાલગવાનો ચોખ્ખો
બાલ બરદાર કરવાથી આત્મસ્વરૂપ જણાય તે વાવત મોક્ષ
મને ત્યાંસુધી એમ લખ્યું, એ બરદારની અન્ય ઉપયોગિતા
સૂચવી (૨) ગીતા પ્રથમ એ પરદગ છે એની આત્મા પર
અસર માની (૩) ત્યાં આત્મમદ્યની રવનજનાને બકલે

પરતત્ત્વતા કહી (૪) આ ગીઝ વાચના-સાબજવાથી જ્ઞાન
 શ્રદ્ધાન, વગેરે કાર્ય થવાનું બખ્ખુ તેમા જ્ઞાનાદિ કાર્ય પ્રત્યે
 વાચનાદિની ક્રિયાને ક્રમચોટ નિમિત્તભરણુ કલ્પુ (૫) વાચન એ
 બાલ્ય છે એનાથી વ્યાતરિક વસ્તુને જ્ઞાન તેની પ્રાપ્તિ કહી
 આદ આદતુ પોતેજ સ્વીકારવા ઇત્યાદિ એતાબરોએ માનેમા
 શુદ્ધ જ્ઞાનમાર્ગની એજ અવધારાપયોજિતા વગેરે વસ્તુ પર
 ખોટા પ્રકાર કરવા સાચા માર્ગકાર મદર્પિઓ ઉપર બ્યવહાર
 મૂતાના આરોપ મકના, એવા સિદ્ધા તે બાધવા કે 'નિમિત્ત
 કથુ કરતુ નથી વરેક દ્રવ્ય સ્વતત્ત્વ છે એક દ્રવ્યની બીજ
 પર કોઈજ અસર નથી આત્માગ્નિના સર્વકારના પર્વાય કમ
 બદ્ધ નિયત હાવાથી એમા કાંઈ ફેરફાર કરી શક્યતો નથી
 (અર્થાત્ પુરુષાર્થ નકામો છે) જીવના પર કોઈનો ઉપકાર નથી,
 બ્યવહાર તો અનતીવાર આવ્યપો એથી શુ કલ્યાણ થયુ ' '
 આવુ આવુ માનતુ-મોસતુ પળુ આવરતુ જુદુ આ બધુ
 કેતુ બધુ અસમજસ જેદુ મૂર્ખતા અને મૂતાભકુ
 તથા તદન પોકળ અને અનિશ્ચસનીય છે। એ સામાય
 અક્ષનવાગેય સમજી શકે એમ છે તો પ્રાચ જનો ને વિ-
 સિન શુદ્ધિવાળા મહાતુઆવો તો જરૂર સમજશે

હવે એમનાજ માનેડા પ્રત્યનસારાદિ પ્રત્યમા નિમિત્ત
 કારણનું કેતુ સમયન છે તેના થોડા મુના જુએ।

(૩૩) પ્રત્યનસાર ગાથા ૧૪૭મીમા કહે છે કે "ચાર
 પ્રાણથી જીવે તે જીવ કહેનાય" ચાર પ્રાણમા ઇન્દ્રિય
 મન-ચત્તન-કાયાતુ બન આસોઆસ અને આયુષ્યકર્મ આવે
 છે શુ છે આ ? પ્રદ્યન ૬ થો એના આધારે જીવે તેને અદ્વી

નારકપણ વગેરે જીવના પર્ણાંશ નથી પુદ્ગલના પર્ણાંશ છે એવું એમનાથી કહી શકાય એમ નથી કેમકે જો એ જીવના પર્ણાંશ ન માને તો પછી તો જીવને સિદ્ધ કરી પડે, સસારી દહી શકાયજ નહિ તેમજ જાથામાય સ્પષ્ટપણે જીવોના પર્ણાંશ કયા છે એની પ્રત્યે ચોકચા પ્રમાણપુસ્તક લેને કારણ કયા છે

જો આમ નિમિત્તત્વ આટલું સ્પષ્ટપણે પ્રાપ્ત ન થાય વાય છે, પણ નહિ કે માત્ર દાગ્ગરી તેમજ એક દ્રવ્યનો ખીલ પર ઉપકાર દર્શાવાય છે તો પછી પુણ્યકર્મ, શુભઆત્મનો શુભ અનુદાનો શુભચરિતાર વગેરેને આત્મસાધનામાં કારણ માનવામાં તો વાધો આવે છે ? એનાથી જીવ ૫ ઉપકાર થનાતુ સ્વીકારવામાં શું નડે છે કે જેથી ઉપદુ એને ઉપવીને વ્યવસ્થાને આનાથી વચિત રાખી મોક્ષપ્રવાણને બદલે જીવ બ્રમણ વધારાય છે ? શુભને બ તે અશુભ ચરિતારમાં નગા બુદ્ધિ દ્વિયા રહેવાય છે ?

(૩૬) પ્રવચનસાર ગાથા ૧૭૯મી એકાંશ કહ છે કે “રાગી જીવ કર્મ બાધે છે અર્થાત્ જીવનો રાગપરિણામ કર્મ પુદ્ગલતુ સર્જન કરે છે અહીં જો ખાલી આત્મધર્મ-શૂન્ય કાર્યકર્મ લેવા હાત તો તો તે કાર્યકર્મ અન્ત તો ગતવા આત્માના રાગરૂપ બનત તેથી એમજ કહતુ ઉચિત હતુ કે ‘રાગી જીવ રાગ બાધે છે !’ બીજું બાધે છે એ શબ્દ બધન દ્વિયા સ્વયં ■ તે કેઈ પુદ્ગલ દ્રવ્યથી જ હોય ને ? એટલે આમાં પણ પરત વ અને નિમિત્તની અસર કહી

(૩૭) પ્રવચનસાર આવા ૧૮૬મી પર લખે છે કે “સ-
સારે દશામા અશુદ્ધ પરિણામને નિમિત્તભાવ કરીને કર્મપુદ્-
ગધરજી છવને મહે છે” એવી પૂઝા કે કર્મરજી છવને મહે
એમ્હે છવમા કર્મ પશોય યેછ પરિણામ ઉત્પન્ન થાય કે નહિ
તો થાય તો એ ધવામા કર્મરજી-પરદન્ય દારણ્ય બન્યુ કે
નહિ !

પ્રવચનસારમા મ્યુ કે “રાગી છવ કર્મને બાધે છે,
બને રાગરહિત આત્મા કર્મથી મુખાય છે આ નિશ્ચ-
યથી જીવેતો બધ બળબે” આમાં નિશ્ચયથી બધતુ
લક્ષ્ય ! જે જળા યુ તેમા પરદન્ય એટલા કર્મનો છવ સાથે
સબધ મ્હો, એમ્હે કે નિશ્ચયથી છવમાં કર્મનિમિત્ત બધ-
પરિણામ ઉત્પન્ન થવાનુ મા યુ એ પણ નિમિત્તની પ્રવગ
કારણતાજ સૂચવી ને ! એનીજ માફક

(૩૮) સમયસારમા એક સ્થાને કહ્યું કે “જેમ સૂર્યકાન
મણિ પોતેજ પોતાના સ્વભાવથી અગિયારે પરિણમતો નથી
પરંતુ તેમા પડતુ સૂર્યપ્રતિબિંબ એ અમિ-પરિણામમા નિમિત્ત
છે [અમિતુ ઉપાવનનન્ય શુદ્ધ છે સૂર્યકાન મણિ નથી
પરંતુ મણિ અને સૂર્ય કિરણનો સબધ એ અમિમાં પ્રવગ
નિમિત્ત છે] એવી રીતે આત્મામા થતા રાગાદિ પરિણામનુ
નિમિત્ત પરદન્ય સબધજ છે” આ પણ ૨૫૫૮ તથા
નિમિત્તકારણ અને પરદન્યની પરદન્ય ઉપર અસર સૂચવી
રહ્યું ॥

(૩૯) પ્રવચનસારે પણ આવા ૧૭૩મીમા કહ્યું કે
'વાસેદિ પુગ્ગલાળ ઘણો જીવસ્મ રાગમાદીદિ'—

સ્પર્શથી પુદ્ગલમા બધ ધાવ, અને રાગાદિથી છુરમા બધ ધાવ અર્થાત્ જૂના કર્મમાં નવા કર્મનો એકમેક સબધ થયો તેમાં કાંઈ કર્મના તત્ત્વાદિ કારણ નથી, કેમકે કર્મપુદ્ગલને રાગ સ્વઆદ હોતો નથી એમા તો અન્યોન્ય સ્પર્શ અને અવગાહ કારણ છે પરંતુ એજ નવા કર્મમા જે આત્માનો બધ-ખીરનીગત્ સબધ થયો એમા કારણમૂલ આત્માના રાગાદિ પરિણામ છે કેવો મરણ વિવેક કરી જતા પો ! વાત પણ સાચી છે કે નવા કર્મને જને સાથે જા' સબધ ધાવ છે, [૧] જૂના કર્મ સાથે, અને [૨] છુર સાથે એમા છુર સાથે સબધ થવામા એટલે કે એ નવા કર્મમાં છુર સબધનો પર્ણ ઉત્પન્ન થવામા નિમિત્તમૂલ ૫૪ ન છુરના રાગાદિ પરિણામ છે

(૪૦) ત્યારે નિયમમારે ગાથા પડખીમા તો વળી સ્પષ્ટપણે જ કયુ કે "સમ્મત્તમ્મ નિમિત્ત ઝિણસુત્ત, તમ્મ જાણયા પુરિસા । અતરહેયો (ક) મણિદા દમ્મજમોહમ્મ જ્યપપહુદી ॥" અર્થાત્ સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થવામા જે કારણ [૧] એક બાજુ નિમિત્તકારણ તે જિન વચન અને તત્કાલ પુરુષ [૨] બીજી આબ્યન્ત કારણ તે હર્ષનમોહનીવન્મનો હાથ વગેરે આમ કહરામા પણ એમ કહ માનેના વિષમસાર શામે આત્મા અને સમ્યક્ત્વ પરિણામ થવામા ત્વાતન્ત્ર્ય ન માન્યુ ને ? બાજુ નિમિત્ત એવા શ્રી જિનવચન પરજ પરત ન માન્યુ ને ? પરંતુ ૫૪ના મોહનીવ કર્મના હાથ ઉપરજ પરાધીન મા યુ ને ?

(૪૧) 'ધરણ'મા શ્રી જૂતબલિ સૂત્ર હકમામા કહે છે કે
 'તે, અરિરત સમ્યગ્ધિ સવતા સવત અને જયત

શુદ્ધરથાનમાં અવગ્રહ (અનિચ્છ) પર્ણાપ્તિ થવો હોય છે" અર્થાત્
 જુઓ કે પર્ણાપ્તિ એટલે ? આહારાદિ પુદ્ગલના ખાસ નિમિ
 તથી આત્મામાં ઉત્પન્ન થતી આહારાદિ પરિણામવાની
 યશ્નિવાગા તે પર્ણાપ્તિ સ્વસ્થાનયોગ્ય યશ્નિઓ પૂર્ણ કરી
 શકે તે પર્ણાપ્તિ જાવાજ થવોને મિથ્યદષ્ટિ વગેરે શુદ્ધરથાન
 માંથી અરે બધા આત્માના શુદ્ધરૂપી પરિણામમાં પુદ્ગલ-
 ના ખાસ નિમિત્તની તી જરૂર હતી ? અપર્ણાપ્તિ થવોને
 એ કુલ ન હોય એજ સૂચવે છે ? પુદ્ગલરૂપી પરિણામની
 પણ પ્રત્યક્ષ નિમિત્તમારણતા અને આધીનતા માનવીજ પાશે.

(૪૨) મમયમાર ગાથા ૧૬૩મીમાં કહે છે કે 'સ-
 મ્યમૃષ્ટિ હન્દ્રિયોધી યેન જલદ્રવ્યોના જે ઉપભોગ
 કરે છે તે બધા નિર્જરાતુ કારણ છે" આમાં પણ
 જુઓ કે હન્દ્રિયોધી દ્રવ્યોનો ભોગવશે એ આત્મધર્મ છે,
 એમાં અરેજા રહી તે તે પાત્રી એ પરદ્રવ્યની પરાધીનતા
 આવી. મને જેના જેવા દ્રવ્ય હશે, તેવો તેવો ઉપભોગ થશે.
 સામ્યથી મીઠાનો અનુભવ અને ખરીયાનાથી કડવાઈનો
 ભોગવશે થશે આમાં આત્મવ્યતુ સ્વાતંત્ર્ય ક્યા રહ્યું ?
 ભોગવનારૂપી કાર્ય પર નિમિત્ત કામ્યની મોતી અસર રહી
 ત્યા નિમિત્ત નમાયુ' આ રહ્યું ? વળી આ સમ્યક્ત્વ
 સહિત ભોગવનારે મમદ્રવ્યનું કાલુ મધુ, ત્યા પણ તેવું
 આત્મતંત્ર્ય પર એના મમદ્રવ્યના નાથ પરિણામમાં નિમિત્ત
 મળે જ નહીં.

(૪૩) પચાન્નિધાયમાં કહે છે કે 'જીવ એ ચેતન
 છે, ઉપભોગ વક્ષણનાળો છે, પ્રજુ છે, કર્તા, ભોક્તા

તથા દેહપ્રમાણુ છે, અને જ્યાંસુધી કર્મસંયુક્ત છે ત્યાંસુધી સુખત નથી" આમા આત્માને દેહપ્રમાણુ કહ્યો. ત્યાં જોડતો નાનો-મોટો અને જેવી આકૃતિવાળો દેહ હશે, તેટલો અને તેવી આકૃતિવાળો આત્માનો પરિમાણ બનશે આત્મ નામ આત્મક વની સ્વતંત્રતા કે પરત નતક? કદાચ કહેશે કે

૩ —પણ એ તો જવહારથી ને ?

ઉ૦ —તો એ કહો કે જુ એ અવસ્થામાં સ્થિતિ છે ? જુ આત્મા પરેખર દેહપ્રમાણુવાળો નથી બનતો ? જુ આ જૂઠું કથન છે ? ના તો પછી આત્મા જ્યાંસુધી મોક્ષ પામી સર્વથા કર્મસુક્ત અને દેહસુક્ત નથી બન્યો, ત્યાંસુધી આત્મા પર બાહ્ય શુભ ન થોની અમર કેમ ન હોય ? કેમ શુભક્રિયા એા આત્મશુદ્ધિમાં નિમિત્તકાળુ ન બને ? આત્મા કર્મસંયુક્ત છે ત્યાંસુધી સસારીપણાના પર્ણાવાળો છે એમા પા. કર્મથી પન્દવની પરાધીનતા આવી કર્મના જ આધારે જીવમા સસારી અવસ્થા એજ જીવની પરતંત્રતા

(૪૪) ગોમંસાર જીવકાલમા કહ્યું કે “જીવ કર્મ-એતર બેઠી એમા અનેક પ્રકારના શુખદુખના પાક નીપજાવે છે” અહીં પણ સ્પષ્ટતથા જીવને કર્મદ્રવ્ય પર અસર કરનારો માન્યો, અને કર્મદ્રવ્યને જીવમા સુખ-દુખ કરાવનાર તરીકે માન્યુ અર્થાત એકબીજાને પરાધીન બન્યા ત્યાં સ્વાતંત્ર્ય કયા રહ્યું ?

(૪૫) “પદ્મનદિ પુત્ર વિશતિ” મા કહ્યું કે “આમ તો આત્મામાં કોપતદિ વિભર ન થાય પણ જેમ રક્ત

મણિના સયોગથી સ્ફટિકમા લાવારા દેખાય, તેમ
કર્મના મળધથી જીવમા ક્રોધાદિ નિકરે જ મે છે '
આમા પણ સ્પંટપણે જીવ પશ્ચિમમા કર્મને નિમિત્ત-
કારણ કહ્યું

(૪૧) પ્રત્યક્ષસાર ગાથા ૨૦૭મીમા કહ્યું કે
“નતસહિત ક્રિયામાર્ગને માલળીને જે એમા એકાધ
તે શ્રમજ છે ' આમા પણ શ્રમજ મુલ્ય તો આત્મપરિણામ
છે એમાં પ્રતરસીકાર અને ક્રિયાકર્ત્રી બાજી માર્ગને નિમિત્તકારણ
માન્યા ! જ્યારે તે તો શ્રમજુપણે જ એટલે કે પર્વાય નિમત્ત
નહિ પણ આમા પુરપાથ પર આધાર રાખનારો માયા !
એવું જ

(૪૨) ગાથા ૨૨૬મીમા કહ્યું કે “યોગ્ય આહાર-
વિહારવાજો એનો કષાય રહિત આત્મા શ્રમજ છે -
આમા પણ બાજી એની શરીરકર્ત્રી પરચવતી આહાર-વિહાર
ક્રિયાને આત્માના શ્રમજુપણમાં નિમિત્તકારણ માન્યુ કર્યા
રહી આમા નિમિત્તની માત્ર હાજરી ? આ તો સ્પષ્ટ માર
જતાજ કહે છે એવું જ ગાથા ૨૨૮-૨૬મી વગેરેમા
બાજીતપ અને યોગ્ય આહારનું સ્વરૂપ નિતારથી રતમાલ્યુ છે

(૪૮) પ્રત્યક્ષસાર ગાથા ૨૪૫મીમા ૨૫૬ કહ્યું
છે કે “સમજા સુષુપ્તજુતા સુહૃયજુતા ચ —ગાથા-
૨૬૦મીમા પણ કહ્યું છે કે “અસુમાવઝોગરહિત સુષુપ્ત
જુતા સુહૃયજુતા ચા ” અર્થાત્ સાદુઓ શુદ્ધ અને દુષ્ઠ પતેષ
ઉપયોગવાળા હોય કે દીકામાં પણ કહ્યું કે શુભ ઉપયોગવાળા
નેય મર્મ હોય કે બહો જ્યારે સાધુ જેવાનેય શુભ ઉપયોગ

ચર્યા પર એવા બધો હાર કેમ મૂક્યો ? કે એના
 વિના ચારિત્રનો નાશ ગળ્યો ! તો પછી એવા શુભ
 નિમિત્ત, શુભક્રિયા, શુભવ્યવહારનું મૂલ્યાંકન સહેજ
 પણ એમું કરનામા સી બુદ્ધિમત્તા છે ? ઉવદુ એની
 અતિ ઉપયોગિતાને જ્યારે સાંજ પણ ઠામઠામ બતાવે
 છે, તેમજ યુક્તિ પણ સાબિત કરે છે તો પછી એના
 પર મુશ્કેલી માણમે પણ હાર મૂકીને ૨૪-૫૨ની ખૂબજ
 આચરણામા ઉતરે એવું કરતું ઘરે માત્ર એ આચર-
 ણાની માથે નિશ્ચયનું વક્ષ રાખતું રખાતું જોઈએ,
 લેધી એ અનુતક્રિયા બને, તારા નિમિત્ત બને' મઠે
 જ મૂલિપૂજક 'રેતાળરોને મા ય સાન્નોમા વલવેયા
 સાથે જૈનગરન મુજબ નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ ઉપરાત, હજી
 ૨૫ અને સાધુનો બાહ્ય વ્યવહાર ધર્મ, આચાર-
 અનુષ્ઠાન માર્ગ, ઉપાદાન ઉપરાત નિમિત્તકારણની
 મુજબ આનંદયક્તા વખેજેજ વ્યાજળી છે

સમયસારાતિ : યોના આધારે નિમિત્ત પરણતાનું અને
 પરદાની અસરનું સમર્થન થતું હવે સુક્તિ અને દૃષ્ટાન્તો
 થી પણ એવુંજ સમર્થન કરા જોઈએ.

નિમિત્તકારણતા, પુણ્યની ઉપયોગિતા,
*****

વ્યવહારની ઉપકારકતા, અને

પરદ્રવ્ય — પરત્રતા ઉપર

યુક્તિઓ અને દૃષ્ટાન્તો.

(૧) સિદ્ધ ભગવાનને સમયે સમય ને જ્ઞાન વર્તે છે તેમાં વિષય તરીકે જગત એ નિમિત્તકારણ છે કેમકે સમય સમય જગત નેજુ પરિણમે છે જ્ઞાનને પણ ભરાનું તેજુજ પરિણમતુ પડે છે અર્થાત્ સેવની વર્તનાને અનુસારેજ જ્ઞાનની રતના હોય નહિતર જ્ઞાન જોડુ દર જ્ઞાનરૂપી કાર્યનું ઉપાધાન કારણ તો આત્મા છે પરંતુ નિમિત્તમૂળ રિપયની પણ મહાન અપેક્ષા રહી એજુજ નામ નિમિત્ત પણ એક સચોટ મારણુ છે

(૨) સિદ્ધ અવસ્થામાં આત્માના પ્રદેશાનુ અવસ્થાન ધવન્ના ત્વજ્ઞેષ દેહના આકાર મુજબ હોય છે અર્થાત્ મોક્ષ પામતી વખતે જો શરીર કાઉરસચ્ચમાં ઉજુ તો મોક્ષમાં આત્મપ્રદેશો એ રીતે ઉભા, જો કાયા જોડેલી પદ્માસને તો આત્મપ્રદેશો પણ મોક્ષમાં તેવા આમરે હોય છે અર્થાત્ પ્રથમ એ છે કે મોક્ષના આત્માના પ્રદેશાનુ જુ। જુ। આમરે

(૧૧) અવિપાકી કર્મ-પ્રકૃતિનું કળ કોના ઉપર ? દા ત ચાનાવરણીય કર્મપ્રકૃતિની અસર જીવના દ્રવ્ય પર થાય છે કેમકે જીવમા અજ્ઞાનપરિણામ પેલા છે જે આગ પરદ્રવ્યને અધીન જીવપરિણામ બને છે.

(૧૨) વાતી કર્મ ખપી ગયા એટલે તો આત્મામા વીતરાગ સર્વજ્ઞ મા આવી જધા કુસરમાર નષ્ટ થઈ આત્મા શુદ્ધ બની ગયો તો હવે એ સસારમા શા માટે ? તેમ હવે અવાતી કર્મોથી આત્માને શુદ્ધ હવે તો એ સીધો મોક્ષજ પામી જાય ને ? પૂણું જન્મા પછી, શુદ્ધ જન્મા પછી પણ આત્માને સસાર-અવસ્થામા રાખનાર અધાતી કર્મ સિવાય બીજું કોણ છે ? કાષ્ટ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વાદિ તો છે નહિ તેથીજ આત્મા ઉપર પણ એવા કર્મદ્રવ્યની પરતવતા માનોજ.

(૧૩) પુણ્યની ઉપયોગિતા જુઓ કે નમસ્કાર મહા-મનમા 'સ ૪ પાવપ્પણાસણો' કહ્યું પણ 'સ ૧૧ કર્મપ્પણા સણો' ન કહ્યું કેમકે કર્મમા પાપકર્મ તો પુરુષાર્થથી નાશ કરવા યોગ્ય છે, ત્યારે પુણ્યકર્મ દા ત મનુષ્યભરતુ પુણ્ય સાધનાની અનુકૂળતા મેળવના ઉપયોગી છે તેથી પુણ્યના નાશનો ઉદ્દેશ નથી કરવાનો પછી વધેલા પુણ્ય છેવટે મોક્ષ જવા પૂર્વે મહેજે સહેજે નાશ પામી જશે ને મોક્ષ થશે.

(૧૪) પુણ્યની પ્રબળ ઉપકારકતા જુઓ કે [ક] મોક્ષ માત્ર મનુષ્યભવમાથીજ થાય એવું સાચી જોજ સૂચવે છે કે મોક્ષ મારે માનવભવની ને તેના યોગ્ય પુણ્યની જરૂર [ખ] એટલુંજ નહિ પણ ત્યાંજ ક્ષપકચેષ્ટિ માંડવા પૂર્વે આ પૂણું થઈ જાય તો મોક્ષ જ અટકી જાય [ગ] એવ

મૂલને હ કે દીર્ઘ આયુષ્યના પુણ્યની પણ જરૂર છે [ગ] એમાં પણ આખ-ગન કામ ન કરતા હોય તો ત્રિચારા ધર્મહંપરેસ ગમી-સાબળી થકતો નથી તેથી આરાધનામાં ચી સમતો નથી એ વસ્તુ પણ સાબિત કરે કે કે તે તે હિન્દિયોના પુણ્યની પણ જરૂર ■ [ધ] એવા જ સ્વસ્થ અને ચિત્તજન્ય વિનાના અચૂર મનના પુણ્યની પણ ખૂબજ આવ-રખના છે હિંદિયર ગ્રંથો શુ સાધે ? [ઙ] આ બધુ છે પણ શરીર જન્મથી ભારે રોગગ્રસ્ત કે તો મુશ્કેલ નારિત વગેરે કષાથી પામશે ? એવે આશયનુ પુણ્યેય જરૂરી ? [ચ] મનુષ્યમત દીર્ઘાયુષ્ય પામેર હિન્દિયો સ્વસ્થ મન અને આ રોગ્ય તો મળ્યુ પણ આરોગ્યના જ મન જેવા અનાર્થ દેશ મા જન્મ મળે તો એ શુ ધર્મસમજ અને ધર્મસાધના પામ વાનો ? મહજ નહિ આરે આપદેશના જ મના પુણ્યનીય જરૂર છે [લ] આપદેશમાં પણ જે મેચ્છ કુળમાં જન્મ મળે તો વ ત્યા શુ સાદે પામે ? એટલે આર્વાક અને વિશેષ કરીને જૈનકુળના જન્મનુ પુણ્ય પણ આવશ્યક છે [જ] એમાં પણ જે સુધારક કે નાર્મિક કુળમાં જન્મે અને એમજ ઉછરે તો સદગુણો યોગ ધર્મચરણ વગેરે નહિ પામવાનો તેથી ચર્યોગ નર્યોગ પામવાનુ પુણ્ય પણ જોઈએ જ

આત્મા આવા આવા પુણ્ય વિના પામશે છે પુણ્યથી સઘન છે પુણ્યે આપેની સામગ્રીમાં ધર્મપુત્રપાત્ર સાદે કરી શકે છે એવા પુણ્યને કુળાનુબંધી પુણ્ય કહે છે પુણ્યાનુ-બંધી

પ્રેમથી પણ ઉપાદેય છે એના

પુણ્ય માર્ગો ઉપદેશ છે. પુણ્ય એ તે છૂટવાનું છે. તે પછી જ મોક્ષ થવાનો છે તેથી કમીને કાર્ષ અત્યારથી ન ઊડી દેવાય. બાળકને માનતા શીખવાની યોડી (ફેશન ગાડી) પાડળથી છૂટી જવાની છે તેથી કાંઈ પહેનેથી યોડી વિના ધડાધડ ન બિચારવાય નહિતર દાઘ-પગ-માથુ બાંધે. રોગીને નિરોગી બન્યે ત્યાં અને પથ્થ છૂટવાના જ છે તેથી કાંઈ રોગ દયા-માન્ય ત્યાં-પથ્થ ઊડી ન દેવાય તેમ બાળ બાલમાને પુણ્ય એ ટકા છે મોક્ષ થતા આત્મા સસક્ત બનશે ત્યાં પુણ્ય છૂટી જશે. સસારી જીવ રોગી છે, તેથી પુણ્યના ઉપચારની જરૂર છે નિરોગી થવાની છે. ત્વી પડીએ આત્માના અતિસામર્થ્યથી અને પુણ્ય-ભોની મિથિતિપરિપાકારિ અવસ્થાથી પુણ્ય છૂટી જશે.

(૧૫) 'વાયાન કમ્માણ નિગ્ધાયણઠ્ઠાપ કથુ, પથુ 'પુણ્ણાણ કમ્માણ ' । કથુ એ સૂચવે છે કે પુણ્યનો માર્ગ બંધ નથી કરવાનો. અત્યંત લેખી હંચી કક્ષાના નિરવધ માર્ગે જતા નીચલી કક્ષાના પુણ્ય માર્ગે છૂટી જાય એ યોગ્ય છે. પથુ તેથી કાંઈ ઠંડ નીચેની કક્ષાએ મેઢેલાને એ ઊડી ન જાય નીચેની કક્ષાવાળો એ આવરતા આવરતા જ સાવધ [સંપાપ] મનોવૃત્તિથી છૂટી નિરવધ [નિષ્પાપ] વૃત્તિવાળો બને છે.

(૧૬) મહે છે કે પુણ્ય પણ મેડી છે, મોક્ષરોધક છે. મારે ત્યાજ્ય કે પણ એને ખનર નથી લાગતી કે ખેતરમાં થડે વાળ્યા હવે જે પાક થશે તેમા એ તે આણ તે માન દાણા છે, ઘાસ નહિ ઘાસ તે એ તે કાપી નાખવું

પડશે હવે એ બીજામાંથી અકુરો પૂટતા પ્રથમ પુતો પાસ ઉગરા માંડે છે તો તે શુ ત્યારેજ કાપી નાખવું ? ના તો જેમ એ પાસ અકર્ત્ર થઈ ઉગતું વધતું રહે તો એના પર ફાળા પૂરે તેવી રીતે પુણ્ય ઉગતું વધતું રહે તો એની અનુકૂળતા ઉપર દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની સાધના શક્ય બને, બને જેવી રીતે ફાળા પડે થયા લણીને પાસ દૂર કરી નાંખાનો ઉપ-ભોગ હરાય છે તેમ દર્શનાદિ પડે શ્રાવિકભાવના થયા બાદ પુણ્ય પડતું મૂકી મોક્ષમા એ શ્રાવિક જ્ઞાનાગ્નિ ઉપભોગ હરાય છે નહિતર તો, જે એકમ જુદો કે જે અતે ત્યાજ્ય કે તે પહેલાં પણ ત્યાજ્ય હોય તો તો તમારી માનેલી દ્રવ્યદષ્ટિની વિચારણા શુદ્ધ આત્મપરીક્ષાની વિચારણા નિશ્ચય ધર્મની સાધના-ક્રયાદિ બંધુય અતે ત્યાજ્ય છે મોક્ષાવસ્થા માં મધ એ આનંદશીલ નથી તો પછી શુ એને અપમારથી ઊડી દેવા ? શુ અત્યારેય એને ન આનંદવા ? તો એન જેમ આનંદ છે તેમ પુણ્યમાર્ગને ક્રમ અજીવથી ઊડો ઊડો ?

(૧૭) પેદમા કચરો જરાય ગયા પછી કાચો માણસ અદર બીજું નાખવાનું બધ કરે છે પણ એરડેય તેણ ખાસ ૪-૫ તેજા પી જાય છે કેમ વાદ કચરા પર વધારે ? પાછો એ વધારાને ડોલ કાઢશે ? એ વ કાપાનો તો છે જ -એવી વિના નથી કરવી પડતી કેમકે એ વિવેક કચરાને સાફ બહાર કાઢીને પોતે પણ સહેજે નીકળી જાય છે તેમ પાપરૂપી મનરને કાપ્યા માટે પુણ્ય એ પણ એક સાધન છે પાપ નીકળી જતા એ વ નીકળી જશે એવી રીતે પાપરૂપી શુભગ પર ધર્મદવા લગાડવા માટે પુણ્ય પટ્ટીનું કામ કરે છે શુભ મગી જતા પટ્ટીય મગી જશે

(૩૧) સૂર્ય અસ્ત પામ્યા પછી જ કે હોય થવા પૂર્વે જ સંધ્યા શાથી ? સંધ્યાનું ઉપાત્ત કાષ્ટ સૂર્ય નથી તો પછી સૂર્યાસ્ત-સૂર્યોદયના નિમિત્તની શી જરૂર ?

(૩૨) રશ્મિના પાટા દીધા હોય કે એના પર કાષ્ટ મોટા પ્રતિબંધ પડ્યો હોય તો ગાડી કેમ ઉતરી કે ઉઘડી પડે છે ?

(૩૩) અમુક પ્રકારના વનસ્પતિ, પાંચે અગ્નિ વગેરેના ચોક્કસ પ્રયોગના નિમિત્તથી જ સુવર્ણભસ્મ વગેરે બાંધે કેમ તૈયાર થાય છે ? કેમ એકલા સુવર્ણાદિ ઉપાત્તનને બદલે બાકી પ્રયોગના બ્યવહારની તથા તે તે નિમિત્તમૂલ દ્રવ્યો અને ક્રિયાની જરૂર રહે છે ?

(૩૪) શ્વચ્છીભોક્તા કે રાપુરુપભોક્તા એ સદાચારી અને પરચ્છી-પરપુરુષ-ભોક્તા એ બ્યભિચારી એવું શાથી ? સદાચાર-બ્યભિચાર એ તો આત્માના સદ્સુચુ-દુર્ચાંશ છે એમા બાકી નિમિત્ત પર જ માપ કેમ ? અંતરમાં ભાવ બગડ્યા પણ હોય તોય બ્યવહાર શરમ વગેરેથી જીવ માલ્ય પ-ભિચાર ક્રિયામા નથી જોડાતો ત્યાસુધી એ કંઈક કીક રહે છે, એ શાથી ?

(૩૫) શરીરમા મંમસ્થાન પર ચોખ્ખા લાગવાથી આધુબ્ય કર્મને અત ઝટ થાય છે અને બીજાં સ્થાને લાગવાથી ઝડપ નથી થતું એનું શું કારણ ?

(૩૬) વજીવ અસીનનો કેસ જરાજર મુક્તિ-કારણથી રજુ કરે તો જ અસીવ જીવે નહિતર હારે એનું કારણ શું ? નિમિત્ત કે કામ કરે છે કે નહિ ? હોશિયાર વજીવ

પુણા કેસને પણ કાચાની ખારીકી અને દલીલની છટાથી છટાકી આપે કે કે નહિ ?

(૩૭) પાણી ઢાળ મળે તો નીચી ગતિ કરે છે, અટકણ મળે તો અગળ જાય છે એમ સાચી ? ચતિ કે રિધરતાનું હોવા ન તો પાણી પોતે છે એમા નાજ વગેરે નિમિત્તકારણ કેમ અસર કરે છે ?

(૩૮) અખીરાણી જ મોવ ન્પડુ મીવે છે, છુટી નદિ એવું કેમ ? જગતમા આ અને આવા આવા તો કેઈ બીજા અકબક દેખા તોમા નિમિત્તકારણની પ્રબળ અસરે સિદ્ધ છે, સાબિત છે, રોજના અનુભવમા આવે છે તેમજ કર્મસિદ્ધાંતમા આત્મા પર કર્મનિમિત્તની અસર અંગે પૂર્વે 'સમયમારાક્રિમા' નિમિત્તના સમ-ર્થન વખતે ઘણી શુદ્ધિઓ આપી છે તેમાય ખાસ કરીને એનો મુદ્દો બારમા ખૂબજ કહે છે

જો બાહ્ય ક્રિયા, ને બાહ્ય વ્યવહાર
અસદ્ભૂત હોવાથી અકિચિત્કર છે, તો —

(૩૯) કાનજીમતવાળાઓ અભયર્થની પ્રતિજ્ઞાનો બાહ્ય વ્યવહાર શા માટે કરે છે ? તેમ અભયારીને ખાનગીમા પણ બીઆનિગનનો નિગેષ સાચી ? આમિગન એ તો બાહ્ય ક્રિયા છે તેનાથી આત્માના અભયર્થ શુભને શી અસર થવાની હતી ?

(૩૧) મુર્ખ અમત પામ્યા પછી જ કે હિંમ યરા પૂર્વે જ સંધ્યા સાથી ? સંધ્યાનું ઉપાદાન કાંઈ સર્વ નથી તે પછી સ્વાસ્થ-સર્વોદયના નિમિત્તની ચી જરૂર ?

(૩૨) રેલ્વેના પાટા ઢીલા હોય કે એના પર કાંઈ મોટા પ્રતિબંધ પડ્યો હોય તે ગાડી કેમ ઉતરી કે ઉઠતી પડે છે ?

(૩૩) અમુક પ્રકારના વનસ્પતિ, પાંચે અગ્નિ વગેરેના એકસ પ્રયોગના નિમિત્તથી જ સુરક્ષાભરમ વગેરે ફાગ્નો કેમ તૈયાર થાય છે ? કેમ એકલા સુવર્ણાદિ ઉપાદાનને બદલે બાકી પ્રયોગના બ્યવહારની તથા તે તે નિમિત્તભૂત દ્રવ્યો અને ક્રિયાની જરૂર રહે છે ?

(૩૪) સ્ત્રીબોક્ષા કે સપુરુષબોક્ષા એ સદાચારી અને પરસ્પરી-પરપુરુષ-બોક્ષા એ બ્યભિચારી એવું સાચી ? સદાચાર-બ્યભિચાર એ તે આત્માના સદ્ગુણ-દુર્ગુણ છે એમા બાકી નિમિત્ત પર જ આપ કેમ ? અંતરમા આવે ભગેડ્યા પણ હોય તોય બ્યવહાર સરખ વગેરેથી જીવ માલ્ય બ્યભિચાર ક્રિયામા નથી જોતો ત્યાંસુધી એ મહા મીઠું રહે છે એ સાચી ?

(૩૫) ઘરોરમા અમરેશ્યાન પર એક સામવાથી આયુષ્ય કમરેનો અતઃ જટ થાય છે અને બીજા સ્થાને વાગવાથી જો મૃત્યુ નથી થતું એવું શું કારણ ?

(૩૬) વડીલ અસીદનો કેસ ગરાબર પુકિત-કાવનાથી રજુ કરે તો જ અમીષ જીવે નહિતર દારે એવું કારણ શું નિર્ણય કરે છે કે નહિ ? હેમસિવાર વડીલ

સુધા કેસને પણ કાચાની બારીકી અને દલીલની છટાપી છતાંથી આપે કે કે નહિ ?

(૩૭) પાણી લાગ મળે તો નીચી ગતિ કરે છે અટકણ મળે તો અગ્નિ જાલ છે એમ સાચી ? ગતિ કે સ્થિરતાનું ઉપાલન તો પાણી પોતે છે એમાં લાગ વગેરે નિમિત્તકારણ કેમ અસર કરે કે ?

(૩૮) અણીચાગીજ મોવ મ્પકું ખીવે છે, છુટી નદિ એવું કેમ ? જગતમાં આ અને આવા આવા તો કેષ બીજા અદ્વિત દશા તોમા નિમિત્તકારણની પ્રબળ અમર મિદ્ધ છે, સાબિત છે, રોજના અનુભવમાં આવે છે તેમજ કર્મસિદ્ધાંતમાં આત્મા પર કર્મનિમિત્તની અસર અંગે પૂર્વે 'સમયમારાદિમાં' નિમિત્તના સમ-થાન વખતે ઘણી યુક્તિઓ આપી છે તેમજ ખાસ કરીને એનો મુદો બારમાં ખૂબજ કહ્યું છે

જે બાહ્ય ક્રિયા, ને બાહ્ય વ્યવહાર
અસદ્ભૂત હોવાથી અકિંચિત્કર છે, તો —

(૩૯) કનકમનરાજાઓ શ્રદ્ધાચરની પ્રતિજ્ઞાનો બાંધ વ્યવહાર શા માટે કરે છે ? તેમ જાણવારીને ખાનગીમાં પણ જીઆશિવનનો નિષેધ સાચી ? આશિવન એ તો બાહ્ય ક્રિયા છે તેનાથી આત્માના શ્રદ્ધાચર ગુણને શી અસર થવાની હતી ?

(૩) 'પત્રર બેદ છે સિદ્ધના, ભાવનિગ તિહા એ,
દ્રવ્યસિંગે ભજના કહી "

' આમ કહેવાયા, દ્રવ્યનિગ એટલે કે બાલ વેદ ક્રિયાથી
મોક્ષસાધકતા થાય કે ન પણ થાય એમ કહ્યું જ્યારે આંતરિક
ભાવ સાધુપણ-નિર્મલ-ધર્મથી આબ્યાથી નિર્મિત મોક્ષ સાધકતા
કહી પદર બેદમા ભાવનિગ સિદ્ધિને એક બેદ જ ગણવે.
આમા કેવળે બધો બાર આંતરિક સાધના પર મૂકવો. ' શું
આ બ્યવહારમૂકતા છે ? કે સાચી નિમિત્ત-સારથાની છે ?

(૪) 'સાચો જૈન' એ પરમા એઓખી કહે છે કે

' સ્વાદ્વાન પૂજન જો જાને નયમર્ચિત જસ તામા
મુન પર્ણાંક દ્રવ્ય જો બુદ્ધે સોઈ જૈન હો સાચા
ક્રિયા મુદ્ધમતિ જો અઘાની, ચાલત ચાપ અપૂઠી,
જૈન દયા ઉતમે લી નાલી કરે સો સગલી જૂઠી '

અર્થાત્ સાચો જૈન તે છે કે જે સપૂર્ણ સ્વાદ્વાદ જાણે
છે પણ અધુરો નહિ, એટલે કે અનેકાંતની ધમ્માને જો.
અમુક વિષયમાં સમજે અને જીજ્ઞાસા ન સમજે એવું હિ
હા ત નિશ્ચય માર્ગમાં અનેકાંત ન સમજે પણ એકાંત પકડી
ગણે એવો જો ન હોય એવું જ બ્યવહારમાર્ગમાં એકાંત
પકડી રાખી સ્વાદ્વાન ન સમજતો હોય, એવું જ સાચા જૈનમાં
ન બને સર્વ ન સ્વાદ્વાદની વ્યાપકતા સમજતો હોય તેથી
' ઈશી નયસાપેહ હોય

' મારે તો શ્રી આનંદવનજી ચોગીએ કયું કે
' ગોપેશ ચવહાર જુઠો કલો '

વચન એટલે જિનારા એની અપેક્ષા વિનાનો વ્યવહાર અસત્ય છે મિથ્યા છે અને અપેક્ષારાજો વ્યવહાર સત્ય છે હવે જિનવચન સુત્રમાત્રક છે, તેથી સાચો વચનાદિ વ્યવહાર પણ જિનારાસાપેક્ષ હોઈને સુત્રસાપેક્ષ હોય છે વળી જેને દ્રવ્ય-ગુણ-વર્ણનાની સમજ છે તે સાચો જૈન છે આમા સાર એ છે કે સાચો જૈન માત્ર આખા ખીચીર ફિરામાં ઘસાનારો ન હોય પણ રાધે સાથે આ જા રીતે જ્ઞાનમાર્ગ અને નિશ્ચય સાધનાનો હિષ્મ મરનારો હોય મળે જ શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ કહે છે કે 'જે અજ્ઞાની આત્મા માત્ર ક્રિયામાં મૂર્ખતિવાળો બન્યો છે અને તેથી આત્માને અસ્પર્શી-ચાને ચા પેા જાય છે અને આત્મામા શુદ્ધ બાવનો અર્થ પણ સ્પર્શતો નથી એનામા જૈન દના નથી તેથી એ જે આચરે છે તે બધું મિથ્યા છે' કહેા આમા અજ્ઞાન અને મૂઝવિયા અવહારને કેવો નબમો ત્રણો અને નિશ્ચયની કેમી બધી અસત્ય ગણી। એથી પણ કહક આગળ કહે છે

(૬) "પર પરિણતિ અપની કર માને, કિરિયાગવે' ગહિલો —'

એકલા ક્રિયામાર્ગની સાધનામાં અભિમાનથી ઘેનો બનેનો છવ તે ખિચારો પરપરિણતિને અર્થોત્ પર એવા પ્રદગતની પરિણમન ચાને પોતાની ચા કરી માને છે। પણ પોતાના આત્માની વિશુદ્ધ-અવિશુદ્ધ પરિણતિ તરફ દ્રષ્ટિજ નાખતો નથી। એ જોનો નથી કે મારા આત્મામા શુ પરિણમ્યુ ? એમાંથી અશુદ્ધ પરિણતિ રાગાદિ અશુદ્ધ વર્ણના અર્થોત્ કયાવ પરિણતિ ઓછી થઈ કે નહિ ? જ્ઞાન-

‘જ્ઞાન સરૂપી આત્મારે કરે યજ્ઞ નહિ એર
દ્રવ્ય કર્મ’ ચેતન કરે રે, એહુ વ્યવહારકી દોર રે ’

—અર્થાત્ “જ્ઞાની પુરુષ જ્ઞાનસરોવરમાં મગ્ન રહે છે અને
પોતાના રાગાદિ મેલને ધોઈ નાખે છે બાહ્ય ને એને ડાડીને
એકલા ક્રિયામાર્ગમાં અર્થાત્ બરહારમાં લીન થાય છે
એને તરવાની કોઈ યુક્તિ નથી દેખાતી કેમકે એકલા બહુવિધ
ક્રિયા માર્ગના કષ્ટ કરવાથી કોઈને મોક્ષપ મળતુ નથી
કારણ એ છે કે આત્મા તો જ્ઞાન સ્વરૂપી છે તેથી તે જ્ઞાનમાં
લીન રહેનારો હોય બીજામાં નહિ એવું નિશ્ચયનય કહે છે
વ્યવહારનય એમ માને છે કે આત્મા દ્રવ્ય કર્મ—શુભ શુભ
ક્રિયા કરી શુભાશુભ કર્મ ઉપાર્જનારો હોય છે આમાં પશુ
નિશ્વરમાર્ગ ક્યાં ન સ્થપાયો ? ક્યાં એનો મદિમા ન ચાયો ?
માત્ર બહુવિધ ક્રિયાના કષ્ટ કરવાથી મોક્ષ નથી મળતો આતુ
કહેનાર શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજને બરહારમ્ ની ગાય દેનારો
પોતેજ કેવો નાતાન અને સ્વયં મત્સરમ્ તથા નિષ્વાત્સરમ્
કહવાય ?

(૧૦) વળી જુઓ પૂ હિં ૫સોવિજયજી મહારાજ આત્મ
સ્વરૂપ અને પુદ્ગલના ખેતનો એક બનાવતા કહે છે કે

વિદાનદ અવિનાસી

પુદ્ગલ એલ મેલ એ જગડો, સો તો સજહી વિનાસી;
તિમ વેસ કિરિયાકુ સજહી રેમે લોક તમાસી;
ધિન્ મૂરતિ ચેતન સો ચિ હે સાચો સોઈ સન્ધાસી ”

અર્થાત્ “વિદાનદ આત્મા—જ્ઞાન અને સુખ સ્વરૂપી આત્મા
અવિનાસી છે ત્યારે જુઓ કે પુદ્ગલના ખેત ને જ મતનો

મેલ છે તે બધા જ રિનધર છે એવા ખેલવાનો અજ્ઞાન લોક
માત્ર ઉપરના સાધુચિદ્ધ સાધુવેશ અને સાધુક્રિયા તરફ દષ્ટિ
નાખે છે કેમકે ઠાપા પુદ્ગલના એ ખેલ છે તેથી એ એનો
જ આદર કરે છે ન્યારે સાચો સન્ધાસી સાચો સાધુ જ્ઞાન
મૂર્તિ આત્મા ઉપર દષ્ટિ રાખનારો હોય ॥ તેણે સરસ
નિશ્ચયદષ્ટિનું પ્રતિપાલન વિષ્ણુ બીજે એ કહે છે કે

(૧૧) 'દેવલ્લ લિ મધારી તબો, ને વ્યવહાર અશુદ્ધો રે;
આદરીએ તપિ સર્વધા, ભણી ધર્મવિરુદ્ધો રે ॥'

અર્થાત્ એકલા સાધુવેશને ધરનારનો શુભ દેખાતો એવો
પણ અશુદ્ધ ક્રિયા-વ્યવહાર એ ધર્મવિરુદ્ધ છે એમ ભણીને
માનવો-આચરવો નહિ

ત્યારે પૂ ઉપાખ્યાયજી મહારાજ નિશ્ચયનયના અભિ-
પ્રાયને જુઓ કે કેવો સુકિત પુરસ્કર બતાવે છે !

(૧૨) 'જિમ તે જૂલો રે મુગદશ દિસિ ફરે લેવા મુગમદ ગધ;
તેમ જમ હુડે રે બાહિરધર્મને મિથ્યાદષ્ટિ રે જામ ॥'

અર્થાત્ જેમ કસ્તૂરીની ચંપ શોધવાને કસ્તૂરિઓ
મુગ વનમાં ફરેલ નિશામાં ભટકે છે, પણ મેતાની પાસેજ
નાશિમાં કસ્તૂરી છે તેની લેને બળર નથી એમ ખોટી દષ્ટિ-
વાળા મિથ્યાત્વી અધ જીવો અતરાતમામાં રહેલા ધર્મને
જોવાને બદલે બહાર જમતમાં એટલે કે જડુ-રંચાનોમાં તે
જડની ક્રિયામાં ધર્મને શોધે છે !

વળી પૂ ઉપા. મહારાજ ફરમાવે છે કે

(૭) એજ વસ્તુ નિશ્ચયનદારમર્જિત શ્રી સીમંધર
ત્યાગીના સ્તવનમા કહે છે —

“શિબિકાનાહુક પુરુષગણી પરે કહ્યા રે,
નિશ્ચયનય વ્યવહાર
મિથિયા મિથિયા રે ઉપકારી, નવિ બુબુઆરે,
‘શુદ્ધ અશુદ્ધપણ સમજુ છે બેડને રે,
નિજ નિજ વિષે શુદ્ધ પર વિષે અશુદ્ધતા
નિશ્ચયનય પરિણામપણાએ છે વડા રે
તેના નહિ વ્યવહાર,
ભાષે ભાષે રે કાષક ઇમ તે નવિ ઘટે રે,
“જે કારણ, નિશ્ચયનય કારણ અછે રે,
કારણુ છે વ્યવહાર

શુ કહુ ? પાવળી ઉપાડનાર બે માણસની જેમ
નિશ્ચય અને વ્યવહાર બેઉ નય લેગા મળીને ઉપયોગી
છે, પણ છૂટા છૂટા નહિ. કેમકે ‘એકાકી નય સ્વર્ગા
મિથ્યામતિ રે મિથિયા સમકિત રૂપ’ એમ ‘સમતિતકે’
શાસ્ત્ર પણ કહે છે ત્યારે અહીં કાષ્ટ પ્રત કરે રે—

પ્ર૦—તેમ છતાં અનેમાં નિશ્ચયનય એ શુદ્ધનય ખરો ને ?

ઉ૦—શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ કહે છે કે બંને નય શુદ્ધ
છે અને બંનેય નય અશુદ્ધ પણ છે એને કે શુદ્ધ નિશ્ચય
શુદ્ધ વ્યવહાર અશુદ્ધ નિશ્ચય, અશુદ્ધ વ્યવહાર—એમ ચાર
બે. પડે છે દરેકની પોતાને વિષે શુદ્ધતા છે ત્યારે પરને વિષે
અશુદ્ધતા છે એથી નિશ્ચય-વ્યવહાર’ બંનેની ઉપયોગિતા રે

પ્રશ્ન-છતા, નિશ્ચય મેળે અને મુખ્ય ખરાને ? નેથીજ
જવાબરુપ નાનો અને ચોક્કસ પગ ખરાને ? તો પછી મોટાને જ
હા તે સારું કે નહિ ?

ઉત્તર-જાને નર કરખા છે કેણ મોટે, કે મોટ નાનો નથી
કેમકે નિશ્ચય એ કાર્ય છે અને જવાબરુપ એનું મારણ છે
બેમાર્ગી કેને મુખ્ય એકને ઉપયોગી ને કેને ચોક્કસ એકને
નિરુપયોગી કહીએ ? કાર્ય એ કારણ વિના થઈ શકવાનું જ
નથી, એ નિષ્ક્રિય કારણ મુખ્ય છે ઉપયોગી છે ત્યારે
કારણથી કાર્ય નિપજતીએ તો કામનું નહિતર એકલા
કારણને રાખવા-રખાવાથી હું ? અતે હાથમા નાઈ રહેવાનું
એ ક્રિયાએ કાર્ય મુખ્ય છે ઉપયોગી છે હા તો અમિ અને
રહેણ પધો અને કમાણી એ ગણ-કાર્યો છે એવ મોટા
છે કાનઈમલિએ સૈનયાસનનું આ રહસ્ય સમજતા નથી અને
એમલા નિશ્ચયને મુખ્ય કરવામા પ વા છે તેથી ને નિશ્ચયનું
મની મિથ્યાત્વમા રમે છે પણ નિશ્ચયને કહી પામી શકતા
નેથી નેમ્ સોજન છોડી નહ માત્ર વૃત્તિની રચના કરનારો
વૃત્તિ પામી શકતા નથી

(૮) ખરી રીતે નિશ્ચયના લક્ષથી ટોચથી જવાબરુપ સાધતા
સાધતા પૃથક્તા આવે છે, નહિ કે જવાબરુપને છોડી છંદને
અથવા જવાબરુપમા રસ ન લઈને તે જતાવે છે —

પાઠ-ગીત-નૃત્યની કળા રે, શિવ હોય પ્રથમ
અશુદ્ધ રે, મનવમિથા પાઠ અભ્યાસે એ ખરી રે"
(હોવાનું જાત વિશુદ્ધ)

બાળકને વિદ્યાભ્યાસ કરવામાં કે મોટાને પણ સગીન શીખવામાં, કે નૃત્યમાં હોરિયાર થવામાં પહેલાં તે અશુદ્ધ તો અશુદ્ધ પણ ક્રિયા કરતો પડે છે પરંતુ એનો અભ્યાસ (Practice) કરતાં કરતાં એ શિક્ષણ પૂર્ણ બને છે તે તે વિદ્યા-કળામાં પારંગત થવાય છે એવી રીતે નિશ્ચયની દિશામાં વ્યવહાર ક્રિયાના ખૂબ અભ્યાસથી નિશ્ચય થમાય છે

(૯) વળી કહ્યું છે કે

‘ મણિશોષક શતખારના રે,

જિમ પુટ સમ્ય મમાલ ” —

અશુદ્ધ રતને શુદ્ધ કરવા માટે ક્ષાત્ત્રના મો પુટ આપ્યા ત્યાં પહેલાં-ખીજ પુટ તો ખાસ કાઢી શુદ્ધિ નહોતી થઈ, સ્વચ્છતા શુદ્ધિ તો ૧૦૦ માં પુટ આવી પણ તેથી કાંઈ પૂરના પુટ નમામાં નથી મળતા પૂરનો એક પણ પુટ અતુલ્યોગી નથી એમજ વ્યવહારના અનેક આચરણથી શુદ્ધ નિશ્ચયે પહોંચાય છે

(૧૦) તેથી કહ્યું છે —

“ નિશ્ચય કૃત દેવવ લગે રે, નરિ ત્યજ્યે વ્યવહાર,

ચક્રી ભોગ પામ્યા વિનાગે, જિમ નિજ ભોજન સાર રે, ગુણવર્સીયા ’ નિશ્ચયથી કળ ને દેવજીવાને આવે છે, ત્યાં સુધી વ્યવહારમાં જોડવો નહિ જેમ જાણને ચક્ર-વર્તીના હૃદય ભોજનાભિભોગ ભોજવવા છે, પણ તે ન મળે । જે પોતાના ચાલુ સામાન ભોજન કરવાનું મૂકી

દે તો વહેતો જમદારે પહોંચી જાય ! અને ચક્રવર્તીના મોઝ
અદર રહી જાય ! એવી આ એક ત નિશ્ચયવાદીઓની કુદૃષ્ટિ
છે ! એ બિચારા ક્રિષ્ણક જેવાના દાખલા લે છે પણ
'નર્થી તે જાણે રે કિરિયા જપ વિના, સમકિત ગુણ
પણ તાસ' ક્રિષ્ણક જેવાનેય પ્રભુ સમાયમ જિનવાણી
મવણ પ્રભુના આયમન સમાચારે વધામણી ને, પ્રભુભક્તિ,
સાધુસેવા વગેરે અનેક ક્રિયાથી સમકિતગુણ દેતો, ક્રિયા વિના
સમ્ભવ નહોતું પ્રગટ્યું કે નહોતું વિરચ્યું

(૧૧) માયો તૈન ક્રિયા અને જ્ઞાન બનેતો મેળ સાધનારો
દોષ એના ઉપર પૂ. ઉપા. મહારાજ રૂપાવે છે કે

‘ક્રિયા મિત જ્ઞાન નહી કબાલુ, ક્રિયા જ્ઞાન મિત નાહી,
ક્રિયા જ્ઞાન દોઉં મીવત મદત નૈ,

જ્યો જવ રસ જસ માહી ”

ક્રિયા વિના જ્ઞાન જ્ઞાનના રૂપમાં રહી રહતું નથી અને
જ્ઞાન વિના સાચી ક્રિયા દોષ સમીતી નથી જેમ પાણીની
સાચેજ પાણીનો જ્વાહ બનેતો ને તેમ જ્ઞાન અને ક્રિયા
બંને સાચે મળવાજ રહે છે નહીં જ ને સાચે ન પણ રહેવાના
નણ પ્રશ્ન થાય છે

પ્ર ૧-સિદ્ધ ભગવાનને જ્ઞાન ■ પણ ક્રિયા કયા છે ?

ઉ૦-એમને કયું જ્ઞાન છે ? એમને તો શગદ્વેષ વિનાનું
સંપૂર્ણ વરણ સ્વરણ જ્ઞાન છે એને અનુરૂપ ક્રિયા સ્વરૂપ

જડની ક્રિયાને આંતરિક આત્માના જ્ઞાન સાથે કાંઈ પ્રેરણ ન
 હોત તો શરીર પરના પ્રદારથી આત્માને અદર સાબરું
 સંવેદન મળી અસાતાનું સંવેદન થતાનું બનેજ કેમ ? જો
 એ શરીર છૂટી ગયા પછી એના પર ગમે તેમ્લા થા કાંઈ
 પણ એ નિમિત્તે જીવને કશું સંવેદન થતું નથી મારે શરૂ
 સાથે એકરૂપ બનેલા આત્માના જ્ઞાનને શરીરક્રિયા સાથે સમય
 કે એ માનવુજ જોઈએ તેથી તો જીવતા માણસનું શરીર
 મળે કેળવ્યો હોતારે છે અને મડકું નથી હોતારું એ રજ
 દેખાય છે કેમ વાર એમ કે કહો કે જીવતાનો આત્મા ત્યાં
 શરીર સાથે તત્કાલ રહેતો હોતો તેવું જ્ઞાન કરે છે તોજ કે
 આત્મા સાથે જાણે અબેદવાયે રહેતું શરીર તેની ક્રિયા થઈ
 શકે છે મારે આત્માનું આંતરિક જ્ઞાન અને જડ શરીરની બાહ્ય
 ક્રિયા-એ બેનો સમય માનવો જ જોઈશે અત્યંત વીતર
 પરમાત્માની શરીરક્રિયા સાથે એમના આત્મામા રાજકપની
 પરિણતિ નથી પરંતુ પ્રવક્ષ જ્ઞાન અને સાતા-અસાતાનું
 સંવેદન જરૂર છે જ એટલે સાર એ નીકળ્યો કે કેવળ
 શુદ્ધ નયનું જ્ઞાન કરો, શુદ્ધ આત્મદ્રવ્યનું જ્ઞાન કરો' એમ
 જ્ઞાનમાર્ગનો દોગ કર્યો નહિ ચારે એની સાથે અશુદ્ધ આત્મા
 પ્રેરણા અર્થાત રાગ-દ્વેષી આત્માથી નીપજતી ને ખાન-
 પાન રગરાગાની તથા સાવચ બાપારાની શરીરક્રિયા તેને
 પણ બંધ કરતી જોઈએ નહિતર એ એમજ ચાતું રહેવાથી
 નવું જ જોઈશે કે આત્મામા જ્ઞાન પણ તેવું જ છે શરીર-

ની વીતરામ કિનારો તમે નાળો નદિ કરી શકો એમ નદિ
કરી શકો કે અમારી સરોરકિસ વીતરામના સાથેની છે જ્યારે
સરામના સાથેની છે તો સરામ શા ટાળવા તેની ખાનપાન
મોહમય દુનિવાસી, આરભ-પરિમહ વગેરે ક્રિયાઓ છોડવી
તેમણે અર્થાત્ દાન-શીલ તપની ત્રન-નિનમની ત્યાગ-નિવૃત્તિની
વિધિ આત્મીય જોષરો.

(૧૨) જ્ઞાન અને ક્રિયાના માદ સખધ અંગે એના એક
પદમાં પૂ. ઉપાધ્યાયજી મદારાજ જુઓ કે કેવું સું રાખે છે,

“નિકટસ્થા છાદી જડ ઉચી દષ્ટિ દે તાજી
ન કરે મિથિયા જનકુ બાખે નદિ ભયથિતિ પાજી”

અર્થાત્ જડ માણુમ અજ્ઞાન માણુસ નજીકની સખધ
અવસ્થા છોદીને ઠેક ઉચે અજ્ઞાપ તરફ દષ્ટિ તાજે જ નાખે
કે । ન પારો કે પચાસમે પગથીએ દિવાનખાતુ છે ત્યા
જ, ■ હવે કાંઈ મૂર્ખ જીવ જો પહેનેથી જ માત્ર સીધા
પચાસમા પગથીએ પગ મૂકવાની વાત રાખે પરંતુ જ્યાં
જમીન ઉપર હોએ છે તેનો નજીકમાં રહેલા પહેને ખીન્ને પગ
થીએ ચાલવાની વાતેય ન રાખે તો પછી પરિણામ ૨૫૫૮ છે
કે ક્રમસર પહેને પગથીએથી ન ચા નદિ માંવાથી એ કંદી
પચાસમે પગથીએ પહોંચવાનો નથી એવું મુલ્યસ્થાનકમાં
ક્રમસર ન ચાલથી ઉચે જાણ નદિ ત્યારે આત્મસ્પર્શ
મુલ્યસ્થાનની વસ્તુસ્થિતિ કાંઈ એવી નથી કે આપને એવો

ધર્મ-અધર્મ તથો ક્ષયકારી, ગિવમુખ દે જે ભવજલ તારી
 તમ સાધન તુ જે જે દેખે, નિજ નિજ મુલકાવાને લેખે,
 તેહ ધર્મ વ્યવહારને જાણે, કારજ કારણ એક પ્રમાણે ”

નિશ્ચયધર્મ તો ચોખ્ખાના અતે પહેચના આવે છે ત્યારે
 તે પુણ્ય-પાપનો અને ધર્મ-પ્રતિ-અધર્મ પ્રતિ બનેનો
 અને આવી ભરમાગરને પાર મેળ પમાડે કે પણ એ
 વિધિએ પહેચના માટે પોતપોતાના મુજબચાલકની કક્ષામાં
 જે જે વ્યવહાર સાધના છે તેને પણ તમે ધર્મ-જ મણે
 કારણ કે મર્મ અને કાર્મમાં પગિલમનાર કારણ, બંનેય
 એમણ છે અથવા કાર્મતુ અસાધારણ કારણ પણ વ્યવહારથી
 કાર્મ કે નેમકે ખરી રીતે આકુષ્ઠ એ ઊવન કે પરતુ
 દગાપાણી એ ઊવન મ્હેવાય કે

આવી રીતે મ્હેતાજી શાસ્ત્રીમા કામદાસ નિશ્ચર અને
 નરહાર બનેને અનલ્ય આપી છે કે વક્રિયા સાથે ભાવક્રિયા
 પા પૂજા કાર મૂક્યો છે એ ભાવક્રિયાના સ પાતનમા નિશ્ચય
 કે રાખવાની દોર છે કેટલાકે બિચારા એવી અતાનતામા
 વસ્યાય છે કે મ્હેતાજીર મતમા તો એકલી ક્રિયાની મજૂરી
 કરે જવાતુ કહ્યું છે અને કયાય નરતત્વ પણ દમ્ય, નય,
 નિશ્ચય વગેર વસ્તુ સમગ્ર વિવેક કરી નિશ્ચયદષ્ટિ કેમવત્તુ કહ્યું
 નથી પરતુ આવી કામચુઆ પડના પહેલાં એ વિચારતુ

માર્ગની અતિ ઉપયોગિતા બતાવેલી છે, એ નિષ્વ-અરહારના નિગમો વાસ્તવિક હોવાનું હ કાનગમતે એ માન્ય નથી નેથી એ હોતેનર મન છે, હોત મન નથી

(૧) જિનશાસ્ત્રને મોક્ષ સાધનામાં પદેવા ગુરુધાનોથી માંી શુભ વિશ્વો વડે ક્રમશઃ આમગ વર્ષનાં દશમા ગુણુ રથાનાં સુધીનો સાધના અને અગ્રીયાર બાર-તેર-ચોદમે ગુરુધાનોએ પૂર્ણ વીતરાજતાની અરિયન આભરિયનિ બતાવી છે પરંતુ કાનગમતીએતે તો મોક્ષ ગુરુધાનોજ નિરિક્ષત દશા ધારથી છે મટે કાનગમત માગજીવેતે નિરિક્ષત દશાને ઉપરોક્ત દે હ અને શુભ પળ વિશ્વકેને મોક્ષ સાધના મટે ઉપરોગી માનયમાં મિષ્ટાત્વ મનાવે એ એવુંજ નહિ બધે વાનિક-કાનિક, પૌરુષિક દિષાને પળ નામી મળે છે ત્યારે ખરી રીતે શુભ વિશ્વોની માનસિક પ્રવૃત્તિ તેમજ શુભ વાચિક અને કાનિક પ્રવૃત્તિ, કે જે પુરુ મની દિષા મળ્યાવ, એવા દાસ જીવે મોક્ષે પામમે હદે એમ આમગ વર્ષગુરુ હોત મને જળાગુ છે કાનગમત એતે મોક્ષસાધનામાં તદન નિષ્વરોગી મળે છે તેથી એ હોતેનર મત છે

(૨) પોતાને હોતયત તરીકે ઓગખારનારા એવાઅર મૂર્તિપૂજક રથાનકામી અને દિગ્ગજ મનોએ શાાચારાદિ પચાચારના બાજી આગ રે પળ અરસવ આમરજીવ માન્યા છે ત્યારે નવો નીકમેમો કાનગમત તે તેને મોક્ષસાધનામાં ઉપરોગી માનયમાં મિષ્ટાત્વ મળાવે છે અને તેથી જ એ

પવિત્ર આચારોને મોક્ષ-સાધક પાસે એ આવરારતો નથી
 પચાચારના દાન-છીલ-તપ-ભાવના અનુધાનો મત-પચ્ચાક-
 ખાલુ સામાનિક-પૌષ્ઠ પ્રજુભક્તિ વગેરેના ચોક્કસ અનુધાનો
 મુજુરયાનકર્મ આમળ વધારે છે એવો જૈન મત ॥ ૭૮ ॥
 કાનજીમતી કુપથીએને એ નકામા કહેવા છે મારે જ
 કાનજીમત એ જૈનમત નથી

(૩) વચ્ચે એવા પણ દેવની ગુરૂની, શાસ્ત્રની-દર્શનાદિ
 અનેક પ્રકારે શુભ આયજનોનો ઉપયોગિતા અને ઉપકારમતા
 નિન્યાસને પ્રશ્ન છે ત્યારે આ નવીન કાનજીમત એને
 ઉઠાવી દેવની શ્વતન્તતા જુદી જાતની પ્રશ્ન છે, અને પર-
 દવ્યને અકિચિત્કર મહેલ તેથી એ જૈનમત નથી

(૪) શુભાશુભ જાણનિમિત્તની અસર અને કારણતા
 કાનજીશાસન નામજુગ કરે છે ત્યારે જૈનશાસન એને સારી
 રીતે માને છે તેથી જ કર્મપુદ્ગલના સયોગથીજ જીવને
 સંસાર કહે છે જૈનમત ઉપાસન મુદ્દિ ઉપરાંત શુભ
 નિમિત્તોનો અસરના અનેક દૃષ્ટાંત રહીને ખાસ કરીને
 શુભનિમિત્તો સેવવાનું કહે ॥ એવું વેસ્વાદિ કુસસર્મનો
 ત્યાગ ખરાબ ભાવનો ત્યાગ, કાવિક બાલ કુચેદ્યાઓનો
 ત્યાગ વગેરે વગેરે અદુષ્ટ નિમિત્તોને ત્યજવાનું ઉપદેશ છે
 (જે ત્યાગને આવરવાનું કાનજીમતીને પણ દૃષ્ટ છે વુ જ
 પ સે નદિતર માન કાચાથી પરચીના આલિખનમા કાનજી
 મતે ગો વાધો ?) પણ કાનજીમતે એનિમિત્તોનો અસર નથી
 મત જૈનમત નથી.

જાદ-દાન દાસાનુ ૧૮ છે જમ કાળવધન એ લેટેન્ડ મન
 ૭, તેમ માન્ય મન એ લેટેન્ડ હો છે સૌમ મન ૨
 બનેશન દેશીથી પર્ણાવ દષ્ટિ જનુભવન રત્નમનુ ૧૬ છે
 કેમકે બનેશન દેશીથી અક્ષપાશિનુ માત્રા કાળવધ જનુ
 છે એમાં જનુ કાળગી દુષ્કાળા અનદાન જામિ બને
 નપોત પર્ણાવો બેસાર ૨ : એટલે કે અક્ષદાન રાત્રનુદરિ
 બને પાપાનન જામેનો જનુ છે ત્યા કપો એ જોના
 રહેતુ જનુએ કે 'મા' જેનાય કાલ લીધ ૧૨ હો એ બને
 એમના પર્ણાવે ના ૨ કદમુએ એ બને તરવાદન ૧૨ મુ
 માય દુષ્કાળા નથી દષ્ટિ ને અજનન મુજી રેખનુદનન
 આકરે કુ અમેનોર મન, ને એમને જ ૧૧ મા બને
 આશા ૬ માયકો જાડી રેખાએ ૧૨માયથી ૬૨૨ થી ૧૪
 જાનિત રામિત માન્યેન અનુપાને જાદ - આ મુ ૧૫ કે
 આત્માને ૫૮૬ ને અદ્વૈત પર્ણાવે મુન ૩૩૩ દુષ્ક
 પર્ણાવવાને જાનાવ , ૫૫૫ રામુ એમાં રેડો/થી રેડતિ
 થઈ ને જનુ જોના રેડવા ૩૩ એમાં મુજ નુદાનને અનુ
 દર્શને પર્ણાવદષ્ટિ જનુન મજવાનો રાત આકરે અરે
 એથી ૬ આશન જુએ ૩ પોનના આત્માને સમદાનર
 ઉપયોગવાળા રેખાન બને રેખાન તપ દષ્ટિ
 અદિવના દુષ્ક પર્ણાવવાળા જાવાની ૫ જુમા જનુ અમુદ
 પર્ણાવે ૬૨ કરી મુદ પર્ણાવે પ્રયગવાળી દષ્ટિ આરે
 એટલે કે પર્ણાવદષ્ટિ આરો ત્યાં કનુમત એાડી દુષ્ક
 દષ્ટિ રેખાવાળા ૩૬ એથી એ લેનેતર મન ૧૨ ૪

જૈનમતે આત્માની અવગતિ—

*****

ઉન્નતિનો ઇતિહાસ

*****

નિશ્ચય—વ્યવહારની મર્યાદાએ મોક્ષમાર્ગની

સાધનાનું સ્વરૂપ

પૂ. પ્રથમ પાઠ્યાર્થ ઉપાધ્યાયજી પસોવિજયજી મહારાજની ઉપર શ્રી કાનજીએ કરેલા વ્યવહારમૂલકાના આરોપની પોષણતા ભૂતાવવાના પ્રસંગને પાછીને અહીં સુધીમાં સમય-સાર-પ્રવચનસારાંશ અથવા જોનમની આશ્રમની પ્રવૃત્તિઓ શ્રી મનજીના ભાષણો અને એમના શક્તિના શુભશાન વગેરેના આધારે નવા નિશ્ચયપથનું ઠીક ઠીક આલોચન કર્યું સાથે સાથે પૂ. ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રી સર્વશક્તિનિશ્ચય માર્ગનેય કેટલો બધો આસ્થક બાને છે તેમજ વ્યવહાર-શૂન્ય એમલા નિશ્ચયમાર્ગને પડ્ડાની કેવી અગત્યસા સૂચવે છે એ એઓશ્રીના વનનોથી જોયું છેવટે શ્રી કાનજીમન એ જેમ જૈનમત નથી? એની લેણ વિચારણા કરી હવે પ્રાતે વાસ્તવિક જૈનમતે આત્માની અવગતિ-ઉન્નતિનો ઇતિહાસ કેવો છે, એમા નિશ્ચયવ્યવહારની મર્યાદા બળનીને મોક્ષમાર્ગની સાધના કેવા સ્વરૂપે કરવાની કહી છે, એમની સૂક્ષ્મ નિચાર કરવામા આવે

આત્મામાં કર્મ નહોતા તેમ મિથ્યાત્વાદિ નહોતા પણ ૫ઠી
શ્રી યજ્ઞ - એવું માનવું પ્રકૃત પ્રકૃતજ નથી,

અનાદિ ઘટમાળનો અત કેમ હોય —

|| પ્ર०—આ ઘટમાળ જો અનાદિની છે, તો એનો અત
ન ઘટથી મોક્ષ પણ ન થાય તે ?

ઉ०—ના અત ધર્મ શકે છે, તે મોક્ષ પણ જતી શકે
છે અનન્ય પૂર્વના કર્મના કારે મિથ્યાત્વાદિ જાગે છે ખરા,
પરંતુ એ મિથ્યાત્વાદિને કચરનારા સમ્યક્ત્વાદિ ગુણો
છે, ત્યાં જો આત્મા અવગા પુરુષાર્થને બાંહે જામતિ
સાથે મવળે પુરુષાર્થ કરે તો એ મિથ્યાત્વાદિની તેલી
પ્રબળ અસર નથી રહેતી તેથી એના પરિણામે તેના
આ કર્મ બધાતા નથી પણ દુર્બળ કમ બધાય છે પાછા
એ દુર્બળ કમ ઉપમા આવે છે ત્યાં પણ આત્માનો સમ્યક્
ત્વાદિ મારેનો સવળો પુરુષાર્થ અને જામતિ એની અને
મિથ્યાત્વાદિની અસર અત્યંત નબળી પાડી દે છે એમ કરતાં
કરના મિથ્યાત્વાદિ નાશ પામે છે આત્માની જામતિ અને
સત્ પુરુષાર્થમાં એ તાકાત છે કે કેઈ કર્મને અસર
રહિત બનાવી દે છે, તેમ મિથ્યાત્વાદિ ભાવોનેય
સાથ મદ કરી દે છે ક્રમે કરીને સત્ પુરુષાર્થ વધી જતા
સર્વ મોહનો અને સર્વ કર્મનો અત જાતી શકે છે તેથી
મોક્ષ યજ્ઞ શકે || મોક્ષ અસંભવિત નથી પુરુષાર્થમાં
મિથ્યાત્વાદિ કોષોની વિરોધી શુભ ભાવનાઓ અને
શુભ સ્થાનના સેવન સાથે સમ્યક્ત્વાદિ ગુણો મારેની

સ્વતન્ત્ર દબ્ય સ્વતન્ત્ર દબ્ય એને પર-બની કોઈજ અસર નહિ અસર નહિ ' જાણુ જાણુ મોખાવી મોખાવીને જુલાવામાં પાટી દે છે । કેમ જાણે પૂર્વોક્ત મારે નત્તિ અમળ વિરિધ દેદો અને એના ઉપરના અપહરુ મો એ તે જાણુ પ્રદમસ ઉપર, ઇચ્છે કાષ્ટ દામે-વળમે નહિ । તેથી એ સપણુ માદ કે વાની જગર જ નહિ ।

કાનઽમતની બીજી બીજ સસારના કારણ — એટલું જ નહિ પણ આમજ વધીતેજ કાનઽમત કયા આખી બીજી જુને છે, એ જુઓ ખરી રીતે પૂરે કદુ તેમ ઇચ્છે સસારની આરેય ગતિમા કેમ બરાબર પડયુ ? કારણકે આદાર, હનિયા નિયો-રૂપ રસ મધ રસ્ય અને સમ્પન્ના થોક, ધનમાલ્ય પર રથાન કુદ્દળ કાવા બીજી વમેરના મનત્વ-પરિમલ, નિ । આરામી -આ ચારની મજાઓમા, એની જ લેશયા અને લાવસાઓમા છવ ખૂન મહાભયે એની પાછળ વળે કોપાદિ ચાર કપાયની સદામા રમ્યે કાનીના નહિ પણ માકના ધોરને આપતા રૂપ એકસ કામા પસાયે દયમી ઓપસ કામા તજાઈ એરેન્દિય જેવી રિયનિમાય લતે વ્યક્ત દિસા જૂદ યાગી વમેરે પાપ આય રાનાં નહોતા છતાં ન એ પાપોનો કોઈ તિરસ્કાર કે ન એની કોઈ વિરતિ (ત્યાગની પ્રતિષ્ઠા) । ચારે ગતિમા એણે ! મન વિનાની સમૃદ્ધિ અવસ્થામા એમાન રિયનિમા કે પના મને પણ રૂપ મનજ કે અન્ય સદાની રિયનિમાય કાનાં અસર દેહો કેવળ જ. તરફ પ્રવર્તે એણે જ વાણુ રાખ્યું એ દશેવ સદા પાછળ મારામારી

મધ્યક, દિસા જુ - રૂપાનુ અનીનિ અન્વાય ચોરી ગુમાર
અથવા-મૈયુનની મમચેટાઓ ધધાધાપા વેપાર રોજગાર,
આરભ-સમારભ વગેરે અને અનેક પાપની પ્રવૃત્તિઓ
દિસાખ નિનાનો આચરી અરે! પરિમદ-વિષય-આહારાલિની
સેવાને વસ પડી જાન તપસ્યા વગેરે ધમકિયાઓ પળ
કરી! માનવ ચારિત્ર પળ લાંબુ સાધુ અન્નો! કહા કેવો
બહાદુર! કિંતુ એ તન એ તપ એ મારિત્રાદિ શા માટે?
હા શ્વર્ગના વૈરાગિક મુખ લેવા મ અહીંજ વદમી નેરા
માનપાન મેળવવા સા! સારા જોગન વોરેની સગવ માપત
કરવા માટે!

અનત અનત મગધી વાપતી કેવત — (૧)
અનત અનત મગધી જીનેબસ એકસરખી લગની કેવી ?
આડે બેગુ કર રમરાગ અને મોજ કર આરામ કર એવી
(૨) ત્યારે અનત અનત મગધી જીવના લાગણીઓ એ સરખી
કેવી ? ગુરુસાબરી અદ્ભુતમય માતાવાળી અને તોન
સાવચની! શ્વાર્થ સાધવા ફુનગા જીને રોજબરી નાણી
સનગા પ્રત્યે દીનતાનરી લાગણી! (૩) ત્યારે એકધારી
મન-નયન-કાયાનો પ્રવૃત્તિ કેવી ? એમધાવો વિચારો
જાના માને! મનોરથો જાના? નેમ જાની? હો આરભ-
સમારભના દિસાના અસત્યના ઉપવગીરીના, વિષય-
જોગના અને પાપયોજનાઓના તો અનત અનતમગધી
વાણીમા એક સરખુ શુ ઉતરે? ત્યાગ તપસ્યા કે મન-
પન્થકખાગુ? ના રે ના એજ આરભ-સમારભ અસત્ય
અની! (૪) મગધીઓ, અને દુ પરી ધધાધાપા લક્ષ્મી વગેરેની

વાનોજ વાળીમાં ઉતરે છે પત્રી મધાથી દોડવામ ધૂની તરફ દોડે ! એ આરજ-સમાજ ભાદિની નમ્ર ! આમ,

વગનો લાગળીઓ, અને હીંચવાય બધોજ મહીન વૃત્તિઓ દુર્ગુલો અને દુષ્ટ યાનો ચાલો રહી છે અનેત અનેત કાગથી આજ મુધો એમજ બનતુ આગુ છે તેથી જ પામરે જીવન મમારના ચોરાગી લાખના પાનિયકમા બરખુ પડ્યું છે''

પત્ર કાનજમતને આ કાઠ ૧૪૭ નથી નથી કનજ મતીને એ માત્ર રહ તો ત્યાં નથી એ તો રહે ૧૨ '૧૨' ધર્મક્રિયાઓ કરી તપ-માનાદિ પૂણ્ય વિસાઓ કરે મો, નેતી જી સસારમા રખ મા' જેવું કાનજનું કારમું અગાન' ! એ કહે છે કે "એક જી જીવન" દિમા કરે એમ માનતુ મિથ્યાત્વ જે! જીમળી પુરુષના રાગ જી અસત્યભાવનું ક્રિયા કરે જ એમ માનતુ મિથ્યાત્વ જે! આરજસમારબા દિવા નિમિત્ત જી જ કર્મ કુસાજ ૧ ને તે કર્મમાં રજ બોજવે ૮, અમ નિમિત્ત કારણ આ પદવ્યતી અસર માનતો એ મિથ્યાત્વ ૧ ! આરા આરા મિથ્યાત્વના લીધે જ મોહ યથો નથી અને સસારમા બનતુ પડે ૭- 'આતુ કાનજમત કહે છે સસારમા નરેનુગત્યા બિમળની કારે બખૂત કયા પેત્રી આહાર નિપય પરિમહ નિદ્રાની લગનીઓ, કોધાદિનો વાગળીઓ, ને હિમાદિનો હોયવાય' અને કયા કાનજમતે કલ્પથી પ્રત તપના નાદિ ધર્મક્રિયા પ્રત્યે અરજિની અને કલ્પિત મિથ્યાત્વ ! 'તે પોકળ ચાલો' જેવું એમનું જ્વેરજર મિથ્યાત્વ !

આત્મ પરિણામ એ આવે છે કે સ સાર બ્રમણના જે વાસ્તવિક કારણો છે એને ટાળવા-રોખવાનું અને મેલ્લના સાચા ઉપાય એવવાનું કાનજીમતીઓને ઉત્તમ માનવભરમાય ખાણુએ રહી જાય છે તેથી એમને સાર બ્રમણના કા લો સેવાયે જાય છે અને ખીજી ખાણુ પુણ્ય ક્રિયા નકામી પર-દ્રવ્ય કાર્ક કેતુ નથી નિમિત્ત કારણ નકામું છે વગેરે વગેરે બ્રમણના પોષ્ટ-પાંડમા જીવન વેશ્વાયે જાય છે તે એમનું બારી જે થયે ! ખૂમી તો જુઓ ?

કાનજીમતે આપત્તિ — (૧) કાનજીમતીઓ ખાટા ઓળા કે તીખા તમનમતા રમત બોજનો કથે જાય તો એ ભોજનક્રિયા તો જઝની ક્રિયા છે એનો કાંઈ અસર એમને આત્મા ઉપર માનવાનો નથી તેથી એમાં ઓછપ કરવાની શી જરૂર ? તેમ ઓછ કરનારી ક્રિયા જેવી કે તપસ્યા રસ સ્વાગ વગેરેની એમને ત્યાં શી યોજના ? (૨) એમ એમના સિદ્ધાંત મુજબ તકમી ઉપાજવાના નોકરી-વેપાર-વકીલાત નકદરી વગેરે ઉપાયોની મારવાહીને આત્માના પુણ્યશુદ્ધિ આવે સાથે માંહ લાગતું-વળગતું નથી તેથી પરિમલની એ કાર્કવાહી ઓળી કરવાનો ? મમતા મપનારી નાનિ ક્રિયાની એમને શી જરૂર ? (૩) અરે ! આગળ વધીને વિચારીએ તો એમનો નિમિત્તનો નપુ સમ્પાત્તો સિદ્ધાન્ત એમનો-જઝક્રિયાની એનનાના ગુણુદોષ ઉપર કાંઈ અસર નહિ-એવો સિદ્ધાન્ત એમને મૈથુનનો ક્રિયાય ઓળી કરવાનું શા માટે કહે ? કેમકે કામ-પાત્રના મમે તેવા અજ-ચૂથણુ એ તો જ. શરીરની ક્રિયા છે પર એવા આત્મ-દ્રવ્યના રાગ વાસનાદિ

નરવાતુ અગ્નિ દીકે આવી પડ્યું છે! જેમ મરકરી કરી
 જોનો ઉપાસના કરતા હોય તે તેન મૂળ દેવાની છે, અને
 ગાયપાત્ર રસમય આદાર નિયમે, પરિચય અને આરજ-
 સમારબાની ઉપાસના કરે જવાની છે! (૮) કાનજીમની
 આ બધા આદાર-નિયમાદિથી જરાય ડરાવતું નથી એ એક
 પદ્ધતિ આશય છે! એને તો કરવાનું છે ધમકિયાઓથી!
 ત્યાજ તપસ્યાથી! દાનશીલથી! વ્રતપચ્ચક્રમાલોથી! માત્ર
 મિથ્યા-વૈધી જવાનું છે! રહેતો એ જાણી બવટદિ ન થાય
 પાદ! કેટલું બપોળકે અજ્ઞાનતા વ! કેવી મ મી મા' મિથ્યા
 ત્વની રીનામણુ! કેવા બપ કર બવજમલનો શુદ્ધિના કારણના!

એ પ્રવેશ વ્યવહારરસિ અને ચરમાવર્ત — હવે
 આપણે એ નોંધએ કે વસ્તુમત્તા આત્મા કેવી રીતે હવે
 આવે હ જેન સિદ્ધાન્ત કહે છે કે મ આરમા એ પ્રવેશ
 અતિ મુશ્કેલીભર્યું છે

(૧) એક તો અર્ના કાળથી આવી આવતી એકધારી ને
 નિમોષપણે જ મત્તા-મરવાની રિયતિ નામની અવ્યવહારરસિ,
 એમાંથી બહાર નીકળી પૃથ્વી-માથાદિ એન્દ્રિય વિકરેન્દ્રિય
 ને ૫ મેન્દ્રિયપણાની વ્યવહાર રાશિમાં પ્રવેશ કરવાનું અને
 એ અતિ મુશ્કેલ છે

(૨) બીજો પ્રવેશ અચરમાવર્તકાળમાંથી 'ચરમાવર્ત-
 કાળમાં પેસવાનું મળે તે કઠીન ॥

ચરમાવર્તકાળ એટલો? — પહેલો પ્રવેશ હજી

અમમ છત્રને પણ મળી નાવ છે, પણ બીજો પ્રવેશ તો

અભ્યસને મળતો જ નથી કેમકે અરમાવર્ત કાળ એટલે
 મોક્ષે જવાના સમય પૂર્વનો એક પુરુગવ
 પરાવર્તનો કાળ અરમાવર્તનો અર્થ મસાર-
 કાળનો છેલ્લો પુરુગવપરાવર્ત કાળ અભ્ય-
 સને તો કદીય મોક્ષ જ થવાનો નથી એટલે અભ્યસનો
 સસારકાળ સત્ત યાવનાનો હોઈ એનો અત્ય આવનાનો
 નદિ હોવાથી એના મસાર કાળનો કોઈ પુરુગવ પરાવર્તમાગ
 છેલ્લો છે જ નહિ અભ્ય સને મોક્ષ થાય છે તેથી એ
 થવા પૂર્વનો જે સાસારિક છે તે પુરુગવ પરાવર્તકાળ, એને
 અરમાવર્તકાળ (અગમ=છેલ્લો આનત=પુરુગવપરાવર્ત) કહે
 વાય છે એનો પૂર્વના એના બધા પુરુગવ-પરાવર્તો એ
 અઅરમાવર્તો છે એ વટાવીને અતિમ પરા-
 વર્તમા પ્રવેશ કરવાનું પણ મોઘેડ છે કેમકે
 એ પોતાના હાથની અર્થાત્ ઉદ્ધમની વસ્તુ
 નથી, એ તો કાળની વસ્તુ છે પૂર્વનો એટલે
 અનત અનતો કાળ વીને પછી છે તો આવર્ત આગીને
 ઉમેરે રહે છે અરમાવર્તનો પૂર્વ ત અનરમાવર્ત કાળમા આપણે
 અનતા પુરુગવપરાવર્તો દુખમા રીમાતા વેળા આન્યા છીએ
 એ ખાસ યાદ રહે

અઅરમાવર્તમા ધર્મક્રિયા! — અઅરમા
 વર્ત કાળમા જીવની દગા પૂર્વે કહ્યું તેમ
 આહારાદિ મજાઓમા એકાકારતાની હોય
 જીવની દષ્ટિ કેવળ સમારની હોય છે;

કદ જૂના કારને નદિ કે કાનઝમત કહે છે તેમ ધર્મ ક્રિયા કરવાની જૂના કારણે, દિ કે પુણ્યના માર્ગ આરાધવાની જૂના મારગ દિ કે નિશ્વધર્મ વિસરીને વ્યવહાર-ધર્મની રસિકતા-નિમિત્તની પ્રધાનદષ્ટિ-પદ્ધતિની અસર કાગ્તાની મા પતા વગેરે જૂના કાળે મિત્ર જૂન એ છે કે જુવને પણ મોક્ષ જેવી વસ્તુ છે એનો ખ્યાલ નહિ । જુને જુકે પણ મોક્ષ પામવાની જાણ નહિ । બ કે મોક્ષ પ્રતે દ્રુષ છે વાન માત્ર પૌદ્ગલિક સુખો અને પાદ્મલિક ઉન્નતિ કમાવાની । એથીજ એના લક્ષ્ય પાછળ દોષ-રોમાં કુટિત કપાયોના સેવન કરે છે અને કપાયો એવ જ ભાન-સસાર કપાયો એટલે સસારના મુખ્ય કારણો મોક્ષ-જિના અભાને, જન ધર્મક્રિયાઓ કરતો હોય ત્યા કે ન કરતો હોય ત્યારે પણ એજ પૌદ્ગલિક નિ પાછળ વિપયાદિ સજ્ઞાઓ, કપાયનો વાગળીઓ અને હિમાદિ પાપા-ચન્નો તથા માક મિથ્યાત્વના લીધેજ સમારમા ભડકે છે.

મોક્ષદષ્ટિ ચરમાવર્તમા જ — એવો એ અચરમાવર્ત કાળ પૂરો કરીને જીવ ન્યારે ચરમાવર્ત કાળમા એટલે કે ઉક્ષા પ્રવૃત્તિ પરાવર્ત કાળમાં પ્રવેશ કરે છે ત્યારે એનામા હવે મોક્ષદષ્ટિ જાગવાની શક્યતા ઉભી થાય છે તાપકાત આવી શકે છે પરંતુ અહીં પાછુ એવું નથી કે ચરમાવર્તમા પ્રવેગે કે તરત જવાને મોક્ષદષ્ટિ જાગેજ કાપને જાગે પણ ખરી અને ઠાકને ન પણ જાગે તે ચરમાવર્તનો ઠેકોણ કાળ પસાર કર્યા પછીજ જાગે વાસ્તવ ચરમાવર્તના છેડે પણ

જાગે। પણ નિષમ એવો છે કે એક પુદ્ગલ પરાવર્તની અધિક માત્ર બાકી હોય ત્યાં સુધી તો મોક્ષદષ્ટિ જાગે જ નહિ બીજા શબ્દમાં કહીએ તો મોક્ષનો દષ્ટિ જાગ્યા પછી માત્ર એક પુદ્ગલ પરાવર્તની અદર જરૂર મોક્ષ મળે એનો અર્થ એવો નથી કે રોકતે એટલે માત્ર કરવો પડે એ તો વધારેમાં વધારે કાળ થાય તો કેવો થાય એવું માત્ર ૭ બાકી તો મોક્ષદષ્ટિ જાગ્યા પછી તહેનોય મોક્ષ થાય જ

ચરમાવર્તમાં ઉદયમની મુખ્યતા — ચરમાવર્ત કાળમાં ધર્મની સામગ્રી મળે ખરી પણ ધર્મનો ઉદયમ કરવાની કામકાનજ શ્રવણ નથી હોતી ચરમાવર્તમાં એ લાપકાત આવે છે તેથી પુરુષના યોગે ધર્મસામગ્રી મળી જાય અને શ્રવણે સત્પુરુષાર્થ આ રે ધર્મઉદયમ કરે, તો મોક્ષદષ્ટિ જાગે છે તેથી એ મોક્ષમાર્ગની આરાધનામાં કે મોક્ષમાર્ગના સાધનની આરાધનામાં લાગી જાય છે શ્રી વીનરામ સર્વજ્ઞ પરમાત્માના રમ્ભે-લાસનના આનંદને સમ્યક યોન-તાન-ચારિત્ર વધી મોક્ષમાર્ગ મળે છે અથવા છતર અરીતરામ અચરિત ધર્મ સ્થાપના થી સનતે પામીને મોક્ષમાર્ગના સાધનમૂળ મોક્ષરુચિ, વિપત્ર-વિગમ સમ દમ નિતિક્ષા કેવલ ગુણની સાધના મળી જાય છે મને તે, પણ ચરમાવર્તમાં સત્ ઉદયમ પુરુષાર્થ ઉપર મોગા આધાર છે

સત્પુરુષાર્થનું પહેલું કર્તવ્ય — મહાગુરુનો સંયોગ કે ધર્મના બીજા કોઈ નિમિત્ત મળ-

વાનો પુત્રોદય જાગે ત્યાં જ આત્માએ મોમની
 રૂચિ જગાવી લેવાનો પુત્રપાર્થ પદેવા કરવાનો
 છે મેડાની રસ મેમની નહિ થવાનું મર્મ સ્પર્શ ૧૨
 રમો એ માત્ર આખા સજાર ઉપર ઉપર ઉપર જરૂર
 જોઈએ દોષદાઃ જનરિ પણ જોએ મો મુગ ઉપર
 દેવ ન જુદા થયો જોઈએ આખા સમાગમનો દેવ-
 તાર્થ મુખે છે મોટા મન-મન્યેરના મુખ
 પાત્ર આવે એના ઉપરેય ભાટે કટાંગે અને
 અભાવ લગવો જોઈએ નો મોમ ખડેખડ ગમે
 એ ભારે જાતે ૧, જ મુ મુખભર્યો છે મુ
 મુખભર્યો, મમજન પ્રકાશનો મનાર નિર્ગુણ-
 નિરમાર લાગે! અપકારક અને વિધામધાતી
 લાગે! તોજ એના પર અભાવ થઈ લય અને
 તોજ એની પ્રાંતપક્ષી મોમઅવગથા ઉપર
 પ્રીતિ લગે

સમાર કેવો ભયકર' — 'પોટગણિત મુખ
 મુખભર્યો મમાર નિર્ગુણ છે, ગુણરહિત છે,
 અત્યંત અસાર એવી જડમાયાથી બનેલો છે
 એનાથી આત્માને કોઈ લાભ નથી, કોઈ
 ઉપકાર નથી. એટલું જ નહિ પણ ઉપરથી
 એ આત્માને નુકસાન કરનારો છે, એની
 અનંત જ્ઞાનમુખાદિ મમૃદ્ધિ અને એવતવતાને

દબાવનારો છે તે પણ, આત્મા એની પાછળ
મરી ફીટે છતાં એ તો અતે આત્માને દુર્ગતિના
દુ ખતી ઘટીમા ઘાલી પીલનાગે-પીસનાગે
હોય, ઉપકાર ઉપર અપકાર કરનારો છે ! અરે
એટલું જ નહિ કિંતુ આત્માને વિશ્વાસમાં
રાખીને અનેકાનેક પ્રસંગમા એનો એકાએક
દ્રોહ કરનારો છે ! સસારના એવા કેટલાય
સયોગો બને છે કે જે જીવને પૂર્ણ વિશ્વાસ
આપીને વિશ્વાસનો અકાળે કારમો ઘાત કરે છે ।
(હા તો પુત્ર પત્ની સ વરસની ઉંમરનો બરાબર તૈયાર થયો,
બાપને હવે એની પૂર્ણ બાંધા છે કે એ સેવા કરે ત્યાં તો
સસારની વિચિત્રતા એ પુનઃ મોત આપીને ઉઘારી લે છે ।)

મોક્ષગ્રંથિની જ્ઞાનના આનંદચક્રતા.—આત્મ આત્મ
સસારની અસારતા નિર્ગુણતા અપકારકતા વિશ્વાસપાતંગતાનું
જીવને સનોટ જ્ઞાન થઈ જવાથી સસાર ઉપર તિરસ્કાર જરૂર
છે હાડાહા. અરથિ પ્રગટે જીવ પોતે તેમા મોહ્યો
છે, એમા પોતાની મૂર્ખશીખરતા જાણે છે ।
એમા ફસાયો છે તે બદલ પોતાની પામગતા
લાગે છે ! હવે એને એમ થાય છે કે પોતે ક્યારે એમાંથી
જરૂર ! ક્યારે સસારની બેડીઓ દૂરી જ્યાં જ મ-મત્તનું નદિ,
રેલ નદિ કુખ નદિ પુરુષ નદિ પરાધીનતા નદિ, એવા
મોક્ષના સામ્રાજ્ય મળે ! એમ મોક્ષના મીઠા રસને આવે

છે, મેળ ઉપર દર્શિ રવિ જાને ૪ અવગન આ
 માટે મેળની પૂર્વસા ખુલ્લ ઉપરોગી અને છે
 આ મેળદર્શિ અને મેળમયિને જો જામી તે
 એમા સાચો નિધયસાધનાનો અંગ છે.
 ત્યારે કાનજીમનીઓ જે કરે છે, એમાં સાધન નામ-
 નિશાન નથી માત્ર દાવજા અને અસમર્થિત દાવનાઓ ૪
 જાતુ જાડી આ મેળદર્શિ-મેળમયિની પદ્ધતિ આશ્ચર્યજનક
 છે ૪મઠે એ દાવ તે બીજી ધર્મસાધનાઓ આત્માની
 પ્રવૃત્તિશરૂ અને છે આત્માને મેળ વાચ અસધાની નજીક
 નજીક લઈ જાય ૪ નદિનર તે જેમ પૂર્વ તેમ ગરમારન માં
 મેળમયિ-મેળદર્શિ રિવાનો સાચ રિક આશ્ચર્યજનક ૫મઠે
 કિયાએ તે છત્રી બનાવિની રિવદર્શિ સજાએ અને દાવ
 રથી કુમુલેતે પેલ છે તે છત્રને કપથી કપે થારી છો !
 આરે જ મેળદર્શિ અતિ જારી છે અવગન મેળદર્શિ
 જમાવવાના દેખી કરેલી મેળપૂર્વમેલ સમજ અને ૪

મેળદર્શિ જમાવવાની-જમાવનારી માપના — અર
 માત્રનું કાગમા આવેલા એવા પત્રા જાણ ૪ જે તેને મેળ
 દર્શિ જામી દેખી નથી પરંતુ એ કોઈ આર્થ દર્શન (ધર્મ-
 ૫૫)ના સત સાધુ કે યોગ પદ્ધતિ જમાવવાના સમર્થમાં
 આવે છે એનો મેળ-ઉપદેશ સામગ્રી છે ત્યારે એ સામગ્રીને
 એની આંખ ઉગી થઈ જાય છે પોતે આજ શુધી જુઓ
 એનું ધારે ૪ એમના કહેતા મુજબ મેળનો પૂર્વમેલ સાધ
 ૪ આ ઉપદેશનું આપણું ધાર છે એ વસ્તુ સહે? પદ્ધતિ
 અને છે અને સકારણ પદ્ધતિ અને છે છત્ર પોતે કોઈ કુખમાં

આવી પડ્યો, અને ત્યાં દ્વિતોપદેશ સંભળવા મળી જાય તે એને એની અસર થઈ જાય છે કેવાંક વૈરાગ્યજનક પુરતક-વાચનથી કે અનિવશાવના અસરજીવાવના વગેરે ભાવના વિચારવાથી અથવા પોતાના કે જીભના જીવનમાં ડોષ આકરિમક સાંસારિક વિકરાળ ઘડના જોઈને પણ સંસાર ઉપર વૈરાગ્ય અને મોક્ષ ઉપર રચિ જાય છે આમ, મોક્ષરત્ન જમાવરા માટે સંસારની વિચિત્રતાઓ પર ઉઠા ચિત્તન અનિવારિભાવના દ્વિતોપદેશવશ, વૈરાગ્યમ્મયોત્તુ વાંચન તથા યોગની પૂર્વમેશ વગેરે સાધન છે મોક્ષરચિ જગ્યા પછી પણ એને ટકાવી રાખવા માટે આમ જ કહેવાયે તે સાધનો સેવવાની જરૂર છે નહિતર તો સંસારના પ્રયોજક સંયોગો મનને ફેરવી નાખતા વાર નથી લગાડના એ સાધનામાં યોગની પૂર્વસેવાની સાધના ઉપરાત વમ નિયમ, વ્રત પ્રતિજ્ઞાઓ વગેરે આદરવા સારા લાભકારી નીવડે છે ત્યાં પૌદ્ગલિક આશ્ચર્ય અને મિથ્યા અભિનિવેશન જોઈએ શક્ય પ્રમાણમાં એ આ રવાથી એ લાભ થાય કે જીવ પરાપૂર્વની આદારાદિ સદાની લગની, ક્રોધ લોભાની અશુભ લાગણી અને દિ સા-ગિની અસત્ પ્રવૃત્તિઓમાં એવો ન ફસાય કે જે મોક્ષદર્શિન ચૂકારી નાખે અહીં કાનજીમતત્તુ અક્રિય શાવજીવનુ સાચ સ માને એવું નથી

કોઈ પણ આર્યધર્મમાં — મોક્ષદર્શિની સાધનાનો આ વસ્તુ મને તે આર્યધર્મના પચ્ચમાં આવવાથી શક્ય અને તેમકે આર્યધર્મ અલગ આત્મતત્ત્વના દિમાયતી છે એના પ્રયોજાઓ પોતપોતાના ગળ મુજબ મોક્ષનું સ્વરૂપ

૩. ઉચિત સઘળું કરે

એટલે કે, અપુનર્બંધક દશામા ચંદ્રુ હોય એણે આ દશાઓ જીવનમાં ઉતારવા જોઈએ આ પણ બીજી ઉત્પત્તિની આવી બતાવી ઉન્નતિ કાળના પ્રારંભિક જીવનમાં કાંઈ પાપ કાર્ય સર્વથા છૂટી નહિ જાય પરંતુ અહીં કર્તવ્ય એ ■ કે ક્રમમાં ક્રમ પાપકાર્ય કરતી વખતે ઉંચકે તીવ્રભાસ-ઉચ્ચતા થાણું ન કરવું, કિન્તુ અરે 'કયા આ કરવું પડ્યું ! શું થયે માટે ?' એમ કોમળને કરવું રાખવું પાપના કખવાણું, પાપના પશ્ચાત્તાપવાણું રાખવું આનો અર્થ એ કે બને એ-ટલા બહારના મોટા પાપ કાર્ય છોડ, ને ન છટે એવા નાના મોટા પાપકાર્યમાં પોતાના જ આત્માનું બહુ બમડી રહ્યું છે, એનો જય રાખે આ પરંતુ પણ કાનજીમતને અનુકૂલ નહિ કેમકે એ મતમાં તો બહારની ક્રિયાને આત્મા સાથે સંબંધ નથી પાપકાર્યો સાગણીઓ નમતી છે તેમજ બહુ નિયત થયા મુજબ બધા જ કરે છે, ત્યાં પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરવો નકામો છે ત્યારે બીજી લક્ષણ જે સારને ધોર બધાનક માની એના પર બહુમાન ન ધરવું, તેમાં સસાર એટલે બાહ્ય પૌદ્ગલિક અનુકૂળ સયોગો મોહાધ રનેલી સંબંધીઓ, બાહ્ય આહાર-વિષય-પરિગ્રહ-જ્ઞાતિ વગેરે એના પ્રયે દેવાનો સદ્-ભાવ નહિ કેમકે એ બહુ-આત્માને-મોહક કાલી, કપાયોમાં રમડી કર્મના બધનથી બાધીને કુમતિની ઠેઠમાં પુરી કે છે-એવું આ અપુનર્બંધક જીવ સમજતો હોય છે પણ કાનજીમતીથી આત્મ સમજી સકાય એમ નથી કેમકે એમના ધોર નિશ્ચયના અને દ્રવ્યસ્વતંત્રતાના સિદ્ધાંતથી વિરદ થાય !

સમર્થિમની જેમ પણ આ મળાવવાની નથી પરંતુ નિરા-
સ સલાવે શુદ્ધ હૃદયથી કરવાની છે તેથી જ આ ચરમાવર્ત
કાળમંજ મળે છે આના ચાર પ્રકાર સારાકારોએ કહ્યા
છે - ૧ ગુરુ-દેવાદિ-પૂજન, ૨ સનાચાર, ૩ તપ, અને
૪ મુક્તિ પ્રત્યે દુષ્ટનો અભાવ

૧. ગુરુદેવાદિપૂજન —

ગુરુપૂજનમાં 'ગુરુ' શબ્દથી માતા પિતા, દાદામામા,
એમના સબધી જ્ઞાતી અને ધર્મોપદેશક ગુરુઓ સેવાય છે
એમને ત્રિકાળ નમસ્કાર કરવા એમની વિનય-મર્પાત સાચવવી,
અરથાતે એમનું નામ ન લેવું એમની નિંદા સાંભળવી પણ
નહિ સારા સારા વચ્ચાદિથી એમની ભક્તિ કરવી ધર્મકાર્યમાં
એમને જોવા ધર્મદેશક ગુરુને ધર્મસામગ્રી દેવી એ ગુરુઓને
અનિષ્ટ દોષ તે ત્યાજ્યુ કષ્ટ આદર્યુ એમના આસનાદિ
આપણે ન વાપરવા વગેરે ગુરુપૂજનમાં આવે છે ત્યારે
દેવપૂજનમાં જ્યાં મુખી કોઈમાં ખાસ વિશેષ દેવપણું નિમિત્ત
ન થાય ત્યાંમુખી આમદ્વિદિત ચારિત્ર્યવતી ન્યાયથી
સર્વદેવોને પૂજવામાં આવે છે તે પુષ્પો ધા વખણી વગેરે
વગેરેથી અને સુદર સ્તોત્રો તથા ગ્રંથો અને પવિત્ર મનથી
પૂજાય છે મન પવિત્ર બનાવવા હૃદયો અને કોષાદિ કપાયો
ઉપર અકુલ મુકવો પડે છે જ્યાં સર્વદેવ વીતરાગ અદંત
દેવનો સમજ પડે છે ત્યાં પછી એમનેજ વિશેષ રૂપે પૂજે છે,
પણ સાચે બીજા દેવોનો તિરસ્કાર નથી કરતો ગુરુદેવા-
માં આદિ શબ્દથી દીર્ઘાંશને દાન લેવાનું છે તે

દાન પણ પોતાને અને પોતાના પોષ્યવર્તને વાધો ન આવે
એ રીતે કરાય છે એમા પોતપોતાના સિદ્ધાન્તાનુસારી વ્રત
ધારી ત્યાગી સાધુઓ દીનદુખી અથ રોગી વગેરેને દાન
કરવાનું હોય છે કેમકે ધર્મસ્વાદિપદ દાન' = વર્તનું
પડેહ પગધીયુ દાન છે

૨. સંન્યાસ —

યોગપૂર્વેસેવાના બીજા પ્રકાર સંન્યાસમાં આ આ ગણાય
છે — નાકનિદાનો જર દીનઅનાથનો ઉદ્ધાર કૃત્યના મુ-
દ્ધાદિવ્ય ખીવવના કાર્મની પણ નિષ્ઠ ન કરી સાનુપુરોની
અવસા કરી આપત્તિકાળે દીન-મગીનમ ન બનનાં ધીર
બનવું સપતિમો નબળા રાખી અવસરેજ બોનવું, તે
પણ અવસરને યોગ અને પરિમિત સંદોષા મોક્ષવું બોનેશુ
પાગવું પ્રતિજ્ઞાઓ સાચવવી આર્થ કુળવર્મોનું અનુસરણ
કરવું બોળા ખર્ચ ન કરવા યોગ્ય રથાતે જરૂર ખર્ચવું,
મુખ્ય કાર્ય સાથે મનવળ ગમ્મતી પ્રમાણ ન મેરવો, લોકા
ચારને ન લપવા સવજ ઔચિત્ય બળવવું, પ્રાણુ જતા પણ
નિષ્ઠ પ્રશ્ન ન કરવી - ઇત્યાદિ બધા સંન્યાસ યોગપૂર્વ
સેવામા પણ વ છે

૩ તપ . —

વળી ત્રીજું, તપનો નાશ કરવા માટે વધારાકિન તપ
આચરવામાં આવે છે તપ અને પ્રકારના હોય છે ન ત
આન્દાપણ તપ એવે કે શુક્રપક્ષમાં એકેક કોળીમે ભોજનમાં ન

વધારતા જાવ અને કુલુપદમાં એકેક વગાડતા જાવ માવત
અમાવારવાને દિવસ તદન બોજન જાય હાથ એવી રીતે
બીજા પલુ કુચ્છ તપ, અનિકુચ્છ તપ મૃદુજલ-જલ સદિત
શુદ્ધિ તપ, તે તે પાસેના નાચક ચિરિય પાપમુન તપે
આ બધા તપ પલુ પૂરમેવામાં આવશ્યક છે

૪ મુક્તિ વાટે પ્રત્ય દેવનો અભાવ —

યોગની પૂર્વમેવામાં નોયુ એ કરવાનું છે ૧ મેદા એના
સાધન અને સાધક પ્રત્યેના દેવ દૂર રહી રવો જોઈએ મેદા
પ્રત્યે દહમ અનુગમ કદાચ ન પ્રત્યે દેવ એ બને કિંતુ
અરચિ તો ન જ જોઈએ બરાલિન દી એટલે ૧ સસારને જ
બદુમાનનારો હવ મેદા મેદાના સાધન અને એના સાધો
પ્રત્યે અજ્ઞાનતાવશ દુષ કરનારો તેમ જે મદાએના સભોમ
પલુ એવા અસદ્ગ્રામ આવે છે ૩ મીડ જેવી શુન્ય મુક્તિ
કરતી જન્મવનમા શિષાળ થયુ સાક જન્મધરિ એથી જ
અરમાર્ગમાં આવેલા તે અ-મદા એવાને ધન્ય છે ૩ જેમને
સસારના મુખ્ય બીજજન સસારનું બદુમાન તપજુ છે,
અને મેદા મેદાના ઉપાયો બી મેદામાર્ગને આ રના ૧
પ્રત્યેનો ખાર અરચિ છે ૧ કલ્યાણમાગી જ પા છે

આ ચારે પ્રકારની યોગપૂર સેવા મેદાપ્રતિને જગાવી દેખાતી
રહે છે પરંતુ કાનઈમતીને તો જ્યાં જ્યાં કિવાને ઉપયોગી
માનવામાં મિથ્યાત્વ સામી જતુ દેવ ત્યાં મદાધર્મ સરવિરતિ,
દેવવિરતિ, કે સમ્યગ્સર્જન તો ૧, ૫ પલુ યોગપૂરમેવાની જુમિ
કામાવ આવવાનું શી બને? બાકી સસારના ઉડા કુવામાયક

હવે! હવે આવે ■ તે ગ્રામ આ રીતે પૂર્વસેવા દ્વારા આવે છે

યોગબીજ મ મહુ —એટલુ જ નહિ પણ આત્માની ઉન્નતિ માધ્યમ આટલે જેને 'યોગના બીજ' કહેવાય એનો સમ્રહ કરવો જરૂરી રહે છે યોગના બીજ આ પ્રમાણે છે — (૧) જિન કહેના રાગદ્વેષ નિ સર્વદોષરહિત વીતરાગ પરમાત્માને વિષે કુશળ ચિત્ત વારંવાર શુભ ચિત્તનથી મન પરોવવું. ચિત્તની કુશળતા માટે દુન્યવી સુખની આશસાનો ત્યાગ અને! આદારાદિ કશ સદાઓનો નિરાધ આસ્થ્ય છે (૨) જિનને નમસ્કાર જિનનુ પૂજન-ભક્તિ વગેરે, (૩) આચાર્યાદિને રિનય પૂજન વૈભાવ્ય સેવા-શુશ્રૂષા (૪) સ્વાભાવિક એવો સસાર પ્રત્યે ઈર્ષ્ય, (૫) અનેક નકારના ઇન્દ્રિય-મનને કબજે કરનારા નિરમો અભિમદ્ધો પ્રતિસાઓ (૬) ધર્મશાસ્ત્રના લેખન પૂજન, વાચન વાચનામાં સદાય વગેરે આર્માય મોળે ભાગે હુ છે જ બાહ્ય શરીરની ક્રિયા પલ્લવ્યોત્તુ આલબન, નિમિત્તનુ સેવન વગેરે કે જે જ્ઞાનજીમતને આત્માની ઉન્નતિમાં જરાય ઉપયોગી નથી કેવુ આચાર્ય જૈન તો શુ પણ આર્પ-ઠાટિમા ન આવી શકે એવો આ જ્ઞાનજીમત ।।

ભવાભિનંદિતાત્યાગ —એટલુ જ નહિ, પણ એની સાથે જુઓ કે આત્મા સદા કપાયો, અને પાપાચરણના કારમા વ્યસનમાથી હવે આવવા શુ હુ કરે છે આત્માને મોક્ષદષ્ટિ જો છે ત્યાં ભવાભિનંદિપણનો અત આવે છે. ભવાભિનંદિપણ એટલે સસાર ઉપર બદ્ધમાન સાથે સસારનકે રસિકતા એની પાછળ જીવ હવની દુઃખતા, લોભમા લુપ્તતા, રુદ્ધતા

યોગના અગ્ર ધર્મનિયમાદિ — મોક્ષદર્શિ જગાદીને
 ત્યારે જ એ બનાદિની આપદર્શિના અધિકારને રાગી યોગ
 દર્શિનો પ્રકાશ પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે તે પરમાત્મા બનતા
 સુધીમા આ આઈ પમથીએ યોગના અગ્ર તત્ત્વસંબુધતા
 અને માનસિક દોષ ત્યાગ સધાવ છે ધર્મ-નિયમ-આસન વગેરે
 આઈ યોગીના પમથીઆ છે, અપ-નિયમ-સા-શુભ-અ-
 જ્ઞાદિના ક્રમે તત્ત્વસંબુધતાના આઈ પમથીઆ તે એક-
 ઉદ્દેશ-દોષ-ઉચ્ચાલ ક્રયાદિ માનસિક દોષના નાશના આઈ
 પમથીઆ છે એમાં જે પદો ને યોગાગ-ધર્મ અને વિષમ
 છે એની પ્રતિ આત્માને સારી રીતે વિગતના રહેતે ચગવી-
 રાગી થો છે પૂર્વે હતું તેમ ધર્મ પામ છે અદિસા-સ-પ-
 અસ્તેય (નોંધીનો ત્યાગ, -અજ્ઞાન) અને અપરિમદ પ્રારભમાં
 આ સર્વાંગે પાગવાનું ન બને તો પગ અમુક અમુક અરી
 પાળવાનું જરૂર બની શકે છે અને બનાવવું જ
 બેઠાએ તોજ અનતી-અનતી વા- દ્વિમા-ન્યા-ધ્યાતી-
 મૈથુન અને પન્થિદની પ્રતિઓ કરી કરીને લે
 આદારાદિ સજ્ઞાઓ અને કોષાદિ કરાધોની પરિણતિને
 પાખે રાખી છે તેનો જ્ઞાન થતો આવે વળી ધર્મની
 સાથે નિયમનું પાલન પણ બેઠાએ નિયમમા ઠિદ્રપત્ર-
 મન શુદ્ધિ-તપ-સ્વાધ્યાય અને ઈશ્વર પ્રભુધાન, -એ પાન
 આવે છે આની ધોધમાર પ્રતિઓ આત્માની અનાદિ અનત
 કાળથી નાસી આવતી હાં તપસ્વરચતા, મનનો મહિનના
 પથેગ તથાઓ જડ પ્રદુષ્કની જ રાતદિ' રટણા કાવાદિની
 ચિતા-કાળજી વગેરેને કાણુમા લે છે, એના ભતનો જ્ઞાસ કરે

છે અને એ બહુ જરૂરી છે નહિતર મોક્ષ-ચિંતા એ પાપ
 વિરોધી છે ત્યારે જો મોક્ષદષ્ટિ ન ટકી તો તો પછી જરાપ
 હિમે વધવાનો અવશ્યજ નથી થમ નિયમમાં આગળ
 વધતા આસન એટલે કે મન રચેય અને પ્રાણાયામ એટલે કે
 માત્સર્ય-નિરોધપૂર્વક આંતર્યતિવિગમને સાધનામાં આવે ■
 એમાં તો આત્મામાં એટલું બધું બળ ઉત્પન્ન થાય છે કે એ
 જીવનમાં એક માત્ર ધર્મને જ સર્વસ્વ માને છે ધર્મ ખાતર
 પ્રાણ ત્યાજવાની તૈયારી હોય છે, પણ પ્રાણ બચાવવાના
 લોકમાં ધર્મ દુર્ગીજ હોય એ તૈયાર નથી આ સ્થિતિએ
 પહોંચેનો હતા સમ્યક્ત્વ ન પામ્યો હોય એવું ક અને છે
 હતા ત્યાં મિથ્યાત્વનું જોડ થઈ થઈ મદ પડી ગયું છે
 ત્યારે વિચારો કે મિથ્યાત્વની મદતા કરવામાં સમ્યક્ત્વની
 ગેરહાજરીમાં પણ આત્માએ કેટકેલી અનેક વિધ દુષ્ક
 વૃત્તિઓ અને પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા કેટલો બધો વિગમ સાધ્યો
 હોય છે એ વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિઓમાં અને મોક્ષદષ્ટિ જાગૃત છે તેથી
 સંસારદિ નથી થતી, પણ ઉલટું સંસાર કપાઈ રહ્યો હોય
 છે મોક્ષની નજીક જઈ રહ્યો હોય છે આ બધી સાધનાની
 પરવા ન કરે અને નિશ્ચયમાર્ગ-નિશ્ચયમાર્ગના ચક્રોળે ચલી
 જાય તો સંસારમાં રહે જ ને ? કે બીજું કંઈ થાય ?

ઉપરની બધી સાધનામાં કયાય દુરાચાર નથી
 હોતો, તેમજ સામાજિક સુખ કીર્તિ વગેરેની આશા
 નથી હોતી, એ નિશ્ચય તરફની અનુરૂપતા છે.

સમ્યક્ત્વ — હવે આવે છે સમ્યક્ત્વનું પગથીયું એમાં
 જિને કહેલા તત્ત્વ ઉપર અનન્ય રૂચિ જમાવવાની છે, તત્ત્વોને

રૂપામાં પરિવૃત્ત કરવાના છે એ સ્થિતિએ પદોચ્ચાર માટે
 'યોગચીજના સમદર્માં કદેશી સાધના નેરહાર બની
 નેમુએ તૈન કૃષ્ણમાં જન્મેજાને સદે? જિતેયરદેવ એ
 પરમાત્મા તરીકે, નિર્મલ સાધુ એ ગુરુ તરીકે, અને
 તૈન પૂર્વનો પથ મળે છે. એ પાપીને એવને મદા કિમી
 સમજ એમના ઉપર અનન્ય પ્રેરિભક્તિ કેળગેજાની નેમુએ
 જિતનૂર્તિની ઉચી રૂચી વસ્તુની ખૂબ ભક્તિ-પૂજા-કૃત્તર
 એમની આત્મજ એમના અનંત ગુણ અને ઉપકારના અવન તથા
 નિજના દોનોના મદર્જ સદ્ગુણના આદર-સમાગમ-દાન-
 ઉપદેશપાલ સાતથેયની ભક્તિ દાન-શીલ-તપ-ભાવની
 રાજ્ય આરાધના, દુષ્કારના, તત્તર વિવન વૈરાગ્યરસિ,
 જિતેયરદેવો અને અન્ય મદા માઓના છવન ચરિત્રનો અભ્યાસ,
 દયા, પરોપકાર, રાજ્ય વન નિષ્કેષ વરેરમાડી નેટકુ બને
 તે સદર્માં સાધનુ નેમુએ

આત્મા જન્મે તૈન ન દોષ તો પણ જ્યારે એ મોખ
 દુષ્ટિના પ્રભાવે જદિર્મુખ મળીને આતમુખ બને છે તેમજ
 એનામાં નિપ્રતિભિ મખરપના ગુણ ખીલશે આવે છે ત્યારે
 એથી એને સત્ય તત્તરની વધુને વધુ જિજ્ઞાસા જન્મે છે એમાં
 ક્યાક શા પીતરમ સરજ પરમાત્મા અથવા એમના અનુ
 પાપીનો સમાગમ મળી જાય છે ત્યાં એમનો પાસેથી સત્ય
 તત્તર જાણવાની અપૂર્વ તક મળે છે ત્યાં દાન્ય પોતાની
 રાનચકિત ઓછી દોષ ન પોતાની બુદ્ધિ તત્તરોના વિસ્તાર
 અને ઠે ઉચ્છુષા અગ્રજન નથી પ્રવેશી, છતાં શ્રી સરજ
 અરિહત પ્રશુની પિછાણુ ચરાથી સરજ વચન ઉપર એવી

દાર્શિક શ્રદ્ધા આત્મિક શામલતા સાથે પ્રગટે છે. ત્યાં મિથ્યાત્વના પડા યી પણ જાય છે. મિથ્યાત્વના અધેરા હોવાથી જાય છે. નવ નિરોપાનુ નવ તત્ત્વનું, અનુયોગ-અનુમતિનું વચેરે સુદૃઢ અને વિરલૂત જ્ઞાન હોય તેજ સમ્યક્ત્વ હોય એવું નથી હોયતું એમ કહે. કે એવું એવું જ્ઞાન તો હોય પરંતુ આંતર પરિણતિ સંસારચુખ અને એ ॥ સાધનો તરફ જાય અને ધૂળા-તિરમરવાળી ન હોય સર્વદોષત તત્ત્વ સિદ્ધાંત અને આચાર માર્ગ ઉપર દાર્શિક શ્રદ્ધા ન હોય, અપેક્ષા ન હોય તો એ વિજ્ઞાન ગળાતો આત્મા પણ સમ્યક્ત્વને જ તે મિથ્યાત્વમાં અમ પણ રહ્યો હોય છે. અહીં તો જીવને સમ્યક્ત્વ ટુંક પ્રગટે ત્યારે કે સમ્યક્ત્વ ટુંક પ્રાપ્તિવાળી સ્થિતિ જો ત્યારે એ સહજ પ્રકારના જીવદારને આદરવા મળે છે તો ક્રમશઃ દગતિ સંધાય છે.

૬૭ પ્રકારે સમક્ષિતનો વ્યવહાર — સમ્યક્ત્વનો સાચક પ્રકારે વ્યવહાર જાદરવાનો હોય છે એમાં પરમાર્થપરિચય કુસંગત્યાગી ચાલ સદ્ગુણા ગ્રભ વિગત — જોગદાર તરત મવજોગદાર દલદલોત્તરિની ચારિત્ર્ય ધર્મની જૂખ, દેવકુરનું વૈપાવચ્ય (સેના સુશૂણા) ગ્રભ પ્રકાર મન-વચન-કાયાની શુદ્ધિ-જિનજગતે જે નવિ થયું, તે જીવનથી નવિ થાય એવો અન્ય મનોનિલુપ જિનવચન એજ સત્ય એને જ વળખીને વચન વ્યવહાર દેવતાઈ ઉપસર્મમાં પણ સમ્યક્ત્વ રકાવવાની કાયાની સદ્ગતિ હોય. વળી સહજ જીવદારમાં સમસવેચારિ ખંચ, લક્ષણ કે જેમાં અનુક્રમાં આત્મક દનવા-સાવધા હોયનો ખપી જને છે એ આવે તેમ છે.

તે આ પ્રમાણે — (૧) અદ્વૈતા (૨) સુરપતા (૩) મેઝિવ વડુ ૧
(૪) સૌમ્યપ્રકૃતિ, (૫) લેલપ્રિયતા (૬) ક્ષાણુતા (૭) મધ્યમદ
સૌમ્યદર્શિ (૮) અદ્વૈતા (૯) પાપમ્બુતા, (૧૦) અદ્વૈતા (૧૧)
સુદારિ વ્ય (૧૨) લક્ષ્મણુતા (૧૩) કુલ્લુનુતા (૧૪) સપ્તમ્યા
વર્ણસ ૧ ધારણ (૧૫) ગ્રીષ્મવર્ણિય (૧૬) મુર - ગુરુતા
(૧૭) નિરેપજ્ઞતા (૧૮) વદાનુસ જ (૧૯) વિનોનન (૨૦)
ફનગતા (૨૧) પરદિનાકાલિના અને (૨૨) લંબકવતા (૨૩) વર્ણ
વેલસાલ) આ મધ્ય અથવા ક્ષેપાવતા મુજારી આર્યાવ
પણાના પાષીએ ની કલપ ?

ભાવભાવના ક્રિયાગત ક્રમણ — આ માનો ઉન્નતિ
સાધનારો હવે હવે કલ્પમાં આરક બનીને મુખ્ય ૭ દેવતા
અને ક્રેના નતેક જેનાને ક્રિયામા ઉતારે ? તે ક્રે ક્રેને
ક્રિયાગત ક્રમણ હવે ૭ ત્વારે બેઠા સત્તર કલ્પના
ભાવમા હવે ૪, ક્રેલન ક્રે ભાવગત ક્રમણ હવે ૪
ક્રે ક્રિયાગત વ્યવસ્થામા — (૧) નત-કર્મ કરનારો (૨)
શીલરાન, (૩) ગુણરાન, (૪) કલ્પુબ્યવહારી, (૫)
ગુરુની શુદ્ધતા કરનારો ને (૧) પ્રવચનમા કુગત
ક્રેલને ૧ શ્રી સ્વચ્છ નિનેપારેવ । મન્વમાં પુરુષ આ
દેવતા આવી આવી રીતે પેગલેદો પલ્લ છે એમા

પદેલા પ્રતમય' અમે વનો સમગ્રી (૧) ઉપરેલમણ
। (૨) — ભોમ — (૩) — મદ — (૪) — દદ પાલન એ ચાર એક ને

ખીલ 'શીવવતા'મા ૧ શીવરાજાના સ્થાનુ દેવન
૨ પત્ન્યદેવેશ્વરનામ — અનુદાસ દેવ — ૩ વિભારી વચનનો ત્વાચ

અને ૪ બાવીશ ક્રોડાત્મામ, અને ઠંઠાર વચ્ચે પ્રયોગનો ત્યાગ આવે

ત્રીજા 'શુભવતા'માં આમ તો શુભો અનેક પ્રકારનાં આવે પણ અહીં ખાસ ક્રિયારૂપી શુભ લેવાના છે (૧) વેરામ્પ દાખી યાઆખ્યપનરટણ વગેરે (૨) તપ-નિષય-વદનાદિ (૩) શુદ્ધી જીનેનો વિનય, (૪) ગીતાર્થ (હિસર્ગ-અપરાધના યાતા) શુરના વચનને યથાર્થ માનવારૂપી અનભિનિવેશ અને (૫) મદા સહિત એને સાક્ષીવા તે એમ પાંચ છે

ચોથા 'સુભુવ્યનદ્વાર'માં આવે ૧ યથાન (સાનુ) મોદતુ, ૨ અવચન (નિ ભ) ક્રિયા ૩ હતા તુકચનોનુ પ્રકાશન અને ૪ હૃદયના સદ્ભાવ સાથે મેત્રીભાવ

પાંચમા શુરુશુભા સક્ષાધુમા આ નાર પેટાભેદ છે-૧ શુરને ખાતાદિમાં બાધ કર્યા વિના સર્વ પ્રકારે એવવા ૨ શુરની પ્રથસા સભળાવી બીજાને શુરસેનક કરવા, ૩ શુરને ઔપધારિ સપાતન, અને શુરના હાર્દિ આવને અનુસરવા-પૂર્વક શુર પર સ । બદુમાન

ઠઠા પ્રવચન કુશલતા' સિદ્ધાન્તના ૬ બેદ-૧ આવકને ચોમ્ય સ્ત્રોતુ અખ્યવન, ૨ અર્થગ્રાન ૩-૪ હિસર્ગ-અપવા ના વિપુલ-વિભાગનો બેધ, ૫ સ । વિધિવાળા ધર્મોત્પાદન પર પેષાત, અને ૬ દેશમગને અનુરૂપ ગીતાર્થવ્યવહારુ ગાન

આ સુદર નવદારમાર્ગે જેવડા આત્મકલ્યાણના ઉદ્દેશથી
આવરતો આત્મા જરૂર સમ્બંધરૂપ નિર્મળ કરતો જાય છે,
સારાસારનો યાતા બને છે, ને તત્ત્વપાશ્વિક થાય છે તેથી
સુદર પ્રગતિ સાધે છે પરંતુ બાવા આત્મન્યારક નવદારથી
રિસાપેલા કાનકમળીનું શુ ?

ભાવમાનકના ભાવગત ૧૭ લક્ષણ — ભાવગત લક્ષણો
બુદ્ધિવે સ સારના વિવિધ ભાવો તરફ ભાવભાવગત હેતુ કેતુ
કેતુ હોય છે તે સુચવે છે એના સત્તર ભેદ આ મુજબ છે —
(૧) જો એકને કે કામપાત્રને એ અનર્થની ખાણ નમજ
અને નરકની વાટ સમાન સમજે છે (૨) ક્રિયા ૨૫
જગતી ધોળ ઉપર યાત્રીની સમામથી અડચ મૂકે છે (૩)
ધનને અનર્થ અને ક્રોધકારી માની એમાં સહેજ પણ
સપડાતો નથી (૪) સ સારને કુ ખમય કુ ખમય, કુ ખમય
પરાધાથી અને વિટળાણપ સમજી એના પ્રત્યે હોદ્દા મૂકે છે
(૫) વિપયો પર વિપત્તિ જેમ ભય અને અરચિ રાખે છે
(૬) સાધુના નિરાસન-વિપાક જીવનને વખાણતો, તીવ્ર
આરબો ત્યજે અને અસાધ્ય આરબોને અનિચ્છાએ કરે
(૭) ગૃહવાસને પારધીનો પાશ (સાક્ષી) સમજી આરિત્રમોદ
તોડવા મથે (૮) આસ્તિક્યાદિભાવ અને પ્રયસાદિ વડે
દેવગુરુની પ્રભાવના કરી સમ્બંધત્વ નિર્મળ કરે (૯) લોકહેરી
ત્યજે (૧૦) પરનોકસાધનામાં ઝિનામમનેજ પ્રમાણ માની
વર્તે (૧૧) સંકિત મોપન્ના વિના દાન્યાદિ ચાર ધર્મને સેવે.

(૧૨) મહા જીવોની મરકરીને અવગણી ચિંતામણિ સમાન નિરવજ
 (નિષ્પાપ) આત્મદિનકર ધર્મ સાથે (૧૩) ધન સ્વજન ધર
 રંગેરમા હાસીન બાવે રહે (૧૪) ઉપસમ પ્રધાન વિચારણા
 રાખતો દુરાચરમા ન કસાય (૧૫) લક્ષ્મી વગેરે સર્વ પદાર્થોની
 મહામથુરના સતત ચિંતકી મમત ત્વજે (૧૬) ભોગોથી કદી
 તુમિ નુપી થવાની એમ માની સેરવા પડે તે માત્ર બીજાના
 દિશાએ મેલે (૧૭) વેશ્યાની જેમ આજ્ઞાકાલમા ઠેકું છુ
 એવી સાવધાનીમા ધરવાસને પારકા તરીકે અને ડખતા
 હમે મેલે આ સતરમા પણ વાસ્તવિક નિશ્ચયરૂપિ સદિત
 અવદારનું પાલન છે એવુંજ,

સાવકની ૧૧ પડિમા — આત્મવિકાસમાં આજગ
 વધતા માવક પહેલી એ- માસની, બીજી મે માસની, ત્રીજી
 મળ મસની એવી અગીવાર પ્રતિમાનું એટલે કે બીજી
 એનિયાનું કઠોર પાલન કરનારો અને છે એમા પણ નિશ્ચય
 રૂપિનો ભેરહર નમત કમમતવા સાથે નિશ્ચયની નજીક ને
 નજીક સર્જ જનારા અવદારનું સનોદ પાલન છે અગીવાર
 પડિમા આ પ્રમાણે — ૧ સમ્યગ્ચર્ચનાં તાની ૨ નિશ્ચયર
 અભ્યુત્થાનોની ૩ સામાયિકની, ૪ પર્વ પોષધની, ૫ પર્વરાત્રિ
 પ્રતિમાની ૬ અગ્રયજની ૭ સચિત્તત્વાજની ૮ સાવજ
 આરંભના ત્યાગની, ૯ બીજાના દારા પણ આરંભનો ત્યાગ
 રાખવાની ૧૦ શ્વાધ્યાય-ધ્યાન-યોગની મુખ્યતા દેવાથી
 પોતાના નિમિત્તે જનસંવેશ આદારના પણ ત્યાગની અને ૧૧મી

અમલુનો દેવતાર્થ ઉપદ્રવ આવે તો પણ એ પોતાની તે તે પ્રતિષ્ઠાની ચર્ચા પાળવામાં અંગ રહે છે. સમજીને 'આત્માની પોતાની ચીજ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર છે, તે હાથમા આવેલી શા માટે ગુમાવની ? દેહાદિ મયોગે આમેય જવાના છે. આત્મા પરની મમતામા ભૂયો પડી ગયેલો માઉ અહીં સમજીને યશે છે ,' વગેરે વગેરે સમજીને આમાં નિશ્વસદિષ્ટિનું ક્યાં સ્થાન નથી ?

કમમા ફરક — હવે અહીંથી જામગ વિગતનું પગથીયું અગારવાસ (ગૃહસ્થવાસ) હોડીને જળમાર, ત્યાગી સાધુ બનવાનું આવે છે અહીં એક વસ્તુ ખ્યામ રાખવાની છે કે જ્યાંજી જીવે 'સાવમય ક્ષય થી માડી ભરાબર આજ કમ ત્યાગી સાધુતાએ પહોંચે છે એવું નથી. કમ્મલપુ અને પરાક્રમી હોય તે વચવા કોક પગથીયા ફેડીને ય ઉચે ચ' છે હતા એટલું તો છે જ કે મહજભાવ-મક્ષનો કાય, અપુનર્જંધક દશા, ભયોદ્વેગ, માક્ષરચિ, અને સમ્યક્ત્વ, -એટલું તો અવગ્રહ પ્રાપ્ત કરવું જ પડે છે પછી સમક્ષિતી જીવ બધું પરાક્રમી બને તો આવક-પણ પામ્યા વિના અગર પ્રતિભાવદન વિના સાધુપણ લેનારો થાય, એવું બની શકે છે. હતાં જ્યારે એ પ્રશ્ન કરવામાં આવે કે

આપણામાં સહજલાનમવશ્ય અને અપુનર્મયક
દસા નકડી કરવી હોય તો શુ કરવું ? તો એનો ઉત્તર
એ પ્રશ્ન ૧ એ બનેના તથા તથા વક્ષણે લવનમાં લવણ
માડા એવી ખાતરી થતા એવી રીતે એ જણાવતા થાય કે

સાચી મોક્ષરૂચિ શી રીતે જગાડવી ? તો એના
માટે એમ કહેવાય કે યોગની પૂર્વસેવાનું લવન અને
આર્ગાનુસારી લવન લવના માડા એવી રીતે.

સમ્યક્ત્વ પ્રગટ કરવા કે નકડી કરવા શુ કરવું ?
એ પ્રતના ઉત્તરમાં એમ કહેવાય કે એમાં મોક્ષરૂચિ સાચી
શી વીતરાગ સર્વજ્ઞ તીર્થંકર લગનતના વચન ઉપર
અતન્ય ધૃઢા લાભ કરે છે પરંતુ એ કેળવવા માટે
અતેક ઉપાયોની સાધના કરવી લેખ્ય છે ॥ ત.
યોગ બીજોતો સમૃદ્ધ, યમનિયમ વગેરે યોગના અંગો,
નિર્મળ સાધુગુરના આવળને યોગની પૂર્વસેવા,
વગેરેની સાધના જરૂરી છે એને સા. સમ્બોધા એમ
કહેવાય કે જિનેન્દ્રગર્જન-વદન-પૂજન, નિર્મળ આચાર્ય-
ઉપાધ્યાય-માધુ મહર્ષિઓની ઉપાસના, સમાગમ-
શુદ્ધિ મેત્રી આદિ ચાર સાધના જિનવાણી મવળ,
જેન શાસ્ત્રાધ્યયન, જેન તત્ત્વજ્ઞાન

સત્યાદિ ગુણો-કપાય નિરોધ-ઈન્દ્રિય નિમદ્ધ અને અનિ-
ત્યાદિ ભાવના વિષે સખજ પુરપાર્થ, દયા-દાન-શીલ-
ત્યાગ-તપ-પરોપકાર-વ્રત-પમ્થકખાણુ સામાયિક-પૌષક
• યાવત જરૂર પડે સાધુ જીવનના અભ્યાસ મુધીની
સાધનાએ પહોંચે ત્યાં સારો સમ્યક્ત્વ દીપક પ્રગટે
છે, અથવા એમાંથી અમુક સાધના યાવતોય દેટલાકને
સમ્યક્ત્વ પ્રગટે છે આ બધી સાધના વખતે મમારની
અસારતાતુ, સસારમા જીવની નિબદ્ધતાતુ, અને
મોક્ષમા જીવની નિશ્ચિન્તન-ચેતાતુ જ્ઞાન જરૂરી થાય
છે તેમજ સસાર જ્ઞા મોક્ષ મળે તો સારુ એવી ઉર
ઉર અભિધાયા હોવી આવશ્યક છે એટલે અદ્વી
નિમ્નવદિ જગજર જગતી રહીને સદૃઢ વ્યવહારમાત્ર
આદરણ્ય છે, તેથી સાચુ સમ્યક્દર્શન ઉત્પન્ન પામે છે એના
ઉપર અણુતોવાણુ આવકપણુ પગાય હાથ સાચુજ રેણ-
વિરતિ-ગુણસ્થાનક અને મહાવતોવાણુ સાધુજીવન જીવાણ
દ્વારા ખરેખર સર્વ વિરતિ-ગુણસ્થાનક પ્રગટ થાય છે

~ એટલું ખાસ ધ્યાન રાખવું ઘટે કે ગુણસ્થાનકની
વસ્તુ આત્માની પરિણતિ (વવજ-વ્રતિ) રૂપ છે,
માત્ર જ્ઞાન રૂપ નહિ ત્યારે, નવ નિદેશાતુ, નવ
તત્ત્વતુ, ૭ દ્રવ્યતુ, દ્રવ્ય સ્વાતંત્ર્યતુ નિમિત્તની નપુઁ

સકતાતુ વગેરે જ્ઞાન એ તો માન જ્ઞાન સ્વરૂપ છે
એનાથી એટલું અજ્ઞાન રહે, પણ મિથ્યા પરિણતિ
કેમ રહે ? એ રાજવાં તો અમ્યક્ પરિણતિ નેહએ
અને તે પરિણતિ ઉપરોક્ત વ્યવહારનું સતત સંવિધિ
માદર અને દીર્ઘ એવન કર્યા વિના કમળ ઘડાઇ
શકે ? કાનજીમતીઓ આ મમજતા નથી અહીં,

પ્ર૦-નિશ્ચયની સાધના વિના જોગ્ય વ્યવહારની સાધ
 નાથી શું વગે ?

ઉ૦-પાઠા આમા જુ પા' અહીં તો નિશ્ચયમાધના
 કામગમ છે ના ત આવગત લગજો આવક ને મરાવે છે,
 એની પાછળ આવકનું શું લ વ છે ? શી તત્ત્વમા મતા છે ?
 લક્ષ્ય તો તે છે ને પહેલેથી જોતા આવ્યા છીએ કે અનાદિ
 અનત કાળથી નિજનો આત્મા નિજ પર ને મોક્ષની શુદ્ધ
 સ્વતંત્ર અવસ્થાને મુખારી પર પર એવા સસારની પરત્વનાની
 ને અશુદ્ધ અવસ્થાનો બેગીમા જઠગવો છે એને એ બેદીઓમાથી
 મુક્ત કરી મૂળ શુદ્ધ મોક્ષની અવસ્થામા ગ્રીનતો કરી દેવો
 કહો ને આ લક્ષ્યમા નિશ્ચયવિટિની કયા ગેરહાજરી કે
 જોગ્ય ટેઈ સાધક ૧૬ યોગની પૂર્વજેવાથી માણેને અહીં
 દેશવિનિ યોગની ઉપાસના કરવા સુધી મહોત્ત્યો છે, એમાં
 બધેજ લક્ષ્ય આ છે લક્ષ્યના ઓછ ખૂણમાં એને મોક્ષના

બાળે શ્રવણ સુખ ને શુદ્ધના બાળે અશુદ્ધ અવસ્થા નથી
 જોઈતી ત્યારે તત્ત્વની માન્યતા પણ કેવી છે કે પોતાને
 આત્મા અસતી શરૂપે અનત જ્ઞાન અને અનતસુખાદિ
 શરૂપે હોવા છતાં સદાઓ કપાઓ, દિસાદિ પાપકૃત્યો
 અને મિથ્યાત્વાદિ આસવો મેલી સેરીને કમના બાધનમાં
 પડે જ અને તેથી સંસારમાં ભળી રહી છે જો એને
 એમાંથી મુક્ત કરવો હોય તો આસવો મૂકી દેવા સાથે
 સર્વજ્ઞ જિનેશ્વરદેવે ફરમાવેલ ધર્મમર્ત્યો (સુખ આનંદ)
 સવર અને નિર્જરા-માર્ગતુ આરાધન કરવું જોઈએ એ
 આરાધન ક્રમસર વધતા વધતા મિથ્યાત્વ-સદા-કપાવ-પાપ-
 પ્રતિજ્ઞા નામશેષ થતા આરાધન પરાકાંક્ષાએ પહોંચે છે ત્યાં
 આત્મા પરમાત્મા બને છે ! પીતરાય અનતજ્ઞાની ભગવાન
 બને છે ! કહો જો તત્ત્વ જ્ઞાનમાં ક્યા ખામી છે ? ક્યા એ
 ક્રિયા માર્ગ ને આરાધે છે તે મૂની જોમ આરાધે છે ?
 નિર્મળ તત્ત્વજ્ઞાન, દર્શન શુદ્ધિ અને મહાવિવેકપૂર્વજ્ઞાની એની
 સમગ્ર પ્રવૃત્તિ છે નિજના આત્માને પરમશુદ્ધ આત્મા બના
 ધવાના જ એક લક્ષ્યથી જિનશાપાવનની અને જિનેશ્વરદેવ
 તથા સર્વમી મહાવતી ગુરુઓના ગુણગાન-સત્કાર-ભક્તિ-
 બદુમાન અને સતત સ્મરણુચરણની એટલી એને રા લાગી
 હોય છે કે એ સાચો નિઃશયુક્ત વ્યવહારને આરાધે ■
 તોજ તે ઉન્નતિની પરાકાંક્ષા સુધી ચડી શકે છે

સાધુ બનવાની યોગ્યતાના ૧૬ ગુણ —

હવે ગૃહવાસ છેડી નિર્ગ-ચ સ-વાસ દીક્ષાના માર્ગે ઉત્તરિને!
 હનિદાસ જોઈએ તો પહેલાં એનામા દીક્ષાની યોગ્યતાના સોળ
 ગુણો જોઈએ તે આ — ૧ આપદેયજ-મ-૨ વિદિષ્ટતાનિકુળ-
 ૩ ક્ષીણપ્રાપ્ત અગુભકર્મી-૪ વિમળશુદ્ધિ-૫ સ સારની નિયંત્ર
 તાનો ઘાતા-૬ સાચી રિરક્ત-૭ અદ્યપકપારી-૮ અ-૫
 દામ્પાદિ-૯ કૃતઘ-૧૦ વિનીત-૧૧ ગૃહવાસમા રાખદિને મા-૫-
 ૧૨ દ્રોહમરી નદિ-૧૩ અક્ષત ઇન્દ્રિય અમોપાગવાળો-૧૪
 મહામહાગુ-૧૫ સ્થિર અને ૧૬ ઉપસપત્ત આ યોગ્યતાના
 ગુણોની ખીલવણી કરવા માટે આત્માને ખૂન ખૂન મથવું
 પડે છે અનાનિત્ય માત્ર કુમમ્મારાથી વાસિત છૂટ તો બારે
 કર્મો મહિનશુદ્ધિ સ સારાસજ્જત, મહાકપાસી, દાસ્યા પૂર્ણ
 અભિમાની વગેરે દોષમય હોય છે એના એ રીક વલણ
 ફેરવવા માટે કેળવણી સમજવાળી તપસ્યાની પ્રક્રિયામાંથી
 પસાર થવું પડે કાનજીમતીની જેમ ખાતી શુદ્ધ આત્મા અને
 કમજદ પર્વાવની વાતો કરવાથી કશું ન વળે.

ખરે નિશ્ચય અહીં શાથી ? — આ ગુણોની ટેળ
 વણીમા ખરેખર નિશ્ચયમાર્ગની વ આરાધના આવી જાય
 છે કેમકે મહા નિશ્ચયમાર્ગ આત્માના પરમશુદ્ધ પરિણામને
 મગગવવાનો છે એ માટે અશુદ્ધ પરિણામને સર્વથા ટાળ
 વાનો છે પણ એ તોજ સકય બને કે જો અશુભ સદા-
 ર્પણ-ક્રિયાદિના પરિણામ-વધણ મટે.

પરિણામકારી પ્રભુમહિત-વાચ-નવ-નવ આશ્વાસાદિ શુભ
 આનિઓની ઉત્પત્તિએ પટે ૧૨ ૩૩ એની તરફના પ્રભુ
 મારે ઉપર કહેવા યોગ્યતાના નોંધ મુજો જારી છે એની
 જેમ દરે ને સાધના વર્તમાન એવું ૧૭ આ મહાશય
 એ મહાનિષ્ઠતા મામં પ્રવલ્લ ૭ કર્મ અનિતિ આત્મ
 પરિણામની અસાધ્યતા અમરતા કર્મ આ કમે એમ
 મયેસો જળરસાલ જામ ૧૫ તે આવી સાધનાઓથી દા,
 જારી નવ. નિષેધા ને વૃન્ની કાનકમને કહેલી સમતપા
 નદિ ૧ સાધનામાં યોગ્યતા અને માં જતેની સાધના જોએ
 છે દા કાઝ કહે છે જેમ ન વચ તેમ અદિ ૧૫ દીક્ષા
 યોગ્યતામાં એમ અને છે ૧ પદેડા યોગ્યતાના મોટે સાગ
 મુખ કામ જોવા ન મો તે ૧૫ નો જ્યન્નથી સસાની
 નિર્ગુણતાનું સમોદ જ્ઞાન અને વતપાડનમાં રહના-માત્ર આ
 ને મુખ દેખ તે એટલી યોગ્યતાથી કોપેલા આરિવન પાળન
 કરતા કરતા જીવન મુજો અને જીવ યોગ્યતા ખીણી છે. ૧
 એથી આત્મની મહાવૈરાગ્ય મહાઅપ્રમતતા મહાન તર
 રમણનાદિ સિદ્ધ થવાની જુમિકા સર્વવ છે

નિર્મય સાધુ જીવન — નુપોન્ન આત્મા સાધુના
 રવીકારે છે ત્યાં પાપમય ને પાપપોષક પરતાસ ત્યજ બાદ
 મનકુટુબાદિ સર્વ સજ્જતા પ્ર મ (આકો) જોડી નાખે છે

અને જીવનભર માટે સર્વ સાવચ (પાપવાચો) પ્રવૃત્તિના ન-
 પ્રતિ ત્યાગની બીજી પ્રવૃત્તિ સ્વીકારે છે (નવમેષ્ટિ=નવ
 વચન, કાષા એ રોકથી સાવચ ન જાને આચરવું, ન બીજી
 પાસે આચરવું, સાવચ આચરવુંને અને એ આચરતક
 બીજાને ન અનુભવે વા) આમાં પણ અતઃના પાપસબધોની
 માફ ઊઠી નાખે છે તેથી એ હવે નિર્મલ્ય સાધુ કહેવાય
 છે વળી એ દિસા, જુદા યોગી યેથુન અને પદ્મિદના
 સર્વથા ત્યાગના પાપ મહાવન સ્વીકારે છે પછી એને યુગની
 નિપ્રાપ્તિ ઘાનાચાર-ઠંનાચાર-ચારિત્રાચાર-તપાચાર અને
 વીર્ધાચાર-એ પચાચારનું જીવન જીવવાનું હોય છે મહાવ્રતો
 હતાપૂર્વક સ્વીકાર્યોથી અને પાત્યાથી આત્માની કેટલીય મદા-
 અશુદ્ધિઓ દૂર થાય છે ત્યારે પચાચારના પાલનમાં આત્મામાં
 કેટલીય તત્ત્વપરિવર્તનની અને સ્વરૂપરમણની પ્રવૃત્તિ ચાલે છે.
 આખ્યન્તર તપાચારમાં પ્રાપ્તિથી આત્માના હોળોનું સમા-
 પન-વિનયરેષાવચ્ચથી આત્માનું મદાન વિનયીકરણ સ્વાધ્યાયથી
 તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ધ્યાન અને કાચેતસરથી આત્મામાં
 સત્જ્ઞાનનું પરિવર્તન અને રૂપ યાય છે શું છે એ બધું ?
 આત્માને વારંવારિક દુર્લભ જનાવવાના માર્ગે સાચું પ્રવાણ-
 જ્ઞાનજીમતીને આ બધું ખપતું નથી એ એક ભયકર બૂલ
 છે મોક્ષમાર્ગની સાચી સાધનાના સાધુ જીવનમાં પચમહાવ્રત
 અને પચાચારના પાલન, ઉપર્યંત પાપ હરિપનો નિમ્મલ ચાર
 સદા અને ચાર કપાય અને હાસ્યાદિ કપાયો

લક્ષ્યપે ગુપ્તિનુ પાલન સત્ત્વ-મારવ-ક્રુરેશ્વરિનો પરિહાર.
પરીષદ-ઉપસમોનુ સમાધિપૂર્વક સદન વજ્રેરમા ત્નેરદાર
પુરુષાર્થે ચાતુ દોષ છે આમાં નિશ્ચય-જ્વલદાર-ઉત્તમની,
કહેવા માત્રની નદિ પણ ખરેખરી અમલી સાધના છે એથી
આ મા ખરેખરી હનિમા આમગ વધ છે આના વિના
કાનજીમતીના મેદાસ છે !

જાવ સાધુના ૭ સંકલ્પ — સાધુજીવનમાં અતરમાં
સાધુતાની રપઈનાના રપે આ માત જરૂરી સાધના છે- (૧)
સર્વ માર્ગનુસારી ક્રિયાનુ પાલન — જિનાત્રમની આઠાનું
બને સચિનાચારની આચરણાનુ અનુસરણ (૨) કૃમ્મમા
એક મદ્દા — વિધિસેવા, જ્ઞાનતપ આદિમાં અતુષ્ટિ, શુદ્ધ
ધર્મદેશના રખડનાઓનુ પ્રાપ્તિતીકરણ (૩) સરજી જાને
પ્રજ્ઞાપનીયતા — ઉત્સર્ગ સ્ત્ર-અપરાધ સ્ત્ર-વિધિ સ્ત્ર-અપસ્ત્ર
વજ્રે જુદી જુદી જાતના સુરો મીતાર્થે ગુરુ સમજાવે તેજ
પ્રમાણે કુરામદરહિત સમજવાની અને વિશુદ્ધ દર્શનચારિત્ર
આરાધવાની હાથકાલ (૪) ક્રિયાઓમા અપ્રમાદ — મિત્ર
સાવધાની રિક્ષા વજ્રે ત્વજી વિદ્યામત્રની જેમ ચારિત્રની
નિષ્કલંક સાધના (૫) શક્યનો પુરુષાર્થ — અચકલ ન
આરીને અસવમ-અપમાજનાથી જગ્યાવ ચક્રવ સર્વ આચ-
રીને પ્રજાવના (૬) ઉચ્ચ ગુણાનુરાગ — પરના લેણગુણમાં
મહાન ગુણજુદિ અને પ્રસસા, જાતના લેણ દોષમાંય તિર્ણ-
જીવણનો ખ્યાલ (૭) ગુજની પરમ આરાધના — ગુરુ

ચરણક્રમને ભુગવત બની ગુરુની સેવા શુભપા કરવી ગુરુની આજ્ઞા આરાધનામાં વિશ્વાસદિત લીનતા ગુરુ પર અતિ મદુમાન વગેરે

સાપેક્ષ યતિધર્મ — આ સાધનાનુ આરાધન કરતાં આત્મામાં નિમ્ન તરફ સુન્દર પ્રગતિ થાય છે ઘણી ઘણી પરપરિણતિઓનો વાસ્તવિક ત્યાગ થાય છે આદરસહિત બવશિષ્ટ વિવિધ સ્વત સાધનાઓ વિના અત્યંતમાની અશુભ પરિણતિઓ ક્યાંથી ખસે ? તે વિના તત્ત્વપરિણમન (પરિણતિ) ક્યાંથી થાય ? ઉપર ઉપરનુ તત્ત્વગ્ધાન શુદ્ધ અને અ રની તત્ત્વપરિણતિ શુદ્ધી અહીં સુધી વર્ણવેલ સાધુપણ એ સાપેક્ષ યતિધર્મ દહેવાય છે કેમકે એમાં મન્થવાસ, અને એની મર્યાદાઓ પાલન ગુરુની અતિ નિકટ નિષ્ઠા સહિત એમના વચનને અનુસારી જીવન અવસરે અપવાદ માર્ગનુ ચ સેવન વગેરે આવળનોની અપેક્ષા સેવીને યતિધર્મ પાળવાનો હોય છે અહીં સુધીમાં પણ ગુરુની આજ્ઞાના પાલનમાં પોતાના આત્માનો મદાન ઉપકાર ચિંતરવાનો હોય છે એમ માનવામાં કાનજીમત કહે છે તેમ મિથ્યાત્વ નહિ પણ મહાસમ્પદન છે કેમકે એના દ્વારા નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગની નિકટ જવાય છે એમ સાપેક્ષ યતિમાં બીજી પણ કેટલી નિશ્ચયોપયોગી સાધના હોય છે, જેવી કે, મદાવતના આત્મ-પરિણામનુ વદણ ત્રિશુધ્ધ સમિતિયુક્તિ-ઉપયોગ, સ્વત્ત્વ રામદ્વનિમ્નક અન્નચર્વાકોનુ પાલન.

મિત્રવાત્વ-કથાઓ-પાષાચરણો વગેરેને તદ્દન નાશુ કરવા મોટા અનેકાનેક પ્રકારનો કેમિક કાવિક માનસિકાદિ સાધનાઓ કરી છે જમવાન તીર્થ કર દેવના વિરદકાલમા એમની મૂર્તિ, એમનાં આનમ, એમના વચનખંડ આચાર્ય ભરતોત્તર સાચો, નિર્મલ્ય મુઠ્ઠો સાચે અને પરપરાસિદ્ધ મોક્ષમાર્ગના આચાર-અનુકા-આત્મપરિવૃત્તિ વગેરેનો ખૂબ ખૂબ ઉપાસનું કરી લાગ્યું જોવા આત્મકલ્યાણને સાર્થક એક એક શુભે-જ

પૂ પરમોપકારી ગુરુદેવ સિદ્ધા ત મદોત્તમ આચાર્ય દેવેશ્વરી વિજય પ્રેમમુદ્રીપરજી મદારાજની પરમ કૃપાથી લખેલ આ નિશ્ચય-અવહારના લખાણમાં કથાપ પલ્લુ પ્રમાણના ચોક્કસ જિનવચનથી વિરુદ્ધ લખાયુ હોય એનો ત્રિવિધ ત્રિવિધ મિશ્ત્રામિ દુષ્કંડ દેવા સાથે નિશ્ચયની જમણા તથા માન્યતાઓમા ફેરવાઓ સત્યને સમજી એ ત્યજે અને શુદ્ધ જિનમાર્ગને આરાધે એવું કલ્પીને આ તેજ સમાપ્ત કરવામા આવે છે

૪૨ અદ નમ ।

[સમાપ્ત]

